

C. C O R N E L I I
T A C F T I
O P E R A

Quæ exstant Omnia.
Ad Editionem Optimam

THEODORI RYCKII

Adeurate expressa.
Huic Editioni accessit

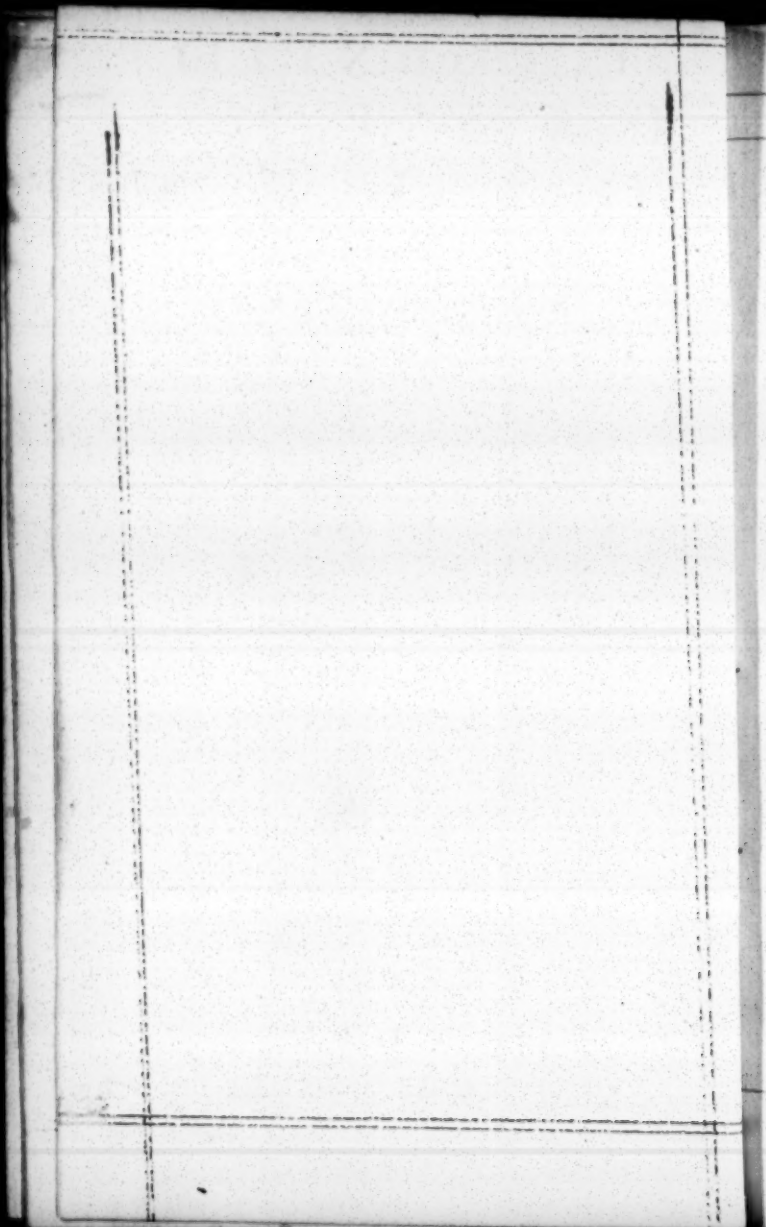
Ejusdem RYCKII
S E J A N U S.

Cum Indice Locupletissimo.

TOME . I .

L O N D I N I :
Typis JOANNIS BRINDLEY, 1754.

C. CORNELII
TACITI
ANNALES.

Breviarium Libri I.

Rei Romanae status ante Augustum. (Cap. 1.) Ejus artes et via ad Imperium. (2.) Varii, quos successores destinavit Augustus. (3.) Status rerum et affectus civium sub Augusto. Judicia de successoribus. (4.) Morbus Augusti. Mors ejus celata. Revocatus ad successionem Tiberii s. (5.) Cades Agrippæ. (6.) Roma prena in servitutem. Juratum in novum Principem. Tiberii callida tergiversatio. (7.) Testamentum Augusti. Honores eximii in funere ejus. (8.) De Augusto judicia in utramque partem. (9.) De Augusto judicia sequiera. (10.) Tiberius Imperium a se subdole rejicit. At Senatus urget. Rationarium Imperii. (11.) Asinio et Arruntio iratus Tiberius. (12.) Haterii et Scauri commissum in Tiberium. (13.) Senatus adulatio in Liviam, a Tiberio temperata. (14.) Ratio comitiorum. Ludi Augustales. (15.) Seditio in Pannonia, fax ejus Percennius (16.) Percennii seditiosa oratio. (17.) Furit miles, quem sistere et moderari conatur Blasus. (18.) Legatio ad Principem. (19.) Recrudescit seditio. (20.) Blasus frustra obnititur. (21.) Vibuleni fallari facinore pæne oppressus. (22.) Tribuni mil. puls. Lucillius casus. (23.) Drusus seditioni sedandæ missus a Tiberio. (24.) Drusus literas Tiberii recitat: (25.) militum postulata differt. 26.) hinc tumultus, Lentuli periculum. (27.) Luna defectio seditiones

terret, nec deest occasione Drusus. (28.) Miles ponit fero-
 ciam. (29) Capita tumultus cœsa. (30.) Legiones hibernis
 suis redditæ. Græviore alia seditio legionum Germanicarum.
 (31) Savitia in centuriones. Chærea facinus. (32) Ger-
 manicus Cæsar ad legiones e Gallia propinat: (33) quas
 ad fidem hortatur. (34) Eæ querelas promunt: pars impe-
 rium offerunt, acriter abnuntiant. (35.) Remedia quæsitæ.
 (36.) Oblata missio et pecunia. (37.) Vexillarii turbant:
 quos fortiter reprimunt Mennius. (38.) Denuo legiones in-
 saniunt. Cæsari vim, Planco mortem intentant. (39.)
 Germanicus, filio et uxore dimissis (40.) militi pœnitentiam
 injicit, (41.) quem sacunda oratione alloquitur. (42. 43.)
 Mutati, ultro pœnas in se pœsunt: noxios ipsi puniunt.
 Centuriones novi suffecti. (44.) In turbidos adhuc, vis pa-
 ratur. (45) Tiberius cur non ipse occurrat. (46.) Tibe-
 rius iter simulat. (47.) Germanici minæ. (48.) Turbidi
 suos turbatores ipsi cœdunt. (49.) Avidi in hostem eunt.
 Marsi oppressi. (50.) Tanfana templum dirutum, Infidiæ
 in reditu. Infidiæ hostium irritæ. (51.) Tiberius laudat
 Germanicum, et invidet. (52.) Julæ mors et mores,
 Gracchus cœsus. (53.) Sodales Augustales instituuntur.
 Histrionia turbæ. (54.) In Catos excursus. Arminius
 Segestes. (55.) Catti improvise oppressi. Mattium incensum.
 (56.) Segestem obsessum liberat Germanicus. Uxor Arminii
 capta. (57.) Segestis oratio. Segestes cum suis benigne ha-
 bitus. (58.) Arminius in eum et Romanos invehitur. (59.)
 Cherusci, &c. rebellant. Bructeri fusi. (60.) Teutobur-
 gienfis sultus. Vari castra. (61.) Reliquæ Variæ
 cladi tumultatæ. (62.) Pugna cum Arminio dubia. (63.)
 Cæcinam loco iniquo aggreditur Arminius intrepidum. (64.)
 Milites consternati. Cæcinæ somnium infaustum. Cæsi pœne
 Romani. (65.) Panicus terror ut repressus. (66.) Consilium
 Cæcinæ. (67.) Felix eruptio. Germanorum clades. (68.)
 Agrippinæ viriles curæ Tiberium offendunt. (69.) Legiones
 æstu maris periclitatæ. (70.) Segimerus in deditonem ac-
 ceptus. (71.) Tiberii fletus modestia. Lex maiestatis re-

ducta, (72.) et in minimis exercita (73.) Marcellus majestatis postulat, in eum ira Tiberii incauta. (74.) Tiberii liberalitas. (75.) Tiberis inundatio. Drusi munus. (76.) Theatri licentia coercita. (77.) Templum Augusti. Ceresima. (78.) An aquæ Tiberi subducenda. (79.) Tiberius cur præfides raro mutarit. (80.) Comitiorum confusa ratio. (81.) Hæc fere biennio gesta sunt,

Sex Pompejo, et Sex. Apulejo Coss.
C. * Julio Druso Cæsare, et C. Norbano Coss.

T H E O.

THEODORI RYCKII

ANIMADVERSIONES.

Ad Breviarium Libri I.

* C. Julio Druso Cesare, et C. Norbano Coss.] Ita expressi nomen *Drusi Caesaris*, pro *Nerone Claudio Druso Cesare*, quomodo in Justii Lipsii aliorumque Editionibus legitur. *Drusus* enim Tiberii filius, postquam pater in Juliam gentem adoptatus est, non dici magis *Claudius* debuit, quam Nero, in Claudiam adscitus, Domitius. Unde hic, cum a Britannico in salutatione sic vocaretur, pro injuria interpretatus est, narrante Tacito 12, 41. Atque hinc non male Onuphrio Panvinio dicitur *Drusus Julius Ti. Aug. F. Divi Aug. N. Cesar*. Et ejus filia hinc *Julia* dicta: ut patet 3, 29, 3. 13, 32, 3. et 43, 3. apud Suetonium Claud. cap. 29. Senecam Apocol. quæ nisi adoptio patris inclusa fuisset avi, *Claudia* vocitata esset. Sed Lipsius et qui hunc sequuntur *Drusum* Tiberii filium, cum ejus patruo, Germanici patre, confundere videntur: nam hic appellatus *Nero Claudius Drusus Germanicus*, uti testantur nummi antiqui, tum Suetonius Claud. cap. 1. *Patrem Claudii Cesaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Livia cum Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit*. In eo tantum ab Onuphrio dissentio, quod pro prænomine accepit *Drusi* appellationem, cum cognomentum sit, uti indubitatum, Livie gentis cognomentum fuisse. Unde in Elegia de morte *Drusi* alterius:

Materni celeberrimo nomine Drusus avi.

Drusi autem hujus avia Livia, Liviae filius Drusus. Sed quodnam igitur huic *Druso* praenomen? *Cajo*, uti ex Suetonio claret Aug. cap. 93. *Infans adhuc, ut scriptum apud C. Drusum exstat, repositus vespere in cunas a matricula loco plano postera luce non comparuit; et diu quaesitus tandem in altissima turri repertus est, jacens contra solis exertum.* Gerardus Voßius hunc *C. Drusum* inter incertae ætatis reponit historicos, et tamen Augusti aut Tiberii *δρῦς* suspicatur. Sed non est alius, quam *Drusus Cæsar*, in Oratione, qua Augusto parentavit. Idem Suetonius Aug. cap. 100. *Adhibito honoribus modo bifariam laudatus est pro ad e D. Julii a Tiberio: et pro rostris sub veteribus a Druso Tiberii filio.* Ergo Tiberii unicus filius appellatus *C. Julius Drusus Cæsar*. Nec contra hæc facit, quod in nummis duntaxat DRUSUS CAESAR TI. AUG. F. appelletur: cum nomen gentilitium adoptivum in domus Cæsariæ nummis Latinis semper, praenomen sæpius omissum fuerit. Sed Tiberius aliquoties IULIUS dicitur in veteri Senatusconsulti tabula, quo cuncta Principibus solita Vespasiano decreta sunt. Denique hic ipse *Drusus* in Indice Cons. apud Dionem lib. LVII. Δρῦς τοῦ Τιβερίου Τ.Σ. 4' τὸ 6'.

A D

ANNALIUM.

LIBRI. I.

C. CORNELII TACITI ANNALIUM LIBER I.] Philippo Beroaldo (qui primus ex Corbejensi codice quinque priores Taciti libros Romæ a. Ch. 1515 vulgavit, quorum ultimum Lipsius in duos dispescuit, postulante, ut rebatur, materiæ magnitudine) inscriptus primus Taciti Annalis, *P. Cornelii Taciti ab excessu Divi Augusti Historiarum liber primus*. Beatus Rhenanus, qui aliquot post hunc annis Basileæ Tacitum edidit simul cum quinque libris a Beroaldo primum publicatis mutavit prænomen, *Tacito* a Beroaldo inditum et loco *Historiarum* substituit *Annalium*, hoc modo: *C. Cornelii Taciti ab excessu Divi Augusti Annalium Liber Primus*, eodem tenore usque ad *primum et vigesimum* continuans. Rationes cur ita fecerit adducit potissimum duas, tum quod *Tacitus* ipse *Annalium* nomine libros hosce sæpe vocet, tum quod Budensis codex, in Italia Matthiæ Regis jussu quondam descriptus, quo ipse usus est, non juvet Beroaldi inscriptionem, quippe ἀνὰ πρῶτον τε; et propterea utrum Beroaldus in Corbejensi codice sic inveniret an excogitaverit ipse, dubitat. Rhenani inscriptio retenta est, donec Lipsius *Historiarum* libros ab *Annalibus* distingueret: postquam ita faciendum pluribus evicisset argumentis Marcus Vertranius Maurus. Igitur qui hætenus, *ab excessu divi Augusti Annalium Lib. XII*, Lipsio indigitatus *ab excessu Neronis Historiarum Liber I.* et sic porro: quod retentum deinceps omnibus huc usque Editoribus. Tamen altera adjectio a Beroaldo profecta, altera Lipsium auctorem habet. Codex enim Corbejensis nihil aliud pro capite habet, quam P.

CORNELII TACITI, idque non eadem manu, sed alia recentiore exaratum. Florentinus Longobardicus a manu ante ducentos circiter annos scripta; *Cornelius Tacitus et opera Apuleji.* et ab alia hesternā: *Cornelius Tacitus a libro XI licet non a principio ejusdem libri usque ad XXII. Apuleji Platonici Madaurensis de Magia libri II. Ejusdem Metamorphoseon libri. Ejusdem Floridorum libri IIII.* Sed in undecimi fine literis Longobardicis: *Cornelii Taciti liber undecimus exp. incip. XII. in sequentis: Explicit Cornelii Taciti liber duodecimus. Incipit XIII.* et sic identidem in singulorum exitu. Meus MS. incipit: *Ex Cor. Tacito libro undecimo.* Omisi ergo lemmata alios quam Tacitum auctores habentia. Quod vero *Taciti* prænomen attinet, jam satis ex Sidonio et Farnesiano codice probatum *Cajun* vocitatum. De gentilitio nulla controversia. Duplex autem cognomentum *Lapis antiquus* tribuere videtur in Juliacenſi agro, prope vicum cui nomen *Patteren*, repertus, in quo:

APOLLINI . . .
 RATIONATORIS HONORE
 VSVRVS SECUNDVM
 CORNELIVS VERVS TACITVS
 EREXIT MONUMENTI LOCO.

publicatus nuper a Thoma Reinesio, a quo pariter ad Tacitum Historicum trahitur, qui sic dictus *C. Cornelius Verus Tacitus*. Suspicio autem in Lapidis lacuna fuisse GRANNO. Nam prope Muscolburgum in Scotia, reperta Inscriptio sequens numini huic a *Procuratore* pariter Cæsaris posita,

APOLLINI
 GRANNO
 Q. VOLUSIVS
 SABINIA
 NUS
 PROC. AUG.
 MAX

Et Apollinem *Granni* appellatione a Germanis cultum patet quinque agri Augustani Inscriptionibus a Marco Velfero publicatis, qui ab hoc nomine *Aquisgrano*, nobili in eodem agro, in quo monumentum hoc situm, opido inditum nomen erudite suspicatur.

C. CORNELII
TACITI
ANNALIU M

LIBER I.

I. **U**RBE M Romam a principio Reges habuere. Libertatem et Consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neque Decemviralis potestas ultra biennium, neque Tribunorum militum consulare jus diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio: et Pompeji Crassique potentia cito in Cæsarem; Lepidi atque Antonii arma in Augustum cessere: qui cuncta, discordiis civilibus fessa, nomine *Principis* sub imperium accepit. Sed veteris populi Romani prospera, vel adversa, claris scriptoribus memorata sunt: temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione deterrerentur. Tiberii, Caji que, et Claudii, ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum saltæ; postquam occiderant, recentibus odiis compositæ sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto, et extrema tradere: mox Tiberii Principatum, et cætera, sine ira et studio, quorum causas procul habeo.

II. Postquam Bruto et Cæso cæsis nulla jam publica arma; Pompejus apud Siciliam oppressus; exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Juliânis quidem partibus nisi Cæsar dux reliquus: posito *Triumviri* nomine, Consulem se ferens, et ad tuendam plebem Tribunitio jure contentum; ubi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit, insurgere paullatim, munia Sena-

us, magistratuum, legum in se trahere, nullo adversante; cum ferocissimi per acies aut proscriptione cecidissent: cæteri nobilium, quanto quis servitio promptior, opibus et honoribus extollerentur: ac novis ex rebus aucti, tuta et præsentia, quam vetera et periculosa malent. Neque provinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto Senatus populique imperio ob certamina potentium, et avaritiam magistratuum: invalido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur.

III. Cæterum Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis filium, admodum adolescentem, Pontificatu et curuli Ædilitate; M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia, et victoriæ socium, geminatis Consulatibus extulit: mox defuncto Marcello, generum sumpsit: Tiberium Neronem et Claudium Drusum privignos imperatoriis nominibus auxit, integra etiamdum domo sua: nam genitos Agrippa Caium ac Lucium in familiam Cæsarum induxerat: necdum posita puerili prætexta, *Principes juventutis* appellari, destinari Consules, specie recusantis flagrantissime cupiverat. Ut Agrippa vita concessit, L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, Caium remeantem Armenia, et vulnere invalidum, mors fato propera, vel novercæ Liviæ dolus abstulit; Drusoque pridem extincto, Nero solus e privignis erat: illuc cuncta vergere: filius, collega imperii, consors Tribunitiæ potestatis adsumitur, omnisque per exercitus ostentatur: non obscuris, ut antea, matris artibus, sed palam hortatu: nam senem Augustum devinxerat adeo, uti nepotem unicui Agrippam Postumum in insulam Planasiam projiceret; rudem sane bonarum artium, et robore corporis stolide ferocem, nullius tamen flagitii compertum. At hercule Germanicum Druso ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, adscirique per adoptionem a Tiberio iussit, quamquam esset in domo Tiberii filius juvenis: sed quo pluribus munimentis insisteret. Bellum ea tempestate nullum, nisi adversus Germanos

supererat: abolendæ magis infamiæ ob amissum cum Quinctilio Varo exercitum, quam cupidine proferendi Imperii, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ: eadem magistratuum vocabula: juniores post Actiæcam victoriam, etiam senes plerique inter bella civium nati: quotuscunque reliquus, qui Rempub. vidisset?

IV. Igitur verso civitatis statu, nihil usquam prisce et integri moris: omnis exuta æqualitate iussa Principis aspectare: nulla in præsens forinidine, dum Augustus ætate validus seque et domum et pacem sustentavit. Postquam provecta jam senectus, ægro et corpore fatigabatur, aderatque finis, et spes novæ: pauci bona libertatis in casum differere; plures bellum pavescere; alii cupere; pars multo maxima imminenti dominos variis rumoribus differebant: 'trucem Agrippam, et ignominia accensum, non ætate, neque rerum experientia tantæ molis parerem. Tiberium Neronem maturum annis, spectatum bello: sed vetere atque insita Claudie familiæ superbia; multaque indicia sævitie, quinquam premantur, erumpere. Hunc et prima ab infantia educum in domo regnatrice: congestos juveni Consulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi specie secessus exulem egerit, aliquid quam iram, et simulationem, et secretas libidines meditatum: accedere matrem muliebri impotentia: serviendum femine, duobusque insuper adolescentibus, qui Rempub. interim premant, quandoque distrahant.'

V. Hæc atque talia agitantibus, gravefcere valetudo Augusti: et quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor incefferat, paucos ante menses, Augustum electis consiliis, et comite uno Fabio Maximo Planaiam vestum, ad visendum Agrippam: multas illic utrinque lacrymas, et signa caritatis, spemque ex eo, fore ut juvenis penatibus avi redderetur. Quod Maximum uxori Martiæ aperuisse: illam Livie. Gaarum id Cæsari: neque multo post, extincto Maximo (dubium an quaesita morte) audi-

tos in funere ejus Martiæ gemitus semet incusantis, quod causa exitii marito fuisset. Utcumque se ea res habuit, vixdum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur: neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem reperit. Acribus namque custodiis domum, et vias sepeferat Livia: lætique interdum nuntii vulgabantur, donec provisis, quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, et rerum potiri Neronem fama eadem tulit.

VI. Primum facinus novi Principatus fuit, Postumi Agrippæ cædes: quem ignarum inermemque, quamvis firmatus animo, centurio ægre confecit. Nihil de ea re Tiberius apud Senatum differuit: patris jussa simulabat, quibus præscripsisset tribuno custodiæ appposito, ne cunctaretur Agrippam morte adficere, quandocumque ipse supremum diem explevisset. Multa sine dubio sævaque Augustus de moribus adolescentis questus, ut exilium ejus Senatus consulto sanciretur, perfecerat: cæterum in nullius unquam suorum necem duravit; neque mortem nepoti pro securitate privigni inlatam, credibile erat: propius vero Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, suspecti et invidi juvenis cædem festinavisse. Nuncianti centurioni, ut mos militiæ, factum esse quod imperasset: neque imperasse sese, et rationem facti reddendam apud Senatum, respondit. Quod postquam Sallustius Crispus particeps secretorum (is ad tribunal miserat codicillos) comperit: metuens ne reus subderetur, juxta periculoso ficta seu vera promeret, monuit Liviam, ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur: neve Tiberius vim Principatus resolveret, cuncta ad Senatum vocandò: eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni reddatur.

VII. At Romæ rucere in servitium Consules, Patres, Eques. Quanto quis inlustrior, tanto magis falsi ac festinantes, vultuque composito, ne læti excessu Principis,

neu tristiores primordio, lacrymas, gaudium, questus, adulatione miscebant. Sex. Pompeius et Sex. Apuleius Coss. primi in verba Tiberii Cæsaris juravere: apudque eos Seius Strabo, et C. Turranius, ille prætoriarum cohortium præfectus, hic annonæ. Mox Senatus, milesque et populus: nam Tiberius cuncta per Consules incipiebat, tamquam vetere Repub. et ambiguus imperandi: ne edictum quidem, quo Patres in curiam vocabat, nisi Tribunitiæ potestatis præscriptione posuit sub Augusto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, et sensu permodesto: de honoribus parentis consulturum: neque abscedere a corpore: idque unum ex publicis muneribus usurpare. Sed, defuncto Augusto, signum prætorii cohortibus, ut Imperator, dederat: excubiæ, arma, cætera aulæ: miles in forum, miles in curiam comitabatur: litteras ad exercitum, tamquam adepto Principatu misit: nusquam cunctabundus, nisi cum in Senatu loqueretur. Causa præcipua ex formidine, ne Germanicus, in cujus manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium, quam expectare mallet. Dabat et famæ, ut vocatus electusque potius a Repub. videretur, quam per uxorium ambitum, et senili adoptione inrepsisse. Postea cognitum est, ad introspectiendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem: nam verba, vultus, in crimen detorquens recondebat.

VIII. Nihil primo Senatus die agi passus, nisi de supremis Augusti: cujus testamentum inlatum per virgines Vestæ, Tiberium et Liviam heredes habuit. Livia in familiam Juliam nomenque Augustæ adsumebatur. In ipem secundam, nepotes pronepotesque: tertio gradu primores civitatis scripserat: plerosque invidiosos sibi, sed jactantia gloriæque ad posteros. Legata non ultra civilem modum, nisi quod populo et plebi quadringenties tricies quinquies, prætoriarum cohortium milibus singula nummum millia, legionariis autem et cohortibus civium Romanorum trecentos nummos viridum dedit. Tum co-

sultatum de honoribus : ex quis maxime insignes visi : ut porta triumphali duceretur funus, Gallus Asinius ; ut legum latorum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius censuere : addebat Messala Valerius, renovandum per Annos sacramentum in nomen Tiberii ; interrogatusque a Tiberio, num se mandante eam sententiam promississet ? sponte dixisse, respondit ; neque in iis, quæ ad Rempub. pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis, ea sola species adulandi supererat. Conclamant Patres, corpus ad rogi humeris Senatorum ferendum. Remisit Cæsar adroganti moderatione : populumque edicto monuit, ne, ut quondam nimis studiis funus divi Julii turbassent, ita Augustum in foro potius, quam in campo Martis sede destinata cremari vellent. Die funeris, milites velut præsidio stetere, multum inridentibus, qui ipsi viderant, quique a parentibus acceperant diem illum crudi adhuc servitii, et libertatis improspere repetitæ, cum occisus Dictator Cæsar, aliis pessimum, aliis pulcherrimum facinus videretur, nunc senem Principem, longa potentia provisus etiam heredum in Rempub. opibus, auxilio scilicet militari tuendum, ut sepultura ejus quieta foret.

IX. Mokus hinc ipso de Augusto sermo : plerisque vana mirantibus : quod idem dies accepti quondam Imperii princeps, et vitæ supremus : quod Nolæ in domo et cubiculo, in quo pater ejus Octavius, vitam sinivisset. Numerus etiam Consulatum celebrabatur, quo Valerium Corvinum et C. Marium simul æquaverat : continuata per septem et triginta annos Tribunitia potestas : nomen Imperatoris semel atque vices partum : aliaque honorum multiplicata, aut nova. At apud prudentes vita ejus varie extollebatur, arguebaturve. Hi pietate erga parentem, et necessitudine Reipub. in qua nullus tunc legibus locus, ad arma civilia actum, quæ neque parari possent, neque haberi per bonas artes : multa Antonio, dum interfectores patris ulcisceretur, multa Le-

pido concessisse: postquam hic socordia senuerit, ille per libidines pessum datus sit, non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quam ut ab uno regeretur. Non regno tamen, neque Dictatura, sed Principis nomine constitutam Rempub: mari Oceano, aut omnibus longinquis septum Imperium: legiones, provincias, ciuitates, cuncta inter se connexa: jus apud cives, modestiam apud socios: urbem ipsam magnifico ornatu: pauca admodum vi tractata, quo cæteris quies esset.

X. Dicebatur contra, pietatem erga parentem, et tempora Reipublicæ, obtentui sumpta: cæterum cupidine dominandi concitatos per largitiones veteranos, paratum ab adolescente privato exercitum, corruptas Consulibus legiones, simulatam Pompejanarum gratiam partium: mox ubi decreto Patrum, fasces, et jus Prætoris invaserit, caesis Hircio et Pansa (sive hostis illos, seu Pansam venenum vulnere adfutum, sui in latus Hircium, et machinator doli Cæsar abstulerant) utriusque copias occupavisse: extortum invito Senatu Consulatam, armæque, quæ in Antonium acceperit, contra Rempub. verba: proscriptiorem civium, divisiones agrorum, ne ipsi quidem qui fecere laudatas. Sane Cassii, et Brutorum exitus paternis inimicitiis datos (quanquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere) sed Pompeium imagine pacis, sed Lepidum specie amicitie deceptos: post Antonium Tarentino Brundisinoque fodere, et nuptiis fororis inlectum, subdole adfinitatis poenas morte exsolvisse. Pacem sine dubio posthæc, verum cruentam: Lollianas, Variarumque clades: interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Iulos. Nec domesticis abstinerebatur: abducta Neroni uxor: et consulti per ludibrium Pontifices, an concepto, necdum edito partu rite nuberet: qui Tullii et Vedii Pollionis luxus: postremo Livia gravis in Rempubl. mater, gravior domui Cæsarum noverca: nihil deorum honoribus relictum, cum se templis et effigie Numinum, per flamines et sacerdotes ecclie vellet: ne Ti-

berium quidem caritate, aut Reipub. cura successorem adscitum: sed quoniam adrogantiam sævitiamque ejus introspexerit, comparatione deterrima sibi gloriam quævisisse. Etenim Augustus, paucis ante annis, cum Tiberio Tribunitiam potestatem a Patribus rursus postularet, quamquam honora oratione, quædam de habitu cultuque et institutis ejus jecerat, quæ velut excusando exprobraret.

XI. Cæterum sepultura more perfecta, templum et cœlestes religiones decernuntur. Versæ inde ad Tiberium preces, et ille varie differebat, de magnitudine Imperii, sua modestia. ‘Solam divi Augusti mentem tantæ molis capacem: se in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse, quam arduum, quam subiectum fortunæ regendi cuncta onus: proinde in civitate tot inlustribus viris subnixa, non ad unum omnia deferrent; plures facilius munia Reipub. sociatis laboribus exsecuturos.’ Plus in oratione tali dignitatis, quam fidei erat: Tiberioque etiam in rebus, quas non occuleret, seu natura, sive adfuetudine, suspensa semper et obscura verba: tunc vero, nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum et ambiguum magis implicabatur. At Patres, quibus unus metus, si intelligere viderentur, in questus, lacrymas, vota effundi: ad deos, ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere; cum proferri libellum recitarique jussit. Ope publicæ continebantur: quantum civium, sociorumque in armis: quot classes, regna, provinciæ, tributa, aut vestigalia, et necessitates ac largitiones; quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus: addideratque consilium coercendi intra terminos Imperii: incertum metu, an per inviam.

XII. Inter quæ Senatu ad infimas obtestationes procumbente, dixit forte Tiberius, se, ut non toti Reipub. parem, ita quæcunque pars sibi mandaretur, ejus tutelam susceptrum, ‘Tum Añnius Gallus, interrogo,

‘ inquit, Cæsar, quam partem Reipub. mandari tibi
‘ velis ? ’ Percussus improvisa interrogatione, paulum
reticuit: dein collecto animo respondit: ‘ Nequaquam
‘ decorum pudori suo, legere aliquid aut evitare ex eo,
‘ cui in universum excusari mallet. Rursus Gallus (ete-
‘ nim vultu offensionem conjectaverat) non id circo in-
‘ terrogatum ait, ut divideret quæ separari nequirent:
‘ sed ut sua confessione argueretur, unum esse Reipub.
‘ corpus, atque unius animo regendum.’ addidit laudem
de Augusto, Tiberiumque ipsum victoriarum suarum,
quæque in toga per tot annos egregie fecisset, admonuit.
Nec ideo iram ejus lenivit, pridem invisus, tamquam
ducta in matrimonium Vipsania M. Agrippæ filia, quæ
quondam Tiberii uxor fuerat, plusquam civilia agitaret,
Pollionisque Asinii patris ferociam retineret.

XIII. Post quæ L. Arruntius, haud multum discrepans
a Galli oratione, perinde offendit; quamquam Tiberio
nulla vetus in Arruntium ira: sed divitem, promptum,
artibus egregiis, et pari fama publice, suspectabat.
Quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret,
quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent,
aut impares vellent, vel iidem possent cuperentque:
‘ M. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem: Gal-
‘ lum Asinium avidum, et minorem: L. Arruntium non
‘ indignum, et, si casus daretur, ausurum.’ De priori-
bus consentitur: pro Arruntio quidam Cn. Pisonem tradi-
dere: omnesque præter Lepidum, variis mox criminibus,
fluente Tiberio, circumventi sunt. Etiam Q. Haterius
et Mamercus Scaurus suspicacem animum perstrinxere.
Haterius, cum dixisset, ‘ Quousque patieris Cæsar non
‘ adesse caput Reipub. ? ’ Scaurus, quia dixerat, spem esse
‘ ex eo non inritas fore Senatus preces, quod relationi
‘ Consulum jure Tribunitiæ potestatis non intercessisset.’
In Haterium statim invehit; Scaurum, cui implaca-
bilis irascebatur, silentio transiit: fessusque clamore
omnium, expostulatione singulorum, flexit paulatim,

non ut fateretur suscipi a se Imperium, sed ut negare et rogari desineret. Constat Haterium, cum deprecandi causa palatium introisset, ambulantisque Tiberii genua advolveretur, prope a militibus interfectum, quia Tiberius casu, an manibus ejus impeditus, prociderat. neque tamen periculo talis viri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret, ejusque curatissimis precibus protegeretur.

XIV. Multa Patrum et in Augustam adulatio: alii parentem, alii matrem patriæ appellandam; plerique ut nomini Cæsaris adscriberetur, Juliæ filius, censebant. 'ille moderandos seminarum honores distitans, eademque se temperantia usurum in his quæ sibi tribueretur;' cæterum anxius invidia, et muliebri fastidium in deminationem sui accipiens, ne lictorem quidem ei decerni passus est: aramque adoptionis, et alia hujusmodi prohibuit. At Germanico Cæsari Proconsulare imperium petivit, missique legati qui deferrent, simul maiestatem ejus ob excessum Augusti solarentur; quo minus idem pro Druso postularetur, ea causa, quod designatus Consul Drusus, præsensque erat. Candidatos Præturæ duodecim nominavit, numerum ab Augusto traditum: et hortante Senatu ut augeret, jurejurando obstrinxit, se non excessurum.

XV. Tum primum e campo comitia ad Patres translata sunt: nam ad eam diem, etsi potissima arbitrio Principis, quædam tamen studiis tribuum fiebant; neque populus adeptum jus questus est, nisi inani rumore: et Senatus largitionibus ac precibus fordidis exsolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quam quatuor candidatos commendaret, sine repulsa et ambitu designandos. Inter quæ Tribuni plebei petivere, ut proprio sumptu ederent ludos, qui de nomine Augusti factis additi Augustales vocarentur; sed decreta pecunia ex ærario, utque per Circum triumphali veste uterentur, curru vehi haud permixtum; mox celebratio annua ad Prætorem

translata, cui inter cives et peregrinos jurisdictio evenisset.

XVI. Hic rerum urbanarum status erat, cum Pannonicas legiones seditio incescit: nullis novis causis, nisi quod mutatus Princeps licentiam turbarum, et ex civili bello spem præmiorum ostendebat. Castris æstivis tres simul legiones habebantur, præfidente Junio Blaeso: qui fine Augusti, et initiis Tiberii auditis, ob justitium aut gaudium, intermiserat solita munia. Eo principio lascivire miles, discordare, pessimi cujusque sermonibus præbere aures, denique luxum et otium cupere, disciplinam et laborem aspernari. Erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax lingua, et miscere cœtus hitrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quænam post Augustum militiæ conditio ambigentes, impellere paulatim nocturnis conloquiis, aut flexo in vesperam die, et, dilapsis melioribus, deterrimum quemque congregare. Postremo promptis jam et aliis seditionis ministris, velut concionabundus interrogabat.

XVII. 'Cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis, in modum servorum obedirent? quando ausuros ex-
'poscere remedia, nisi novum et nutantem adhuc Prin-
'cipem precibus, vel armis adirent? satis per tot annos
'ignavia peccatum, quod tricena aut quadragena stipen-
'dia senes et plerique truncato ex vulneribus corpore,
'tolerent: ne dimissis quidem finem esse militiæ, sed a-
'pud vexillum retentos, alio vocabulo, eisdem labores
'perferre, ac si quis tot casus vita superaverit; trahi
'adhuc diversas in terras, ubi per nomen agrorum, uli-
'gines paludum, vel inculta montium accipiant. Eni-
'muero militiam ipsam gravem, instructuosam: denis in
'diem assibus animam et corpus æstimari: hinc vestem,
'arma, tentoria, hinc sævitiam centurionum, et vaca-
'tiones munerum redimi: at hercule verbera, et vulne-
'ra, duram hiemem, exercitas æstates, bellum atrox,

‘aut sterilem pacem, sempiterna : nec aliud levamen-
 ‘tum, quam si certis sub legibus militia iniretur ; ut
 ‘singulos denarios mererent ; sextus decimus stipendii
 ‘annus finem adferret ; ne ultra sub vexillis tenerentur,
 ‘sed iisdem in castris præmium pecunia solveretur. An
 ‘prætorias cohortes, quæ binos denarios acciperent,
 ‘quæ post sexdecim annos penatibus suis reddantur, plus
 ‘periculorum suscipere ? Non obrectari a se urbanas
 ‘excubias : sibi tamen apud horridas gentes e contuber-
 ‘niis hostem aspici.’

XVIII. Adstrepebat vulgus diversis incitamentis : hi
 verberum notas, illi canitiem, plurimi detrita tegmina et
 nudum corpus exprobrantes. Postremo eo furoris vene-
 nere, ut tres legiones miscere in unam agitaverint ; de-
 pulsi æmulatione, quia suæ quisque legioni cum hono-
 rem quærebant, alio vertunt, atque una tres aquilas et
 signa cohortium locant : simul congerunt cespites, ex-
 struunt tribunal, quo magis conspicua sedes foret. Pro-
 perantibus Blasus advenit, increpabatque, ac retinebat
 singulos, clamitans, ‘Mea potius cæde imbuite manus :
 ‘leviore flagitio Legatum interficietis, quam ab Impera-
 ‘tore desciscitis : aut incolumis fidem legionum retine-
 ‘bo : aut jugulatus pœnitentiam adcelerabo.’

XIX. Aggerebatur nihilominus cespes, jamque pecto-
 ri usque adcreverat, cum tandem pervicacia victi incoe-
 ptum omisere. Blasus multa dicendi arte, ‘Non per
 ‘seditionem et turbas desideria militum ad Cæsarem fe-
 ‘renda, ait : neque veteres ab imperatoribus priscis,
 ‘neque ipsos a divo Augusto tum nova petivisse : et pa-
 ‘rum in tempore incipientes Principis curas onerari. Si
 ‘tamen tenderent in pace tentare, quæ ne civilium qui-
 ‘dem bellorum victores exposulaverint ; cur contra mo-
 ‘rem obsequii, contra fas disciplinæ, vim meditentur ?
 ‘decernerent legatos, seque coram mandata darent.
 ‘Adclamavere, ut filius Blæsi tribunus legatione ea fun-
 ‘geretur, peteretque militibus missionem ab sexdecim

‘annis : cætera mandatu-
ros, ubi prima provenissent.’
Profecto juvene, modicum otium : sed superbire miles,
quod filius Legati, orator publicæ causæ, satis ostende-
ret, necessitate expressa, quæ per modestiam non obti-
nuissent.

XX. Interea manipuli ante cœptam seditionem Nau-
portum missi, ob itinera et pontes, et alios usus, post-
quam turbatum in castris accepere, vexilla convellunt :
directisque proximis vicis, ipsoque Nauporto, quod
municipii instar erat, retinentis centuriones inrisu et
contumeliis, postremo verberibus insectantur : præcipua
in Aufidienum Rufum præfectum castrorum ira, quem,
dereptum vehiculo, sarcinis gravant, aguntque primo in
agmine, per ludibrium rogitantes, ‘An tam immensa
‘onera, tam longa itinera libenter ferret ?’ Quippe Ru-
fus diu manipularis, dein centurio, mox castris præse-
ctus, antiquam duramque militiam revocabat, vetus ope-
ris ac laboris, et eo immitior quia toleraverat.

XXI. Horum adventu redintegratur seditio, et vagi
circumjecta populabantur. Blæsus paucos maxime præ-
da onustos, ad terrorem cæterorum, adfici verberibus,
claudi carcere jubet : nam etiam tum Legato a centurioni-
bus, et optimo quoque manipularium parebatur. Illi
obniti trahentibus, prensare circumstantium genua, ciere
modo nomina singulorum, modo centuriam quisque cujus
manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus
imminere clamitantes : simul probra in Legatum cumu-
lant, cælum ac deos obtestantur : nihil reliqui faciunt,
quo minus invidiam, misericordiam, metum, et iras
perinoverent. Adcurritur ab universis, et, carcere ef-
fracto, solvunt vincula : desertoresque, ac rerum capita-
lium damnatos, sibi jam miscent.

XXII. Flagrantior inde vis, plures seditioni duces :
et Vibulenus quidam, gregarius miles, ante tribunal Bla-
sii adlevatus circumstantium humeris, apud turbatos, et
quid pararet intentos ; ‘Vos quidem, inquit, his inno-

centibus et miserrimis lucem et spiritum reddidistis : sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit quem, missum ad vos a Germanico exercitu de communibus commodis, nocte proxima jugulavit per gladiatores suos, quos in exitium militum habet atque armatos. Responde, Blæse, ubi cadaver abjeceris? ne hostes quidem sepulturæ invident: cum osculis, cum lacrymis dolorem meum implevero, me quoque trucidari jube; dum interfectos nullum ob scelus, sed quia utilitati legionum consulebamus, hi sepeliant.'

XXIII. Incendebat hæc fletu, et pectus atque os manibus verberans: mox disiectis quorum per humeros sustinebatur, præceps et singulorum pedibus advolutus, tantum consternationis invidiæque concivit, ut pars militum gladiatores, qui e servitio Blæsi erant, pars cæteram ejusdem familiam vincirent, alii ad quærendum corpus effunderentur: ac ni propere, neque corpus ullum reperiri, et servos adhibitis cruciatibus abnuere eadem, neque illi fuisse unquam fratrem pernotuisset, haud multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum castrorum extrudere: sarcinæ fugientium direptæ: et centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, cedo alteram, indiderant; quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat: cæteros latebræ texere, uno retento Clemente Julio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Quin ipsæ inter se legiones octava et quintadecima ferrum parabant: dum centurionem, cognomento Sirpicum, illa morti deposcit, quintadecimani tuentur, ni miles nonanus preces, et adversum aspernantis minas, interjecisset.

XXIV. Hæc audita, quamquam abstrusum, et tristissimam quæque maxime occultantem, Tiberium perpulere, ut Drusum filium cum primoribus civitatis, duabusque prætoriis cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis, ex re consulturum: et cohortes delecto milite supra

solitum firmatæ : additur magna pars prætoriani equitis, et robora Germanorum, qui tum custodes Imperatori aderant : simul prætorii præfectus Ælius Sejanus, collega Straboni patri suo datus, magna apud Tiberium auctoritate, rector juveni, et cæteris periculorum præmiorumque ostentator. Druso propinquant, quasi per officina obviam fuere legiones, non lætæ, ut adsolet, neque insignibus fulgentes, sed inlucie deformi, et vultu, quamquam mæstitiam insitarentur, contumaciæ propiores.

XXV. Postquam vallum introiit ; portas stationibus firmant, globos armatorum certis castrorum locis opperiri jubent : cæteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. Stabat Drusus silentium manu poscens : illi, quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis strepere ; rursus, viso Casare, trespicere : murmur incertum, atrox clamor, et repente quies diversis animorum motibus, pavebant, terrebantque. Tandem interrupto tumultu literas patris recitat : in quis perscriptum erat, ' præcipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibus cum plurima bella toleravisset : ubi primum a luctu requiescet animus, acturum apud Patres de postulatis eorum ; misisse interim filium, ut sine cunctatione concederet quæ statim tribui possent : cætera Senatui servanda, quem neque gratiæ, neque severitatis expertem haberi par esset.'

XXVI. Responsum est a concione, ' mandata Clementi centurioni quæ perferret. Is orditur de missione a sexdecim annis : de præmiis finitæ militiæ : ut denarius diurnum stipendium foret : ne veterani sub vexillo haberentur.' Ad ea Drusus, cum arbitrium Senatus et patris obtenderet, clamore turbatur. ' Cur venisset, neque augendis militum stipendiis, neque adlevandis laboribus, denique nulla beneficiendi licentia ? at hercule verbera et necem cunctis permitti. Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum frustrare solitum : easdem artes Drusum retulisse ; numquamne

‘ ad se nisi filios familiarum venturos? novum id plane,
 ‘ quod Imperator sola militis comoda ad Senatum rejji-
 ‘ ciat: eundem ergo Senatum consulendum, quoties
 ‘ supplicia aut praelia indicantur: an præmia sub domi-
 ‘ nis, pœnas sine arbitro esse?’

XXVII. Postremo deferunt tribunal, ut quis præto-
 rianorum militum amicorumve Cæsaris occurreret, ma-
 nus intentantes, causam discordiæ, et initium armo-
 rum: maxime infensi Cn. Lentulo, quod is, ante alios æ-
 tate et gloria belli, firmare Drusum credebatur, et illa
 militiæ flagitia primus aspernari. Nec multo post, di-
 gredientem cum Cæsare, ac provisu periculi hiberna ca-
 stra repetentem, circumfistunt, rogantes, quo perge-
 ret? ad Imperatorem, an ad Patres? ut illic quoque
 commodis legionum adversaretur? simul ingruunt, saxa
 jaciunt: jamque lapidis ictu cruentus, et exitii certus,
 adcurfu multitudinis, quæ cum Druso advenerat, pro-
 tectus est.

XXVIII. Noctem minacem, et in scelus erupturam
 fors lenivit: nam Luna claro repente cœlo visa langue-
 scere. Id miles rationis ignarus omen præsentium acce-
 pit, ac suis laboribus defectionem fideris adûmilans, pro-
 spereque cessura quæ pergerent, si fulgor et claritudo
 dææ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuum-
 que concentu, strepere: prout splendidior, obscuriorve,
 letari, aut mœrere: et postquam ortæ nubes offecere
 visui, creditumque conditam tenebris; ut sunt mobiles
 ad superstitionem percussæ semel mentes, sibi æternum
 laborem portendi, sua facinora averfari deos lamentantur.
 Utendum inclinatione ea Cæsar, et quæ casus obtulerat
 in sapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria jubet.
 Accititur centurio Clemens, et si alii bonis artibus grati
 in vulgus: ii vigiliis, stationibus, custodiis portarum se
 inserunt, spem offerunt, metum intendunt. ‘ Quousque
 ‘ filium Imperatoris obûdebimus? quis certaminum fi-
 ‘ nis? Percennione et Vibuleno sacramentum dicturi’

sumus? Percennius et Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largientur? denique pro Neronibus et Drusis Imperium populi Romani capeſſent? quin potius ut noviffimi in culpam, ita primi ad pœnitentiam sumus? Tarda ſunt quæ in commune expoſtulantur: privatam gratiam ſtatim mereare, ſtatim recipias. Commotis per hæc mentibus, et inter ſe ſuſpectis, tiro-nem a veterano, legionem a legione, diſſociant. Tum redire paulatim amor obſequii: omittunt portas: ſigna unum in locum principio ſeditionis congregata, ſuas in ſedes referunt.

XXIX. Druſus orto die, et vocata concione, quamquam rudis dicendi, nobilitate ingeni-ta, inculcat priora, probat præſentia: negat ſe terrore et minis vinci: flexos ad modeſtiam ſi videat, ſi ſupplices audiat, ſcripturum patri, ut placatus legionum preces exciperet: orantibus, ruſum idem Blaſus et L. Apronius eques Romanus e cohorte Drui, Juſtusque Catonius primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde ſententiis, cum alii opperandos legatos, atque interim comitate permulcendum militem cenſerent; alii fortioribus remediis agendum, nihil in vulgo modicum: terrere, ni paveant: ubi pertimuerint, impune contemni: dum ſuperſtitio urgeat, adjiciendos ex duce metus, ſublatis ſeditionis auctoris. Promptum ad aſperiora ingenium Druso erat: vocatos Vibulenum et Percennium interfici jubet. Tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos: alii corpora extra vallum abjecta oſtentui.

XXX. Tum ut quiſque præcipuus turbator, conquiſiti: et pars extra caſtra palantes a centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæſi: quosdam ipſi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat militum curas præmatura hiems, imbribus continuis, adeoque ſævis, ut non egredi tentoria, congregari inter ſe, vix tutari ſigna poſſent, quæ turbine atque unda raptabantur. Durabat et formido cœleſtis iræ, nec fruſtra adverſus

impios hebescere fidera, ruere tempestates non aliud malorum levamentum, quam si linquerent castra infausa temerataque, et soluti piaculo suis quisque hibernis redderentur: primum octava, dein quintadecuma legio rediere. Nonanus opperiendas Tiberii epistolas clamitaverat: mox, desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem sponte prævenit: et Drusus non expectato legatorum regressu, quia præsentia satis confederant, in urbem rediit.

XXXI. Iisdem ferme diebus, iisdem causis, Germanicæ legiones turbatæ, quanto plures, tanto violentius: et magna spe, fore ut Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus, vi sua cuncta tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant, cui nomen superiori, sub C. Silio legato; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen summæ rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambigua fortunam seditionis alienæ speculabantur: inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab unetvicesimanis quintanisque initio, et tractis prima quoque ac vicefima legionibus: nam iisdem æstivis in finibus Ubiorum habebantur, per otium, aut levia munia. Igitur audito fine Augusti, vernacula multitudo, nuper acta in urbe delectu, lasciviæ fueta, laborum intolerans, implere cæterorum rudes animos. Venisse tempus, quo veterani maturam missionem, juvenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum exposcerent, sævitiamque centurionum ulciscerentur. Non unus hæc, ut, Pannonicas inter legiones, Percennius, nec apud trepidas militum aures alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora voceque: sua in manu sitam rem Romanam, suis victoriis augeri Rempub in suum cognomentum adiscisci imperatores.

XXXII. Nec Legatus obviam ibat: quippe plurimum recordia constantiam exemerat: repente lymphati, de-

strictis gladiis in centuriones invadunt : ea vetustissima militaribus odiis materies, et sæviendi principium : prostratos verberibus mulcant, sexageni singulos, ut numerum centurionum adæquarent. Tum convulsos laniatosque, et partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum projiciunt. Septimius cum perfugisset ad tribunal, pedibusque Cæcinæ advolveretur, eo usque flagitatus est, donec ad exitum dederetur. Cassius Chærea, mox cæde C. Cæsaris memoriam apud posteros adeptus, tum adolescens, et animi ferox, inter obstantes et armatos ferro viam patefecit. Non tribunus ultra, non castrorum præfectus jus obtinuit : vigilias, stationes, et si qua alia præfens usus indixerat, ipsi partiebantur. Id militares animos altius conjectantibus præcipuum indicium magni atque implacabilis motus, quod neque disjecti, vel paucorum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter silerent ; tanta æqualitate et constantia, ut regi crederes.

XXXIII. Interea Germanico per Gallias, ut diximus, census accipienti, excessisse Augustum adfertur. Neptem ejus Agrippinam in matrimonio, pluresque ex ea liberos habebat. Ipse Druso fratre Tiberii genitus, Augustæ nepos : sed anxius occultis in se patrui aviæque odiis, quorum causæ acriores, quia iniquæ : quippe Drusi magna apud populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum potitus foret, libertatem redditurus unde in Germanicum favor, et spes eadem. Nam juveni civile ingenium, mira comitas, et diversa a Tiberii sermone, vultu, adrogantibus et obscuris. Accedebant muliebres offensiones, novercalibus Livæ in Agrippinam stimulis : atque ipsa Agrippina paullo commotior, nisi quod castitate, et mariti amore, quamvis indomitum animum in bonum vertebat.

XXXIV. Sed Germanicus quanto summæ spei propior, tanto impensius pro Tiberio niti. Sequanos proximos, et Belgarum civitates in verba ejus adigit. De-

impios hebescere sidera, ruere tempestates non aliud malorum levamentum, quam si linquerent castra infausta temerataque, et soluti piaculo suis quisque hibernis redierentur: primum octava, dein quintadecuma legio rediere. Nonanus opperiendas Tiberii epistolas clamitaverat: mox, desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem sponte prævenit: et Drusus non expectato legatorum regressu, quia præsentia satis confederant, in urbem rediit.

XXXI. Iisdem ferme diebus, iisdem causis, Germanicæ legiones turbatæ, quanto plures, tanto violentius: et magna spe, fore ut Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus, vi sua cuncta tracturus. Duo apud ripam Rheni exercitus erant, cui nomen superiori, sub C. Silio legato; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen summæ rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambigua fortunam seditionis alienæ speculabantur: inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab unetvicesimanis quintanisque initio, et tractis prima quoque ac vicesima legionibus: nam iisdem æstivis in finibus Ubiorum habebantur, per otium, aut levia munia. Igitur audito sine Augusti, vernacula multitudo, nuper acta in urbe delectu, lasciviæ sueta, laborum intolerans, implere cæterorum rudes animos. Venisse tempus, quo veterani maturam missionem, juvenes largiora stipendia, cuncti modum miseriarum exposcerent, sævitiamque centurionum ulciscerentur. Non unus hæc, ut, Pannonicas inter legiones, Percennius, nec apud trepidas militum aures alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora vocesque: sua in manu sitam rem Romanam, suis victoriis augeri Rempub in suum cognomentum adfiscisci imperatores.

XXXII. Nec Legatus obviam ibat: quippe plurimum recordia constantiam exemerat: repente lymphati, de-

strictis gladiis in centuriones invadunt : ea vetustissima militaribus odiis materies, et saviendi principium : prostratos verberibus mulcant, sexageni singulos, ut numerum centurionum adæquarent. Tum convulsos laniatosque, et partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum projiciunt. Septimius cum perfugisset ad tribunal, pedibusque Cæcinæ advolveretur, eo usque flagitatus est, donec ad exitum dederetur. Cassius Chærea, mox cæde C. Cæsaris memoriam apud posteros adeptus, tum adolescens, et animi ferox, inter obstantes et armatos ferro viam patefecit. Non tribunus ultra, non castrorum præfectus jus obtinuit: vigilias, stationes, et si qua alia præfens usus indixerat, ipsi partiebantur. Id militares animos altius coniectantibus præcipuum indicium magni atque implacabilis motus, quod neque disjecti, vel paucorum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter silerent; tanta æqualitate et constantia, ut regi crederes.

XXXIII. Interea Germanico per Gallias, ut diximus, census accipienti, excessisse Augustum adfertur. Neptem ejus Agrippinam in matrimonio, pluresque ex ea liberos habebat. Ipse Druso fratre Tiberii genitus, Augustæ nepos: sed anxius occultis in se patrui avæque odiis, quorum causæ acriores, quia iniquæ: quippe Drusi magna apud populum Romanum memoria, credebaturque, si rerum potitus foret, libertatem redditurus: unde in Germanicum favor, et spes eadem. Nam juveni civile ingenium, mira comitas, et diversa a Tiberii sermone, vultu, adrogantibus et obscuris. Accedebant muliebres offensiones, novercalibus Livæ in Agrippinam stimulis: atque ipsa Agrippina paullo commotior, nisi quod castitate, et mariti amore, quamvis indomitum animum in bonum vertebat.

XXXIV. Sed Germanicus quanto summæ spei propior, tanto impensius pro Tiberio niti. Sequanos proximis, et Belgarum civitates in verba ejus adigit. De-

hinc audito legionum tumultu raptim profectus, obvias extra castra habuit, dejectis in terram oculis, velut penitentia. Postquam vallum iniit, diffoni questus audiri cœpere: et quidam pressa manu ejus, per speciem osculandi, inseruerunt digitos, ut vacua dentibus ora contineret: alii curvata senio membra ostendebant. Adstantem concionem, quia permixta videbatur, discedere in manipulos jubet, sic melius audituros responsum: vexilla præferri, ut id saltem discerneret cohortes: tarde obtemperavere. Tunc a veneratione Augusti orsus, flexit ad victorias triumphosque Tiberii, præcipuis laudibus celebrans, quæ apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima fecisset. Italiæ inde consensum, Galliarum fidem extollit, nil usquam turbidum aut discors.

XXXV. Silentio hæc, vel murmure modico, audita sunt: ut seditionem attigit, ubi modestia militaris? ubi veteris disciplinæ decus? quonam tribunos? quo centuriones exegissent? rogans; nudant universi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant: mox indiscretis vocibus pretia vacationum, angustias stipendii, duritiam operum, ac propriis nominibus incusant, vallum, fossas; pabuli, materiæ, lignorum adgestus, et si qua alia ex necessitate, aut adversus otium castrorum quærentur. Atrocissimus veteranorum clamor oriebatur, qui tricena aut supra stipendia numerantes, mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus, sed finem tam exercitiæ militiæ, neque inopem requiem, orabant. Fuere etiam qui legatam a divo Augusto pecuniam reposcerent, faustis in Germanicum ominibus; et, si vellet Imperium, promptos ostentavere. Tum vero quasi scelere contaminaretur, præceps tribunali desiluit: opposuerunt abeunti arma, minitantes ni regrederetur. At ille moriturum potius quam fidem exueret clamitans, ferrum a latere deripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi pressam dextram vi attinuissent. Extrema et conglobata inter se pars concionis, ac, vix credibile dictu,

quidam, singuli propius incedentes, feriret, hortabantur ; et miles, nomine Calusidius, strictum obtulit gladium, addito, acutiorem esse. Sævum id, malique moris, etiam furentibus visum ; ac spatium fuit, quo Cæsar ab amicis in tabernaculum raperetur.

XXXVI. Consultatum ibi de remedio. Etenim nuntiabatur parari legatos, qui superiorem exercitum ad causam eandem traherent : destinatum excidio Ubiorum oppidum : imbutasque præda manus, in direptionem Calliarum erupturas. Augebat metum gnarus Romanæ seditionis, et, si omitteretur ripa, invasurus hostis : ac si auxilia et focii adversum abscedentis legiones armarentur, civile bellum suscipi : periculosa severitas ; flagitiosa largitio : seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti Respub. Igitur volutatis inter se rationibus, placitum ut epistolæ nomine Principis scriberentur : missionem dari vicena stipendia meritis, exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, cæterorum immunes, nisi propulsandi hostis : legata quæ petiverant exsolvi duplicarique.

XXXVII. Sensit miles in tempus conficta, statimque flagitavit : missio per tribunos maturatur : largitio differabatur in hiberna cujusque. Non abscessere quintani unetvicesimanique, donec iisdem in æstivis contracta ex viatico amicorum ipsiusque Cæsaris pecunia persolveretur. Primam ac vicesimam legiones Cæcina Legatus in civitatem Ubiorum reduxit, turpi agmine, cum fisci de imperatore rapti inter signa interque aquilas veherentur. Germanicus superiorem ad exercitum profectus, secundam et tertiamdecumam, et sextamdecumam legiones nihil cunctatas sacramento adigit. Quartadecumani paulum dubitaverant : pecunia, et missio, quamvis non flagitantibus, oblata est.

XXXVIII. At in Chaucis coëptavere seditionem præsidium agitantes vexillarii discordium legionum, et præsentis duorum militum supplicio paulum repressi sunt.

Jusserat id Mennius castrorum præfectus, bono magis exemplo, quam concessio jure. Deinde intumesciente motu protugus repertusque, postquam intuitæ latebræ, præsidium ab audacia mutuatur: non præfectum ab iis, sed Germanicum ducem, sed Tiberium Imperatorem violari: simul exterritis qui cõstiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, et si quis agmine decessisset, pro deserto fore clamitans, reduxit in hiberna turbidos, et nihil ausos.

XXXIX. Interea legati ab Senatu regressum jam apud Aram Ubiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones prima atque vicesima, veteranique nuper missi sub vexillo hiemabant. Pavidos et conscientia vecordes intrat metus, venisse patrum jussu, qui irrita facerent, quæ per seditionem expresserant: utque mos vulgo, quamvis falsis, reum subdere, Munatium Plancum Consulatu functum, principem legationis, auctorem senatus consulti incusant: et nocte concubia vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt: concursuque ad januam facto, moliuntur fores: extractum cubili Cæsarem tradere vexillum intento mortis metu subigunt: mox, vagi per vias, obvios habuere legatos, audita conternatione ad Germanicum tendentes: ingerunt contumelias; eadem parant: Planco maxime, quem dignitas fuga impediverat: neque aliud periclitanti subsidium, quam castra primæ legionis. Illic, signa et aquilam amplexus, religione sese tutabatur: ac, ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo altaria deum commaculavisset. Luce demum, postquam dux, et miles, et facta noscebantur, ingressus castra Germanicus, perducere ad se Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tum fatalem increpans rabiem, neque militum, sed deum ira resurgere, cur venerint legati aperit: jus legationis, atque ipsius Planci gravem et immeritum casum, simul quantum dedecoris adierit

legio, facunde miseratur: attonitaque magis, quam quieta concione, legatos præsidio auxiliarium equitum dimittit.

XL. Eo in metu arguere Germanicum omnes, quod non ad superiorem exercitum pergeret, ubi obsequia, et contra rebellis auxilium. Satis superque missione et pecunia, et mollibus consultis peccatum: vel si vilis ipsi salus, cur filium parvulum, cur gravidam conjugem, inter furentes, et omnis humani juris violatores haberet? illos saltem avo et Reipub. redderet. Diu cunctatus, aspernantem uxorem, cum se divo Augusto ortam, neque degenerem ad pericula testaretur, postremo utrum ejus. et communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret perpulit. Incedebat muliebre et miserabile agmen, profuga ducis uxor parvulum sinu filium gerens; lamentantes circum amicorum conjuges, quæ simul traherantur; nec minus tristes qui manebant.

XLl. Non florentis Cæsaris, neque suis in castris, sed velut in urbe victa facies, gemitusque ac planctus, etiam militum aures oraque advertere. Progrediuntur contuberniis: quis ille flebilis sonus? quod tam triste? feminas inlustres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoris uxoris, aut comitatus soliti, pergere ad Treveros, et externæ fidei. Pudor inde et miseratio, et patris Agrippæ, Augusti avi memoria, socer Drusus; ipsa insigni fecunditate, præclara pudicitia: jam infans in castris genitus, in contubernio legionum educatus, quem militari vocabulo Caligulam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æque flexit, quam invidia in Treveros: orant, obsistunt, rediret, maneret: pars Agrippinæ occurrentes. plurimi ad Germanicum regressi: isque, ut erat recens dolore et ira, apud circumfusus ita cœpit.

XLII. * Non mihi uxor, aut filius, patre et Repub.
* cariores sunt: sed illum quidem sua majestas, impe-

' rium Romanum cæteri exercitus defendent: conjugem,
 ' et liberos meos, quos pro gloria vestra libens ad exi-
 ' tium offerrem, nunc procul a furentibus summoveo,
 ' ut quidquid istuc sceleris imminet, meo tantum san-
 ' guine pietur; neve occisus Augusti pronepos, inter-
 ' feſta Tiberii nurus, nocentiores vos faciat: quid enim
 ' per hos dies inausum, intemeratumve vobis? Quod
 ' nomen huic cœtui dabo? militesne appellem? qui
 ' filium Imperatoris vestri vallo et armis circumſediſtis.
 ' An cives? quibus tam projecta Senatus auctoritas: ho-
 ' stium quoque jus, et sacra legationis, et fas gentium
 ' rupiſtis. Divus Julius ſeditionem exercitus verbo
 ' compeſcuit, Quirites vocando, qui ſacramentum ejus
 ' detractabant. Divus Auguſtus vultu et aſpectu Actia-
 ' cas legiones exterruit. Nos, ut nondum eodem, ita ex
 ' illis ortos, ſi Hiſpaniæ Syriæve miles aſpernaretur,
 ' tamen mirum et indignum erat: prima ne et viceſima
 ' legiones, illa ſignis a Tiberio acceptis, tu tot præli-
 ' orum ſocia, tot præmiis aucta, egregiam duci vestro
 ' gratiam referiſis? hunc ego nuntium patri, læta omnia
 ' aliis e provinciis audienti, feram? ipſius tirones, ipſius
 ' veteranos, non miſſione, non pecunia fatiatos: hic
 ' tantum interfici centuriones, ejici tribunos, includi
 ' legatos: infecta ſanguine caſtra, ſumina: meque
 ' præcariam animam inter inſenſos trahere?

XLIII. ' Cur enim primo concionis die ferrum illud
 ' quod pectori meo inſigere parabam detraxiſtis, o im-
 ' providi amici? melius et amantius ille qui gladium
 ' offerebat: cecidiſſem certe nondum tot ſlagitiorum
 ' exercitui meo conſcius: legiſſetis ducem, qui meam
 ' quidem mortem impunitam ſineret, Vari tamèn et
 ' trium legionum ulciſceretur. Neque enim dii ſinant
 ' ut Belgarum, quamquam offerentium, decus iſtud et
 ' claritudo ſit, ſubveniſſe Romano nomini, compreſſiſſe
 ' Germaniæ populos. Tua dive Auguſte cœlo recepta
 ' mens, tua pater Druſe imago, tui memoria, iſſdem

‘ Iſtis cum militibus, quos jam pudor et gloria intrat,
‘ eluant hanc maculam, irasque civiles in exitium hoſti-
‘ bus vertant. Vos quoque, quorum alia nunc ora, alia
‘ peſtora contueor, ſi legatos Senatui, obſequium Im-
‘ peratori, ſi mihi conjugem ac filium redditis, diſcedite
‘ a contaſtu, ac dividite turbidos : id ſtabile ad pœniten-
‘ tiam, id fidei vinculum erit.’

XLIV. Supplices ad hæc, et vera exprobrari fatentes, orabant, puniret noxios, ignoſceret lapſis, et duceret in hoſtem ; revocaretur conjux, rediret legionum alumnus, neve obſes Gallis traderetur. Reditum Agrippinæ excuſavit ob imminentem partum, et hiemem : venturum filium : cætera ipſi exſequerentur. Diſcurreunt mutati, et ſeditioſiſſimum quemque vinctos trahunt ad Legatum legionis primæ C. Cetronium, qui iudicium et pœnas de ſingulis in hunc modum exercuit. Stabant pro concione legiones deſtriſtis gladiis : reus in ſuggeſtu per tribunum oſtendebatur : ſi nocentem adclamaverant, præceps datus trucidabatur : et gaudebat cædibus miles, tamquam ſemet abſolveret : nec Cæſar arcebat, quando, nullo ipſius juffu, penes eoſdem ſævitia facti et invidia erat : ſecuti exemplum veterani haud multo poſt in Rhætiam mittuntur, ſpecie defendendæ provinciæ ob imminentis Suevos ; cæterum ut avellerentur caſtris, trucibus adhuc, non minus aſperitate remedii, quam ſcleris memoria. Centurionatum inde egit : citatus ab imperatore nomen, ordinem, patriam, numerum ſtipendiorum, quæ ſtrenue in præliis feciſſet, et cui erant donaria militaria, edebat : ſi tribuni, ſi legio, induſtriam innocentiamque adprobaverant, retinebat ordines : ubi avaritiam, aut crudelitatem conſenſu objectaviſſent, ſolvebatur militia.

XLV. Sic compoſitis præſentibus haud minor moles ſupererat, ob ſerociam quintæ et unetviceſimæ legionum, ſexageſimum apud lapidem (loco Vetera nomen eſt) hibernantium : nam primi ſeditionem cœptaverant:

atrocissimum quodque facinus horum manibus patratum : nec poena commilitonum exterriti, nec poenitentia conversi, iras retinebant. Igitur Cæsar arma, classem, socios demittere Rheno parat, si imperium detrectetur, bello certaturus.

XLVI. At Romæ nondum cognito qui fuisset exitus in Illyrico, et legionum Germanicarum motu audito, trepida civitas incusare Tiberium, quod dum patres et plebem, invalida et inermia, cunctatione ficta ludificetur, dissideat interim miles, neque duorum adolescentium nondum adulta auctoritate comprimi queat : ire ipsum, et opponere majestatem imperatoriam debuisse, cessuris, ubi Principem longa experientia, eundemque severitatis et munificentiae summum, vidissent. An Augustum senile ætate toties in Germanias commcare potuisse, Tiberium vigentem annis sedere in Senatu verba Patrum cavillantem ? satis prospectum urbanæ servituti : militari- bus animis adhibenda somenta, ut ferre pacem velint.

XVII. Immotum adversus eos sermones fixumque Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neque se remque publicam in casum dare. Multa quippe et diversa agebant : validior per Germaniam exercitus ; proprior apud Pannoniam : ille Galliarum opibus subnixus, hic Italiæ imminens : quos igitur anteferet ? ac, ne postpositi contumelia incenderentur. At per filios pariter adiri, majestate salva, cui major e longinquo reverentia : simul adolescentibus excusatum quædam ad patrem rejicere : resistentisque Germanico, aut Druso, posse a se mitigari vel infringi : quod aliud subsidium si Imperatorem sprevisset ? Cæterum ut jam jamque iturus legit comites, conquirit impedimenta, adornavit naves : mox hiemem, aut negotia varie causatus, p. imo prudentes, dein vulgum, diutissime provincias feseellit.

XLVIII. At Germanicus quamquam contracto exercitu, et parata in defectores ultione, dandum adhuc spatium ratus, si recenti exemplo sibi ipsi consularent,

præmittit literas ad Cæcinam, venire se valida manu, ac, ni supplicium in malos præsumant, usurum promiscua cæde. Eas Cæcina aquiliferis signiferisque, et quod maxime castrorum sincerum erat, occulte recitat; utque cunctos infamiæ, seipsos morti eximant hortatur: nam in pace causas et merita spectari: ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios juxta cadere. Illi, tentatis quos idoneos rebantur, postquam majorem legionum partem in officio vident; de sententiâ Legati statuunt tempus, quo fœditissimum quemque et seditioni promptum ferro invadant. Tunc signo inter se dato inrumpunt contubernia, trucidant ignaros: nullo, nisi consciis, noscente quod cædis initium, quis finis.

XLIX. Diversa omnium, quæ unquam accidere, civilium armorum facies: non prælio, non adversis e castris, sed illidem e cubilibus, quos simul vescentes dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela: clamor, vulnera, sanguis palam; causa in occulto: cætera fors regit; et quidam bonorum cæsi, postquam, intellecto in quos sæviretur, pessimi quoque arma rapuerant: neque Legatus aut tribunus moderator adfuit; permissa vulgo licentia atque ultio et satietas. Mox ingressus castra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrymis, sed cladem adpellans, cremari corpora jubet. Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris: nec aliter posse placari commilitonum manes, quam si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent. Sequitur ardorem militum Cæsar, junctoque ponte tramittit duodecim millia e legionibus, sex et viginti socias cohortes, octo equitum alas, quarum ea seditione intemerata modestia fuit.

L. Læti neque procul Germani agitabant, dum justitio ob amissum Augustum, post discordiis attinenur. At Romanus agmine propero silvam Cæsiam, limitemque a Tiberio cœptum scindit: castra in limite locat: fron-

tem ac Tergum vallo ; latera concædibus munitus. Inde saltus obscuros permeat, consultatque ex duobus itineribus, breve et solitum sequatur ; an impeditius et intentatum, eoque hostibus incautum. Delecta longiore via cætera adcelerantur : etenim attulerant exploratores festam eam Germanis noctem, ac solennibus epulis ludicram. Cæcina cum expeditis cohortibus præire, et obstantia silvarum amoliri iubetur : legiones modico intervallo sequuntur. Juvit nox sideribus inlustris : ventumque ad vicos Marforum, et circumdatæ stationes, stratis etiam tum per cubilia, propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigiliis : adeo cuncta incuria disjecta erant : neque belli timor ; ac ne pax quidem, nisi languida et soluta inter temulentos.

LI. Cæsar avidas legiones, quo latior populatio foret, quatuor in cuneos dispertit : quinquaginta millium spatium ferro flammisque pervastat : non sexus, non ætas miserationem attulit ; profana simul et sacra, et celeberrimum illis gentibus templum, quod *Tanfana* vocabant, solo æquantur : sine vulnere milites, qui semisomnos, inermes, aut palantes ceciderant. Excivit ea exdes Bructeros, Tubantes, Ulpetes, saltusque, per quos exercitui regressus, insedere : quod gnarum duci, incessitque itineri et prælio : pars equitum, et auxiliaræ cohortes ducebant ; mox prima legio : et mediis impedimentis, sinistrum latus unetvicesimani, dextrum quintani clausere : vicesima legio terga firmavit, post cæteri fociorum. Sed hostes, donec agmen per saltus porrigeretur immoti ; dein latera, et frontem modice adsultantes, tota vi novissimos incurrere : turbabanturque densis Germanorum catervis leves cohortes, cum Cæsar, advectus ad vicesimanos, voce magna, hoc illud tempus obliterandæ seditionis clamitabat : pergerent, properarent, culpam in decus vertere. Exarsere animis, unoque impetu perrupit hostem redigunt in aperta, cæduntque : simul primi agminis copiæ evasere fivas,

castraque communivere. Quietum inde iter: fidentque recentibus, ac priorum oblitus miles, in hibernis locatur.

LII. Nunciata ea Tiberium lætitia curaque adfecere: gaudebat oppressam seditionem; sed quod largiendis pecuniis, et missione festinata favorem militum quævisset, bellica quoque Germanici gloriaangebatur. Rettulit tamen ad Senatum de rebus gestis, multaue de virtute ejus memoravit, magis in speciem verbis adornata, quam ut penitus sentire crederetur. Paucioribus Drusum et finem Illyrici motus laudavit; sed intentior, et fida oratione: cunctaque quæ Germanicus indulserat, servavit etiam apud Pannonicos exercitus.

LIII. Eodem anno Julia supremum diem obiit, ob impudicitiam olim a patre Augusto Pandateria insula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. Fuerat in matrimonio Tiberii florentibus Caio et Lucio Cæsaribus, spreveratque ut imparem; nec aliam intima Tiberio causâ, cur Rhodum abscederet: imperium adeptus, extorrem, infamem, et, post interfectum Postumum Agrippam, omnis spei egenam, inopia ac tæbe longa peremit, obscuram fore necem longinquitate exilii ratus. Par causâ sævitæ in Sempronium Gracchum, qui familia nobili, solers ingenio, et prave facundus, eandem Juliam in Matrimonio M. Agrippæ temeraverat: nec is libidini finis: traditam Tiberio, pervicax adulter contumacia et odiis in maritum accendebat; literæque, quas Julia patri Augusto cum infestatione Tiberii scripsit, a Graccho composita credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris insulam, quatuordecim annis exilium toleravit. Tunc milites ad eandem missi invenere in prominenti littoris nihil lætum opperientem: quorum adventu breve tempus petivit, ut suprema mandata uxori Alliariæ per literas daret: cervicemque percussoribus obtulit, constantia mortis haud indignus Sempronio nomine; vita degeneraverat: qui-

dam non Roma eos milites, sed ab L. Asprenate Proconsule Africæ missos tradidere, auctore Tiberio, qui famam cædis posse in Asprenatem verti, frustra speraverat.

LIV. Idem annus novas ceremonias accepit, addito sodalium Augustalium sacerdotio: ut quondam T. Tattius retinendis Sabinorum sacris sodales Titios instituerat: sorte ducti e primoribus civitatis unus et viginti. Tiberius, Drususque, et Claudius, et Germanicus adjiciuntur. Ludos Augustales tunc primum cœpta turbavit discordia, ex certamine histrionum. Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli: neque ipse abhorrebat talibus studiis, et civile rebatur, misceri voluptatibus vulgi: alia Tiberio morum via: sed populum, per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere.

LV. Druso Cæsare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico triumphus manente bello; quod quamquam in ætatem summa ope parabat, initio veris, et repentino in Catos excursu præcepit: nam spes incefferat diffidere hostem in Arminium ac Segestem, insignem utrumque perfidia in nos, aut fide: Arminius turbator Germaniæ; Segestes parari rebellionem sæpe alias, et supremo convivio post quod in arma itum, aperuit: suasitque Varo ut se, et Arminium, et cæteros procures vinciret: nihil ausuram plebem principibus amotis; atque ipsi tempus fore, quo crimina, et innoxios discerneret: sed Varus fato, et vi Arminii, cecidit. Segestes, quamquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis privatim odiis, quod Arminius filiam ejus alii pactam rapuerat: gener invisus, inimici foceri; quæque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infensos erant.

LVI. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque auxilliarium millia, et tumultuarias catervas Germanorum cis Rhenum colentium Cæcinæ tradit; totidem le-

giones, duplicem sociorum numerum ipse ducit: postoque castello super vestigia paterni præsidii in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit; L. Apronio ad munitiones viarum, et fluminum relicto: nam, rarum illi cælo, siccitate, et amnibus modicis inoffensum iter properaverat; imbresque et fluminum auctus regredienti metuebantur. Sed Cattis adeo improvisus advenit, ut quod imbecillum ætate ac sexu, statim captum, aut trucidatum sit: juvenus flumen Adranam nando transeerat, Romanosque pontem cœptantis arcebant: dein tormentis sagittisque pulsî, tentatis frustra conditionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui omnis pagis vicisque in silvas disperguntur. Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum: non auso hoste terga abeuntium lacescere, quod illi moris, quoties astu magis, quam per formidinem cessit. Fuerat animus Cheruscis juvare Cattos, sed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma: et Marfos congregi ausos prospero prælio cohibuit.

LVII. Neque multo post legati a Segeste venerunt, auxilium orantes adversus vim popularium, a quis circumferebatur; validiore apud eos Arminio, quando bellum suadebat. Nam barbaris quanto quis audacia promptus; tanto magis fidus, rebusque motis potior habetur. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum: sed juvenis conscientia curabatur: quippe anno quo Germaniæ descivere, sacerdos apud Aram Ubiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem clementiæ Romanæ, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum præsidio Gallicam in ripam missus est. Germanico pretium fuit, convertere agmen: pugnatumque in obsidentis, et ereptus Segestes magna cum propinquorum et clientium manu. Inerant feminae nobiles, inter quas uxor Arminii, eademque filia Segestis, mariti magis quam parentis animo, neque

viſta in lacrymas neque voce ſupplex, compreſſis intra finum manibus, gravidum uterum intuens. Ferebantur et ſpolia Varianæ cladis, pleriſque eorum, qui tum in deditionem veniebant, prædæ data. Simul Segeſtes ipſe ingens viſu; et memoria bonæ ſocietatis impavidus: verba ejus in hunc modum fuere:

LVIII. ' Non hic mihi primus erga populum Romanum fidei et conſtantiæ dies: ex quo a divo Auguſto civitate donatus ſum, amicos inimicoſque ex veſtris utilitatibus delegi: neque odio patriæ (quippe proditores, etiam iis quos anteponunt, inviſi ſunt) verum quia Romanis Germaniſque idem conducere; et pacem, quam bellum probabam: ergo raptorem filiæ meæ, violatorem ſœderis veſtri Arminium, apud varum, qui tum exercitui præſidebat, reum feci: dilatus ſegnitia ducis, quia parum præſidii in legibus erat: ut me, et Arminium et conſcios vinciret, flagitavi: teſtis illa nox, mihi utinam potius noviffima! quæ ſecuta ſunt, deſeri magis, quam deſendi poſſunt: cæterum et injeci catenas Arminio, et a factione ejus injeſtas perpeſſus ſum. Atque ubi primum tui copia; vetera novis, et quieta turbidis ante habeo: neque ob præmium, ſed ut me perfidia exſolvam: ſimul genti Germanorum idoneus conciliator, ſi poenitentiam quam perniciem maluerit. Pro juvena et errore filii veniam precor: filiam neceſſitate huc adductam fateor: tuum erit conſultare, utrum prævaleat, quod ex Arminio concepit, an quod ex me genita eſt.' Cæſar, clementi reſponſo, liberis propinquiſque ejus incolumitatem, ipſi ſedem veterem in provincia pollicetur. Exercitum reduxit, nomenque *Imperatoris* auctore Tiberio accepit. Arminii uxor virilis ſexus ſtirpem edidit: educatus Ravennæ puer quo mox ludibrio conſtitatus ſit, in tempore memorabo.

LIX. Fama dediti benigneque excepti Segeſtis vulgata, ut quibuſque bellum invitis aut cupientibus erat, ſpe

vel dolore accipitur. Arminium super insitam violentiam, rapta uxor, subiectus servitio uxoris uterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruscos, arma in Segestem, arma in Cæsarem poscens: neque probis temperabat: 'Egregium patrem! magnum imperatorem! fortem exercitum! quorum tot manus unam mulierculam avexerint. Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. Non enim se proditione, neque adversus feminas gravidas, sed palam adversus armatos bellum tractare: cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana, quæ diis patriis suspenderit: coleret Segestes victam ripam; redderet filio sacerdotium: hominem Germanos nunquam satis excusaturos, quod inter Albim et Rhenum virgas, et secures, et togam viderint: aliis gentibus, ignorantia Imperii Romani, inexperta esse supplicia, nescia tributa: quæ quando exuerint, inritusque discesserit ille inter numina dictus Augustus, ille delectus Tiberius, ne imperitum adolescentulum, ne seditiosum exercitum pavescerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent, quam dominos et colonias novas; Arminium potius gloriæ ac libertatis, quam Segestem flagitiosæ servitutis ducem sequerentur.'

LX. Conciti per hæc non modo Cherusci, sed conterminæ gentes: tractusque in partis Inguiomerus Arminii patruus, veteri apud Romanos auctoritate: unde major Cæsari metus: et ne bellum mole una ingrueret, Cæcinam cum quadraginta Cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit: equitem Pedo præfectus finibus Frisiorum ducit: ipse impositas navibus quatuor legiones per lacus vexit: simulque pedes, eques, classis, apud prædictum amnem convenere. Chauci, cum auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros sua urentis, expedita cum manu L. Stertinius, missu Germanici fudit; interque cædem et prædam reperit undevicesimæ legionis

aquilam cum Varo amissam. Ductum inde agmen ad ultimos Bruſterorum : quantumque Amisiani et Luppiani amnes inter, vastatum : haud procul Teutoburgienſi saltu, in quo reliquiae Vari legionumque insepultae dicebantur.

LXI. Igitur cupido Caesarem invadit solvendi suprema militibus, ducique ; permoto ad miserationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob casus bellorum, et sortem hominum : praemisso Caecina ut occulta saltuum scrutaretur, pontesque et aggeres humido paludum et fallacibus campis imponeret, incedunt mœstos locos, visuque ac memoria deformes. Prima Vari castra lato ambitu, et dimensis principiis, trium legionum manus ostentabant : dein semiruto vallo, humili fossa, accitae jam reliquiae consedisſe intelligebantur : medio campi albentia ossa, ut fugerant, ut resisterant, disiecta vel aggerata : adjacebant fragmina telorum, equorumque artus, simul truncis arborum antefixa ora ; lucis propinquis barbarae arae, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactaverant : et cladis ejus superstites pugnam aut vincula elapsi, referebant, hic cecidisſe Legatos ; illic raptas aquilas ; primum ubi vulnus Varo adactum ; ubi infelici dextra, et suo ictu mortem invenerit ; quo tribunali concionatus Arminius ; quot patibula captivis, quae scrobes ; utque signis et aquilis per superbiam inluserit.

LXII. Igitur Romanus qui aderat exercitus, sextum post cladis annum, trium legionum ossa, nullo noscente alienas reliquias an suorum humo tegeret, omnes ut conjunctos, ut consanguineos, aucta in hostem ira, mœsti simul et infensi condebant. Primum exstruendo tumulo cespitem Caesar posuit, gratissimo munere in defunctos, et praesentibus doloris socius. Quod Tiberio haud probatum, seu cuncta Germanici in deterius trahenti ; sive exercitum imagine caesorum insepulorumque tardatum ad praelia, et formidolosiores hostium

credebat : neque imperatorem, auguratu et vetustissimis ceremoniis præditum, attrectare feralia debuisse.

LXIII. Sed Germanicus cedentem in avia Arminium secutus, ubi primum copia fuit, evehi equites, campumque, quem hostis inlederat, eripi jubet. Arminius colligi suos, et propinquare silvis monitos, vertit repente : mox signum prorumpendi dedit iis, quos per saltus occultaverat. Tunc nova acie turbatus eques, missæque subsidariæ cohortes, et fugientium agmine impulsæ auxerant consternationem ; trudebanturque in paludem gnaram vincentibus, iniquam nesciis, ni Cæsar productas legiones instruxisset : inde hostibus terror, fiducia militi : et manibus æquis abcessum. Mox reducto ad Amisiam exercitu, legiones classe, ut advexerat, reponat : pars equitum litore Oceani petere Rhenum iussa : Cæcina qui suum militem ducebat monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quam maturime superare. Angustus is trames, vastas inter paludes, et quondam a L. Domitio aggeratus : cætera limosa, tenacia gravi cœno, aut rivis incerta erant, circum silvæ paulatim adclives : quas tum Arminius implevit, compendiis viarum, et cito agmine, onustum sarcinis armisque militem cum antevenisset. Cæcinæ dubitanti quonam modo ruptos vetustate pontes reponeret, simulque propulsaret hostem, castrametari in loco placuit ; ut opus, et alii prælium inciperent.

LXIV. Barbari perfringere stationes, seque inferre munitoribus nisi, laceffunt, circumgrediuntur occurrant : miscetur operantium bellantiumque clamor : et cuncta pariter Romanis adversa ; locus uligine profunda, idem ad gradum instabilis, procedentibus lubricus ; corpora gravia loricis ; neque librare pila inter undas poterant. Contra Cheruscis sueta apud paludes prælia ; procera membra ; hastæ ingentes ad vulnera facienda, quamvis procui : nox demum inclinantis tum legiones adversæ pugnæ exemit. Germani ob prospera indefessi,

netum quidem sumpta quiete, quantum aquarum circumfurgentibus jugis oritur, vertere in subiecta : merisque humo, et obruto quod effectum operis, duplicatus militi labor. Quadagesimum id stipendium Cæcina parendi aut imperitandi habebat : secundarum ambiguarumque rerum sciens, eoque interritus. Igitur futura volvens, non aliud repperit, quam ut hostem silvis coerceret, donec saucii, quantumque gravioris agminis, anteirent : nam medio montium et paludum porrigebatur planities, quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur legiones, quinta dextro lateri ; unetvicesima in lævum ; primani ducendum ad agmen ; vicesimanus adversum secuturos.

LXV. Nox per diversa inquires : cum barbari festis epulis, læto cantu, aut truci sonore subiecta vallium ac resultantis saltus complerent ; apud Romanos invalidi ignes, interruptæ voces, atque ipsi passim adjacerent vallo, oberrarent tentoriis, insomnes magis quam pervigiles : ducemque terruit dira quies : nam Quinctilium Varum sanguine oblitum, et paludibus emersum, cernere & audire visus est, velut vocantem : non tamen obsecutus, et manum intendentis reppulisse. Cœpta luce missæ in latera legiones metu, an contumacia, locum deseruere ; capto propere campo, humentia ultra. Neque tamen Arminius, quamquam libero incurso, statim prorupit : sed ut hædere cœno fossisque impedimenta, turbati circum milites ; incertus signorum ordo ; utque tali in tempore, sibi quisque properus, et lentæ adversum imperia aures ; inrumpere Germanos jubet. clamitans, ' En Varus, et eodem iterum fato victæ legiones ! ' Simul hæc, et cum delectis scindit agmen, equisque maxime vulnera ingerit : illi sanguine suo et lubrico paludum lapsantes, excussis rectoribus, disjicere obvios, proterere jacentes : plurimus circa aquilas labor, quæ neque adversum ferri ingruentia tela, neque figi limosa humo poterant. Cæcina dum sustentat aciem, suffosso

equo delapsus circumveniebatur, ni prima legio sese opposuisset: juvit hostium aviditas, omiſſa cæde prædam ſectantium: eniſæque legiones, vesperaſcente die, in aperta et ſolida: neque iſ miſeriarum finis: ſtruendum vallum, petendum agger: amiſſa magna ex parte, per quæ egeritur humus, aut exciditur cæſpes: non tentoria manipulis, non fomenta faucibus: infectos cæno aut cruore cibos dividentes, funeſtas tenebras, et tot hominum millibus unum jam reliquum diem lamentabantur.

LXVI. Forte equus abruptis vinculis vagus, et clamore territus, quosdam occurrentium obturbavit: tanta inde conſternatio, inrupiſſe Germanos credentium, ut cuncti ruèrent ad portas, quarum decumana maxime petebatur, averſa hoſti, et fugientibus tuſior. Cæcina comperto vanam eſſe formidinem, cum tamen neque auſtoritate, neque precibus, ne manu quidem obſiſtere, aut retinere militem quiret; proſectus in limine portæ, miſeratione demum, quia per corpus Legati eundem erat, clauſit viam: ſimul tribuni et centuriones falſum pavorem docuerunt.

LXVII. Tunc contractos in principia, juſſosque diſſa cum ſilentio accipere, temporis ac neceſſitatis monet: unam in armis ſalutem, ſed ea conſilio temperanda; manendumque intra vallum, donec, expugnandi hoſtes ſpe, propius ſuccederent: mox undique erumpendum: illa eruptione ad Rhenum perveniri: quod ſi fugerent, pluris ſilvas, profundas magis paludes, lævitiam hoſtium ſuper-eſſe: at victoribus decus, gloriam, quæ domi cara, quæ in caſtris honeſta, memorat: reticuit de adverſis. Equos dehinc, orſus a ſuis, Legatorum tribunorumque, nulla ambitione, fortiſſimo cuique bellatori tradit, ut hi, mox pedes, in hoſtem invaderent.

LXVIII. Haud minus inquietos Germanos ſpe, cupidine, et diverſis ducum ſententiis agebat: Arminio, ſi-nerent egredi, egreſſosque ruſum per humida et impedita circumvenirent, ſuadente: atrociora Inguiomero, et læ-

ta barbaris, ut vallum armis ambirent: promptam expugnationem, plures captivos, incorruptam prædā fore. Igitur orta die prouunt, fossis injiciunt crates; summa valli prensant, raro super milite, et quasi ob metum defixo: postquam hæere munimentis, datur cohortibus signum, cornuæque ac tubæ concinuere: exin clamore et impetu tergis Germanorum circumfunduntur exprobrantes, non hic silvas, nec paludes, sed æquis locis æquos deos. Hosti, facile excidium, et paucos ac femermos cogitanti, sonus tubarum, fulgor armorum, quanto inopina, tanto majora offunduntur: cadebantque, ut rebus secundis auidi, ita adversis incauti. Arminius integer, Inguiomerus post grave vulnus, pugnam deseruere: vulgus trucidatum est, donec ira et dies permanfit. Nocte demum reversæ legiones, quamvis plus vulnerum, eadem ciborum egestas fatigaret; vim, sanitatem, copias, cuncta in victoria habuere.

LXIX. Pervaferat interim circumventi exercitus fama, et infesto Germanorum agmine Gallias peti: ac, ni Agrippina impositum Rheno pontem solvi prohibuisset, erant qui id flagitium formidine auderent: sed femina, ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusque ut quis inops, aut saucius, vestem et fomenta dilargita est. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor, stetit apud principium pontis, laudes et grates reveris legionibus habentem. Id Tiberii animum altius penetravit: non enim simplices eas curas, nec adversus externos militem quæri: nihil relictum imperatoribus, ubi femina manipulos intervînat, signa adeat, largitionem tentet, tamquam parum ambitiose filium ducis gregali habitu circumferat, Casaremque Caligulam appellari velit. Potiorem jam apud exercitus Agrippinam, quam Legatos, quam duces: compressam a muliere seditionem, cui nomen Principis obistere non quiverit. Accendebat hæc, onerabatque Sejanus, peritia

morum Tiberii odia in longum jaciens, quæ reconderet, ausuque promeret.

LXX. At Germanicus legionum quas navibus vexerat secundam, et quartam decimam itinere terrestri P. Vitellio ducendas tradit, quo levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco fideret. Vitellius primum iter sicca humo, aut modice adlabente æstu, quietum habuit: mox impulsu aquilonis, simul sidere æquinoctii, quo maxime tumescit Oceanus, rapi agique agmen, et opplebantur terræ: eadem freto, litori, campis facies; neque discerni poterant incerta ab solidis, breviam a profundis: sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: jumenta, sarcinæ, corpora exanima, interfluunt, occurrant: permiscantur inter se manipuli, modo pectore, modo ore tenus exstantes, aliquando subtrahito solo disjecti aut obruti: non vox, et mutui hortatus juvant, adversante unda: nihil strenuus ab ignavo, sapiens a prudenti consilia a casu differre: cuncta pari violentia involvebantur. Tandem Vitellius, in editiora enisus, eodem agmen subduxit: pernoctare sine utensilibus, sine igni, magna pars nudo aut nudato corpore; haud minus miserabiles, quam quos hostis circumfideat: quippe illis etiam honestæ mortis usus: his inaglorium exitium: lux reddidit terram; penetratumque ad amnem Visurgim, quo Cæsar classe contenderat: impositæ deinde legiones, vagante fama submersas: nec fides salutis, antequam Cæsarem exercitumque reducem videre.

LXXI. Jam Stertinius ad accipiendum in deditio-nem Segimerum fratrem Segeſtis præmissus, ipsum et filium ejus in civitatem Ubiorum perduxerat, data utri-que venia; facile Segimero, cunctantius filio: quia Quintilii Vari corpus inclusisse dicebatur. Cæterum ad supplenda exercitus damna certavere Galliæ, Hispaniæ, Italia: quod cuique promptum, arma, equos, aurum, offerentes: quorum laudato studio Germanicus, armis modo et equis ad bellum sumptis, propria pecunia mili-

tem juvit : utque cladis memoriam etiam comitate leniret, circumire faucios ; facta singulorum extollere ; vulnera intuens, alium spe, alium gloria, cunctos alloquio et cura, sibi et proelio firmabat.

LXXII. Decreta eo anno triumphalia insignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico gestas. Nomen patris patriæ Tiberius, a populo sæpius ingestum, repudiavit : neque in acta sua jurari, quamquam consente Senatu, permisit : cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico dictans : non tamen ideo faciebat fidem civilis animi : nam legem majestatis reduxerat ; cui nomen apud veteres idem, sed alia in iudicium veniebant : si quis proditione exercitum, aut plebem seditionibus, denique male gesta Repub. majestatem populi Romani minuisset : facta arguebantur, dicta impune erant. Primus Augustus cognitionem de famosis libellis specie legis ejus tractavit, commotus Cassii Severi libidine, qua viros feminasque inlustres procacibus scriptis defamaverat : mox Tiberius, consultante Pompejo Macro Prætor, an iudicia majestatis redderentur ? exercendas leges esse respondit. Hunc quoque asperavere carmina, incertis auctoribus vulgata, in sævitiam superbiamque ejus, et discordem cum matre animum.

LXXIII. Haud pigebit referre in Falanio, et Rubrio, modicis equitibus Romanis, prætentata crimina : ut, quibus initiis, quanta Tiberii arte, gravissimum exitium irrepserit, dein repressum sit, postremo arserit, cunctaque corripuerit, noscatur. Falanio objiciebat accusator, quod inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Cassium quendam mimum corpore infamem adscivisset : quodque, venditis hortis, statuatam Augusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur violatum perjurio nomen Augusti. Quæ ubi Tiberio motuere, scripsit Consulibus ; non ideo decretum patri suo cælum, ut in perniciem civium is honor verteretur.

Cassium histriorem solitum inter alios ejusdem artis interesse ludis, quos mater sua in memoriam Augusti facrasset. Nec contra religiones fieri, quod effigies ejus, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum et domuum accedant. Jusjurandum perinde aestimandum, quam si Jovem fessellisset: deorum injurias diis curæ.

LXXIV. Nec multa post Granium Marcellum Præto- rem Bithyniæ Quæstor ipsius Cæpio Crispinus majestatis postulavit, subscribente Romano Hispone: qui formam vitæ inivit, quam postea celebrem miseriæ temporum, et audaciæ hominum fecerunt: nam egens, ignotus, iniquus, dum occultis libellis sævitæ Principis adrepat, mox clarissimo cuique periculum faceffit; potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod secuti, ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis, ac postremum sibi invenere. Sed Marcellum insimulabat sinistros de Tiberio sermones habuisse: inevitabile crimen, cum ex moribus Principis sceleratissima quæque deligeret accusator, objectaretque reo: nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hispo, statuam Marcelli altius quam Cæsarum sitam: et alia in statua, amputato capite Augusti, effigiem Tiberii inditam: ad quod exarsit adeo, ut rupta taciturnitate proclamaret, se quoque in ea causâ laturum sententiam palam et juratum, quo cæteris eadem necessitas fieret. Manebant etiam tum vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, quo, inquit, loco censebis Cæsar? si primus, habebō quod sequar: si post omnes, vercor ne imprudens dissentiam. Permotus his, quantoque incautus efferbuerat, pœnitentia patiens, tulit absolvi reum criminibus majestatis: de pecuniis repetundis ad recipiendos itum est.

LXXV. Nec Patrum cognitionibus satiatus, judiciis adsidebat in cornu tribunalis, ne Præto- rem curuli de- pelleret; multa- que eo coram adversus ambitum et po- tentium preces constituta. Sed dum veritati consulitur,

libertas corrumpabatur. Inter quæ Pius Aurelius Senator, questus mole publicæ viæ, ductuque aquarum, labefactas ædis suas, auxilium Patrum invocabat: resistentibus ærarii Prætoribus, subvenit Cæsar, pretiumque ædium Aurelio tribuit, erogandæ per honesta pecuniæ cupiens: quam virtutem diu retinuit, cum cæteras exueret. Propertio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies sestertium largitus est, satis comperto paternas ei angustias esse: tentantis eadem alios, probare causam Senatui iussit; cupidine severitatis in his etiam, quæ rite faceret, acerbis: unde cæteri silentium et paupertatem confessioni et beneficio præposuere.

LXXVI. Eodem anno continuis imbris auctus Tiberis plana urbis stagnaverat: relabentem secuta est ædificiorum et hominum strages. Igitur censuit Asinius Gallus, ut libri Sibyllini adirentur: renuit Tiberius, perinde divina humanaque obtegens. Sed remedium coercendi fluminis Ateio Capitoni, et L. Arruntio mandatum. Achaiam ac Macedoniam, onera deprecantis, lævari in præsens proconsulari imperio, tradique Cæsari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris ac suo nomine obtulerat, Drusus præsedet, quamquam vili sanguine nimis gaudens: quod vulgus formidolosum, et pater arguisse dicebatur. Cur abstinerit spectaculo ipse, varie trahebant: alii tradidit cœtus, quidam tristitia ingenii, et metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim ad ostendam sævitiam, movendasque populi offensiones, concessam filio materiem: quamquam id quoque dictum est.

LXXVII. At theatri licentia, proximo priore anno cepta, gravius tum erupit, occisis non modo e plebe, sed militibus et centurione, vulnerato tribuno prætoriæ cohortis, dum probra in magistratus et dissentionem vulgi prohibent. Actum de ea seditione apud patres, dicebanturque sententiæ, ut Prætoribus jus virgarum in

histriones esset. Intercessit Haterius Agrippa Tribunus plebis, increpitusque est Asinii Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis Senatui præbebat: valuit tamen intercessio, quia divus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat, neque fas Tiberio infringere dicta est. De modo lucaris, et adversus lasciviam, fautorum, multa decernuntur; ex quis maxime insignia, ne domos pantomimorum Senator introiret: ne egredientis in publicum equites Romani cingerent: aut alibi quam in theatro spectarentur: et spectantium immodestiam exsilio multandi potestas Prætoribus fieret.

LXXVIII. Templum ut in colonia Tarraconensi strueretur Augusto, petentibus Hispanis permissum; datumque in omnes provincias exemplum. Centesimam rerum venalium post bella civilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo subsidio niti: simul imparem oneri Rempub. nisi vicesimo militiæ anno veterani dimitterentur: ita proximæ seditionis male consulti, quibus sexdecim stipendiorum finem expresserant, abolita in posterum.

LXXIX. Actum deinde in Senatu ab Arruntio et Ateio, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina et lacus, per quos augebat. Auditæque municipiorum et coloniarum legationes; orantibus Florentinis, ne Clanis solito alveo demectus in amnem Arnun transferretur, idque ipsis perniciem adferret. Congruentia his Interamnates differuere; pessum ituros fecundissimos Italiæ campos, si amnis Nar (id enim parabatur) in rivos diductus superstagnasset. Nec Reatini flebant, Velinum lacum, qua in Narem effunditur, obstrui recusantes: quippe in adjacentia erupturum: optume rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, utque originem, ita fines dederit; spectandas etiam religiones sociorum, qui fœta, et lucos, et aras patriis annibus dicaverint: quin

ipsum Tiberim nolle prorsus accolis fluviis orbatum minore gloria fluere. Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, sive superstitio, valuit, ut in sententiam Pisonis concederetur, qui nil mutandum censuerat.

LXXX. Prorogatur Poppæo Sabino provincia Mœsia, additis Achaia et Macedonia. Id quoque morum Tiberii fuit, continuare imperia, ac plerosque ad finem vitæ in iisdem exercitiis, aut jurisdictionibus habere. Causæ variæ traduntur: alii tædio novæ curæ, semel placita pro æternis servavisse: quidam invidia, ne plures fruerentur. Sunt qui existiment, ut callidum ejus ingenium, ita anxium judicium: neque enim eminentis virtutes sectabatur, et rursus vitia oderat: ex optimis periculum sibi, a pessimis dedecus publicum metuebat: qua hæsitazione postremo eo provectus est, ut mandaverit quibusdam provincias, quos egredi urbe non erat passurus.

LXXXI. De comitiis consularibus, quæ tum primum illo Principe, ac deinceps fuere, vix quidquam firmare ausim; adeo diversa non modo apud auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur. Modo subtractis candidatorum nominibus originem cujusque, et vitam, et stipendia descripsit, ut qui forent intelligeretur: aliquando ea quoque significatione subtracta, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, suam ad id curam pollicitus est: plerumque eos tantum apud se professos differuit, quorum nomina Consulibus edidisset; posse et alios profiteri, si gratiæ, aut meritis confiderent: speciosa verbis, re inania, aut subdola: quantoque majore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura ad infensius servitium.

BREVIARIUM LIBRI II.

*I*nitia Partici belli. Phrabates. (cap. 1.) Venones popularibus ingratus. (2.) Venones ab Artabano pulsus. (3.) In Armenia mutatio regum. (4.) Germanicus, a Tiberio avocatus, Germanos prius mari aggreditur. (5.) Classis ejus. Rhenus. (6.) Irruptio in Catos. Ara Drusi. (7.) Fossa Drusiana. Amisia. Angrivarii rebelles caesi. (8.) Arminii cum Flavio colloquium. (9. 10.) Vifurgim Romani transeunt. Batavorum discrimen. Cariovalda cosus. (11.) Germanicus militum animos explerat. (12.) Transfugis premium pronunciatum. Castris ad-sultatum. (13.) Germanici somnium. Ejus (14.) et Arminii ad suos oratio. (15.) Locus pugnae. Acierum dispositio. (16.) Augurium felice. Fuga Germanorum, et clades. (17.) Iidem tropeo Romanorum accensi pugnant iterant. (18. 19.) Germani aggre victi. (20. 21.) Monumentum et titulus rerum magnificus. (22.) Milites classe reducti. (23.) Clades et paene exitium ex tempestate. Naufragi recollecti. (24.) Caesar erectos ea clade Germanos credit. (25.) Germanicus a Tiberio per invidiam avocatus. (26.) Libo Drusus ab amico delatus. (27.) Accusatus in Senatu, non tam sceleris, quam recordiae convincitur. (28. 29.) Torti in dominum servi. (30.) Libo se conficit. (31.) Vates decreto pulsi. (32.) Luxus publicus leviter coercitus, quem defendit Asinius. (33.) Pisonis libertas, Urgulaniae potentia. (34.) De rebus agendis certamen. (35.) Asinii sententia super comitiis. Tiberius eam rejicit. (36.) Hortali, subsidium poscentis, oratio, (37.) aspere excepta a Tiberio. Dat tamen aliquid, in posterum negat. (38.) Clementis servi facinus. Is, Agrippam se mentitus, res Romanas turbat, (39.) dolo Sallustii captus occiditur. (40.) Germanici triumphus. (41.) Archelaus Cappadecum Rex in Urbem accitus. (42.) Oriens concussus Germanico

permittitur: Pisoni Syria, cum occultis in eum mandatis.
 (43.) Drusus in Illyricum missus. (44.) Germani, inter se
 discordes, parantur ad pugnam. Arminii ad suos oratio,
 (45.) Maroboduus ad suos. Acris pugna. Maroboduus pro
 victo. (46.) Terrametum in Asia. Eo pressus subleuat Ti-
 berius, (47.) in alios quoque liberalis. (48.) Aedes dedi-
 cata. (49.) Varilia majestatis postulata. (50.) De Præ-
 tore substituendo contentio. (51.) Tacfarinatem et Maxip-
 gam bellum in Africa moventes Camillus fundit: ei trium-
 phalia decreta. (52.) Germanici diversa itinera. (53.)
 Consulit in reditu Clarium Apellinem. Oraculi ratio. (54.)
 Piso cum uxore Plancina Germanicum infestatur: castra
 corrumpit. (55.) Germanicus Armenios adit: Zenonem
 is regem imponit, &c. (56.) Germanici et Pisonis simul-
 zates. (57.) Venones Syria demetus. (58.) Germanicus
 Aegyptum petit, incusante Tiberio. (59.) Canopus. Thebæ
 veteres. (60.) Memnonis statua. Pyramides. (61.) In
 Germania discordia, astu Drusi, (62.) Maroboduus, vi Ca-
 tualde pulsus, ad Romanos confugit. Idem Catualde mox
 casus. (63.) Rhescuporis Cotye fratris filio, per dolum ep-
 presso, Thracia unni potitur. (64. 65.) Idem in vincla
 datus. (66.) Romam perductus, occisus. (67.) Venones fu-
 gam tentat: deprensus occiditur. (68.) Germanicus egrotat
 scelere Pisonis, (69.) cui amicitiam renuntiat. (70.)
 Mandata amicis ultione, datisque conjugii monitis, obit.
 (71. 72.) Cum Alexandro comparatur. (73.) Sentius Sy-
 rice fit præses. (74.) Agrippina Romam properat. (75.)
 Pisoni reditum in Syriam dissuadet filius, (76.) suadent
 alii, (77.) et persuadent. (78.) Piso vim parat in Sen-
 tium: obviat Agrippinæ: (79.) castellum occupat: aciem
 fruit: pelitur a Sentio: (80.) divinitur Romam. (81.)
 Ibi magnus ob morbum et mortem Germanici luctus. (82.)
 Honores mortuo decreti. Clypeus inter crateres. (83.) Li-
 via gemellos parit. (84.) Scita in mulierum libidinem.
 Pulsa sacra externa (85.) Copta vestalis. (86.) Fru-

*menti pretium. Tiberius titulos averfatur. (87.) Armis
nii cædes, et elogium. (88.) Hæc gesta annis quatuor,*

T. Statilio Sifenna Tauro, et L. Scribonio
Libone

C. Cælio Rufo, et L. Pomponio Flacco

Tiberio Julio Cæfare Augusto III. et
Germanico Cæfare II.

M. Junio Silano, et C. Norbano Flacco

} COSS.

C. CORNELII
TACITI
ANNALIUM

LIBER II.

I. Siſenna Statilio Tauro, L. Libone Coſſ. mota Orientis regna, provinciæque Romanæ; initio apud Parthos orto, qui petitum Roma acceptumque regem, quamvis gentis Arſacidarum, ut externum, aſpernabantur. Is fuit Vonones, obſes Auguſto datus a Phrahate. Nam Phrahates, quamquam depulſiſſet exercitus, duceſque Romanos, cuncta venerantium officia ad Auguſtum verterat, partemque prolis firmandæ amicitiae miſerat: haud perinde noſtri metu, quam fidei popularium diſſuſus.

II. Poſt finem Phrahatis et ſequentium regum, ob internas cædes, venere in Urbem legati a primoribus Parthis, qui Vononem vetuſtiſſimum liberorum, ejus acci-
rent. Magnificum id ſibi credidit Cæſar, auxitque opibus. Et accipere barbari lætantes, ut ſervie ad nova imperia. Mox ſubit pudor, degeneraviſſe Parthos, petitum alio ex orbe regem hoſtium artibus infectum: jam inter provincias Romanas ſolum Arſacidarum haberi, darique. Ubi illam gloriam trucidantium Craſſum, exturbantium Antonium; ſi mancipium Cæſaris, tot per annos ſervitutem perpeſſum, Parthis imperitet? Accendebat dedignantes et ipſe, diverſus a majorum inſtitutis, raro venatu, ſegni equorum cura; quoties per urbes incederet, leſticæ geſtamine, ſaſtuque erga patrias epulas. Inridebantur et Græci comites, ac viliffima utenſi-

lium anulo clausa: sed prompti aditus, obvia comitas, ignotæ Parthis virtutes, nova vitia; et quia ipsorum moribus aliena, perinde odium pravis et honestis.

III. Igitur Artabanus Arfacidarum e sanguine apud Dahas adultus excitur, primoque congressu fusus reparat vires, regnoque potitur. Victo Vononi perfugium Armenia fuit, vacua tunc, interque Parthorum et Romanas opes infida, ob scelus Antonii, qui Artavaſden regem Armeniorum specie amicitiae inlectum, dein catenis oneratum, postremo interfecerat. Ejus filius Artaxias memoria patris nobis infensus, Arfacidarum vi seque regnumque tutatus est: occiso Artaxia per dolum propinquorum, datus a Cæsare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum a Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis ejus, quamquam sociatis more externo in matrimonium regnumque. Dein jussu Augusti impositus Artavaſdes, et non sine clade nostra dejectus.

IV. Tum C. Caesar componendæ Armeniæ deligitur. Is Ariobarzanem origine Medum, ob insignem corporis formam, et præclarum animum, volentibus Armeniis præfecit. Ariobarzane morte fortuita absumpto, stirpem ejus haud toleravere: tentatoque feminæ imperio, cui nomen Erato, eaque brevi pulsa; incerti solutique, et magis sine domino, quam in libertate, profugum Vononem in regnum accipiunt. Sed ubi minitari Artabanus, et parum subsidii in Armeniis, vel si nostra vi defenderetur, bellum adversus Parthos sumendum erat: rector Syriæ Creticus Silanus excitum custodia circumdat, manente luxu et regio nomine: quod ludibrium ut effugere agitaverit Vonones, in loco reddemus.

V. Cæterum Tiberio haud ingratum accidit turbare Orientis, ut ea specie Germanicum fuetis legionibus abstraheret; novisque provinciis impositum, dolo simul et casibus objectaret. At ille quanto acriora in eum studia militum, et averſa patrui voluntas, celerandæ victo-

riæ intentior, tractare præliorum vias, et quæ sibi tertium jam annum belligeranti sæva vel prospera evenissent: fundi Germanos acie, et justis locis: juvari silvis, paludibus, brevi æstate, et præmatura hieme: suum militem haud perinde vulneribus, quam spatiis itinerum, damno armorum adfici: seffas Gallias ministrandis equis: longum impedimentorum agmen, opportunum ad insidias, defensantibus iniquum: at si mare intretur, promptam ipsis possessionem, et hostibus ignotam; simul bellum maturius incipi, legionesque et commeatus pariter vehi; integrum equitem, equosque, per ora et alveos fluminum media in Germania fore.

VI. Igitur huc intendit, missis ad census Galliarum P. Vitellio et Cantio. Silius, et Anteijs, et Cæcina fabricandæ classis præponuntur. Mille naves sufficere visæ, properatæque: aliæ breves, angusta puppi proraque, et lato utero, quo facilius fluctus tolerarent: quædam planæ carinis, ut sine noxa fiderent: plures appositis utrimque gubernaculis, converso ut repente remigio, hinc vel illinc adpellerent. Multæ pontibus stratæ, super quas tormenta vherentur, simul aptæ ferendis equis, aut commeatui, velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in speciem ac terrorem. Insula Batavorum in quam convenirent prædicta, ob faciles adpulsus, accipiendisque copiis, et transmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus uno alveo continuus, aut modicas insulas circumveniens, apud principium agri Batavi velut in duos amnes dividitur: servatque nomen, et violentiam cursus, qua Germaniam prævehitur, donec Oceano misceatur; ad Gallicam ripam latior et placidior adfluens, verso cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Mosâ flumine, ejusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur.

VII. Sed Cæsar, dum adiguntur naves, Silium legatum cum expedita manu inruptionem in Cattos facere jubet: ipse, audito castellum Luppix flumini adpositum

obſideri, ſex legiones eo duxit. Neque Silio ob ſubitos
imbres aliud actum, quam ut modicam prædam, et Arpi
principis Cattorum conjugem filiamque raperet: neque
Cæſari copiam pugnae obſeſſores fecere, ad famam ad-
ventus ejus dilapſi. Tumulum tamen nuper Varianis
legionibus ſtructurum, et veterem aram Druſo ſitam diſje-
cerent. Reſtituit aram; honorique patris princeps ipſe
cum legionibus decucurrit: tumulum iterare haud vi-
ſum: et cuncta inter caſtellum Alifonem, ac Rhenum,
novis limitibus, aggeribusque permunita.

VIII. Jamque claſſis advenerat, cum, præmiſſo com-
meatu, et diſtributis in legiones ac ſocios navibus, ſoſ-
ſam, cui Drufianæ nomen, ingreſſus, precatusque Dru-
ſum patrem, ut ſe eadem auſum, libens placatusque e-
xemplo ac memoria conſiliorum atque operum juvaret;
lacus inde, et Oceanum, uſque ad Amifiæ flumen, ſe-
cunda navigatione pervehitur: claſſis Amifiæ reliſta,
lævo amne; erratumque in eo, quod non ſubvexit:
tranſpoſuit militem dextras in terras iturum: ita plures
dies efficiendis pontibus abſumpti. Et eques quidem ac
legiones prima æſtuaria, nondum adcreſcente unda, in-
trepidi tranſiere: poſtremum auxilliorum agmen Batavi-
que in parte ea, dum inſultant aquis, artemque nandi
oſtentant, turbati, et quidam hauſti ſunt. Metanti caſtra
Cæſari Angrivariorum defeſſio a tergo nuntiatur. Miſſus
illico Stertinius cum equite, et armatura levi, igne et
cædibus perfidiam ultus eſt.

IX. Flumen Viſurgis Romanos Cheruſcoſque inter-
fluebat. Ejus in ripa cum cæteris primoribus Arminius
adſtitit, quaſitoque an Cæſar veniſſet? poſtquam adeſſe
reſponſum eſt, ut liceret cum fratre conloqui ora-
vit. Erat is in exercitu cognomento Flavius, inſignis
fide, et amiſſo per vulnus oculo paucis ante annis, duce
Tiberio: tum permiſſam, progreſſusque ſalutatur ab
Arminio: qui amotis ſtipatoribus, ut ſagittarii noſtra
pro ripa diſpoſiti abſcederent, poſtulat; et, poſtquam

digressi, unde ea deformitas oris? interrogat fratrem. Ille locum, et praelium referente; quodnam præmium recepisset? exquirat. Flavius aucta stipendia, torquem, et coronam, aliaque militaria dona memorat, inridente Arminio vilia servitii pretia.

X. Exin diversi ordiuntur: hic magnitudinem Romanam, opes Cæsaris, et victis graves pœnas; in deditio-nem venienti paratam clementiam; neque conjugem et filium ejus hostiliter haberi. Ille fas patriæ, libertatem avitam, penetralis Germaniæ deos, matrem precum fociam; ne propinquorum, et adfinium, denique gentis suæ desertor et proditor, quam imperator esse mallet. Paullatim inde ad jurgia prolapsi, quo minus pugnam conferrent, ne flumine quidem interjecto cohibebantur: ni Stertinius adcurrrens, plenum iræ, armaque et equum poscentem Flavium attinisset. Cernebatur contra minitabundus Arminius, praeliumque denuntians: nam ple-raque Latino sermone interjaciebat, ut qui Romanis in castris ductor popularium meruisset.

XI. Postero die Germanorum acies trans Visurgim stetit Cæsar, nisi pontibus præsidisque impositis, dare in discrimen legiones haud imperatorium ratus, equitem vado tramittit. Præfuere Stertinius, et e numero primipilariæ Æmilii, distantibus locis invec-ti, ut hostem diducerent; qua celerrimus amnis, Cariovalda dux Batavorum erupit; eum Cherusci fugam simulantes in planitiem saltibus circumjectam traxere: dein coorti, et undique effusi, trudent adversos, instant cedentibus, collectosque in orbem, pars congressi, quidam eminus proturbant. Cariovalda, diu sustentata hostium sævitia, hortatus suos ut ingruentes catervas globo frangerent; atque ipse, in densissimos inrumpens, conjestis telis et suffosso equo labitur, ac multi nobilium circa: cæteros vis sua, aut equites cum Stertinio Æmilioque subvenientes, periculo exemere.

XII. Cæsar transgressus Vifurgim indicio perfugæ cognoscit, delectum ab Arminio locum pugnae: convenisse et alias nationes in silvam Herculi sacram, ausuro-sque nocturnam castrorum oppugnationem. Habita indici fides, et cernebantur ignes; suggestisque propius speculatores, audiri fremitum equorum, immensique et inconditi agminis murmur, attulere. Igitur propinquo summæ rei discrimine, explorandos militum animos ratus, quoniam id modo incorruptum foret secum agitabat. Tribunos et centuriones læta sæpius quam comperta nuntiare; libertorum servilia ingenia; amicis inesse adulationem: si concio vocetur, illic quoque, quæ pauci incipiant, reliquos adstrepere: penitus noscendas mentes, cum, secreti et incustoditi, inter militaris cibos, speciem aut metum proferrent.

XIII. Nocte cœpta egressus augurali, per occulta et vigilibus ignara, comite uno, contestus humeros ferina pelle, adit castrorum vias, adstitit tabernaculis, fruiturque fama sui: cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem, per seria, per jocos eundem animum, laudibus ferrent, reddendamque gratiam in acie faterentur, simul perfidos et ruptores pacis, ultioni et gloriæ mactandos. Inter quæ unus hostium Latinae linguæ sciens, acto ad vallum equo, voce magna, ‘conjuges, et agros, et stipendii indies, donec bellaretur, sestertios centenos, si quis transfugisset, Arminii nomine pollicetur.’ Incendit ea contumelia legionum iras: ‘veniret dies, daretur pugna: sumpturum militum Germanorum agros, tracturum conjuges; accipere omen et matrimonia ac pecunias hostium prædæ destinare.’ Tertia ferme vigilia adscutatum est castris, sine conjectu teli; postquam crebras pro munimentis cohortes, et nihil remissum sensere.

XIV. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, viditque se operatum, et sanguine sacro respersa pretexta, pulchriorem aliam manibus aviæ Augustæ accepisse.

Auctus omine, addicentibus auspiciis, vocat concionem, et quæ sapientia prævisa aptaque imminenti pugnae disferit: ‘ Non campos modo militi Romano ad prælium bonos, sed, si ratio adsit, silvas et saltus. Nec enim immensa barbarorum scuta, enormis hastas, inter truncos arborum, et enata humo virgulta, perinde haberi quam pila, et gladios, et hærentia corpori tegmina; densarent ictus, ora mucronibus quærent: non loriceam Germano, non galeam; ne scuta quidem, ferro nervoque firmata, sed viminum textus, vel tenuis et fucatas colore tabulas: primam utcumque aciem hastatam; cæteris, præusta aut brevia tela: jam corpus, ut visu torvum, et ad brevem impetum validum; sic nulla vulnerum patientia: sine pudore flagitii, sine cura ducum, abire, fugere; pavidos adversis, inter secunda, non divini, non humani juris memores. Si tædio viarum ac maris finem cupiant, hac acie parari: propiorem jam Albim, quam Rhenum; neque bellum ultra, modo se patris, patruique vestigia prementem: iisdem in terris victorem sisterent.’ Orationem ducis secutus militum ardor: signumque pugnae datum.

XV. Nec Arminius, aut cæteri Germanorum procures omittebant suos quisque testari: ‘ Hos esse Romanos Variani exercitus fugacissimos, qui, ne bellum tolerarent, seditionem induerint: quorum pars onusta vulneribus tergum, pars fluctibus et procellis fractos artus, insensum rursus hostibus, adversis diis objiciant, nulla boni spe: classem quippe, et avia Oceani quæsitæ, ne quis venientibus occurreret, ne pulsos premeret: sed, ubi miscuerint manus, inane victis ventorum remorumve subsidium: meminissent modo avaritiæ, crudelitatis, superbiæ; aliud sibi reliquum, quam tenere libertatem, aut mori ante servitium.’

XVI. Sic accensos, et prælium poscentes in campum, cui Idistaviso nomen, deducunt: is medius inter Visurgim et colles, ut ripæ fluminis cedunt, aut prominentia

montium resistunt, inæqualiter sinuatur. Pone tergum insurgebat silva, editis in altum ramis, et pura humo inter arborum truncos. Campum et prima silvarum barbara acies tenuit: soli Cherusci juga insedere, ut præliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incessit: auxiliares Galli, Germanique in fronte: post quos pedites sagittarii: dein quatuor legiones, et cum duabus prætoriis cohortibus ac delecto equite Caesar: exin totidem aliæ legiones, et levi armatura cum equite sagittario, cæteræque fociorum cohortes. Intentus paratusque miles, ut ordo agminis in aciem adisteret.

XVII. Visis Cheruscorum catervis, quæ per ferociam proruperant, validissimos equitum incurrere latus, Stertinius cum cæteris turmis circumgredi, tergaque invadere jubet, ipse in tempore adfuturus. Interea pulcherrimum augurium octo aquilæ, petere silvas et intrare visæ, Imperatorem advertere, exclamat, 'Irent, sequerentur Romanas aves, propria legionum numina.' Simul pedestris acies infertur, et præmissus eques postremos ac latera impulit: mirumque dictu, duo hostium agmina diversa fuga, qui silvam tenuerant in aperta, qui campis adstiterant in silvam, ruebant. Medii inter hos Cherusci collibus detrudebantur; inter quos insignis Arminius manu, voce, vulnere sustentabat pugnam: incubueratque sagittariis, illa rupturus, ni Rætorum, Vindelicorumque, et Gallicæ, cohortes signa objecissent: nisu tamen corporis, et impetu equi pervasit, oblitus faciem suo cruore, ne nosceretur. Quidam agnitum a Chaucis inter auxilia Romana agentibus emissumque tradiderunt. Virtus seu fraus eadem Inguiomero effugium dedit; cæteri passim trucidati: et plerosque, tranare Virsurgim conantes, injecta tela, aut vis fluminis, postremo moles ruentium, et incidentes ripæ, operuere. Quidam turpi fuga in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittariis per ludibrium figebantur:

alios prorutæ arbores adfixere. Magna ea victoria, neque cruenta nobis fuit.

XVIII. Quinta ab hora diei ad noctem cæsi hostes decem millia passuum cadaveribus atque armis opplevere; repertis inter spolia eorum catenis, quas in Romanos, ut non dubio eventu, portaverant. Miles in loco proelii Tiberium Imperatorem salutavit, struxitque aggerem, et in modum tropæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit.

XIX. Haud perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quam ea species dolore et ira adfecit: qui modo abire sedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt; plebes, primores, juvenus, senes, agmen Romanum repente incursant, turbant. Postremo deligunt locum, flumine et silvis clausum, arcta intus planitie, et humida; silvas quoque profunda palus ambibat; nisi quod latus unum Angrivarii lato aggere extulerant, quo a Cheruscis dirimerentur. Hic pedes adstitit: equitem propinquis lucis texere, ut ingressis silvam legionibus a tergo foret.

XX. Nihil ex iis Cæsari incognitum: consilia, locos, prompta, occulta noverat, astusque hostium in perniciem ipsis vertebat. Sejo Tuberoni Legato tradit equitem, campumque: peditum aciem ita instruxit, ut pars æquo in silvam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur: quod arduum, sibi: cætera Legatis permisit: quibus plana evenerant, facile inrupere: quis impugnandus agger, ut, si murum succederent, gravibus superne ictibus conflictabantur. Sensit dux imparem cominus pugnam, remotisque paullum legionibus, funditores libratoresque excutere tela, et proturbare hostem. jubet: missæ e tormentis hastæ, quantoque conspicui magis propugnatores, tanto pluribus vulneribus dejecti. Primus Cæsar cum prætoriiis cohortibus, capto vallo, dedit impetum in silvas. Conlato illic gradu certatum: hostem a tergo palus, Romanos flumen aut montes

claudebant : utrisque necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoria.

XXI. Nec minor Germanis animus; sed genere pugnæ et armorum superabantur; cum ingens multitudo, artis locis, prælongas hastas non protenderet, non colligeret, neque adsubtilibus et velocitate corporum uteretur, coacta stabile ad proelium : contra miles, cui scutum pectori adpressum, et insidens capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet, viamque strage hostium aperiret : imprompto jam Arminio, ob continua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tardaverat. Quin et Inguionerum tota volitantem acie, fortuna magis quam virtus deserebat : et Germanicus, quo magis agnosceretur, detraxerat tegimen capiti, orabatque insisterent cædibus : nil opus captivis, solam internicionem gentis finem bello fore. Jamque sero diei subduxit ex acie legionem faciendis castris : cæteræ ad noctem cruore hostium satiatæ sunt : equites ambigue certavere.

XXII. Laudatis pro concione victoribus, Cæsar congeriem armorum struxit, superbo cum titulo : **DEBEL-
LATIS INTER RHENUM ALBIMQUE NATIONI-
BUS EXERCITUM TIBERII CÆSARIS EA MONI-
MENTA MARTI ET JOVI ET AUGUSTO SACRA-
VISSE.** De se nihil addidit, metu invidiæ, an ratus conscientiam facti satis esse. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat, ni deditionem properavissent : atque illi supplices, nihil abnuendo, veniam omnium accepere.

XXIII. Sed æstate jam adulta legionum aliæ, itinere terrestri in hibernacula remissæ : plures Cæsar classi impositas per flumen Amisiam Oceano invexit. Ac primo placidum æquor mille navium remis strepere, aut velis impelli : mox atro nubium globo effusa grando, simul variis undique procellis incerti fluctus prospectum adimere, regimen impedire : milesque pavidus, et casuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempestive juvat,

officia prudentium corrumperebat. Omne dehinc cœlum, et mare omne in austrum cessit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, immenso nubium tractu validus, et rigore vicini septemtrionis horridior, rapuit disjecitque naves in aperta Oceani, aut insulas faxis abruptis, vel per occulta vada infestas: quibus paullum ægreque vitatis, postquam mutavit æstus, eodemque quo ventus ferebat; non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant: equi, jumenta, fardinae, etiam arma præcipitantur, quo levarentur alvei, manantes per latera, et fluctu superurgente.

XXIV. Quanto violentior cætero mari Oceanus, et truculentia cœli præstat Germania, tantum illa clades novitate et magnitudine excessit, hostilibus circum litoribus, aut ita vasto et profundo, ut credatur novi Emum ac sine terris mare. Pars navium haustæ sunt; plures, apud insulas longius sitas ejectæ: milesque nullo illic hominum cultu, fame absumptus, nisi quos corpora equorum eodem elisa toleraverant. Sola Germanici tritemis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesque apud scopulos et prominentis oras, cum se tanti exitii reum clamitaret, vix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æstu, et secundante vento, claudæ naves raro remigio, aut intentis vestibis, et quædam a validioribus tractæ, revertefe: quas raptim refeetas misit, ut scrutarentur insulas. Collecti ea cura plerique: multos Angrivarii, nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere: quidam in Britanniam rapti, et remissi a regulis. Ut quis ex longinquo venerat, miracula narrabant, vim turbinum, et inauditas volucres, monstra maris, ambiguas hominum et belluarum formas: visa, sive ex metu credita.

XXV. Sed fama classis amissæ, ut Germanos ad spem belli, ita Cæsarem ad coercendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum milibus, ire in Cantos

Imperat; ipse majoribus copiis Marfos intrumpit: quorum dux Maloendus, nuper in deditionem acceptus, propinquo luco defossam Varianæ legionis aquilam modico præsidio servari indicat. Missa extemplo manus, quæ hostem a fronte eliceret; alii qui terga circumgredi si recluderent humum: et utrisque adfuit fortuna. Eo promptior Cæsar pergit introrsus, populatur, excindit non ausum congregi hostem; aut, sicubi resisterat, statim pulsum, nec unquam magis, ut ex captivis cognitum est, paventem. Quippe invictos et nullis casibus superabiles Romanos prædicabant, qui perdita classe, amissis armis, post contrita equorum virorumque corporibus litorea, eadem virtute, pari ferocia, et veluti aucti numero irupissent.

XXVI. Reductus inde in hiberna miles, lætus animi, quod adversa maris expeditione prospera pensavisset: addidit munificentiam Cæsar, quantum quis damni profectus erat exsolvendo. Nec dubium habebatur labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, et, si proxima æstas adjiceretur, posse bellum patriari: sed crebris epistolis Tiberius monebat, rediret ad decretum triumphum: satis jam eventuum, satis casuum: prospera illi et magna prælia: eorum quoque meminisset, quæ venti et fluctus, nulla ducis culpa, gravia tamen et sæva damna intulissent: se, novies a divo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quam vi perfecisse: sic Sugambros in deditionem acceptos, sic Suevos, regemque Maroboduum pace obstrictum: posse et Cheruscos, cæterasque rebellium gentes, quando Romanæ ultioni consultum est, internis discordiis relinqui. Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acrius modestiam ejus adgreditur, alterum Consulatum offerendo, cujus munia præfens obiret. Simul adnectebat, si foret adhuc belandum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoste, non nisi apud Germanias adsequi nomen imperatorium, et deportare lauream posset.

Haud cunctatus est ultra Germanicus, quamquam fingi ea, seque per invidiam parto jam decori abstrahi inteligeret.

XXVII. Sub idem tempus e familia Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res novas. Ejus negotii initium, ordinem, finem curatius disseram; quia tum primum reperta sunt, quæ per tot annos Rempub. exedere. Firmius Catus Senator, ex intima Libonis amicitia, juvenem improvidum et facilem inanibus, ad Chaldæorum promissa, Magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit: dum proavum Pompejum, amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti conjunx fuerat, consobrinos Cæsares, plenam imaginibus domum ostentat: hortaturque ad luxum et æs alienum, socius libidinum et necessitatum, quo pluribus indiciis inligaret.

XXVIII. Ut fati testium, et qui servi eadem noscerent, reperit, aditum ad Principem postulat; demonstrato crimine et reo per Flaccum Vescularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio usus erat. Cæsar, indicium haud adspersus, congressus abnuil: posse enim, eodem Flacco internuntio, sermones commeare. Atque interim Libonem ornat Prætura, convictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeo iram condiderat) cunctaque ejus dicta factaque cum prohibere posset, scire malebat: donec Junius quidam tentatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. Celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, avidumque famæ malæ. Statim corripit reum, adit Consules, Senatus cognitionem poscit: et vocantur Patres, addito, consultandum super re magna et atroci.

XXIX. Libo interim, veste mutata, cum primoribus feminis circumire domos, orare adfines, vocem adversum pericula poscere: abnuentibus cunctis, cum diversa prætenderent, eadem formidine. Die Senatus metu et ægritudine sessus, sive, ut tradidere quidam, simulato

morbo, lectica delatus ad fores curiæ, innisusque fratri, et manus ac supplices voces ad Tiberium tendens, immoto ejus vultu excipitur. Mox libellos et auctores recitat Cæsar, ita moderans, ne lenire, neve asperare crimina videretur.

XXX. Accesserant, præter Trionem et Catum accusatores, Fontejus Agrippa, et C. Vibius, certabantque cui jus perorandi in reum daretur: donec Vibius, quia nec ipsi inter se concederent, et Libo sine patrono introisset, singillatim se crimina objecturum professus, protulit libellos vecordes adeo, ut consultaverit Libo, an habiturus foret opes, quis viam Appiam Brundisium usque pecunia operiret. Inerant et alia hujuscemodi, stolidi, vana; si mollius acciperes, miseranda. Uni tamen libello manu Libonis, nominibus Cæsarum aut Senatorum, additas atroces vel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, agnoscences servos per tormenta interrogari placuit. Et quia vetere Senatusconsulto quaestio in caput domini prohibebatur, callidus et novi juris rector Tiberius mancipari singulos auctori publico jubet: scilicet ut in Libonem ex servis salvo Senatusconsulto quaereretur. Ob quæ posterum diem reus petivit: domumque digressus extremas preces P. Quirino propinquo suo ad Principem mandavit.

XXXI. Responsum est, ut Senatum rogaret. Cingebatur interim milite domus, strepebant etiam in vestibulo, ut audiri, ut aspici possent: cum Libo, ipsis, quas in novissimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatum, vocare percussorem, prensare servorum dextras, inferere gladium: atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, evertentibus adpositum mensa lumen, feralibus jam sibi tenebris duos ictus in viscera direxit. Ad gemitum conlabentis, adcurrere liberti, et cæde visa miles abstulit. Accusatio tamen apud Patres adseveratione eadem peracta, juravitque Tiberius, petiturum se vitam quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.

XXXII. Bona inter accusatores dividuntur: et Præturæ extra ordinem datæ his, qui senatorii ordinis erant. Tunc Cotta Messalinus, ne imago Libonis exsequiis posterorum comitaretur, censuit: Cn. Lentulus, ne quis Scribonius cognomentum Drusi adsumeret: supplicationum dies, Pomponii Flacci sententia, constituti: ut dona Jovi, Marti, Concordiæ, utque Iduum Septembrium dies, quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur, L. Publius, et Gallus Asinius, et Papius Mutilus, et L. Apronius decrevere: quorum auctoritates, adulationesque retuli, ut sciretur vetus id in Repub. malum. Facta et de Mathematicis Magisque Italia pellendis Senatus consulta, quorum e numero, L. Pituanus saxo dejectus est: in P. Martium Consules extra portam Exquilinam, cum classicum canere iussissent, more prisco advertere.

XXXIII. Proximo Senatus die multa in luxum civitatis dicta a Q. Haterio consulari, Octavio Frontone Prætura functo: decretumque ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent: ne vestis serica viros fœdaret. Excessit Fronto, ac postulavit modum argento, suppellectili, familiæ. Erat quippe adhuc frequens Senatoribus, si quid e Repub. crederent, loco sententiæ promere. Contra Gallus Asinius disseruit: 'Auctu Imperii adolevisse
' etiam privatas opes; idque non novum, sed e vetustissimis moribus: aliam apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam; et cuncta ad Rempub. referri: quatenus
' tenui, angustas civium domos; postquam eo magnificentiæ venerit, gliscere singulos: neque in familia et
' argento, quæque ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortuna possidentis: distinctos Senatus
' et equitum census, non quia diversæ natura, sed ut locis, ordinibus, dignationibus, antissent et aliis,
' quæ ad requiem animi, aut salubritatem corporum parentur: nisi forte clarissimo cuique plures curas, maiora
' pericula subeunda; delinimentis curarum et periculorum carendum esse.' Facilem aditum Gallo,

sub nominibus honestis, confessio vitiorum, et similitudo audientium dedit. Adjecerat et Tiberius, non id tempus censuræ; nec, si quid in moribus labaret, defuturum corrigendi auctorem.

XXXIV. Inter quæ L. Piso ambitum fori, corrupta judicia, sævitiam oratorum accusationes minitantium increpans, abire se et cedere urbe, victurum in aliquo abdito et longinquo rure testabatur: simul curiam relinquebat. Commotus est Tiberius, et, quamquam mitibus verbis Pisonem permulisset, propinquos quoque ejus impulit, ut abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. Haud minus liberi doloris documentum idem Piso mox dedit, vocata in jus Urgulania, quam supra leges amicitia Augustæ extulerat. Nec aut Urgulania obtemperavit, in domum Cæsaris spreto Pifone vesta; aut ille abstinuit, quamquam Augusta se violari et imminui quereretur. Tiberius hæcenus indulgere matri civile ratus, ut se iturum ad Prætoris tribunal, adfuturum Urgulaniæ diceret, processit palatio, procul sequi jussis militibus. Spectabatur occursante populo, compositus ore, et sermonibus variis tempus atque iter ducens; donec, propinquis Pisonem frustra coercerentibus, deferri Augusta pecuniam quæ petebatur juberet. Isque finis rei, ex qua neque Piso inglorius, et Cæsar majore fama fuit. Cæterum Urgulaniæ potentia adeo nimia civitati erat, ut testis in causa quadam, quæ apud Senatum tractabatur, venire dedignaretur; missus est Prætor, qui domi interrogaret: cum virgines Vestales in foro et judicio audiri, quoties testimonium dicerent, vetus mos fuerit.

XXXV. Res eo anno prolatas haud referrem, ni pretium foret, Cn. Pisonis et Asinii Galli super eo negotio diversas sententias noscere. Piso, quamquam absuturum se dixerat Cæsar, ob id magis agendum censebat, ut, absente Principe, Senatus et equites possent sua munia sustinere: decorum Reipub. fore. Gallus, quia speciem libertatis Piso præceperat, nihil satis inlustre, aut ex

dignitate populi Romani, nisi coram et sub oculis Cæsaris: eoque conventum Italiæ, et adfluentis provincias, præsentia ejus servanda dicebat. Audiente hæc Tiberio ac silente, magnis utrimque contentionibus acta; sed res dilata.

XXXVI. Et certamen Gallo adversus Cæsarem exortum est. Nam censuit in quinquennium magistratuum comitia habenda: utque legionum Legati, qui ante Præturam ea militiaungebantur, jam tum Prætores destinarentur: Princeps duodecim candidatos, in annos singulos, nominaret. Haud dubium erat, eam sententiam altius penetrare, et arcana Imperii tentari. Tiberius tamen, quasi augeretur potestas ejus, differuit:

‘ Grave moderationi suæ, tot differre: vix per singulos
 ‘ annos offensiones vitari, quamvis repulsam propinqua
 ‘ spes soletur: quantum odii fore ab his qui ultra quinquennium
 ‘ projiciantur! unde prospici posse quæ cuique
 ‘ tam longo temporis spatio mens, domus, fortuna? sub
 ‘ perbire homines etiam annua designatione: quid si
 ‘ honorem per quinquennium agitent? quinquuplicari
 ‘ prorsus magistratus, subverti leges, quæ sua spacia
 ‘ exercendæ candidatorum industriæ quærendisque aut
 ‘ potiundis honoribus statuerint.’

XXXVII. Favorabili in speciem oratione vim Imperii tenuit, censuque quorundam Senatorum juit: quo magis mirum fuit, quod preces M. Hortali nobilis juvenis, in paupertate manifesta, superbius accepisset. Nepos erat oratoris Hortensii, inlectus a divo Augusto liberalitate decies sestertii ducere uxorem, suscipere liberos, ne clarissima familia extingueretur. Igitur quatuor filiis ante limen curiæ adstantibus, loco sententiæ, quum in palatio Senatus haberetur, modo Hortensii inter oratores sitam imaginem, modo Augusti intuens, ad hunc modum cœpit: ‘ Patres conscripti, hos, quorum numerum et
 ‘ pueritiam videtis, non sponte sustuli, sed quia Princeps monebat: simul majores mei meruerunt, ut po-

6 feros haberent. Nam ego, qui non pecuniam, non
 7 studia populi, neque eloquentiam gentile domus nostræ
 8 bonum varietate temporum accipere vel parare potu-
 9 issem, satis habebam, si tenues res meæ nec mihi pu-
 10 dori, nec cuiquam oneri forent: iussus ab Imperatore,
 11 uxorem duxi. En stirps et progenies tot Consulum,
 12 tot Dictatorum: nec ad invidiam ista, sed conciliandæ
 13 misericordiæ refero. Adsequentur florente te, Cæsar,
 14 quos dederis honores; interim Q. Hortensii pronepo-
 15 tes, divi Augusti alumnos, ab inopia defende.

XXXVIII. Inclinatione Senatus incitamentum Tiberio
 fuit, quo promptius adversaretur, his ferme verbis usus:
 6 Si quantum pauperum est, venire huc, et liberis suis
 7 petere pecunias cœperint; singuli numquam exsati-
 8 buntur, Respub. deficit. Nec sane ideo a maioribus
 9 concessum est egredi aliquando relationem, et quod in
 10 commune conducit loco sententiæ proferre, ut privata
 11 negotia, res familiares nostras hic augeamus; cum in-
 12 vidia Senatus et Principum, siue indulserint largitio-
 13 nem, siue abnuerint. Non enim preces sunt istuc, sed
 14 efflagitatio intempestiva quidem et improvisa, cum aliis
 15 de rebus convenerint Patres, consurgere, et numero
 16 atque ætate liberum suorum urgere modestiam Senatus,
 17 eandem vim in me transmittere, ac velut perfringere
 18 ærarium: quod si ambitione exhauserimus, per scelera
 19 supplendum erit. Dedit tibi, Hortale, divus Augustus
 20 pecuniam, sed non compellatus, nec ea lege ut semper
 21 daretur. Languescet alioqui industria, intendetur so-
 22 cordia, si nullus ex se metus, aut spes; et securi omnes
 23 aliena subsidia expectabunt, sibi ignavi, nobis graves.
 Hæc atque talia, quamquam cum adsensu audita ab his,
 quibus omnia Principum honesta atque inhonesta laudare
 mos est, plures per silentium aut occultum murmur exce-
 pere: sensitque Tiberius. Et, cum paullum reticuisset,
 Hortalo se respondisse ait: cæterum, si Patribus videretur,
 daturum liberis ejus ducena sestertia singulis, qui

sexus virilis essent. Egere alii grates; siluit Hortalus, pavore, an avitæ nobilitatis etiam inter angustias fortunæ retinens: neque miseratus est posthac Tiberius, quamvis domus Hortensii pudendam ad inopiam dilabere-
tur.

XXXIX. Eodem anno mancipii unius audacia, ni mature subventum foret, discordiis armisque civilibus Rempub. perculisset. Postumi Agrippæ servus nomine Clemens, comperto sine Augusti, pergere in insulam Planasiam, et fraude aut vi raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos, non servili animo concepit. Ausa ejus impedivit tarditas onerariæ navis: atque interim patrata cæde, ad majora et magis præcipitia conversus, furatur cineres, vestusque Cosam, Etruriæ promontorium, ignotis locis sese abdit, donec crinem barbamque promitteret: nam ætate et forma haud dissimili in dominum erat. Tum per idoneos, et secreti ejus socios, crebrescit v. vere Agrippam, oculis primum sermonibus, ut vetita solent; mox vago rumore apud imperitissimi cujusque promptas aures, aut rursus apud turbidos, eoque nova cupientes: atque ipse adire municipia obscuro diei, neque propalam adspici, neque diutius iisdem locis: sed quia veritas visu et mora, falsa festinatione et incertis valescunt, relinquebat famam, aut præveniebat.

XL. Vulgabatur interim per Italiam servatum munere deum Agrippam; credebatur Romæ: jamque Ostiam invectum multitudo ingens, jam in urbe clandestini cœtus celebrabant: cum Tiberium anceps cura distrahere, vi ne militum servum suum coërceret, an inanem credulitatem tempore ipso vanescere sineret: modo nihil spernendum, modo non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. Postremo dat negotium Sallustio Crispo: ille e clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt) deligit, atque hortatur, simulata conscientia adeant, offerant pecuniam, fidem, atque pericula polliceantur. Exsequuntur ut jussum erat. Dein spe-

culati noctem incustoditam, accepta idonea manu, vinculum clauso ore in palatium traxere. Percunctanti Tiberio, Quomodo Agrippa factus esset? respondisse fertur, Quomodo tu Cæsar: Ut ederet socios, subigi non potuit: nec Tiberius pœnam ejus palam ausus, in secreta palatii parte interfici jussit, corpusque clam auferri: et quamquam multi e domo Principis, equitesque ac Senatores, sustentasse opibus, juvisse consiliis dicerentur, haud quæsitum.

XLII. Fine anni arcus propter ædem Saturni ob recepta signa cum Varo amissa, ductu Germanici, auspiciis Tiberii; et ædes Fortis fortunæ Tiberim juxta in hortis, quos Cæsar Dictator populo Romano legaverat; sacrum genti Julæ, effigiesque divo Augusto apud Bovillas, dicantur. C. Cælio L. Pomponio Coss. Germanicus Cæsar A. D. VII. Kalendas Junias triumphavit de Cheruscis, Cattisque, et Angrivariis, quæque aliæ nationes usque ad Albim colunt: vestræ spolia, captivi, simulacra montium, fluminum, præliorum: bellumque, quia conficere prohibitum erat, pro confecto accipiebatur. Augebat intuentium visus eximia ipsius species, currusque quinque liberis ornatus. Sed suberat occulta formido reputantibus, haud prosperum in Druso patre ejus favorem vulgi: avunculum ejusdem Marcelum flagrantibus plebis studiis intra juventam ereptum: breves et infauostos populi Romani amores.

XLIII. Cæterum Tiberius, nomine Germanici, trecentos plebi sestertios viritum dedit, seque collegam Consulatu ejus destinavit. Nec ideo sinceræ caritatis fidem adsecutus, amoliri juvenem specie honoris statuit, struxitque causas, aut forte oblatas arripuit. Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, invisus Tiberio, quod eum, Rhodi agentem, nullo officio coluisset. Nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus; quia florente C. Cæsare, missoque ad res Orientis, intuta Tiberii amicitia credebatur. Ut,

versa Cæsarum sobole, Imperium adeptus est; elicit Archelaum matris literis, quæ, non dissimulatis filii offensionibus, clementiam offerebat, si ad precandum veniret. Ille ignarus doli, vel, si intelligere crederetur, vim metuens, in Urbem properat: exceptusque immitti a Principe, et mox accusatus in Senatu; non ob crimina quæ fingebantur, sed angore, simul fessus sentio, et quia regibus æqua nedum infima insolita sunt, finem vitæ, sponte, an fato implevit. Regnum in provinciam redactum est, fructibusque ejus levare posse centesimæ vestigal professus Cæsar, ducentesimam in posterum statuit. Per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, plerisque Romanum, aliis regium imperium cupientibus: et provinciæ Syria atque Judæa, fessæ oneribus, deminutionem tributi orabant.

XLIII. Igitur hæc, et de Armenia quæ supra memoravi apud Patres disseruit; nec posse motum Orientem nisi Germanici sapientia componi. Nam suam ætatem vergere, Drusi nondum satis adolevisse. Tunc decreto Patrum permissæ Germanico provinciæ quæ mari dividuntur, majusque imperium quoquo adisset, quam his qui sorte aut missu Principis obtinerent. Sed Tiberius demoverat Syrio Creticum Silanum per adfinitatem connexum Germanico: quia Silani filia Neroni vetustissimo liberorum ejus pacta erat; præfeceratque Cn. Pisōnem ingenio violentum, et obsequii ignarum, insita ferocia a patre Pitōne, qui civili bello resurgentes in Africa partes acerrimo ministerio adversus Cæsarem juvit: mox Brutum et Cassium secutus, concesso reditu, petitione honorum abstinuit, donec ultro ambiretur delatum ab Augusto Consulatum accipere. Sed præter paternos spiritus, uxoris quoque Plancinæ nobilitate et opibus accendebatur. Vix Tiberio concedere; liberos ejus ut multum infra despectare: nec dubium habebat, se electum, qui Syriæ imponeretur, ad spes Germanici

coërcendas. Credidere quidam data et a Tiberio ec-
cultata mandata, et Plancinam haud dubie Augusta mo-
nuit muliebri æmulatione Agrippinam insectandi: divisa
namque et discors aula erat, tacitis in Drusum, aut Ger-
manicum, studiis. Tiberius ut proprium et sui sanguinis
Drusum fovebat: Germanico alienatio patrum amorem
apud cæteros auxerat: et, quia claritudine materni ge-
neris anteibat, avum M. Antonium, avunculum Au-
gustum ferens. Contra Druso proavus eques Romanus
Pomponius Atticus dedecere Claudiorum imagines vide-
batur: et conjunx Germanici Agrippina, sæcunditate
ac fama, Liviam uxorem Drusi præcellebat: sed fra-
tres egregie concordēs, et proximorum certaminibus
inconculsi.

XLIV. Nec multo post Drusus in Illyricum missus
est, ut suæsceret militiæ, studiaque exercitus pararet;
simul juvenem urbano luxu lascivientem melius in castris
haberi Tiberius, seque tutiorem rebatur, utroque filio
legiones obtinente. Sed Suevi prætendebantur auxilium
adversus Cheruscos orantes. Nam discessu Romano-
rum, ac vacui externo metu, gentis adsuætudine, et
tum æmulatione gloriæ, arma in se verterant. Vis nati-
onum, virtus ducum in æquo: sed Maroboduum regis
nomen invitum apud populares, Arminium pro libertate
bellantem favor habebat.

XLV. Igitur non modo Cherusci sociique eorum, ve-
tus Arminii miles, sumpserunt bellum: sed e regno etiam
Marobodui Suvæ gentes, Semnones, ac Langobardi,
defecerunt ad eum: quibus additis præcellebat, ni Ingui-
omerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugisset;
non aliam ob causam, quam quia fratris filio, juveni, pa-
truis senex parere dedignabatur. Diriguntur acies pari
utrimque spe, nec, ut olim apud Germanos, vagis incur-
sibus, aut disiectas per catervas: quippe longa adversus
nos militia insueverant sequi signa, subsidii firmari, di-
cta imperatorum accipere. At tunc Arminius equo con-

lustrans cuncta, ut quosque adveſtus erat: ‘Recipere-
 ‘ tam libertatem, trucidatas legiones, ſpolia adhuc et
 ‘ tela in manibus multorum, oſtentabat: contra fuga-
 ‘ cem Maroboduum appellans, præliorum expertem,
 ‘ Hercyniæ latebris deſenſum: ac mox per dona et le-
 ‘ gationes petiviſſe fœdus, proditorem patriæ, ſatelli-
 ‘ tem Cæſaris, haud minus inſenſis animis exturbandum,
 ‘ quam Varum Quinctilium interfecerint: meminiſſent
 ‘ modo tot præliorum, quorum eventu, et ad poſtremum
 ‘ ejeſtis Romanis, ſatis probatum, penes utros ſumma
 ‘ belli fuerit.’

XLVI. Neque Maroboduus jaſtantia ſui, aut probris
 in hoſtem abſtinebat: ſed Inguiomerum tenens, ‘ Illo in
 ‘ corpore decus omne Cheruſcorum, illius conſiliis
 ‘ geſta quæ proſpere ceciderint, teſtabatur: vecor-
 ‘ dem Arminium, et rerum neſcium alienam gloriam in
 ‘ ſe trahere, quoniam tres vacuas legiones et ducem
 ‘ fraudis ignarum perſidia deceperit; magna cum clade
 ‘ Germaniæ, et ignominia ſua, cum conjunx, cum filius
 ‘ ejus ſervitium adhuc tolerent. At ſe duodecim legio-
 ‘ nibus petitum duce Tiberio, illibatam Germanorum
 ‘ gloriam ſervaviſſe, mox conditionibus æquis diſceſſum:
 ‘ neque poenitere quod ipſorum in manu ſit, integrum
 ‘ adverſus Romanos bellum, an pacem incruentam ma-
 ‘ lint.’ His vocibus inſtiſctos exercitus propriæ quoque
 cauſæ ſtimulabant: cum a Cheruſcis, Langobardiſque,
 pro antiquo decore, aut recenti libertate; et contra,
 augendæ dominationi certaretur. Non alias majore mole
 concurſum, neque ambiguo magis eventu, fuſis utrim-
 que dextris cornibus. Sperabaturque ruſum pugna, ni
 Maroboduus caſtra in colles ſubduxiffet. Id ſignum per-
 culſi fuit: et, transfugis paulatim nudatus, in Marcom-
 annos conceſſit, miſitque legatos ad Tiberium oraturos
 auxilia. Reſponſum eſt, non jure eum adverſus Cheru-
 ſcos arma Romana invocare, qui pugnantis in eundem

hostem Romanos nulla ope juvisset. Missus tamen Drusus, ut retulimus, pacis firmator.

XLVII. Eodem anno duodecim celebres Asiæ urbes conlapsæ nocturno motu terræ, quo improvissior graviorque pestis fuit. Neque solitum in tali casu effugium subveniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. Sedisse immensos montes, visa in arduo quæ plana fuerint, effulsisse inter ruinam ignes memorant. Asperrima in Sardonios lues plurimum in eisdem misericordiæ traxit. Nam centies sestertium pollicitus Cæsar, et quantum ærario, aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes a Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Ægearas, Apollonienfes, quique Moscenii aut Macedones Hyrcani vocantur, et Hierocæsaream, Myrinam, Cymen, Tmolum, levati idem in tempus tributis, mittique ex Senatu placuit, qui præsentia spectaret, refoveretque. Delectus est M. Aletus e prætoriiis, ne, consulari obtinente Asiâ, æmulatio inter pares, et ex eo impedimentum oriretur.

XLVIII. Magnificam in publicum largitionem auxit Cæsar haud minus grata liberalitate, quod bona Æmiliæ Musæ locupletis intestatæ petita in fiscum, Æmilio Lepido, cujus e domo videbatur; et Patulci divitis Romani hereditatem (quamquam ipse heres in parte legeretur) tradidit M. Servilio, quem prioribus neque suspectis tabulis scriptum compererat; nobilitatem utriusque pecunia juvandam præfatus. Neque hereditatem cujusquam adiit, nisi cum amicitia meruisset, ignotos et aliis infensos, eoque Principem nuncupantes, procul arcebat. Cæterum ut honestam innocentium paupertatem levavit; ita prodigos et ob flagitia egentes Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium movit Senatu, aut sponte cedere passus est.

XLIX. Iisdem temporibus deum ædes vetustate aut igni abolitas, cœptasque ab Augusto, dedicavit: Libero

Liberæque et Cereri juxta Circum maximum, quam A. Postumius Dictator voverat; eodemque in loco ædem Floræ, ab Lucio et Marco Publiciis Ædilibus constitutam: et Iano templum, quod apud forum olitorium C. Duillius struxerat, qui primus rem Romanam prospere mari gessit, triumphumque navalem de Pœnis meruit. Spei ædes a Germanico sacratur: hanc Atilius voverat eodem bello.

L. Adolefcebat interea lex majestatis: et Apuleiam Variliam sororis Augusti neptem, quia probrosis sermonibus divum Augustum, ac Tiberium, et matrem ejus inluserat, Cæsarique connexa adulterio teneretur, majestatis delator arcessebat. De adulterio satis cavere lege Julia visum: majestatis crimen distingui Cæsar postulavit: damnarique si qua de Augusto inreligiose dixisset: in se jacta nolle ad cognitionem vocari. Interrogatus a Consule quid de his censeret, quæ de matre ejus locuta secus argueretur, reticuit: dein, proximo Senatus die, illius quoque nomine oravit, ne cui verba in eam quoquo modo habita crimini forent. Liberavitque Apuleiam lege majestatis; adulterii graviolem pœnam deprecatus, ut exemplo majorum propinquis suis ultro ducentesium lapidem removeretur suasit. Adultero Manlio Italia atque Africa interdictum est.

LI. De Prætorè in locum Vipsanii Galli, quem mors abstulerat, subrogando, certamen incessit. Germanicus atque Drusus (nam etiam tum Romæ erant) Haterium Agrippam propinquum Germanici fovebant: contra plerique nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis præpolleret, quod lex jubeat. Lætabatur Tiberius, cum inter filios ejus et leges Senatus disceptaret. Victa est sine dubio lex; sed neque statim, et paucis suffragiis: quomodo, etiam cum valerent, leges vincebantur.

LII. Eodem anno cœptum in Africa bellum, duce hostium Tacfarinate. Is natione Numida, in castris Romanis auxiliariis stipendia meritis, mox defector, vagos primum, et latrociniis fuctos, ad prædam et raptus

congregare ; dein more militiæ per vexilla, et turmas componere ; postremo non inconditæ turbæ, sed Musulanorum dux haberi. Valida ea gens, et solitudinibus Africæ propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cepit arma, Maurosque accolæ in bellum traxit. Dux et his Mazippa, divisusque exercitus : ut Tacfarinas lectos viros, et Romanum in modum armatos, castris attineret, disciplina et imperiis sueciceret ; Mazippa levi cum copia incendia, et cædes, et terrorem circumferret : compulerantque Cinithios haud spernendam nationem in eadem ; cum Furius Camillus, proconsul Africæ, legionem et quod sub signis sociorum, in unum conductos, ad hostem duxit : modicam manum, si multitudinem Numidarum atque Maurorum spectares : sed nihil æque cavebatur, quam ne bellum metu eluderent. Spe victoriæ inducti sunt, ut vincerentur. Igitur legio medio, leves cohortes, duæque alæ in cornibus locantur : nec Tacfarinas pugnam detrectavit. Fusi Numidæ, multosque post annos Furio nomini partum decus militiæ. Nam post illum reciperatore urbem, filiumque ejus Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memoravimus, bellorum expers habebatur. Eo prior Tiberius res gestas apud Senatum celebravit : et decrevere patres triumphalia insignia ; quod Camillo ob modestiam vitæ impune fuit.

LIII. Sequens annus Tiberium tertio, Germanicum iterum Consules habuit. Sed cum honorem Germanicus iniiit apud urbem Achaiæ Nicopolim, quo venerat per Illyricam oram viso fratre Druso in Dalmatia agente, Hadriatici ac mox Ionii maris adversam navigationem perpeffus. Igitur paucos dies insumpsit reficiendæ classi : simul sinus Aëtiaca victoria inclitos, et sacratas ab Augusto manubias, castraque Antonii cum recordatione majorum suorum adiit. Namque ei, ut memoravi, avunculus Augustus, avus Antonius erant, magnaque illic imago tristium lætorumque. Hinc ventum Athenas,

federique sociæ et vetustæ urbis datum, ut uno liçtore uteretur. Excepere Græci quæsitissimis honoribus, vetera suorum facta dictaque præferentes, quo plus dignationis adulatio haberet.

LIV. Petita inde Eubœa, tramisit Lesbum, ubi Agrippina novissimo partu Juliam edidit. Tum extrema Asiæ, Perinthumque, ac Byzantium, Thracias urbes, mox Propontidis angustias, et os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, et fama celebratos noscendi: pariterque provincias internis certaminibus, aut magistratuum injuriis fessas refovebat: atque illum, in regressu sacra Samothracum visere nitentem, obvii aquilones depulere. Igitur Ilio, quæque ibi varietate fortunæ, et nostri origine veneranda, relegit Asiam, adpellitque Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non semina illic, ut apud Delphos, sed certis e familiis, et ferme Mileto accitus sacerdos, numerum modo consultantium et nomina audit: tum, in specum degressus, hausta fontis arcani aqua, ignarus plerumque literarum et carminum, edit responsa versibus, compositis super rebus quas quis mente concepit: et ferebatur Germanico per ambages, ut mos oraculis, maturum exitium cecinisse.

LV. At Cn. Piso, quo preperantius destinata inciperet, civitatem Atheniensium turbido incessu exterritam oratione sæva increpat; oblique Germanicum perstringens, quod, contra decus Romani nominis, non Athenienses tot cladibus extinctos, sed colluviem illam nationum comitate nimia coluisset: hos enim esse Mithridatis adversus Sullam, Antonii adversus divum Augustum socios. Etiam vetera objectabat, quæ in Macedones improspere, violenter in suos fecissent: offensus urbi propria quoque ira; quia Theophilum quendam, Areo judicio falsi damnatum, precibus suis non concederent. Exin navigatione celeri per Cycladas, et compendia maris, adsequitur Germanicum apud insulam Rhodum, haud nescium quibus insectationibus petitus foret: sed tanta mansuetu-

dine agebat, ut cum orta tempestas raperet in abrupta, possitque interitus inimici ad casum referri, miserit triremes, quarum subsidio discrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piso, et, vix diei morem perpeffus, linquit Germanicum, prævenitque. Et, postquam Syriam ac legiones attingit, largitione, ambitu, infimos manipularium juvando, cum veteres centuriones, seve-ros tribunos demoveret, locaque eorum clientibus suis, vel deterrimo cuique attribueret, desidiam in castris, licentiam in urbibus, vagum ac lascivientem per agros militem sineret, eo usque corruptionis provectus est, ut, sermone vulgi, parens legionum haberetur. Nec Plancina se intra decora feminis tenebat; sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse: in Agrippi- nam, in Germanicum contumelias jacere: quibusdam etiam bonorum militum ad mala obsequia promptis, quod haud invito Imperatore ea fieri occultus rumor incedebat.

LVI. Nota hæc Germanico: sed præverti ad Arme- nios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingeniis, et situ terrarum, quo nostris pro- vinciiis late prætenta, penitus ad Medos porrigitur: maximisque Imperiis interjecti, et sæpius discordes sunt, adversus Romanos odio, et in Parthum invidia. Regem illa tempestate non habebant, amoto Vonone: sed favor nationis inclinabat in Zenonem Polemonis regis Pontici filium, quod is prima ab infantia instituta et cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis, et quæ alia barbari celebrant, proceres plebemque juxta devinxerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxata, ad- probantibus nobilibus, circumfusa multitudine, insigne regium capiti ejus imposuit. Cæteri, venerantes re- gem, Artaxiam consalutavere: quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis. At Cappadoces in formam provinciæ redacti Q. Veranium Legatum accepere: et quidam ex regis tributis deminuta, quo mitius Ro-

manum imperium speraretur. Comagenis *Q. Servæus* præponitur tum primum ad jus Prætoris translatis.

LVII. Cunctaque socialia prospere composita non ideo lætum Germanicum habebant, ob superbiam Pisonis, qui, iussus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyrrî demum apud hiberna decumæ legionis convenere, firmato vultu, Piso adversus metum, Germanicus ne minari crederetur: et erat, ut retuli, clementior. Sed amici, accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgerere falsa, ipsumque et Plancinam, et filios variis modis criminari. Postremo paucis familiarium adhibitis sermo cœptus a Cæsare qualem ira et dissimulatio gignit: responsum a Pione precibus contumacibus, discesseruntque apertis odiis: postque rarus in tribunali Cæsaris Piso; et, si quando adfideret, atrox, ac dissentire manifestus. Vox quoque ejus audita est in convivio, cum apud regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari et Agrippinæ, leves Pisoni et cæteris offerrentur; Principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari: abjecitque simul coronam, et multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen.

LVIII. Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati venire: miserat amicitiam ac fœdus memoraturos, et cupere renovari dextras, daturumque honori Germanici, ut ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syria haberetur, neu proceres gentium propinquis nuntiis ad discordias traheret. Ad ea Germanicus, de societate Romanorum Parthorumque magnifice; de adventu regis et cultu sui, cum decore ac modestia respondit. Vonones Pompejopolim Ciliciæ maritimam urbem amotus est. Datum id non modo precibus Artabani, sed contumeliæ Pisonis, cui gratissimus erat, ob plurima officia et dona, quibus Plancinam devinxerat.

LIX. M. Silano, L. Norbano Coss. Germanicus Ægyptum proficiscitur, cognoscendæ antiquitatis. Sed cura

provinciae prætendebatur, levavitque apertis horreis pretia frugum: multaque in vulgus grata usurpavit, sine milite incedere, pedibus intactis, et pari cum Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione; quem eadem factitavisse apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Pœnorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque ejus lenibus verbis peritricio, acerrime increpuit, quod, contra instituta Augusti, non sponte Principis Alexandriam introisset. Nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus, aut equitibus Romanis inlustribus, seposuit Ægyptum: ne fame urgeret Italiam, quisquis eam provinciam, claustraque terræ ac maris, quamvis levi præsidio adversum ingentes exercitus infedisset.

LX. Sed Germanicus, nondum comperto profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus oppido a Canopo. Condidere id Spartani ob sepultum illic rectorem navis Canopum; qua tempestate Menelaus, Græciam repetens, diversum ad mare terramque Libyam delatus. Inde proximum annis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud se et antiquissimum perhibent, eosque qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum ejus adscitos. Mox visit veterum Thebarum magna vestigia: et manebant structis molibus literæ Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ: jussusque e senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat habitasse quondam septingenta millia ætate militari: atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Æthiopia, Medisque et Persis, et Bactriano, ac Scythia potitum: quasque terras Suri Armenique et contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. Legebantur et indicta gentibus tributa, pondus argenti et auri, numerus armorum equorumque, et dona templis ebur, atque odores, quasque copias frumenti et omnium utensilium quæque natio penderet,

haud minus magnifica, quam nunc vi Parthorum, aut potentia Romana jubentur.

LXI. Cæterum Germanicus ailis quoque miraculis intendit animum, quorum præcipua fuere Memnonia faxea effigies, ubi radiis solis icta est vocalem sonum reddens: disjectasque inter et vix pervias arenas instar montium eductæ Pyramides, certamine et opibus regum: lacusque effossa humo, superfluentis Nili receptacula: atque alibi angustia, et profunda altitudo, nullis inquirentium spatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen, claustra olim Romani Imperii: quod nunc Rubrum ad mare patefcit.

LXII. Dum ea æstas Germanico plures per provincias transigitur, haud leve decus Drusus quæfivit iliciens Germanos ad discordias: utque fracto jam Maroboduo usque in exitium insisteretur. Erat inter Gotones nobilis juvenis nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, et tunc, dubiis rebus ejus, ultionem ausus. Is valida manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptisque primoribus ad societatem, inrumpit regiam, castellumque juxta situm. Veteres illic Suevorum prædæ, et nostris e provinciis lixæ, ac negotiatores reperi, quos jus commercii, dein cupido augendi pecuniam, postremum oblivio patriæ, suis quemque ab sedibus hostilem in agrum transtulit.

LXIII. Maroboduo undique deserto non aliud subsidium quam misericordia Cæsaris fuit. Transgressus Danubium, qua Noricam provinciam præfuit, scripsit Tiberio, non ut profugus aut supplex, sed ex memoria prioris fortunæ. Nam multis nationibus clarissimum quondam regem ad se vocantibus, Romanam amicitiam prætulisse. Responsum a Cæsare, tutam ei honoratamque sedem in Italia fore, si maneret: sin rebus ejus aliud conduceret, abiturum fide qua venisset. Cæterum apud Senatum disseruit, non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano

perinde metuendos fuisse. Exstat oratio, qua magnitudinem viri, violentiam subjectarum ei gentium, et quam propinquus Italiae hostis, suaeque in destruendo eo consilia extulit. Et Maroboduus quidem Ravennae habitus, si quando inolefcerent Suevi, quasi rediturus in regnum ostentabatur. Sed non excessit Italia per duodeviginti annos; consenuitque multum imminuta claritate ob nimiam vivendi cupidinem. Idem Catualdæ casus, neque aliud perfugium. Pulsus haud multo post Hermundurorum opibus, et Vibilio duce; receptusque, forum Julium Narbonensis Galliae coloniam mittitur. Barbari utrumque comitati, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum et Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum.

LXIV. Simul nunciato regem Artaxiam Armeniis a Germanico datum, decrevere Patres, ut Germanicus atque Drusus ovantes urbem introirent. Structi et arcus circum latera templi Martis Ultoris, cum effigie Caesarum: lætiore Tiberio, quia pacem sapientia firmaverat, quam si bellum per acies consecisset. Igitur Rhescuporim quoque Thraciae regem astu adgreditur. Omnem eam nationem Rhœmetalces tenuerat; quo defuncto Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri ejus, partem filio Cotyi permisit. In ea divisione arva, et urbes, vicina Græcis, Cotyi: quod incultum, ferox, adnexum hostibus, Rhescuporidi cessit: ipsorumque regum ingenia, illi mite, et amœnum; huic atrox, avidum, et societatis impatiens erat. Sed primo subdola concordia egere: mox Rhescuporis egredi fines, vertere in se Cotyi data, et resistenti vim facere; cunctanter sub Augusto, quem auctorem utriusque regni, si sperneretur, vindicem metuebat. Enimvero audita mutatione Principis, immittere latronum globos, excindere castris, causas bello.

LXV. Nihil æque Tiberium anxium habebat, quam ne composita turbarentur. Deligit centurionem qui nuntiaret regibus, ne armis disceptarent: statimque a Cotye dimissa sunt, quæ paraverat, auxilia. Rhescuporis, ficta modestia, postulat eundem in locum coiretur, posse de controversiis colloquio transigi. Nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cum alter facilitate, alter fraude cuncta inter se concederent, acciperentque. Rhescuporis fanciendo, ut dicitabatur, foederi, convivium adjicit; tractaque in multam noctem lætitia, per epulas ac vinolentiam incautum Cotyn, et, postquam dolum intellexerat, sacra regni, ejusdem familiæ deos, et hospitalis mensas obtestantem, catenis onerat. Thraciaque omni potitus, scripsit ad Tiberium, structas sibi insidias, præventum insidiatorem: simul bellum adversus Basternas Scythasque prætendens, novis peditum et equitum copiis sese firmabat.

LXVI. Molliter rescriptum, ' si fraus abesset, posse cum innocentia fidere: cæterum neque se, neque Senatum, nisi cognita causa, jus et injuriam discreturos. Proinde tradito Cotye veniret, transferretque invidiam criminis.' Eas literas Latinius Pandus Pro prætor Mœsiæ, cum militibus quis Cotys traderetur, in Thraciam misit. Rhescuporis, inter metum et iram cunctatus, maluit patrati, quam incepti facinoris reus esse: occidi Cotyn jubet, mortemque sponte sumptam ementitur. Nec tamen Cæsar placitas semel artes mutavit, sed, defuncto Pando, quem sibi insensum Rhescuporis arguebat, Pomponium Flaccum veterem stipendiis, et arcta cum rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maxime Mœsiæ præfecit.

LXVII. Flaccus in Thraciam transgressus, per ingentia promissa, quamvis ambiguum et scelera sua reputantem, perpulit, ut præsidia Romana intraret. Circumdatus hinc regi specie honoris valida manus, tribu-
mque, et centuriones, monendo, suadendo, et quanto

longius abscedebatur apertiore custodia; postremo gnarum necessitatis in Urbem traxere. Accusatus in Senatu ab uxore Cotyis, damnatur, ut procul regno teneretur. Thracia in Rhœmetalcen filium, quem paternis consiliis adversatum constabat, inque liberos Cotyis dividitur: iisque nondum adultis Trebellienus Rufus Prætura functus datur, qui regnum interim tractaret, exemplo quo majores Marcum Lepidum Ptolemæi liberis tutorem, in Ægyptum miserant. Rhescuporis Alexandriam devesus, atque illic fugam tentans, an fido crimine, interficitur.

LXVIII. Per idem tempus Vonones, quem amotum in Ciliciam memoravi, corruptis custodibus effugere ad Armenios, inde in Albanos Heniochosque, et consanguineum sibi regem Scytharum conatus est. Specie venandi, omisis maritimis locis, avia saltuum petiit: mox pernicitate equi ad annem Pyramum contendit, cujus pontes accolæ ruperant audita regis fuga; neque vado penetrari poterat. Igitur, in ripa fluminis, a Vibio Frontone præfecto equitum vincitur. Mox Remmius evocatus priori custodiæ regis adpositus, quasi per iram, gladio eum transigit: unde major fides, conscientia sceleris, et metu indicii, mortem Vononi inlatam.

LXIX. At Germanicus, Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut urbes jufferat, abolita, vel in contrarium versa cognoscit: hinc graves in Pisonem contumeliæ, nec minus acerba quæ ab illo in Cæsarem tentabantur. Dein Piso abire Suria statuit; mox adversa Germanici valetudine detentus, ubi recreatum accepit, vota que pro incolumitate solvebantur, admotas hostias, sacrificalem apparatus, festam Antiochenſium plebem, per lictores proturbat. Tum Seleuciam digreditur, opperiens ægritudinem, quæ rursus Germanico acciderat. Sævam vim morbi augebat persuasio veneni a Pisone accepti: et reperiebantur solo ac parietibus cru-

tæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, et devotiones, et nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semusti cineres, ac tabe obliti, aliaque maleficia, quis creditur animas numinibus infernis sacrari: simul missi a Pisone incusabantur, ut valetudinis adversa rimantes.

LXX. Ea Germanico haud minus ira, quam per metum accepta; ' si limen obsideretur, si effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret, quid deinde miserrimæ conjugii, quid infantibus liberis eventurum? ' lenta videri veneficia: festinare et urgere, ut provinciam, ut legiones solus habeat: sed non usque eo defectum Germanicum, neque præmia cædis apud interfectorem mansura. ' Componit epistolas, quis amicitiam ei renunciabat. Addunt plerique iussum provincia decedere: nec Piso moratus ultra, navis solvit, moderabaturque cursui, quo proprius regrederetur, si mors Germanici Suriam aperuisset.

LXXI. Cæsar paullisper ad spem erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat, adstantes amicos in hunc modum adloquitur: ' Si fato concederem, iustus mihi dolor etiam adversus deos esset, quod me parentibus, liberis, patriæ, intra juventam præmaturo exitu raperent. Nunc, scelere Pisonis et Plancinæ interceptus, ultimas preces pectoribus vestris relinquo, referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidiis circumventus, miserrimam vitam pessima morte finierim. Si quos spes meæ, si quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat; inlacrymabunt, quondam florentem, et tot bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud Senatum, invocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu; sed quæ voluerit meminisse, quæ mandaverit exsequi. Flebunt Germani: cum etiam ignoti: vindicabitis vos, si me potius quam

‘fortunam meam fovebatis. Ostendite populo Romano
‘divi Augusti neptem, eandemque conjugem meam :
‘numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus
‘erit : fingentibusque scelestâ mandata, aut non credent
‘homines, aut non ignoscent.’ Juravere amici, dex-
tram morientis contingentes, spiritum ante quam ultio-
nem amissuros.

LXXII. Tum ad uxorem versus, per memoriam sui,
per communes liberos oravit, exueret ferociam, sævienti
fortunæ submitteret animum : neu regressa in urbem
æmulatione potentiæ validiores irritaret. Hæc palam,
et alia secreto ; per quæ ostendere credebatur metum ex
Tiberio. Neque multo post exstinguitur, ingenti luctu
provinciæ et circumjacentium populorum. Indolere
exteræ nationes regesque ; tanta illi comitas in socios,
mansuetudo in hostes ; visuque et auditu juxta venera-
bilis, cum magnitudinem et gravitatem summæ for-
tunæ retineret, invidiam et adrogantiam effugerat.

LXXIII. Funus sine imaginibus et pompa, per
laudes, et memoriam virtutum ejus celebre fuit. Et
erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propin-
quitatem etiam locorum, in quibus interiit, Magni
Alexandri fatis adæquarent. Nam utrumque corpore
decoro, genere insigni, haud multum triginta annos
egressum, suorum insidiis externas inter gentes occidisse :
sed hunc mitem erga amicos, modicum voluptatum,
uno matrimonio, certis liberis egisse : neque minus
præliatorem, etiam si temeritas absuerit, præpeditusque
sit perculsas tot victoriis Germanias servitio premere.
Quod si solus arbiter rerum, si jure et nomine regio
fuiisset, tanto promptius adsecuturum gloriam militiæ,
quantum clementia, temperantia, cæteris bonis artibus
præstitisset. Corpus antequam cremaretur nudatum in
foro Antiochenum, qui locus sepulturæ destinabatur,
prætuleritne beneficii signa, parum constitit : nam ut
quis misericordia in Germanicum, et præsumpta suspi-

cione, aut favore in Pisonem pronior, diversi interpretabantur.

LXXIV. Consultatum inde inter Legatos, quique alii Senatorum aderant, quisnam Suriae præficeretur; et, cæteris modice nisis, inter Vibium Marsum, et Cn. Sentium diu quæsitum: dein Marfus seniori, et acrius tendenti Sentio concessit. Isque infamem beneficiis ea in provincia, et Plancinae percarum nomine Martinam in Urbem misit, postulantibus Vitellio ac Veranio, cæterisque qui crimina et accusationem tamquam adversus receptos jam reos instruebant.

LXXV. At Agrippina, quamquam defessa luctu, et corpore ægro, omnium tamen quæ ultionem morarentur intolerans, ascendit classem cum cineribus Germanici, et liberis; miserantibus cunctis, quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio inter venerantes gratantisque aspici solita, tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta ultionis, anxia sui, et infelici secunditate fortunæ toties obnoxia. Pisonem interim apud Coum insulam nuntius adsequitur, excessisse Germanicum. Quo intemperanter accepto, credidit victimas, adit templa: neque ipse gaudium moderans, et magis insolescente Plancina, quæ luctum amissæ sororis tum primum læto cultu mutavit.

LXXVI. Adfluebant centuriones, monebantque, prompta illi legionum studia, repeteret provinciam non jure ablatam, et vacuam. Igitur quid agendum consultanti, M. Piso filius properandum in Urbem censebat: nihil adhuc inexpiabile admissum, neque suspensiones imbecillas aut inania famæ pertimescenda. Discordiam erga Germanicum odio fortasse dignam, non poena: et, ademptione provinciæ, satisfactum inimicis. Quod si regrederetur, obsistente Sentio, civile bellum incipi; nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui memoria, et penitus infixus in Cæsares amor prævaleret.

LXXVII. Contra Domitius Celer ex intima ejus amicitia differuit: Utendum eventu. Pisonem, non Sentium, Suriae præpositum: huic fasces et jus Prætoris, huic legiones datas. Si quid hostile ingruat, quam justius arma oppositurum, qui Legati auctoritatem, et propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant: plerumque innocentes, recenti invidiæ impares. At si teneat exercitum, augeat vires; multa quæ provideri non possint fortuito in melius casura. An festinamus cum Germanici cineribus adpellere, ut te inauditum et indefensum planctus Agrippinæ, ac vulgus imperitum, primo rumore rapiant? Est tibi Augustæ conscientia, est Cæsaris favor, sed in occulto: et periisse Germanicum nulli jactantius moerent, quam qui maxime lætantur.

LXXVIII. Haud magna mole Piso promptus ferocibus in sententiam trahitur: missisque ad Tiberium epistolis, inculsat Germanicum luxus et superbiæ; seque pulsus, ut locus rebus novis patefieret, curam exercitus, eadem fide qua tenuerit, repetivisse. Simul Domitium impositum triremi vitare litorum oram, præterque insulas lato mari pergere in Suriam jubet. Concurrentes desertores per manipulos componit, armat lixas, trajectisque in continentem navibus, vexillum tironum in Suriam euntium interceptum. Regulis Cilicum ut se auxiliis juvarent scribit; haud ignavo ad ministeria belli juvene Pifone, quamquam suscipiendum bellum abnuisset.

LXXIX. Igitur oram Lyciæ ac Pamphyliæ prælegentes, obviis navibus, quæ Agrippinam vehabant, utrinque insensu, arma primo expedire; dein, mutua formidine, non ultra jurgium processum est: Marfususque Vibius nuntiavit Pifoni, Romam ad dicendam causam veniret. Ille eludens respondit, adfuturum ubi Prætor, qui de beneficiis quæreret, reo atque accusa-

toribus diem prædixisset. Interim Domitius Laodiceam urbem Suriæ adpulsus, cum hiberna sextæ legionis peteret, quod eam maxime novis consiliis idoneam rebatur, a Pacuvio Legato prævenitur. Id Sentius Pisoni per literas aperit, monetque ne castra corruptoribus, ne provinciam bello tentet. Quosque Germanici memores, aut inimicis ejus adversos cognoverat, contrahit; magnitudinem Imperatoris identidem ingerens, et Rempubli- cam armis peti: ducitque validam manum, et prælio paratam.

LXXX. Nec Piso, quamquam cœpta secus cadebant, omisit tutissima e præsentibus, sed castellum Ciliciæ munitum admodum, cui nomen Celendris, occupat. Nam admixtis desertoribus, et tirone nuper intercepto, suisque et Plancinæ servitiis, auxilia Cilicum quæ republi- ci miserant, in numerum legionis composuerat: Cæsarisque se Legatum, testabatur, provincia quam is dedisset arceri, non a legionibus (earum quippe accitu venire) sed a Sentio, privatum odium falsis criminibus tegente: consisterent in acie, non pugnaturis militibus, ubi Pisonem ab ipsis parentem quondam appellatum; si jure ageretur, potio- rem; si armis, non invalidum, vidissent. Tum pro mu- nimentis castelli manipulos explicat, colle arduo et de- rupto; nam cætera mari cinguntur. Contra veterani, ordinibus ac subsidiis instructi: hinc militum, inde loco- rum asperitas: sed non animus, non spes, ne tela quidem nisi agrestia ad subitum usum properata. Ut venire in manus, non ultra dubitatum, quam dum Romanæ co- hortis in æquum eniterentur. Vertunt terga Cilices, seque castello claudunt.

LXXXI. Interim Piso classem haud procul opperien- tem oppugnare frustra tentavit: regressusque, et pro muris modo semet adhiiscendo, modo singulos nomine ciens, præmiis vocans, seditionem cœptabat; adeoque commoverat, ut signifer legionis sextæ signum ad eum

transulerit. Tum Sentius occidere cornua tubasque, et peti aggerem, erigi scalas iussit, ac promptissimum quemque succedere; alios tormentis hastas, saxa, et faeces ingerere. Tandem victa pertinacia Piso oravit, uti traditis armis maneret in castello, dum Cæsar, cui Suriam permitteret, consulitur. Non receptæ conditiones: nec aliud quam naves et tutum in Urbem iter concessum est.

LXXXII. At Romæ postquam Germanici valetudo percubuit, cunctaque ut ex longinquo aucta in deterius adferebantur; dolor, ira, et erumpebant questus: ideo nimirum in extremas terras relegatum: ideo Piloni permissam provinciam: hoc egisse secretos Augustæ cum Plancina sermones. Vera prorsus de Druso seniores locutos, displicere regnantibus civilia filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quam quia populum Romanum æquo jure complecti reddita libertate agitaverint. Hos vulgi sermones audita mors adeo incendit, ut ante edictum magistratum, ante Senatusconsultum, sumpto iustitio defererentur fora, clauderentur domus; passim silentia et gemitus, nihil compositum in ostentationem: et, quamquam neque insignibus lugentium abstinere, altius animis moriebant. Foris negotiatores, vivente adhuc Germanico Suria egredi, lætiora de valetudine ejus attulere: statim credita, statim vulgata sunt: ut quisque obviis, quamvis leviter audita, in alios, atque illi in plures cumolata gaudio transferunt. Cursant per urbem, molliuntur templorum fores. Juvit credulitatem nox, et promptior inter tenebras adfirmatio. Nec obstitit falsus Tiberius, donec tempore ac spatio vaneferent. Et populus quasi rursus ereptum acrius doluit.

LXXXIII. Honores, ut quis amore in Germanicum aut ingenio validus, reperti, decretique, ut nomen ejus Salsari carmine caneretur: sedes curules sacerdotum Augustalium locis, superque eas quercæ coronæ statueren-

tur: ludos Circenses eburna effigies præiret: neve quis flamen aut augur in locum Germanici, nisi gentis Juliæ, crearetur. Arcus additi Romæ, et apud ripam Rheni, et in monte Surinæ Amano, cum inscriptione rerum gestarum, ac mortem ob Rempub. obiisse: sepulchrum Antiochiæ ubi crematus: tribunal Epidaphnæ, quo in loco vitam finierat. Statuarum locorumve in quis colebatur, haud facile quis numerum inierit. Cum censeretur clypeus, auro et magnitudine insignis, inter auctores eloquentiæ; adferuit Tiberius, solitum paremque cæteris dicaturum. Neque enim eloquentiam fortuna discerni; et satis inlustre, si veteres inter scriptores haberetur. Equester ordo cuneum Germanici appellavit, qui Juniorum dicebatur; instituitque uti turmæ Idibus Juliis imaginem ejus sequerentur. Pleraque manent: quædam statim omiſſa sunt, aut vetustas oblitteravit.

LXXXIV. Cæterum, recenti adhuc mœſtitia, soror Germanici Livia nupta Druso duos virilis sexus simul enixa est: quod rarum, lætumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio Principem adfecit, ut non temperaverit, quin jactaret apud patres, nulli ante Romanorum ejusdem fastigii viro geminam stirpem editam: nam cuncta etiam fortuita ad gloriam vertebat. Sed populo tali in tempore id quoque dolorem tulit; tamquam, auctus liberis, Drusus domum Germanici magis urgeret.

LXXXV. Eodem anno gravibus Senatus decretis libido seminarum coercita, cautumque ne quæstum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut maritus Eques Romanus fuisset. Nam Vistilia, prætoris familia genita, licentiam stupri apud Ædiles vulgaverat; more inter veteres recepto, qui satis pœnarum adversum impudicas in ipsa professione flagitii credebant. Exactum et a Titidio Labæone Vistiliæ marito, cur in uxore delicti manifesta ultionem legis omiſſisset? atque illo prætendente sexaginta dies ad consultandum datos nec dum præterisse,

satis visum de Vistilia statuere : eaque in insulam Seriphon abdita est. Actum et de sacris Ægyptiis Judaicisque pellendis : factumque Patrum consulum, ut quatuor millia libertini generis ea superstitione infecta, quis idonea ætas in insulam Sardiniam veherentur, coercendis illic latrociniiis, et, si ob gravitatem cœli interissent, vile damnum : cæteri cederent Italia, nisi certam ante diem profanos ritus exuissent.

LXXXVI. Post quæ retulit Cæsar, capiendam virginem in locum Occiæ, quæ septem et quinquaginta per annos summa sanctimonia Vestalibus sacris præfederat : egitque grates Fonteio Agrippæ, et Domitio Pollioni, quod, offerendo filias, de officio in Rempub. certarent. Prækata est Pollionis filia, non ob aliud, quam quod mater ejus in eodem conjugio manebat : nam Agrippa discidio domum imminuerat.

LXXXVII. Et Cæsar, quamvis posthabitam, decies fessertii dote solatus est. Sævitiæ annenæ incusante plebe, statuit frumento pretium quod emptor penderet, binosque nummos se additurum negotiatoribus in singulos modios. Neque tamen ob ea Parentis patriæ delatum et antea vocabulum adsumpsit, acerbeque increpuit eos, qui divinas occupationes ipsumque dominum dixerant : unde angusta et lubrica oratio sub Principe, qui libertatem metuebat ; adulationem oderat.

LXXXVIII. Reperio, apud scriptores Senatoresque eorumdem temporum, Adgandestrii principis Cattorum lectas in Senatu literas, quibus mortem Arminii promittebat, si patrandæ neci venenum mitteretur : responsumque esse, non fraude neque occultis, sed palam et armatum populum Romanum hostes suos ulcisci. Qua gloria æquabat se Tiberius priscis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodiderantque. Cæterum Arminius, abscedentibus Romanis et pulso Marobodu, regnum adscendans, libertatem popularium ad-

versam habuit : petitusque armis, cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniæ, et qui non primordia populi Romani sicut alii reges ducesque, sed florentissimum Imperium laceraverit : præliis ambiguus, bello non victus, septem et triginta annos vitæ, duodecim potentiæ explevit : caniturque adhuc barbaras apud gentes : Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur : Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

BREVIARIUM LIBRI III.

A Grippina cum urna ferali, magno planctu passim excipitur. (cap. 1.) Primores Urbis obuii. (2.) Tiberius Augustia et Antonia latent. (3.) Mœror publicus. (4.) Tiberius parcus visus in honorando funere, (5.) se excusat, et populum erigit. (6.) Jusstitium omissum. (7.) Piso ad Drusum, (8.) dein Romam alacer animi venit. (9.) Accusatur a pluribus, causam ad Senatum rejicit. (10.) Patreni reo. (11.) Tiberii oratio ad Patres. (12.) Accusatorum criminatio, (13.) quam reus male diluit. In eum judices haud preni, et populus offensissimus. (14.) Plancina causam suam dissociat. (15.) Pisonis mors dubium an jussu, et ad Tiberium codicilli. (16.) Piso filius absolvitur. Plancina precibus erepta. Sententiæ in Pisonem. (17.) quas Tiberius mitigat. Adulatio imprudens. (18.) Drusus ovat. Vissania obit. (19.) Tacfarinas bellum in Africa renovat. (20.) quod Apronii severitate opprimitur. (21.) Lepida suppositi partus, &c. accusata. (22.) perplexe agente Tiberio, damnatur. (23.) Silanus exsilii veniam impetrat. (24.) Lex Papia Poppæa. Delatores. (25.) Excursus de legibus, quæ pauca initio et simplices paullatim creverunt. (26. 27.) Earum correctio tentata. (28.) Nero Germanici filius in viros transcribitur. (29.) Volusi Sallustiique mors et elogium. Aulae potentia infida. (30.) Tiberius et Drusus Coss. Irreverentia juvenutis notata. Viarum cura. (31.) Lepidus in Asiam proconsul. (32.) Cæcina uxores a provinciis arcet. (33.) ei repugnat Valerius Messallinus, adstipulante Druso. (34.) Lepidus Proconsulatum Africæ recusat, Blossus suscipit. (35.) Abusus imaginum Principum. (36.) repressus a Druso. (37.) Accusationes. (38.) Thracia motum comprimit Vellejus. (39.) Gallia rebellat duce Floro & Sacroviro. (40.) Primi motus ab A-wiola compressi. (41.) Flori conatus et mors. (42.) Aduos

turbat Sacrovir. (43.) Romanos percellit, sed non Tiberium. (44.) Obviat Silius. (45.) Duces excitant utrimque suos. Fusi Galli. Crupellarii cæsi. Sacrovir sua manu cadit. (46.) Tiberius simulat iter in Gallias. (47.) Quirini mors honestata. (48.) Lutorius accusatus. (49.) Pro eo Lepidi oratio. (50.) sed plures damnant S. C. de differenda pœna. (51.) Agitatum de luxu coercendo. (52.) Tiberius epistola medicinam dissuadet: quia vitia prævalent: quia etiam alia majora curanda. (53. 54.) Igitur omiſſa coercitio, et sponte in melius mutati mores. (55.) Tribunitia potestas petita Druso, et impetrata cum adulatione Patrum. (56. 57.) Flamen Dialis ambit provinciam. (58.) alii celsiſſunt Drusus superbia notatur. (59.) Imago libertatis. (60.) Aſyla Græcorum, Senatu judice, luſtrata. (61. 62.) et repurgata. (63.) Auguſtæ morbus. Tiberii in eam non ſincerus amor. (64.) Fædæ tunc adulationis crebritas. (65.) C. Silanus repetundarum et majestatis peſſulatur. (66.) Ei omnia adverſa. (67.) etiam ipſe Princeps. Sententiæ in ejus damnatione. (68.) Tiberius Dolabellæ adulationem reprimit: ſententias mitigat. (69.) Cordus, Ennius, Capito. (70.) Equeſtris fortuna. Jus Flaminium. (71.) Baſilica Paulli. Pompeji theatrum. (72.) Tacfarinatis impudens petitio. (73.) Bleſus cum aggreditur divitiis copiis. Fratrem ejus capit, nec bellum conficit. (74.) Salonini, Capitonis, (75.) Junie mors. (76.) Hæc triennio geſſit,

M. Valerio Meſſalla et M. Aurelio Cotta

Ti. Julio Caſare Auguſto IV. et C. Julio

Druso Caſare II.

C. Sulpicio Galba et D. Haterio Agrippa

} COS S.

C. CORNELII
TACITI
ANNALIUM

LIBER III.

I. **N**ihil intermissa navigatione hiberni maris Agrippina Corcyram insulam advehitur, litora Calabriae contra sitam. Illic paucos dies componendo animo infumit, violenta luctu, et nescia tolerandi. Interim, adventu ejus audito, intimus quisque amicorum, et plerique militares, ut quisque sub Germanico stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis e municipiis, pars officium in Principem rati, plures illos secuti, ruere ad oppidum Brundisium; quod naviganti celerrimum, fidelissimumque adpulsu erat. Atque ubi primum ex alto visa classis, complentur non modo portus et proxima maris, sed moenia ac tecta, quaque longissime prospectari poterat, mœrentium turba, ac rogitantium inter se, silentione an voce aliqua egredientem exciperent? neque satis constabat quid pro tempore foret: cum classis paullatim successit, non alacri ut adsolet remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egressa navi, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque discerneres, proximos, alienos, virorum, feminarumve planctus: nisi quod comitatum Agrippinae, longo mœrore fessum, obvii et recentes in dolore anteibant.

II. Miserat duas prætorias cohortes Cæsar, addito ut magistratus Calabriae, Apulique, et Campani, suprema erga memoriam filii sui munera fungerentur, Igi-

tur tribunorum, centurionumque, humeris cineres portabantur: præcedebant incompta signa, versi falces: atque, ubi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabcati equites, pro opibus loci, vestem, odores, aliaque funerum solennia cremabant. Etiam quorum diversa oppida, tamen obvii, et victimas atque aras Diis Manibus statuentes, lacrymis et conclamationibus dolorem testabantur. Drusus Tarracinam progressus est, cum Claudio fratre liberisque Germanici, qui in Urbe fuerant. Consules M. Valerius et M. Aurelius (jam enim magistratum occæperant) et Senatus, ac magna pars populi viam complevere, disjecti, et ut cuique libitum sientes. Aberat quippe adulatio, gnaris omnibus lætam Tiberio Germanici mortem male dissimulari.

III. Tiberius atque Augusta publico abstinuere; inferius majestate sua rati si palam lamentarentur; an ne omnium oculis, vultum eorum scrutantibus, falsi intelligerentur. Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna actorum scriptura, reperio ullo insigni officio functam; cum super Agrippinam, et Drusum, et Claudium, cæteri quoque consanguinei nominatim perscripti sint: seu valetudine præpediebatur, seu victus luctu animus, magnitudinem mali perferre visu non toleravit. Facilius crediderim, Tiberio et Augusta, qui domo non excedebant, cohibitam; ut par mæror, et matris exemplo avia quoque et patruus attineri viderentur.

IV. Dies, quo reliquæ tumulo Augusti inferebantur, modo per silentium vastus, modo ploratibus iniquies: plena Urbis itinera, conlucentes per campum Martis faces. Illic miles cum armis, sine insignibus Magistratus, populus per tribus, concidisse Rempub. nihil spei reliquum clamitabant: promptius apertiusque, quam ut meminisse imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quam studia hominum accensa in Agrippinam; cum decus patriæ, solium Augusti sanguinem, unicum antiquitatis specimen

appellarent, versique ad cœlum ac deos, integram illi subolem, ac superstitem iniquorum precarentur.

V. Fuere qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quæ in Drusum patrem Germanici honora et magnifica Augustus fecisset. Ipsum quippe asperrimo hiemis Ticinum usque progressum, neque abscedentem a corpore simul Urbem intravisse: circumfusas lecto Claudiorum Juliorumque imagines, desletum in foro, laudatum pro rostris: cuncta a majoribus reperta, aut quæ posteri invenerint, cumulata. At Germanico ne solitos quidem, et cuicumque nobili debitos honores, contigisse. Sane corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum: sed tanto plura decora mox tribui par fuisse, quanto prima fors negavisset. Non fratrem nisi unius diei via, non patrum saltem porta tenus obvium. Ubi illa veterum instituta? præpositam thoro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, et laudationes et lacrymas, vel doloris imitamenta?

VI. Gnarum id Tiberio fuit; utque premeret vulgi sermones, monuit edicto: Multos inlustrium Romanorum ob Rempub. obliisse; neminem tam flagranti desiderio celebratum: idque et sibi, et cunctis egregium, si modus adjiceretur. Non enim eadem decora principibus viris, et imperatori populo, quæ modicis domibus, aut civitatibus. Convenisse recenti dolore luctum et ex mœrore solatia: sed referendum jam animum ad firmitudinem, ut quondam divus Julius amissa unica filia, ut divus Augustus ereptis nepotibus, abstruserint tristitiam. Nil opus vetustioribus exemplis, quoties populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit. Principes mortales, Rempub. æternam esse. Proin repeterent solennia, et, quia ludorum Megalensium spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent.

VII. Tum, exuto iustitio, reditum ad munia; et Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis petendæ e Pisone ultionis; et crebro questu, quod vagus interim per amœna Asiæ atque Achaïæ, adroganti et subdola mora scelerum probationes subverteret. Nam vulgatum erat missam, ut dixi, a Cn. Sentio famosam veneficiis Martinam, subita morte Brundisii extinctam, venenumque nodo crinium ejus occultatum, nec ulla in corpore signa sumpti exitiî reperta.

VIII. At Piso præmissis in Urbem filio, datisque mandatis, per quæ Principem molliret, ad Drusum pergit: quem haud fratris interitu trucem, quam remoto æmulo æquiores sibi sperabat. Tiberius, quo integrum iudicium ostentaret, exceptum cômitem juvenem, sueta erga filios familiarum nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, si vera forent quæ jacerentur, præcipuum in dolore suum locum respondit; sed malle falsa et inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. Hæc palam, et vitato omni secreto: neque dubitabantur præscripta ei a Tiberio, cum, incallidus alioqui et facilis juvenia, senilibus tum artibus uteretur.

IX. Piso Dalmatico mari transito, relictisque apud Anconam navibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam, adsequitur legionem, quæ e Pannonia in Urbem, dein præsidio Africæ ducebatur: eaque res agitata rumoribus, ut in agmine atque itinere crebro se militibus ostentavisset. Ab Narnia vitandæ suspitionis, an quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare, ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo Cæsaris adpulerat; dieque, et ripa frequentî, magno clientium agmine ipse, seminarum comitatu Plancina, et vultu alacres incessere. Fuit inter inritamenta invidiæ domus foro imminens, festo ornatu, conviviumque, et epulæ, et celebritate loci nihil occultum.

X. Postera die Fulcinius Trio Pisonem apud Consules postulavit. Contra Vitellius, Veranius, cæterique Germanicum comitati tendebant, nullas esse partes Trioni, neque se accusatores, sed rerum indices et testes, mandata Germanici perlaturos. Ille, dimissa ejus causæ delatione, ut priorem vitam accusaret obtinuit: petitumque est a Principe, cognitionem exciperet: quod ne reus quidem abnuebat, studia populi et Patrum metuens: contra Tiberium spernendis rumoribus validum, et conscientiae matris innexum esse: veraque aut in deterius credita, judice ab uno facilius discerni: odium et invidiam apud multos valere. Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipse fama distraheretur. Igitur paucis familiarium adhibitis, minas accusantium, et hinc preces audit, integramque causam ad Senatum remittit.

XI. Atque Interim Drusus rediens Illyrico, quamquam Patres censuissent, ob receptum Maroboduum, et res priore ætate gestas, ut ovans iniret, prolato honore Urbem intravit. Post quæ reo T. Arruntium, Fulcinium, Asinium Gallum, Æferninum Marcellum, Sex. Pompejum patronos petenti, iisque diversa excusantibus, M. Lepidus, et L. Piso, et Livenejus Regulus adfuere, arrecta omni civitate, quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo, satini cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius, an promeret. Is haud alias intentior, populus plus sibi in Principem occultæ vocis, aut suspicacis silentii permisit.

XII. Die Senatus Cæsar orationem habuit meditatio temperamento: ' Patris sui Legatum atque amicum
' Pisonem fuisse, adiutoremque Germanico datum a se,
' auctore Senatu rebus apud Orientem administrandis:
' illic contumacia et certaminibus asperasset juvenem,
' exituque ejus lætatus esset; an scelere exstinxisset,
' integris animis dijudicandum. Nam si Legatus officii
' terminos, obsequium erga imperatorem exiit, ejus

demque morte, et luctu meo letatus est; odero,
 seponamque a domo mea, et privatas inimicitias,
 non Principis ulciscar. Sin facinus in cujuscumque
 mortalium nece vindicandum detegitur; vos vero et
 liberos Germanici. et nos parentes justis solatiis ad-
 ficite: simulque illud reputate, turbide et seditiose
 tractaverit exercitus Piso; quæsitæ sint per ambitionem
 studia militum; armis repetita provincia; an falsa hæc
 in majus vulgaverint accusatores, quorum ego nimis
 studiis jure succenseo. Nam quo pertinuit nudare cor-
 pus, et contrectandum vulgi oculis permittere,
 differrique etiam per externos, tamquam veneno in-
 terceptus esset, si incerta adhuc ista et scrutanda sunt?
 Desleo equidem filium meum, semperque deslebo:
 sed neque reum prohibeo quo minus cuncta proferat,
 quibus innocentia ejus sublevari, aut si qua fuit ini-
 quitas Germanici coargui possit: vosque oro, ne,
 quia dolori meo causâ connexa est, objecta crimina pro
 adprobatis accipiatis. Si quos propinquus sanguis, aut
 fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentia
 et cura valet, juvate periclitantem: ad eundem la-
 bore, eandem constantiam accusatores hortor. Id
 solum Germanico super leges præstiterimus, quod in
 curia potius quam in foro, apud Senatum quam apud
 judices, de morte ejus anquiritur: cætera pari mo-
 destia tractentur. Nemo Drusi lacrymas, nemo mor-
 titiam meam spectet, nec si qua in nos adversa fin-
 guntur.

XIII. Exin biduum criminibus objiciendis statuitur,
 utque, sex dierum spatio interjecto, reus per triduum
 defenderetur. Tum Fulcinius vetera et inania orditur;
 ambitiose avareque habitam Hispaniam: quod neque
 convictum noxæ reo, si recentia purgaret: neque de-
 fensum absolutioni erat, si teneretur majoribus flagitiis.
 Post quem Servæus, et Veranius, et Vitellius consimili
 studio, sed multa eloquentia Vitellius, objecere; odio

Germanici, et rerum novarum studio, Pisonem vulgus militum per licentiam et sociorum injurias eo usque corrupisse, ut parens legionum a deterrimis appellaretur: contra in optimum quemque, maxime in comites et amicos Germanici, sœvisse: postremo ipsum devotionibus et veneno peremisse: sacra hinc et immolationes nefandas ipsius atque Plancinæ: petitam armis Rempub. utque reus agi posset, acie victum.

XIV. Defensio in cæteris trepidavit. Nam neque ambitionem militarem, neque provinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adversum imperatorem initiari poterat: solum veneni crimen visus est diluisse; quod ne accusatores quidem satis firmabant, in convivio Germanici, cum super eum Piso discumberet, infectos manibus ejus cibos arguentes. Quippe absurdum videbatur, inter aliena servitia, et tot adilantium visu, ipso Germanico coram id ausum: offerebatque familiam reus, et ministros in tormenta flagitabat. Sed judices per diversa implacabiles erant: Cæsar ob bellum provinciæ inlatum; Senatus, nunquam satis credito, sine fraude Germanicum interiisse: scripserent expostulantes, quod haud minus Tiberius quam Piso abnuere. Simul populi ante curiam voces audiebantur; non temperaturos manibus, si Patrum sententias evassisset: effigiesque Pisonis traxerant in Gemonias, ac divellebant, ni jussu Principis protestæ repositæque forent. Igitur inditus lecticæ, et a tribuno pratoris cohortis deductus est: vario rumore, custos salutis, an mortis exactor sequeretur.

XV. Eadem Plancinæ invidia, major gratia: eoque ambiguum habebatur, quantum Cæsari in eam liceret: atque ipsa, donec mediæ Pisoni spes, sociam se cuiuscumque fortunæ, et, si ita ferret, comitem exitii promittebat. Ut secretis Augustæ precibus veniam obtinuit, paullatim segregari a marito, dividere defensionem cœpit: quod reus postquam sibi exitiabile intelli-

git, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis dorat mentem, senatumque rursus ingreditur: redintegratamque accusationem, insensas Patrum voces, adversa et sæva cuncta perpeffus, nullo magis exterritus est, quam quod Tiberium sine miseratione, sine ira, obstinatum clausumque vidit, ne quo adfectu perumperetur. Relatus domum, tamquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit, obsignatque, et liberto tradit. Tum solita curando corpori exsequitur. Dein multam post noctem, egressa cubiculo uxore, operiri fores iussit: et cæpta luce, perfosso jugulo, jacente humi gladio, repertus est.

XVI. Audire me memini ex senioribus, visum sæpius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit, sed amicos ejus dictitavisse, literas Tiberii et mandata in Germanicum continere: ac destinatum promere apud Patres, Principemque arguere, ni elusus a Sejano per vana promissa foret: nec illum sponte extinctum, verum immisso percussore; quorum neutrum adseveraverim: neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui nostram ad juventam duraverunt. Cæsar, flexo in mœstissimam ore, suam invidiam tali morte quæsitam apud Senatum, crebrisque interrogationibus exquirat qualem Piso diem supremum, noctemque exegisset. Atque illo pleraque sapienter, quædam inconsultius respondente, recitat codicillos a Pifone in hunc ferme modum compositos: ‘ Conspiratione inimicorum, et invidia falsæ criminis oppressus, quatenus veritati et innocentiae meæ nusquam locus est; deos immortales testor vixisse me, Cæsar, cum fide adversum te, neque alia in matrem tuam pietate: vosque oro liberis meis consulatis: ex quibus Cn. Piso qualicumque fortunæ meæ non est adjunctus, cum omne hoc tempus in Urbe egerit: M. Piso repetere Suriam dehortatus est: atque utinam ego potius filio juveni, quam ille patri seni cecidisset! Eo impensius præcor, ne meæ pravitatis

poenas innoxius luat. Per quinque et quadraginta annorum obsequium, per collegium Consulatus quondam divo Augusto parenti tuo probatus, et tibi amicus, nec quidquam post hæc rogaturus, salutem infelicis filii rogo.' De Plancina nihil addidit.

XVII. Post quæ Tiberius adolescentem crimine civilis belli purgavit: patris quippe iussa, nec potuisse filium detrectare: simul nobilitatem domus; etiam ipsius, quoquo modo meriti, gravem casum miseratus. Pro Plancina cum pudore et flagitio disseruit, matris preces obtendens: in quam optimi cujusque secreti questus magis ardescebant: 'Id ergo fas aviæ interfectricem nepotis adspicere, adloqui, eripere Senatui? quod pro omnibus civibus leges obtineant, uni Germanico non contigisse! Vitellii et Veranii voce defietum Cæsarem: ab Imperatore et Augusta defensam Plancinam! proinde venena, et artes tam feliciter expertas verteret in Agrippinam, in liberos ejus, egrægiamque aviam ac patrum sanguine miserrimæ domus exfatiaret.' Biduum super hæc imagine cognitionis absumptum; urgente Tiberio liberos Pisonis, matrem uti, tuerentur. Et cum accusatores ac testes certatim perorarent respondente nullo, miseratio quam invidia augebatur. Primus sententiam rogatus Aurelius Cotta Consul (nam referente Cæsare magistratus eo etiam munere fungebantur) nomen Pisonis radendum fastis censuit; partem bonorum publicandam; pars ut Cn. Pisoni filio concederetur, isque prænomen mutaret. M. Piso exuta dignitate, et accepto quinquagies festerio, in decem annos relegaretur, concessa Plancinæ incolumitate ob preces Augustæ.

XVIII. Multa ex ea sententia mitigata sunt a Principe: ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonii, qui bellum patriæ fecisset, Juli Antonii, qui domum Augusti violasset, manerent: et M. Pisonem ignominie exemit, concessitque ei paterna bona; satis

firmus, ut sæpe memoravi, adversum pecuniam; et tum pudore absolutæ Plancinæ placabilior. Atque idem cum Valerius Messallinus signum aureum in æde Martis Ultoris, Cæcina Severus aram Ultioni statuendam censuissent, prohibuit: ob externas ea victorias sacrari diclitans; domestica mala tristitia operienda. Addiderat Messallinus, Tiberio, et Augustæ, et Antoninæ, et Agrippinæ, Drusoque, ob vindictam Germanici grates agendas, omiseratque Claudii mentionem: et Messallinum quidem L. Asprenas Senatu coram percunctatus est, an prudens præterisset? ac tum demum nomen Claudii adscriptum est. Mihi, quanto plura recentium, seu veterum revolve, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obversantur: quippe fama, spe, veneratione potius omnes destinabantur Imperio, quam quem futurum Principem fortuna in occulto tenebat.

XIX. Paucis post diebus Cæsar auctor Senatui fuit, Vitellio, atque Veranio, et servæo sacerdotia tribuendi. Fulcinio suffragium ad honores pollicitus, monuit; ne facundiam violentia præcipitaret. Is finis fuit ulciscenda Germanici morte, non modo apud illos homines qui tum agebant, etiam secutis temporibus vario rumore jactata. Adeo maxima quæque ambigua sunt, dum alii quoquo modo audita pro compertis habent, alii vera in contrarium vertunt; et gliscit utrumque posteritate. At Drusus urbe egressus repetendis auspiciis, mox ovans introiit: paucosque post dies Vipsania mater ejus excessit, una omnium Agrippæ liberorum miti obitu. Nam cæteros manifestum ferro, vel creditum est, veneno, aut fame extinctos.

XX. Eodem anno Tacfarinas, quem priore æstate pulsus a Camillo memoravi, bellum in Africa renovat, vagis primum populationibus, et ob pernicitatem inultis: dein vicos excindere; trahere graves prædas: postremo haud procul Pagida flumine cohortem Romanam circumscdit. Præerat castello Decrius impiger manu,

exercitus militiæ, et illam obsidionem flagitii ratus. Is, cohortatus milites ut copiam pugnæ in aperto facerent, aciem præ castris instruit. Primoque impetu pulsa cohorte, promptus inter tela occurrit fugientibus, increpat signiferos, quod inconditis aut desertoribus milites Romanus terga daret: simul excepta vulnera, et, quamquam transosso oculo, adversum os in hostem intendit; neque prælium omisit, donec desertus suis caderet.

XXI. Quæ postquam L. Apronio (nam Camillo successerat) comperta; magis dedecore suorum, quam gloria hostis anxius, raro ea tempestate, et e vetere memoria facinore, decumum quemque ignominiosæ cohortis sorte ductos, fusti necat. Tantumque severitate profectum, ut vexillum veteranorum non amplius quingenti numero eadem Tacfarinatis copias, præsidium, cui Thala nomen, adgressas fuderint. Quo prælio Rufus Helvius gregarius milites servati civis decus rettulit; donatusque est ab Apronio torquibus et hasta: Cæsar addidit civicam coronam, quod non eam quoque Apronius jure Proconsulis tribuisset, questus magis, quam offensus. Sed Tacfarinas perculsis Numidis, et obsidæ adspersantibus, spargit bellum; ubi instaretur, cedens, ac rursus in terga remeans: et dum ea ratio barbaro fuit, inritum fessumque Romanum impune ludibacabatur: postquam deflexit ad maritimos locos; inligatus præda, stativis castris adhaerebat. Missu patris Apronius Cæsaricus cum equite et cohortibus auxiliariis, quis velocissimos legionum addiderat, prosperam adversum Numidas pugnam facit, peliitque in deserta.

XXII. At Romæ Lepida, cui super Æmiliorum decus L. Sulla ac Cn. Pompejus proavi erant, defertur simulavisse partum ex P. Quirino divite atque orbo: adjiciebantur adulteria, venena: quæsitumque per Chalcæos in domum Cæsaris, defendente ream Manio Lepido fratre. Quirinus, post dictum repudium adhuc in-

fensus, quamvis infami ac nocenti miserationem addiderat. Haud facile quis dispexerit illa in cognitione mentem Principis; adeo vertit ac miscuit iræ et clementiæ signa; deprecatus primo Senatum, ne maiestatis crimina tractarentur: mox M. Servilium e consularibus, alioque testes inlexit ad proferenda, quæ velut reticere voluerat: idemque servos Lepidæ, cum militari custodia haberentur, transtulit ad Consules, neque per tormenta interrogari passus est de his quæ ad domum suam pertinerent. Exemit etiam Drusum Consulem designatum dicendæ primo loco sententiæ; quod alii civile rebantur, ne cæteris adsentienti necessitas fieret: quidam ad sævitiam trahebant, neque enim cessurum nisi damnandi officio.

XXIII. Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingressa, lamentatione flebili majores suos ciens, ipsumque Pompejum, cujus ea monimenta et adstantes imagines visabantur, tantum misericordiæ permovit, ut effusi in lacrymas sæva et detestanda Quirino clamitarent, cujus senectæ atque orbitati et obscurissimæ domui, destinata quondam uxor L. Cæsari, ac divo Augusto nurus, dederetur. Dein tormentis servorum patefacta sunt flagitia, itumque in sententiam Rubellii Blandi, a quo aqua atque igni arcebatur. Huic Drusus adfensit, quamquam alii mitius censuissent. Mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius, compertum sibi etiam ex P. Quirini servis, veneno eum a Lepida pettum.

XXIV. Inlustrum domuum adversa (etenim haud multum distanti tempore Calpurnii Pisonem, Æmilii Lepidam amiserant) solatio adfecit D. Silanus Juniae familiæ redditus. Casum ejus paucis repetam. Ut valida divo Augusto in Rempub. fortuna; ita domi improspera fuit, ob impudicitiam filiæ ac neptis, quas Urbe depulit, adulterosque earum morte aut fuga pu-

nivit. Nam culpam inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine læsarum religionum, ac violatæ majestatis appellando, clementiam majorum suasque ipse leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, simul cætera illius ætatis memorabo, si, effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. D. Silanus in nepti Augusti adulter, quamquam non ultra foret sævitum, quam ut amicitia Cæsaris prohiberetur, exsilium sibi demonstrari intellexit: nec nisi Tiberio imperitante deprecari Senatum ac Principem ausus est, M. Silani fratris potentia, qui per insignem nobilitatem et eloquentiam præcelebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, Patribus coram, respondit, se quoque lætari, quod frater ejus e peregrinatione longinqua revertisset: idque jure licitum, quia non Senatusconsulto, non lege pulsus foret: sibi tamen adversus eum integras parentis sui offensiones: neque, reditu Silani, dissoluta quæ Augustus voluisset. Fuit posthac in Urbe, neque honores adeptus est.

XXV. Relatum deinde de moderanda Papia Poppæ, quam senior Augustus post Julias rogationes incitandis cœlibum pœnis, augendo ærario sanxerat. Nec ideo conjugia et educationes liberum frequentabantur, prævalida orbitate. Cæterum multitudo periclitantium gliscebatur, cum omnis domus delatorum interpretationibus subverterentur: utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res admonet ut de principiis juris, et quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum perventum sit, altius differam.

XXVI. Vetustissimi mortalium, nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere, eoque sine pœna aut coercitionibus agebant: neque præmiis opus erat, cum honesta suoapte ingenio peterentur; et ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At postquam exui æqualitas, et, pro modestia ac pudore, ambitio et vis incedebat; provenere dominationes: multoque apud populos æternum mansere. Quidam statim,

aut postquam Regum pertæsum, leges maluerunt. Hæ primo rudibus hominum animis simplices erant: maximeque fama celebravit Cretensium, quas Minos; Spartanorum, quas Lycurgus: ac mox Atheniensibus quæsitiores jam et plures Solon perscripsit. Nobis Romulus ut libitum imperitaverat: dein Numa religionibus et divino jure populum devinxit; repertaque quædam a Tullo et Anco: sed præcipuus Servius Tullius sanctorum legum fuit, quis etiam Reges obtemperarent.

XXVII. Pulso Tarquinio, adversum Patrum factiones multa populus paravit tuendæ libertatis, et firmandæ concordiæ: creatique Decemviri, et, accitis quæ usquam egregia, compositæ duodecim tabulæ, finis æqui juris. Nam secutæ leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, sæpius tamen dissensione ordinum, et apiscendi illicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava, per vim latæ sunt. Hinc Gracchi, et Saturnini, turbatores plebis, nec minor largitor nomine Senatus Drusus; corrupti spe, aut inlusi per intercessionem socii. Ac ne bello quidem Italico, mox civili omisso, quin multa et diversa sciscerentur; donec L. Sulla Dictator, abolitis vel conversis prioribus, cum plura addidisset, otium ei rei haud in longum paravit; statim turbidis Lepidi rogationibus, neque multo post Tribunis reddita licentia quoquo vellent populum agitando. Jamque non modo in commune, sed in singulos homines latæ quæstiones: et corruptissima Repub. plurimæ leges.

XXVIII. Tum Cn. Pompeius tertium Consul, corrigendis moribus delectus, et gravior remediis quam delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subversor, quæ armis tuebatur, armis amisit. Exin continua per viginti annos discordia, non mos, non jus: deterrima quæque impune; ac multa honesta exitio fuere. Sexto demum Consulatu Cæsar Augustus, potentiæ securus, quæ Triumviratu jusserat abolevit; deditque jura, quis pace et Principe uteremur. Acriora ex eo vincla, inditi

custodes, et lege Papia Poppæa præmiis inducti, ut, si a privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populus vacantia teneret. Sed altius penetrabant; Urbemque, et Italiam, et quod usquam civium, corripuerant, multorumque excisi status: et terror omnibus intentabatur; ni Tiberius, statuendo remedio, quinque consularium, quinque e prætoriiis, totidem e cætero Senatu forte duxisset; apud quos exsoluti plerique legis nexus modicum in præsens levamentum fuere.

XXIX. Per idem tempus Neronem, e liberis Germanici jam ingressum juventam, commendavit Patribus; utque munere capeffendi viginti viratus solveretur, et quinquennio maturius quam per leges Quæsituram peteret, non sine inrisu audientium postulavit. Prætendebatur sibi atque fratri decreta eadem, petente Augusto. Sed neque tum fuisse dubitaverim, qui ejusmodi preces occulti inluderent: ac tamen initia fastigii Cæsaribus erant: magisque in oculis vetus mos, et privignis cum vitrico levior necessitudo, quam avo adversum nepotem. Additur Pontificatus, et, quo primum die forum ingressus est, congiarium plebi, admodum lætæ, quod Germanici stirpem jam puberem adspiciebat. Ausum dehinc gaudium, nuptiis Neronis et Juliæ Drusi filiæ. Utque hæc secundo rumore, ita adversus animis acceptum, quod filio Claudii focer Sejanus destineretur. Polluisse nobilitatem familiæ videbantur, suspectumque jam nimis spei Sejanum ultro extulisse.

XXX. Fine anni concessere vita insignes viri, L. Volusius et Sallustius Crispus. Volusio vetus familia, neque tamen Præturam egressa. Ipse Consulatum intulit, censoria etiam potestate legendis equitum decuriis functus, opumque, quis domus illa immensum vixit, primus accumulatur. Crispum equestri ortum loco, C. Sallustius, rerum Romanarum florentissimus auctor, fororis nepotem in nomen adscivit. Atque ille, quamquam prompto ad capeffendos honores aditu, Mæcenatema

æmulatus, sine dignitate senatoria multos triumphalium consulariumque potentia antelit. Diverfus a veterum instituto, per cultum et munditias; copiaque et affluentia luxu propior: suberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par; eo acrior, quo somnum et inertiam magis ostentabat. Igitur incolumi Mæcenate proximus; mox præcipuus cui secreta Imperatorum inniterentur, et, interficiendi Postumi Agrippæ conscius, ætate provesta speciem magis in amicitia Principis quam vim tenuit. Idque et Mæcenati acciderat; fato potentiæ raro sempiternæ; an satias capit, aut illos cum omnia tribuerunt; aut hos, cum jam nihil reliquum est quod cupiant.

XXXI. Sequitur Tiberii quartus, Drusi secundus Consulatus, patris atque filii collegio insignis. Nam biennio ante, Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque natura tam connexus fuerat. Ejus anni principio Tiberius, quasi firmandæ valetudini, in Campaniam concessit: longam et continuam absentiam paulatim meditans; sive ut amoto patre Drusus munia Consulatus solus impleret. Ac forte parva res, magnum ad certamen progressa, præbuit juveni materiam apiscendi favoris. Domitius Corbulo Prætura functus de L. Sulla nobili juvene questus est apud Senatum, quod sibi, inter spectacula gladiatorum, loco non decessisset. Pro Corbulone ætas, patrius mos, studia seniorum erant; contra Mamercus Scaurus, et L. Arruntius, alique Sullæ propinqui nitebantur. Certabant orationibus, et memorabantur exempla majorum, qui juventutis inreverentiam gravibus decretis notavissent: donec Drusus apta temperandis animis differuit; et satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus simul ac vitricus Sullæ, et oratorum ea ætate uberrimus erat. Idem Corbulo plurima per Italiam itinera, fraude mancipum et incuria magistratuum interrupta et impervia clamitando, executionem ejus negotii libens suscepit: quod haud

perinde publice usui habitum, quam exitiosum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus et hasta sæviebat.

XXXII. Neque multo post missis ad Senatum literis Tiberius motam rursus Africam incursum Tacfarinatis docuit; iudicioque Patrum deligendum Proconsulem, gnarum militiæ, corpore validum, et bello suffecturum. Quod initium Sex. Pompejus agitandi adversus M. Lepidum odii nactus, ut socordem, inopem, et majoribus suis dedecorum, eoque etiam Asiæ sorte depellendum, incusavit; adverso Senatu, qui Lepidum mitem magis quam ignavum; paternas ei angustias et nobilitatem sine probro actam, honori quam ignominiam habendam ducebat. Igitur missus in Asiam. Et de Africa decretum, ut Cæsar legeret, cui mandata foret.

XXXIII. Inter quæ Severus Cæcina censuit: ne quem magistratum, cui provincia obvenisset, uxor comitaretur: multum ante repetito, concordem sibi conjugem, et sex partus enixam: seque quæ in publicum statueret domi servavisse, cohibita intra Italiam, quamquam ipse pluris per provincias quadraginta stipendia explevisset. Haud enim frustra placitum olim, ne feminae in socios aut gentes externas traherentur. Inesse mulierum comitatu quæ pacem luxu, bellum formidine morentur, et Romanum agmen ad similitudinem barbari incessus convertant. Non imbecillum tantum, et imparem laboribus sexum; sed, si licentia adsit, sævum, ambiciosum, potestatis avidum: incedere inter milites, habere ad manum centuriones: præsedisse nuper feminam exercitio cohortium, decursu legionum. Cogitarent ipsi, quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus objectari: his statim adhærescere determinum quemque provincialium: ab his negotia suscipi, transigi: duorum egressus coli, duo esse prætoria; pervicacibus magis et impotentibus mulierum iussis, quæ Opplis quondam, aliisque legibus restrictæ, nunc,

vinclis exsolutis, domos, fora, jam et exercitus regerent.

XXXIV. Paucorum hæc adsensu audita: plures obturbabant, neque relatum de negotio; neque Cæcinam dignum tantæ rei censorem. Mox Valerius Messallinus, cui parens Messalla, ineratque imago paternæ facundię, respondit: Multa duritiæ veterum melius et lætius mutata. Neque enim, ut olim, obsideri Urbem bellis, aut provincias hostilis esse: et pauca seminarum necessitatibus concedi, quæ ne conjugum quidem penates, adeo focios non onerent; cætera promiscua cum marito, nec ullum in eo pacis impedimentum. Bella plane accinctis ebeunda: sed revertentibus post laborem, quod honestus quam uxorum levamentum? At quasdam in ambitionem aut avaritiam prolapsas. Quid ipsorum magistratum, nonne plerisque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in provinciam mitti. Corruptos sæpe pravitatibus uxorum maritos: num ergo omnes cœlibes integros? Placuisse quondam Oppias leges, sic temporibus Reipub. postulantibus: remissum aliquid postea, et mitigatum, quia expedierit. Frustra nostram ignaviam alia ad vocabula transferri: nam viri in eo culpam, si femina modum excedat. Porro, ob unius aut alterius iambecillum animum, male eripi maritis consortia rerum secundarum adversarumque. Simul sexum natura invalidum deserui, et exponi, suo luxu, cupidinibus alienis. Vix præsentis custodia manere inkæsa conjugia: quid fore, si per plures annos in modum discidii oblitterentur? Sic obviam irent iis quæ alibi peccarentur, ut flagitiorum Urbis meminissent. Addidit pauca Drusus de matrimonio suo. Nam Principibus adeunda sæpius longinqua Imperii. Quoties divum Augustum in Occidentem atque Orientem meavisse comite Livia? se quoque in Illyricum profectum; et, si ita conducatur, alias ad gentes iurum, hæud semper æquo animo, si ab uxore carissima, et tot

communium liberorum parente divelleretur. Sic Cæciliæ sententia elusa.

XXXV. Et proximi Senatus die, Tiberius, per literas castigatis oblique Patribus, quod cuncta curarum ad principem rejicerent, M. Lepidum et Junium Blæsum nominavit; ex quis Proconsul Africæ legeretur. Tum audita amborum verba, intentius excusante se Lepido, cum valetudinem corporis, ætatem liberum, nubilem filiam obtenderet: intelligereturque etiam quod siebat, avunculum esse Sejani Blæsum, atque eo prævalidum. Respondit Blæsus specie recusantis, sed neque eadem adseveratione: et consensu adulantium auditus est.

XXXVI. Exin promptum quod multorum intimis questibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cuique licentia impune probra, et invidiam in bonos excitandi, arrepta imagine Cæsaris; libertique etiam ac servi, patrono vel domino, cum voces, cum manus intarent, ultro metuebantur. Igitur C. Cestius Senator differuit; Principes quidem instar deorum esse: sed neque a diis nisi justas supplicum preces audiri, neque quemquam in Capitolium, aliave urbis templa perfugere, ut eo subsidio ad flagitia utatur. Abolitas leges, et funditus versas, ubi in foro, in limine curiæ, ab Annia Rufilla, quam fraudis sub iudice damnavisset, probra sibi et minæ intenduntur: neque ipse audeat jus experiri, ob effigiem Imperatoris oppositam. Haud dissimilia alii, et quidam atrociora circumstrepebant; precabanturque Drusum, daret ultionis exemplum: donec accitam convictamque attineri publica custodia iussit.

XXXVII. Et confidius Æquus, et Cælius Curfor, equites Romani, quod fictis majestatis criminibus Nassium Cæcilianum Prætorem petivissent, auctore Principe, ac decreto Senatus puniti. Utrumque in laudem Drusi trahebatur: ab eo, in urbe inter cœtus et sermones hominum obversante, secreta patris mitigari: neque luxus in juvene adeo displicebat. Huc potius intenderet,

diem editionibus, noctem conviviis traheret, quam solus, et nullis voluptatibus avocatus, mœstam vigilantiam, et malas curas exerceret.

XXXVIII. Non enim Tiberius, non accusatores fastiscebant. Et Ancharius Priscus Cæsium Cordum Proconsulem Cretæ postulaverat repetundis; addito majestatis crimine, quod tum omnium accusationum complementum erat. Cæsar Antistium Veterem e primoribus Macedoniæ absolutum adulterii, increpitis iudicibus, ad dicendam majestatis causam retraxit, ut turbidum, et Rhecuporidis consiliis permixtum, qua tempestate, Cocyte fratre interfecto, bellum adversus nos volverat. Igitur aqua et igni interdictum reo, adpositumque, ut teneretur insula, neque Macedoniæ neque Thraciæ opportuna. Nam Thracia diviso imperio in Rhœmetalcen et liberos Cocyis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolentia nostri discors agebat; neque minus Rhœmetalcen quam Trebellienum incusans, popularium injurias inultas sinere. Coelaetæ, Odrusæque, et alii, validæ nationes, arma cepere, ducibus diversis et paribus inter se per ignobilitatem; quæ causa fuit, ne in bellum atrox coalescerent. Pars turbant præsentia; alii montem Hæmum transgrediuntur, ut remotos populos concitent: plurimi ac maxime compositi regem, urbemque Philippopolim a Macedonæ Philippo sitam, circumdant.

XXXIX. Quæ ubi cognita P. Vellejo, (is proximum exercitum præfidebat) alarios equites ac leves cohortium mittit in eos, qui prædabundi aut adsumendis auxiliis vagabantur. Ipse robur peditum, ad exsolvendum obsidium, ducit. Simulque cuncta prospere acta, cæsis populatoribus; et dissensione orta apud obsidentes, regisque opportuna eruptione, et adventu legionis. Neque aciem aut prælium dici decuerit, in quo semerme ac palantes trucidati sunt, sine nostro sanguine.

XL. Eodem anno Galliarum civitates ob magnitudinem æris alieni rebellionem cœptavere : cuius exstimulator accerrimus inter Treveros Julius Florus, apud Æduos Julius Sacrovir. Nobilitas ambobus, et majorum bona facta, eoque Romana civitas olim data, cum id rarum, nec nisi virtuti pretium esset. His secretis colloquijs, ferocissimo quoque adsumpto, aut quibus ob egestatem, ac metum ex flagitijs maxima peccandi necessitudo, componunt Florus Belgas, Sacrovir propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula et cœtus seditiosa differebant, de continuatione tributorum, gravitate fœnoris, sævitia ac superbia præsentium : et discordare militem audito Germanici exitio : egregium resumendæ libertati tempus, si ipsi florentes, quam inops Italia, quam imbellis urbana plebes, nihil validum in exercitibus, nisi quod externum, cogitarent.

XLI. Haud ferme ulla civitas intacta seminibus ejus motus fuit : sed erupere primi Andecavi, ac Turonii. Quorum Andecavos Acilius Aviola Legatus, excita cohorte quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit. Turonii legionario milite, quem Visellius Varro inferioris Germaniæ Legatus miserat, oppressi, eodem Aviola duce. et quibusdam Galliarum primoribus ; qui tulere auxilium, quo dissimularent defectionem, magisque in tempore efferrent. Spectatus et Sacrovir intesto capite pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, ut ferebat, virtutis : sed captivi, ne incessetur telis, agnoscendum se præbuisse, arguebant. Consultus super eo Tiberius, adspernatus est indicium, aluitque dubitatione bellum.

XLII. Interim Florus insistere destinatis, pellicere alam equitum, quæ conscripta Treveris, militia disciplinaque nostra habebatur, ut cæsis negotiatoribus Romanis bellum inciperet : paucique equitum corrupti ; plures in officio mansere. Aliud vulgus obæeratorum aut clientium arma cepit : petebantque saltus, quibus nomen Arduen-

na, cum legiones utroque ab exercitu, quas Visellius et C. Silius adversis itineribus objecerant, arcuerunt. Præmissusque cum delecta manu Julius Indus e civitate eadem, discors Floro, et ob id navandæ operæ avidior, inconditam multitudinem adhuc disjecit. Florus incertis latebris victores frustratus; postremo visis militibus qui effugia infederant, sua manu cecidit. Isque Treverici tumultus finis.

XLIII. Apud Æduos major moles exorta, quanto civitas opulentior, et comprimendi procul præsidium. Augustodunum, caput gentis, armatis cohortibus Sacrovir occupaverat, nobilissimam Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum adjungeret: simul arma occulte fabricata juventuti dispertit. Quadraginta millia fuere, quinta sui parte legionariis armis: cæteri cum venabulis et cultris, quæque alia venantibus tela sunt. Adduntur e servitiis gladiaturæ destinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen (Crupellarios vocant) inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. Augebantur hæ copię vicinarum civitatum, ut nondum aperta consensione, ita viritum, promptis studiis: et certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur, utroque bellum sibi poscente: mox Varro, invalidus senecta, viginti Silio concessit.

XLIV. At Romæ non Treveros modo, et Æduos, sed quatuor et sexaginta Galliarum civitates descivisse: adsumptos in societatem Germanos, dubias Hispanias, cuncta (ut mos famæ) in majus credita. Optimus quisque Reipub. cura mœrebat; multi odio præsentium, et cupidine mutationis, suis quoque periculis lætabantur; increpabantque Tiberium, quod, in tanto rerum motu, libellis accusatorum infunderet operam. An Julium Sacrovirum majestatis crimine reum in Senatu fore? exstitisse tandem viros, qui cruentas epistolas armis cõhi-

berent: miseram pacem vel bello bene mutari. Tanto impensius in securitatem compositus, neque loco, neque vultu mutato, sed, ut solitum, per illos dies egit: altitudine animi; an compererat modica esse, et vulgatis leviora.

XLV. Interim Silius, cum legionibus duabus incedens, præmissa auxiliari manu, vastat Sequanorum pagos, qui finium extremi et Æduis contermini, sociique in armis erant. Mox Augustodunum petit propere agmine, certantibus inter se signiferis, fremente etiam gregario milite; ne suctam requiem, ne spatia noctium opperiretur; viderent modo adversos, et adspicerentur: id satis ad victoriam. Duodecimum apud lapidem, Sacrovir, copiarumque patentibus locis apparere. In fronte statuerat ferratos, in cornibus cohortes, a tergo semermos. Ipse inter primores equo iusigni adire, memorare veteres Gallorum glorias, quæque Romanis adversa intulissent: quam decora victoribus libertas; quanto intolerantior servitus iterum victis.

XLVI. Non diu hæc, nec apud lætos. Etenim propinquabat legionum acies; inconditque ac militiæ nescii oppidani neque oculis neque auribus satis competeabant. Contra Silius, et, si præsumpta spes hortandi causas exemerat, clamitabat tamen: Pudendum ipsis, quod Germaniarum victores adversum Gallos, tamquam in hostem ducerentur. Una nuper cohors rebellem Turonium, una ala Treverum, paucae huius ipsius exercitus turmae profligavere Sequanos. Quanto pecunia dices et voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Æduos, evincite, et fugientibus consilite. Ingens ad ea clamor: et circumfudit eques, frontemque pedites invasere: nec cunctatum apud latera. Paullum moræ attulere ferrati, restantibus laminis adversum pila et gladios: sed miles correptis securibus et dolabris, ut si murum perrumperet, cedere tegmina et corpora: qui-

dam trudibus, aut furcis, inertem molem prostrernere; jacentesque, nullo ad resurgendum nisu, quasi exanimis inquebantur. Sacrovir primo Augustodunum, dein metu deditionis in villam propinquam cum fidissimis pergit. Illic sua manu, reliqui mutuis ictibus occidere: incensa super villa, omnes cremavit.

XLVII. Tum demum Tiberius ortum patratumque bellum Senatui scripsit: neque demisit, aut addidit vero; sed fide ac virtute Legatos, se consiliis superfuisset. Simul causas, cur non ipse, non Drusus profecti ad id bellum forent, adjunxit, magnitudinem Imperii extollens; neque decorum Principibus, si una alterave civitas turbet, omissa Urbe, unde in omnia regimen: nunc, quia non metu ducatur, iturum ut præsentia spectaret, componeretque. Decrevere Patres vota pro reditu ejus, supplicationesque, et alia decora. Solus Dolabella Cornelius, dum anteire cæteros parat, absurdam in adulationem progressus, consuit ut ovans e Campania Urbem introiret. Igitur secutæ Cæsaris literæ, quibus se non tam vacuum gloria prædicabat, ut post ferocissimas gentes perdomitas, tot receptos in juvenia, aut spretos triumphos, jam senior peregrinationis suburbanae inane præmiumpeteret.

XLVIII. Sub idem tempus, ut mors Sulpicii Quirini publicis exsequiis frequentaretur, petivit a Sænatu. Nihil ad veterem et patriciam Sulpiciorum familiam Quirinus pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: sed impiger militiæ, et acribus ministeriis Consulatum sub divo Augusto; mox, expugnatis per Ciliciam Homonadenium castellis, insignia triumphi adeptus; datuque rector C. Cæsari Armeniam obtinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. Quod tunc patefecit in Senatu: laudatis in se officiis, et inculpato M. Lollio, quem auctorem C. Cæsari pravitatis et discordiarum arguebat. Sed cæteris haud læta memoria Quirini erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidæ pericula, sordidamque et præpotentem senectam.

XLIX. Fine anni C. Lutorius Priscus equitem Romanum, post celebre carmen quo Germanici suprema desceverat, pecunia donatum a Cæsare, corripuit delator, objectans ægro Druso composuisse quod, si extinctus foret, majore præmio vulgaretur. Id C. Lutorius in domo P. Petronii, focru ejus Vitellia coram, multisque inlustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exstitit, cæteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia nihil se audivisse adseveravit. Sed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit; sententiaque Haterii Agrippæ Consulis designati indictum reo ultimum supplicium.

L. Contra M. Lepidus in hunc modum exorsus est.
 ' Si, Patres conscripti, unum id spectamus, quam nefaria voce Lutorius Priscus mentem suam et aures hominum polluerit; neque carcer, neque laqueus, ne serviles quidem cruciatus in eum suffecerint. Sin flagitia et facinora sine modo sunt: suppliciis ac remediis, Principis moderatio, majorumque et vestra exempla temperant; et vana a scielestis, dicta a maleficiis disferunt: est locus sententiæ, per quam neque huic delictum impune sit, et nos clementiæ simul ac severitatis non pœniteat. Sæpe audiui Principem nostrum conquerentem, si quis sumpta morte misericordiam ejus prævenisset. Vita Lutorii in integro est, qui neque servatus in periculum Reipub. neque intersectus in exemplum ibit. Studia illi ut plena vecordiæ, ita inania et fluxa sunt: nec quidquam grave ac serium ex eo metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor, non virorum animis, sed muliercularum adrepat. Cedat tamen urbe, et bonis amissis aqua et igni arceatur. Quod perinde censeo, ac si lege majestatis teneatur.'

LI. Solus Lepido Rubellius Blandus e consularibus adfensit: cæteri sententiam Agrippæ secuti: ductusque in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. Id Tiberius

folitis sibi ambagibus apud Senatum inculpavit, cum extolleret pietatem quamvis modicas Principis injurias acriter ulciscantium : deprecaretur tam præcipitis verborum poenas : laudaret Lepidum, neque Agrippam argueret. Igitur factum Senatusconsultum, ne decreta Patrum ante diem decimum ad ærarium deferrentur ; idque vitæ spatium damnatis prorogaretur. Sed non Senatui libertas ad poenitendum erat ; neque Tiberius interfectu temporis mitigabatur.

LII. C. Sulpicius D. Haterius Consules sequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi suspecta severitate adversum luxum ; qui immensum proruperat, ad cuncta quis pecunia prodigitur. Sed alia sumptuum quamvis graviora, dissimulatis plerumque pretiis, occultabantur ; ventris et ganeæ paratus adiduis sermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquæ parcimoniæ durius adverteret. Nam, incipiente C. Bibulo, cæteri quoque Ædiles differuerant, sperni sumptuariam legem, vetitaque utensilium pretia augeri in dies : nec mediocribus remediis fisci posse. Et consulti Patres, integrum id negotium ad Principem distulerant. Sed Tiberius sæpe apud se pensitato, an coërceri tam profusæ cupidines possent ; num coërcitio plus damni in Rempub. ferret ; quam indecorum adtrektare quod non obtineretur ; vel retentum ignominiam et infamiam viro- rum inlustrium posceret : postremo literas ad Senatum composuit, quarum sententia in hunc modum fuit.

LIII. Cæteris forsitan in rebus, Patres conscripti, magis expediat me coram interrogari, et dicere quid e Repub. censeam : in hac relatione, subtrahi oculos meos melius fuit, ne denotantibus vobis ora, ac metum singulorum qui pudendi luxus arguerentur, ipse etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. Quod si mecum ante viri strenui Ædiles consilium habuissent ; nescio an suaserus fuerim omittere potius prævalida et adulta vitia, quam hoc adsequi, ut palam fieret quibus flagitiis impares essemus. Sed illi quidem

officio functi sunt, ut cæteros quoque magistratus suamunia implere velim: mihi autem neque honestum fivere, neque proloqui expeditum, quia non Ædilis, aut Prætoris, aut Consulis partes iustineo: majus aliquid et excelsius a Principe postulatur; et, cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere, et priscum ad morem recidere adgrediar? villarumne infinita spatia, familiarum numerum, et nationes? argenti et auri pondus? æris, tabularumque miracula? promiscuas viris et feminis vestes? atque illa seminarum propria, quis lapidum causa pecuniæ nostræ ad externas aut hostiles gentes transferuntur?

LIV. Nec ignoro in conviviis et circulis incusari ista, et modum posci: sed si quis legem sanciat, pœnas indicat; iidem illi civitatem verti, splendidissimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem clamitant. Atqui ne corporis quidem morbos veteres, et diu auctos, nisi per dura et aspera coercetas; corruptus simul et corruptor, æger et flagrans animus, haud levioribus remediis restringendus est, quam libidinibus ardescit. Tot a majoribus repertæ leges, tot quas divus Augustus tulit, illæ oblivione, hæc (quod flagitiosius est) contemptu abolitæ, securiorem luum fecere. Nam si velis quod nondum vetitum est; timeas, ne veteres: at si prohibita impune transcenderis, neque metus ultra, neque pudor est. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia sibi quisque moderabatur: quia unius urbis cives eramus: ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus: externis victoriis aliena, civilibus etiam nostra consumere didicimus. Quantulum istud est de quo Ædiles admonent! Quam, si cætera respicias, in levissimum habendum! At Hercule nemo refert, quod Italia externæ opis indiget, quod vita populi Romani per incerta maris et tempestatum quotidie volvitur: ac, nisi provinciarum copię et dominis, et serviitiis, et agris

‘ subvenerint, nostra nos scilicet nemora, nostræque vil-
‘ læ tuebuntur? Hanc, Patres conscripti, curam susti-
‘ net Princeps: hæc, omiſſa, funditus Rempub. trahet.
‘ Reliquis intra animum medendum est: nos, pudor:
‘ pauperes, neceſſitas: divites, ſatias in melius mutet.
‘ Aut ſi quis ex magistratibus tantam industriam ac ſeve-
‘ ritatem pollicetur, ut ire obviam queat: hunc et lau-
‘ do, et exonerari laborum meorum partem fateor. Sin
‘ accuſare vitia volunt, dein, cum gloriam ejus rei ade-
‘ pti ſunt, ſimultates faciunt, ac mihi relinquunt. Cre-
‘ dite, Patres conſcripti, me quoque non eſſe offeſſio-
‘ num avidum? quas cum graves, et plerumque ini-
‘ quas, pro Repub. ſuſcipiam, inanes et inritas, neque
‘ mihi aut vobis uſui futuras jure deprecor.’

LV. Auditis Cæſaris literis, remiſſa Ædilibus talis
cura; luxusque menſæ, a ſine Aſiæ belli ad ea arma
quos Ser. Galba rerum adeptus eſt, per annos centum
profuſis ſumptibus exerciti, paulatim exolevere. Cauſ-
ſas ejus mutationis quærere libet. Dites olim familiæ
nobilium, aut claritudine inſignes, ſtudio magnificentiæ
prôlabebantur. Nam etiam tum plebem, ſocios, regna
colere, et coli licitum: ut quiſque opibus, domo, paratu
ſpecioſus, per nomen et clientelas inluſtrior habebatur.
Poſtquam cædibus ſævitum, et magnitudo famæ exitio
erat; cæteri ad ſapientiora convertere. Simul novi ho-
mines e municipiis et coloniis, atque etiam provinciis,
in ſenatum crebro adſumpti, domeſticam parcimoniam
intulerunt; et quamquam fortuna vel industria plerique
pecunioſam ad ſenectam pervenirent, manu tamen pri-
or animus. Sed præcipuus adſtricti moris auctor Veſpa-
ſianus fuit, antiquo ipſe cultu viſtuque. Obſequium
inde in Principem, et æmulandi amor, validior quam
pœna ex legibus et metus. Niſi forte rebus cunctis in-
eſt quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vi-
ces, ita morum vertantur; nec omnia apud priores meliora,
ſed noſtra quoque ætas multa laudis et artium imitanda

posteris tulit. Verum hæc nobis in majores certamina ex honesto maneant.

LVI. Tiberius, fama moderationis parva quod ingruentis accusatores represserat, mittit literas ad Senatum, quis potestatem tribunitiam Druso petebat. Id summi fastigii vocabulum Augustus repperit, ne Regis aut Dictatoris nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliqua cætera imperia præmineret. M. deinde Agrippam socium ejus potestatis, quo defuncto, Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret. Sic cohiberi pravas aliorum spes rebatur: simul modestiæ Neronis, et suæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo, Tiberius Drusum summi rei admovet: cum incolumi Germanico integrum inter duos judicium tenuisset. Sed principio literarum veneratus deos, ut consilia sua Reipub. prosperarent, modica de moribus adolescentis, neque in falsum aucta rettulit: esse illi conjugem et tres liberos, eamque ætatem qua ipse quondam a divo Augusto ad capeendum hoc munus vocatus sit. Neque nunc propere, sed per octo annos capto experimento, compressis seditionibus, compositis bellis, triumphalem et bis Consulem, noti laboris participem fumi.

LVII. Præceperant animis orationem Patres: quo quæsitior adulatio fuit. Nec tamen repertum, nisi ut effigies Principum, aras deum, templa et arcus, aliaque solita censerent: nisi quod M. Silanus, ex contumelia Consulatus, honorem Principibus petivit: dixitque pro sententia, ut publicis privatisve monumentis, ad memoriam temporum, non Consulum nomina præscriberentur; sed eorum qui tribunitiam potestatem gererent. At Q. Haterius, cum ejus diei Senatus consulta aureis literis figenda in curia censuisset, deridiculo fuit, senex scdissimæ adulationis tantum infamia usus.

LVIII. Inter quæ provincia Africa Junio Brasso prorogata, Servius Maluginensis, Flamen Dialis, ut Afriæ sortem haberet postulavit, frustra vulgatum dictitans, non

' licere Dialibus egredi Italia : neque aliud jus suum,
 ' quam Martialium, Quirinaliumque Flaminum : porro
 ' si hi duxissent provincias; cur Dialibus id vetitum ?
 ' nulla de eo populi scita, non in libris cerimoniarum
 ' repperiri. Sæpe Pontifices dialia sacra fecisse, si Fla-
 ' men valetudine aut munere publico impediretur : duo-
 ' bus et septuaginta annis, post Cornelii Merulæ cædem,
 ' neminem suffectum ; neque tamen cessavisse religi-
 ' ones. Quod si per tot annos possit non creari, nullo
 ' sacrorum damno ; quanto facilius abfuturum, ad unius
 ' anni proconsulare imperium ? Privatis olim simultati-
 ' bus effectum, ut a Pontificibus Maximis ire in pro-
 ' vincias prohiberentur : nunc deum munere summum
 ' Pontificum etiam summum hominum esse, non æmu-
 ' lationi, non odio, aut privatis adfectionibus ob-
 ' noxium. '

LIX. Adversus quæ cum augur Lentulus aliquæ varie
 differerent, eo decursum est, ut Pontificis Maximi sen-
 tentiam opperirentur. Tiberius, dilata notione de jure
 Flaminis, decretas ob tribunitiam Drusi potestatem ceri-
 monias temperavit ; nominatim arguens insolentiam sen-
 tentiæ, aureasque lireas contra patrium morem. Re-
 citatæ et Drusi epistolæ, quamquam ad modestiam flexæ,
 pro superbissimis accipiuntur : ' Huc recidisse cuncta,
 ' ut ne juvenis quidem, tanto honore accepto, adiret
 ' Urbis deos, ingrederetur Senatum, auspicia saltem
 ' gentile apud solum intiperet ? Bellum scilicet, aut
 ' diverso terrarum destineri, litora et lacus Campaniæ
 ' cum maxime peragrantem, sic imbui rectorem generis
 ' humani : id primum e paternis consiliis discere. Sane
 ' gravaretur adspectum civium senex Imperator, ses-
 ' samque ætatem, et actos labores prætenderet : Druso
 ' quod, nisi ex adrogantia, impedimentum ? '

LX. Sed Tiberius, vim Principatus sibi firmans, ima-
 ginem antiquitatis Senatui præbebat, postulata provin-
 ciarum ad disquisitionem Patrum mittendo. Crebre-

ſcebat enim Græcas per urbes licentia atque impunitas aſyla ſtatuendi : complebantur templa peſſimis ſerviti-
orum : eodem ſubſidio obæratī adverſum creditores, ſu-
ſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec ul-
lum ſatis validum imperium erat coërcendis ſeditionibus
populi, ſlagitia hominum ut ceremonias deum prote-
gentis. Igitur placitum ut mitterent civitates jura, at-
que legatos. Et quædam quod falſo uſurpaverant ſponte
omittere : multæ vetuſtis ſuperſtitionibus, aut meritis in
populum Romanum fidebant. Magnaque ejus dici ſpe-
cies fuit, quo Senatus majorum beneficia, ſociorum
pacta, regum etiam qui ante vim Romanam valuerant de-
creta, ipſorumque numinum religiones introſpexit, libero,
ut quondam, quid firmaret mutaretve.

LXI. Primi omnium Ephēſi adiere, memorantes ;
non, ut vulgus crederet, Dianam atque Apollinem
Deoſgenitos : eſſe apud ſe Cenchrium amnem, lucum
Ortygiam, ubi Latonam partu gravidam, et oleæ quæ-
tum etiam maneat adniſam, edidiſſe ea numina : de-
orumque monitu ſacratum nemus. Atque ipſum illic
Apollinem, poſt interfectos Cyclopas, Jovis iram vira-
viſſe. Mox Liberum patrem, bello victorem, ſupplici-
bus Amazonum, quæ aram inſederant, ignoviſſe. Au-
ctam hinc conceſſu Herculis, cum Lydia potiretur, ceri-
moniam templo : neque, Perſarum diſtione, deminutum
jus. Poſt Macedonas, dein nos ſervaviſſe.

LXII. Proximo Magnetes L. Scipionis, et L. Sullæ
conſtitutis nitebantur : quorum ille Antiocho, hic Mi-
thridate pulſis, fidem atque virtutem Magnetum decora-
vere, uti Dianæ Leucophrynæ perſugium inviolabile
foret. Aphrodiſienſes poſthac et Stratoniceſes Dictatoris
Cæſaris, ob vetuſta in parteis merita, et recens divi Au-
guſti decretum attulere. Laudati quod Parthorum in-
ruptione, nihil mutata in populum Romanum conſtantia,
pertuliſſent. Sed Aphrodiſienſium civitas Veneris,
Stratoniceſium, Jovis et Triviæ religionem tuebantur.

Altius Hierocæsarienses exposuere, Persicam apud se Dianam, delubrum rege Cyro dictum. Et memorabantur Ferpernæ, Isaurici, multaque alia imperatorum nomina, qui non modo templo, sed duobus millibus passuum eandem sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetustissimum Paphiæ Veneri auctor Aërias, post filius ejus Amathus Veneri Amathusiæ, et Jovi Salaminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, posuissent.

LXIII. Auditæ aliarum quoque civitatum legationes. Quorum copia fessi Patres, et quia studiis certabatur, Consulibus permiscere, ut perspecto jure, et si qua iniquitas involveretur, rem integram rursus ad Senatum referrent. Consules super eas civitates, quas memoravi, apud Pergamum Æsculapii compertum asylum retulerunt: cæteros obscuris ob vetustatem initiis niti. Nam Smyrnæos oraculum Apollinis, cujus imperio Stratonici Veneri templum dicaverint; Tenios ejusdem carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem ædemque jussi sint. Propiora Sardonios; Alexandri victoris id donum, neque minus Milesios Dario rege niti: sed cultus numinum utrisque, Dianam aut Apollinem venerandi. Petere et Cretenses simulacro divi Augusti. Factaque Senatusconsulta, quis multo cum honore, modus tamen præscribatur, jussique ipsis in templis figere æra, sacrandam ad memoriam, neu specie religionis in ambitionem delaberentur.

LXIV. Sub idem tempus Juliæ Augustæ valetudo atrox necessitudinem Principi fecit festinati in Urbem reditus: sincera adhuc inter matrem filiumque concordia; sive occultis odiis. Neque enim multo ante, cum, haud procul theatro Marcelli, effigiem divo Augusto Julia dicaret, Tiberii nomen suo postscripserat; idque ille credebatur, ut inferius majestate Principis, gravi et dissimulata offensione abdidisse. Sed tum supplicia diis, ludique magni, ab Senatu decrauntur, quos Pontifices,

et augures, et quindecimviri, septemviris simul et sodalibus Augustalibus ederent. Censuerat L. Apronius, ut feciales quoque iis ludis præficerent. Contradixit Cæsar, distincto sacerdotiorum jure, et repetitis exemplis: neque enim unquam fecialibus hoc majestatis fuisse. Ideo Augustales adjectos, quia proprium ejus domus sacerdotium esset, pro qua vota persolverentur.

LXV. Exsequi sententias haud institui, nisi insignes per honestum, aut notabili dedecore: quod præcipuum munus annalium reor, ne virtutes fileantur, utque pravis dictis factisque ex posteritate et infamia metus sit. Cæterum tempora illa adeo infecta et adulatione sordida fuere, ut non modo primores civitatis, quibus claritudo sua obsequiis protegenda erat; sed omnes consulares, magna pars eorum qui Prætura functi, multique etiam pedarii Senatores, certatim exurgerent, scædæque et nimia censerent. Memoriam proditur, Tiberium, quoties curia egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum, o homines ad servitutem paratos! scilicet etiam illum, qui libertatem publicam nollet, tam projectæ servientium patientiæ tædebat.

LXVI. Paullatim dehinc ab indecoris ad infestâ transgrediebantur. C. Silanum Proconsulem Asiæ, repetundarum a sociis postulatum, Mamercus Scaurus e consularibus, Junius Otho Prætor, Brutidius Niger Ædilis, simul corripunt: objectantque violatum Augusti numen, spretam Tiberii majestatem. Mamercus, antiqua exempla jaciens, L. Cottam a Scipione Africano, Ser. Galbam a Catone censorio, P. Rutilium a M. Scauro accusatos. Videlicet Scipio et Cato talia ulciscabantur, aut ille Scaurus, quem proavum suum, opprobrium majorum Mamercus, infami opera dehonestabat. Junio Othoni literarium ludum exercere vetus ars fuit: mox, Sejani potentia Senator, obscura initia impudentibus ausis propellebat Brutidium artibus honestis copiosum, et, si rectum iter pergeret, ad clarissimam quæque ita-

rum, festinatio exstimulabat, dum æqualis, dein superiores, postremo suafinet ipse spes anteire parat. Quod multos etiam bonos pessum dedit, qui spretis quæ tarda cum securitate, præmatura vel cum exitio properant.

LXVII. Auxere numerum accusatorum Gellius Poplicola, et M. Paconius. Ille Quæstor Silani, hic Legatus. Nec dubium habebatur, sævitæ captarumque pecuniarum teneri reum. Sed multa adgerebantur etiam infontibus periculosa, cum, super tot Senatores adversos, facundissimis totius Asiæ, eoque ad accusandum delectis responderet solus, et orandi nescius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat: non temperante Tiberio, quin premeret voce, vultu, eo quod ipse creberrime interrogabat: neque refellere, aut eludere dabatur; ac sæpe etiam confitendum erat, ne frustra quævisisset. Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. Et ne quis necessariorum juvaret periclitantem, majestatis crimina subdebantur, vinculum et necessitas silendi. Igitur, petito paucorum dierum interjectu, defensionem sui deferuit, ausis ad Cæsarem codicillis, quibus invidiam et preces miscuerat.

LXVIII. Tiberius, quæ in Silanum parabat, quo excusatus sub exemplo acciperentur, libellos divi Augusti de Voleso Messalla ejusdem Asiæ Proconsule, factumque in eum Senatusconsultum recitari jubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat. Ille, multum de clementia Principis præfatus, aqua atque igni Silano interdicendum censuit, ipsumque in insulam Gyarum relegandum. Eadem cæteri, nisi quod Cn. Lentulus separanda Silani materna bona (quippe alia parente geniti) reddendaque filio dixit, adnuente Tiberio. At Cornelius Dolabella, dum adulationem longius sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit, 'ne quis vita probrosus, et opertus
' infamia, provinciam fortiretur; idque Princeps di-
' judicaret. Nam a legibus delicta puniri: quanto fore

‘ mitius in ipsos, melius in socios, provideri ne peccaretur? ’

LXIX. Adversum quæ differuit Cæsar : non quidem sibi ignara quæ de Silano vulgabantur : sed non ex rumore statuendum. Multos in provinciis, contra quam spes aut metus de illis fuerit, egisse. Excitari quosdam ad meliora magnitudine rerum ; hebescere alios. Neque posse Principem sua scientia cuncta complecti ; neque expedire, ut ambitione aliena trahatur. Ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint. Sic a maioribus institutum, ut si antissent delicta, pœnæ sequerentur : ne verterent sapienter reperta, et semper placita : satis onerum Principibus, satis etiam potentiae : minui jura, quoties gliscat potestas : nec utendum imperio, ubi legibus agi possit. Quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto lætioribus animis accepta. Atque ille prudens moderandi, si propria ira non impelleretur, addidit, insulam Gyarum immitem et sine cultu hominum esse : darent Juniae familiae, et viro quondam ordinis ejusdem, ut Cytheram potius concederet. Id sororem quoque Silani Torquatam, priscae sanctimoniae virginem, expetere.

LXX. In hanc sententiam facta discessio. Post auditum Cyrenenses, et, accusante Anchario Prisco, Cæsius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium equitem Romanum majestatis postulatum, quod effigiem Principis promiscuum ad usum argenti vertisset, recipi Cæsar inter reos vetuit ; palam adspernante Atejo Capitone, quasi per libertatem. Non enim debere eripi Patribus vim statuendi : neque tantum maleficium impune habendum : fane lentus in suo dolore esset ; Reipub. injurias ne largiretur. Intellexit hæc Tiberius ut erant magis, quam ut dicebantur : perstititque intercedere. Capito insignitior infamia fuit, quod, humani divinique juris sciens, egregium publicum, et bonas domi artes dehoæstavisset.

LXXI. Incessit dein religio, quonam in templo locandum foret donum, quod pro valetudine Augustæ equites Romani voverant Equestri Fortunæ: nam et si delubra ejus deæ multa in urbe, nullum tamen tali cognomento erat. Repertum est ædem esse apud Antium quæ sic nuncuparetur, cunctasque ceremonias italicis in oppidis, templaque, et numinum effigies, juris atque imperii Romani esse: ita donum apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper responsum adversus Servium Maluginensem, Flaminem Dialem, promptum Cæsar; recitavitque decretum Pontificum: quoties valetudo adversa Flaminem Dialem incessisset, ut, Pontificis Maximi arbitrio, plusquam bi-noctium abesset: dum ne diebus publici sacrificii, neque sæpius quam bis eundem in annum. Quæ, Principe Augusto constituta, satis ostendebant, annuam absentiam et provinciarum administrationem Dialibus non concedi. Memorabaturque L. Metelli Pontificis Maximi exemplum, qui Aulum Postumium Flaminem attinisset. Ita fors Asiæ in eum, qui consularium Maluginensi proximus erat, conlata.

LXXII. Iisdem diebus Lepidus a Senatu petivit, ut basilicam Paulli, Æmilia monumenta, propria pecunia firmaret ornaretque. Erat etiam tum in more publica munificentia: nec Augustus arguerat Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias, aut exundantis opes ornatum ad Urbis, et posterum gloriam conferre: quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecuniæ modicus, avitum decus recoluit. At Pompeii theatrum, igne fortuito haustum, Cæsar exstruendum pollicitus est, eo quod nemo e familia restaurando sufficeret; manente tamen nomine Pompeii. Simul laudibus Sejanum extulit, tamquam labore vigilantiaque ejus tanta vis unum intra damnum stetisset. Et censuere Patres effigiem Sejanæ, quæ apud theatrum Pompeii locaretur. Neque multo post Cæsar, cum Junium Blæsum Proconsulem Asiæ

triumphi insignibus attolleret, dare id se dixit honori Sejani, cujus ille avunculus erat.

LXXIII. Ac tamen res Blæsi dignæ decore tali fuere. Nam Tacfarinas, quamquam sæpius depulsus, reparatis per Intima Africæ auxiliis, huc adrogantiæ venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret, sedemque ultro sibi atque exercitui suo postularet, aut bellum inexplicabile minitaretur. Non alias magis sua populique Romani contumelia indoluisse Cæsarem ferunt, quam quod desertor et prædo hostium more ageret. Ne Spartaco quidem, post tot consularium exercituum clades inultam Italiam urenti, quamquam Sertorii atque Mithridatis ingentibus bellis labaret Respub. datum, ut pacto in fidem acciperetur: nedum, pulcherrimo populi Romani fastigio, latro Tacfarinas pace et concessione agrorum redimeretur. Dat negotium Blæso, cæteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi; ipsius autem ducis quoquo modo potiretur.

LXXIV. Et recepti ea venia plerique. Mox adversum artes Tacfarinatis haud dissimili modo belligeratum. Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, plures per globos incurfaret, eluderetque, et insidias simul tentaret; tres incessus, totidem agmina parantur. Ex quis Cornelius Scipio Legatus præfuit, qua prædatio in Leptinos, et suffugia Garamantum; alio latere, ne Cirtensium pagi impune traherentur, propriam manum Blæsus filius duxit: medio cum delectis castella et munitiones idoneis locis imponens, dux ipse, arta et insensa hostibus cuncta fecerat; quia quoquo inclinarant, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, et sæpe a tergo erat: multique eo modo cæsi, aut circumventi. Tunc tripartitum exercitum plures in manus dispergit, præponitque centuriones virtutis expertæ: nec, ut mos fuerat, æstate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provinciæ componit: sed, ut in limine belli, dispositis castellis, per expeditos et solitudinum gnaros, mu-

tantem mapalia Tacfarinatem proturbat; donec, fratre ejus capto, regressus est, properantius tamen quam ex utilitate sociorum, relictis per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius, pro confecto interpretatus, id quoque Blæso tribuit, ut Imperator a legionibus salutaretur; prisco erga duces honore, qui bene gesta Repub. gaudio et impetu victoris exercitus conclamabantur; erantque plures simul Imperatores, nec super cæterorum æqualitatem. Concessit quibusdam et Augustus id vocabulum; ac tunc Tiberius Blæso postremum.

LXXV. Obiere eo anno viri inlustres Asinius Saloni- nus, M. Agrippa et Pollione Asinio avis, fratre Druso insignis, Cæsarique progener destinatus. Et Capito Ate- jus, de quo memoravi, principem in civitate locum stu- diis civilibus adsecutus; sed avo centurione Sullano, patre prætorio. Consulatum ei acceleraverat Augustus, ut Labeonem Antistium iisdem artibus præcellentem di- gnatione ejus magistratus anteiret. Namque illa ætas duo pacis decora simul tulit: sed Labeo incorrupta libertate, et ob id fama celebratior: Capitonis obsequium domi- nantibus magis probabatur. Illi quod Præturam intra stetit, commendatio ex injuria; huic quod Consulatum adeptus est, odium ex invidia oriebatur.

LXXVI. Et Junia sexagesimo quarto post Philippen- sem aciem anno supremum diem explevit, Catone avun- culo genita, C. Cassii uxor, M. Bruti soror. Testa- mentum ejus multo apud vulgum rumore fuit; quia in magnis opibus, cum ferme cunctos procures cum honore nominavisset, Cæsarem omisit: quod civiliter acceptum: neque prohibuit quo minus laudatione pro rostris, cæ- terisque solennibus funus cohonestaretur. Viginti cla- rissimarum familiarum imagines antelæ sunt, Manlij, Quinctij, aliaque ejusdem nobilitatis nomina: sed præ- fulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non v. sebantur.

BREVIARIUM LIBRI IV.

Tiberius fit peior. *Ælii Sejani profecti pratorio ingenium et mores.* (cap. 1.) Io ad Imperium adspirans. (2.) Druso insidiatur per uxorem Liviam stupro cognitam. (3.) Drusus minor in viros lectus. (4.) Quis tunc numerus, quæ loca classium, et militum Imperii Romani. (5.) Civilis administratio qualis hætenus. (6. 7.) *Sejanus Drusum veneno tollit. Tiberius animum obfirmat: Senatum erigit, ei que liberos Germanici commendat.* (8.) *Furius Druso.* (9.) *Fama de morte ipsius, quasi ea ab incauto patre fuerit illata.* (10.) *falsi redarguitur.* (11.) *Sejanus Germanici liberis insidiatur.* (12.) *Sublevatæ urbes. Accusati quidam, inter eos Gracchus.* (13.) *De asylis actum. Histriones Italia pulsi.* (14.) *Lucillii funus publicum. Capito damnatus.* (15.) *Dialis Flaminis affectio. Vestalibus honos.* (16.) *Nero et Drusus votis publicis inserti, indignante Tiberio, quem acuit Sejanus et Germanici amicos impetit.* (17.) *Silius evertitur,* (18) *cum uxore Sofia.* (19.) *Lepidi moderatio sapiens.* (20.) *Piso, accusatus, ante damnationem obit: Cassius Severus.* (21.) *Plautius Silvanus.* (22.) *Tacfarinas iterum bellum movet,* (23.) *quem Dolabella opprimit,* (24.) *divis copias, ipsumque cardit.* (25.) *Triumphalia tamen non impetrat. Ptolemæo dona.* (26.) *Servile bellum in herba statim oppressum.* (27) *Q. Serenus a filio accusatus,* (28. 29.) *damnatur et deportatur. Accusatorum præmia.* (30.) *C. Cominio ignoscitur P. Suilius deportatur. Firminus Senatu motus.* (31.) *Judicium de his Annalibus,* (32.) *et quis eorum usus.* (33.) *Crementius Cordus, novo et futile crimine postulatus, oratione libera se defendit,* (34.) *et vita abit. Libri ejus exusti frustra, et*

augenda fama. (35.) *Salvianus. Cyrcenensis adempta libertas.* (36.) *Tiberius oblatum ab Hispanis honorem templi spernit,* (37.) *variis hominum judiciis.* (38.) *Sejanus nuptias Liviae scripto petit a Tiberio.* (39.) *At Tiberius oblique negat, rationesque Sejanus refellit.* (40.) *Sejanus, potentiam suam aucturus, Tiberio secessum ab Urbe suadet.* (41.) *Plures accusati, damnati.* (42.) *Controversia Lacedaemoniorum et Messeniorum super templo.* (43.) *Mors Lentuli, Domitii Antonii.* (44.) *Piso interfectus ab agreste mirae constantiae.* (45.) *Thracis montani rebellant.* (46.) *Obviam it Sabinus, et primo impetu pellit.* (47.) *Illi populares suos vages cadunt,* (48.) *Sed a Sabino arctius obsidentur.* (49.) *Dissident super deditione.* (50.) *Alii sua manu cadunt, alii erumpunt, adorti castra, irrita conatu. Denique se dedunt.* (51.) *Claudia Pulchra accusata, indignante Agrippina.* (52.) *Agrippina maritum petit, nec impetrat.* (53.) *Sejanus in eam insidiae.* (54.) *Certamen Asiaticarum urbium in qua earum templum Tiberio statueretur.* (55.) *Prolati Smyrnaei.* (56.) *Tiberius Roma abscedit, incertum qua causa.* (57.) *Pauci illius comites. De ejus emansione praedictio.* (58.) *Periculo cognita Sejanus fides.* (59.) *Nero incautus artibusque calumniisque Sejanus subvertitur,* (60.) *Agrippae et Haterii mors.* (61.) *Fidenis amphitheatrum magna hominum strage corrui.* (62. 63.) *Incendium Romae. Tiberii statua intacta igni.* (64.) *Calii montis nomina.* (65.) *Varus accusatur.* (66.) *Tiberius Capreis additur. Ejus insulae descriptio. Occultae ibi calumniae.* (67.) *Titius Sabinus per speciem amicitiae turpi fraude circumventus accusatur,* (68. 69.) *Ipsisque Calendis anni damnatur. Ministri scelerum puniti.* (70.) *Tiberius recludi mentem suam indignatur, Julia neptis Augusti obit.* (71.) *Erisii avare habiti rebelant.* (72.) *L. Apronius obviam it parum feliciter. Clades duplex Romanorum, dissimulata Tiberio.* (73.) *Adulatio Senatus Sejanus, fastus.*

(74.) *Agrippina nubit Domitio.* (75.) *Hæc sexennia fore
gesta.*

C. Asinio, C. Antistio	}	C O S S.
Ser. Cornél. Cethego, L. Visellio Varrone		
Cosso Cornelio Lentulo, M. Asinio Agrippa		
Cn. Lentulo Getulico, C. Calvisio		
M. Licinio Crasso, L. Calpurnio Pisone		
Ap. Junio Silano, P. Sillio Nerva		

C. CORNELII
TACITI
ANNALIUM

LIBER IV.

I. C. Asinio C. Antistio Coss. nonus Tiberio annus erat
compositæ Reipub. florentis domus: (nam Germanici mortem inter prospera ducebat) cum repente
turbare fortuna cœpit; sævire ipse, aut sævientibus
vires præbere. Initium et causâ penes Ælium Sejanum,
cohortibus prætoriiis præfectum, cujus de potentia supra
memoravi: nunc originem, mores, et quo facinore
dominationem raptum ierit expediam. Genitus Vulsu-
niis, patre Sejo Strabone equite Romano, et prima ju-
venta C. Cæsarem divi Augusti nepotem sectatus, non
sine rumore Apicio diviti et prodigo stuprum venum de-
ditisse: mox Tiberium variis artibus devinxit adeo, ut,
obscurum adversum alios, sibi uni incautum intestum-
que efficeret: non tam solertia, (quippe iisdem artibus
victus est) quam deum ira in rem Romanam; cujus pari
exitio vixit, ceciditque. Corpus illi laborum tolerans;
animus audax, sui obtegens; in alios criminator; juxta
adulatio et superbia; palam compositus pudor; intus
summa apiscendi libido, ejusque causâ modo largitio et
luxus, sæpius industria ac vigilantia, haud minus noxiæ,
quoties parando regno finguntur.

II. Vim præfecturæ modicam antea intendit, disper-
sas per Urbem cohortes una in castra conducendo; ut
simul imperia acciperent, numeroque et robore, et visu
inter se, fiducia ipsis, in cæteros metus crederetur.

Præteſdebat laſcivire militem diductum : ſi quid ſubitum ingruat, majore auxilio pariter ſubveniri : et ſeverius acturos, ſi vallum ſtatuatur procul urbis inlecebris. Ut perfectæ ſunt caſtra, inrepere paullatim militares animos, adeundo, appellando : ſimul centuriones ac tribunos imple deligere. Neque ſenatorio ambitu abſtinebat, clientes ſuos honoribus aut provinciis ornando, ſacili Tiberio, atque ita prono, ut ſocium laborum, non modo in ſermonibus, ſed apud Patres et populum celebraret, collique per theatra et fora effigies ejus, interque principia legionum ſineret.

III. Cæterum plena Cæſarum domus, juvenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebant : et quia vi tot ſimul corripere intutum, dolus intervalla ſclerum poſcebat. Placuit tamen occultior via, et a Druſo incipere, in quem recenti ira ferebatur. Nam Druſus impatiens æmuli, et animo commotior, orto forte jurgio, intenderat Sejanò manus, et contra tendentis os verberaverat. Igitur cuncta tentanti promptiſſimum viſum, ad uxorem ejus Liviã convertere. Quæ ſoror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, ut amore incenſus, adulterio pellexit : et poſtquam primi ſagitii potitus eſt, (neque femina amiſſa pudicitia alia abnuerit ;) ad conjugii ſpem, confortium regni, et necem mariti impulit. Atque illa cui avunculus Auguſtus, ſocer Tiberius, ex Druſo liberi, ſequæ ac majores et poſteros municipali adultero fordebat ; ut, pro honeſtis et præſentibus, ſagitioſa et incerta exſpectaret. Sumitur in conſcientiam Eudenus amicus ac medicus Liviæ, ſpecie artis frequens ſecretis. Pellit domo Sejanus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne pellici ſuſpectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diverſa interdum conſilia adferebat.

IV. Interim anni principio Druſus ex Germanici liberis togam virilem ſumpſit ; quæque fratri ejus Neroni

decreverat Senatus, repetita. Addidit orationem Cæsar multa cum laude filii sui, quod patria benevolentia in fratris liberos foret. Nam Drusus (quamquam arduum sit, eodem loci potentiam et concordiam esse) æquus adolescentibus, aut certe non adversus habebatur. Exin vetus et sæpe simulatum proficiscendi in provincias consilium refertur. Multitudinem veteranorum prætexebat Imperator, et delectibus supplendos exercitus: nam voluntarium militem deesse; ac, si suppeditet, non eadem virtute ac modestia agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam sumant. Percensuitque cursim numerum legionum, et quas provincias tutarentur. Quod mihi quoque exsequendum reor, quæ tum Romana copia in armis, qui socii reges, quanto sit angustius imperitatum.

V. Italiam utroque mari duæ classes, Misenum apud, et Ravennam: proximumque Galliæ littus rostratæ naves præsidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in oppidum Foro-Julienne miserat, valido cum remige. Sed præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant. Hispaniæ, recens perdomitæ, tribus habebantur. Mauros Juba rex acceperat, donum populi Romani. Cætera Africæ, per duas legiones; parique numero Ægyptus. Dehinc initio ab Suria usque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quatuor legionibus coercita: accolis Ibero, Albanoque, et aliis regibus, qui magnitudine nostra proteguntur adversum externa imperia. Et Thraciam Rhœmetalces ac liberi Cotyis; ripamque Danubii, legionum duæ in Pannonia, duæ in Mœsia attingebant. Totidem apud Dalmatiam locatis, quæ, positu regionis a tergo illis, ac, si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul acciderent: quamquam infideret Urbem proprius miles, tres urbanæ, novem prætoriarum cohortes, Etruria ferme Umbriaque delectæ, aut vetere Latio, et coloniis antiquitus Romanis.

At apud idonea provinciarum sociæ triremes, alæque, et auxilia cohortium: neque multo secus in iis virium; sed persequi incertum fuerit, cum ex usu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero, et aliquando minuerentur.

VI. Congruens crediderim recensere cæteras quoque Reipub. partes, quibus modis ad eam diem habitæ sint: quando Tiberio mutavi in deterius Principatus initium ille annus attulit. Jam primum publica negotia, et privatorum maxima, apud Patres tractabantur: dabaturque primoribus differere; et in adulationem lapsos cohibebat ipse; mandabatque honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiæ, inlustres domi artes spectando: ut satis constaret, non alios potiores fuisse. Sua Consulibus, sua Prætoribus species: minorum quoque magistratuum exercita potestas; legesque, si majestatis quæstio eximeretur, bono in usu. At frumenta, et pecuniæ vestigiales, cætera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas Cæsar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex fama mandabat, semelque adsumpti tenebantur, prorsus sine modo, cum plerique iisdem negotiis insenescerent. Plebes acri quidem annona fatigabatur: sed nulla in eo culpa ex Principe: quin infœcunditati terrarum, aut asperis maris obviam iit, quantum impendio, diligentiaque poterat. Et ne provinciæ novis oneribus turbarentur, utque vetera sine avaritia aut crudelitate magistratuum tolerarent, providebat. Corporum verbera, ademptions bonorum aberant.

VII. Rari per Italiam Cæsaris agri; modesta servitia; intra paucos libertos domus, ac, si quando cum privatis disceptaret, forum et jus. Quæ cuncta, non quidem comi via, sed horridus ac plerumque formidatus, retinebat tamen, donec morte Drusi verterentur: nam dum supersuit mansere; quia Sejanus, incipiente adhuc potentia, bonis consiliis notescere volebat. Et ultor me-

tuebatur, non occultus odii, et crebro querens, incolumi filio adiutorem Imperii alium vocari: et quantum superesse ut collega dicatur? Primas dominandi spes in arduo: ubi sis ingressus, adesse studia et ministros. Exstructa jam sponte præfecti castra; datos in manum milites: cerni effigiem ejus in monumentis Cn. Pompeii: communes illi cum familia Druforum fore nepotes: precandam post hæc modestiam, ut contentus esset. Neque raro, neque apud paucos talia jaciebat: et secreta quoque ejus, corrupta uxore, prodebantur.

VIII. Igitur Sejanus maturandum ratus deligit venenum, quo, paullatim inrepente, fortuitus morbus adsumularetur. Id Druso datum per Lygdum spadonem, ut octo post annos cognitum est. Cæterum Tiberius, per omnes valetudinis ejus dies, nullo metu (an ut firmitudinem animi ostentaret) etiam defuncto, necdum sepulto, curiam ingressus est. Consulesque, sede vulgari per speciem mœstitiæ sedentes, honoris locique admonuit; et effusum in lacrymas Senatum, victo gemitu, simul oratione continua erexit. Non quidem sibi ignarum, posse argui, quod tam recenti dolore subierit oculos Senatus: vix propinquorum adloquia tolerari, vix diem adspici a plerisque lugentium. Neque illos imbecillitatis damnandos; se tamen fortiora solatia e complexu Reipub. petivisse. Miseratusque Augustæ extremam senectam, rudem adhuc nepotum, et vergentem ætatem suam, ut Germanici liberi, unica præsentium malorum levamenta, inducerentur, petivit. Egressi Consules firmatos adloquio adolescentulos, deductosque ante Cæsarem statuunt. Quibus adprehensis, 'Patres conscripti, hos, inquit, orbatos parente, tradidi patrio ipsorum, precatusque sum, quamquam esset illi propria suboles, ne secus quam suum sanguinem foveret ac tolleret, sibi et posteris conformaret. Erepto Druso, preces ad vos converto, diisque et patriæ coram obtestor, Augusti pronepotes, clarissimis maje-

* ribus genitos, suscipite, regite: vestram meamque
 * vicem explete. Hi vobis, Nero et Druse, parentum
 * loco. Ita nati estis, ut bona malaque vestra ad Rem-
 * pub. pertineant.¹

IX. Magno ea fletu, et mox precationibus faustis au-
 dita; ac, si modum orationi posuisset, misericordia sui
 gloriaque animos audientium impleverat. Ad vana et
 toties inrisa revolutus, de reddenda Repub. utque Con-
 sules, seu quis alius, regimen susciperent, vero quoque
 et honesto fidem dempsit. Memoriae Drusi eadem quæ
 In Germanicum decernuntur, plerisque additis, ut ferme
 amat posterior adulatio. Funus imaginum pompa ma-
 xime inlustre fuit, cum origo Juliæ gentis Æneas,
 omnesque Albanorum reges, et conditor Urbis Romulus,
 post Sabina nobilitas, Attus Clausus, cæteræque Clau-
 diorum effigies, longo ordine spectarentur.

X. In tradenda morte Drusi, quæ plurimis maxime-
 que fidis auctoribus memorata sunt, rettuli: sed non
 omiserim eorumdem temporum rumorem validum adeo,
 ut nondum exoleseat. Corrupta ad scelus Livia, Seja-
 num Lygdi quoque spadonis animum stupro vinxisse:
 quod is Lygdus, ætate atque forma carus domino, inter-
 que primores ministros erat: dein, inter conscios ubi
 locus veneficii tempusque composita sint, eo audaciæ
 provectum, ut verteret; et occulto indicio Drusum ve-
 neni in patrem arguens, moneret Tiberium, vitandam
 potionem quæ prima ei apud filium epulanti offerretur:
 ea fraude tum senem, postquam convivium inierat, ex-
 ceptum poculum Druso tradidisse; atque, illo ignaro et
 juveniliter hauriente, auctam suspicionem, tamquam
 metu et pudore sibi inrogaret mortem quam patri
 struxerat.

XI. Hæc vulgo jactata, super id quod nullo auctore
 certo firmantur, prompte refutaveris. Quis enim me-
 diocri prudentia, nedum Tiberius tantis rebus exerci-
 tus, inaudito filio exitium offerret, idque sua manu, et

nullo ad poenitendum regressu? Quin potius ministrum veneni excruciet; auctorem exquireret: insita denique etiam in extraneos cunctatione et mora. adversum unicum, et nullius ante flagitii compertum, uteretur. Sed quia Sejanus facinorum omnium repertor habebatur, ex nimia caritate in eum Cæsaris, et cæterorum in utrumque odio, quamvis fabulosa et immania credebantur: atrocior semper fama erga dominantium exitus. Ordo alioqui sceleris per Apicatam Sejani proditus, tormentis Eudemi, ac Lygdi, patefactus est. Neque quisquam scriptor tam insensus existit, ut Tiberio obiectaret, cum omnia alia conquirerent, intenderentque. Mihi tradendi arguendique rumoris causa fuit, ut claro sub exemplo falsas auditiones depellerem, peteremque ab iis, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia, avide accepta, veris neque in miraculum corruptis antehabeant.

XII. Cæterum laudante filium pro rostris Tiberio, Senatus populusque habitum ac voces dolentum, simulatione magis quam libens induebat, domumque Germanici reviviscere occulti lætabantur. Quod principium favoris, et mater Agrippina spem male tegens perniciem adceleravere. Nam Sejanus, ubi videt mortem Drusi inultam interfectoris, sine mœrore publico esse, ferox scelus, et quia prima provenerant, volutare secum, quonam modo Germanici liberos perverteret, quorum non dubia successio: neque spargi venenum in tres poterat, egregia custodum fide, et pudicitia Agrippinæ impenetrabili. Igitur contumaciam ejus insectari vetus Augustæ odium, recentem Livie conscientiam exagitare, ut superbiam sæcunditate subnixam, popularibus studiis inhiare dominationi, apud Cæsarem arguerent. Atque hæc callidis criminatibus (inter quos delegerat Julium Postumum per adulterium Mutilæ Priscæ inter intimos aviæ, et consiliis suis peridoneum; quia Prisca in animo Augustæ valida) anum, suapte natura potentæ anxiam,

infociabilem nurui efficiebat. Agrippinæ quoque proximi inlicebantur pravis sermonibus tumidos spiritus perstimulare.

XIII. At Tiberius, nihil intermissa rerum cura, negotia pro solatilis accipiens, jus civium, preces sociorum trahebatur. Factaque auctore eo Senatusconsulta, ut civitati Cibyraticæ apud Asiam, Ægirenſi apud Achaiam, motu terræ labefactis, subveniretur remissione tributi in triennium. Et Vibius Serenus Proconsul ulterioris Hispaniæ de vi publica damnatus, ob atrocitatem morum in insulam Amorgum deportatur. Carſius Sacerdos reus, tamquam frumento hostem Tacfarinatem juviſſet, abſolvitur; ejusdemque criminis C. Gracchus. Hunc comitem exſilii, admodum infantem, pater Sempronius in insulam Cercinam tulerat. Illic adultus inter extorres et liberalium artium neſcios, mox per Africam ac Siciliam mutando ſordidas merces ſuſtentabatur: nec tamen effugit magnæ fortunæ pericula. Ac ni Ælius Lamia, et L. Apronius, qui Africam obtinuerant, infontem protexiſſent, claritudine inſauſti generis, et paternis adverſis foret abſtractus.

XIV. Is quoque annus legationes Græcarum civitatum habuit; Samiis Junonis, Cois Æſculapii delubro, vetuſtum aſyli jus ut firmaretur, petentibus. Samiis decreto Amphictyonum nitebantur, quis præcipuum ſuit rerum omnium judicium, qua tempeſtate Græci conditis per Asiam urbibus ora maris potiebantur. Neque diſpar apud Coos antiquitas; et accedebat meritum ex loco. Nam cives Romanos templo Æſculapii induxerant, cum juſſa regis Mithridatis apud cunctas Aſiæ inſulas et urbes trucidarentur. Variis dehinc et ſæpius inritis Prætorum queſtibus, poſtremo Cæſar de immodestia hiſtrionum rettulit; multa ab iis in publicum ſeditioſe, ſæda per domos tentari: Oſcum quondam ludicrum leviffimæ apud vulgum oblectationis, eo ſagitiorum et virium veniſſe,

ut auctoritate Patrum coercendum sit. Pulsi tum histriones Italia.

XV. Idem annus alio quoque luctu Cæsarem adficit, alterum ex geminis Drusi liberis extinguendo: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Longus, omnium illi tristium lætorumque socius, unusque e Senatoribus Rhodii secessus comes. Ita, quamquam novo homini, censorium funus; effilem apud forum Augusti publica pecunia Patres decrevere; apud quos etiam tum cuncta tractabantur: adeo ut Procurator Asiæ Lucillius Capito, accusante provincia, causam dixerit, magna cum adseveratione Principis, non se jus nisi in servitia et pecunias familiares dedisse: quod si vim Prætoris usurpasset, manibusque militum usus foret; spreta in eo mandata sua: audirent socios. Ita reus cognito negotio damnatur. Ob quam ultionem, et quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decrevere Asiæ urbes templum Tiberio matrique ejus, ac Senatui. Et permixtum statuere. Egitque Nero grates ea causa Patribus atque avo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti memoria Germanici, illum adspici, illum audiri rebantur. Aderantque juveni modestia, ac forma principe viro digna, notis in eum Sejani odiis ob periculum gratiora.

XVI. Sub idem tempus de Flamine Diali in locum Servii Maluginensis defuncti legendo, simul roganda nova lege differuit Cæsar. Nam patricios, confarreatis parentibus genitos, tres simul nominari, ex quis unus legeretur, vetusto more; neque adesse, ut olim, eam copiam, ommissa confarreandi adfuetudine, aut inter paucos retenta: pluresque ejus rei causas adferebat; potissimum, penes incuriam virorum feminarumque. Accedere ipsius cerimoniarum difficultates, quæ consulto vitarentur: et quando exiret e jure patrio, qui id Flaminium apisceretur, quæque in manum Flaminis conveniret. Ita medendum Senatus decreto, aut lege; sicut Augustus

quædam ex horrida illa antiquitate ad præsentem usum flexisset. Igitur, tractatis religionibus, placitum instituto Flaminum nihil demutari. Sed lata lex, qua Flaminica Dialis sacrorum causa in potestate viri, cætera promiscuo feminarum jure ageret. Et filius Maluginensis patri suffectus. Utque glisceret dignatio sacerdotum, atque ipsis promptior animus foret ad capeffendas ceremonias, decretum Corneliæ virgini, quæ in locum Scantiae capiebatur, festertium vices; et quoties Augusta theatrum introisset, ut sedes inter Vestalium consideret.

XVII. Cornelio Cethego, Vespellio Varrone Coss. Pontifices, eorumque exemplo cæteri sacerdotes, cum pro incolumitate Principis vota susciperent, Neronem quoque et Drusum iisdem diis commendavere; non tam caritate juvenum, quam adulatione: quæ, moribus corruptis, perinde anceps si nulla, et ubi nimia est. Nam Tiberius, haud unquam domui Germanici mitis, tum vero æquari adolescentes senectæ suæ, impatienter indoluit: accitosque Pontifices percunctatus est, num id precibus Agrippinæ, aut minis tribuissent. Et illi quidem quamquam abnuerent, modice perstricti, (etenim pars magna e propinquis ipsius, aut primores civitatis erant:) cæterum, in Senatu, oratione monuit in posterum, ne quis mobiles adolescentium animos præmaturis honoribus ad superbiam extolleret. Instabat quippe Sejanus, incusabatque diductam civitatem, ut civili bello; esse qui se partium Agrippinæ vocent: ac, ni resistatur, fore pluris: neque aliud gliscentis discordiæ remedium, quam si unus alterve maxime prompti subverterentur.

XVIII. Qua causa C. Silium et Titium Sabinum adgreditur. Amicitia Germanici perniciofa utrique; Siliô, et quod ingentis exercitus septem per annos inoperator, partisque apud Germaniam triumphalibus Sacroviriani belli victor, quanto majore mole procideret, plus formidinis in alios dispergebatur. Credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantia, immodice jactan-

tis, suum militem in obsequio duravisse, cum alii ad seditiones prolaberentur: neque mansurum Tiberio Imperium, si iis quoque legionibus cupido novandi fuisset. Destruï per hæc fortunam suam Cæsar, imparemque tanto merito, rebatur. Nam beneficia eo usque læta sunt, dum videntur exsolvi posse: ubi multum anteveneri, pro gratia odium redditur.

XIX. Erat uxor Silio Sofia Galla, caritate Agrippinæ invisa Principi. Hos corripere, dilato ad tempus Sabino, placitum: immixtusque Varro Consul, qui, paternas inimicitias obtendens, odiis Sejani, per dedecus suum gratificabatur. Precante reo brevem moram, dum accusator Consulato abiret, adversatus est Cæsar: solitum quippe magistratibus diem privatis dicere: nec infringendum Consulis jus, cujus vigiliis niteretur, ne quod Respub. detrimentum caperet. Proprium id Tiberio fuit, scelera nuper reperta prisca verbis obtegere. Igitur multa adseveratione, quasi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro Consul, aut illud Respub. esset, coguntur Patres; silente reo; vel, si defensionem creptaret, non occultante cujus ira premeretur. Conscientia belli Sacrovir diu dissimulatus, victoria per avaritiam frædata, et uxor Sofia arguebantur. Nec dubie repetundarum criminibus hærebant: sed cuncta questione majestatis exercita, et Silius imminens damnationem voluntario sine prævertit.

XX. Sævitum tamen in bona, non ut stipendiariis pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat: sed liberalitas Augusti avulsa, computatis singillatim quæ fisco petebantur. Ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Sofia in exilium pellitur Afinii Galli sententia, qui partem bonorum publicandam, pars ut liberis relinqueretur, censuerat. Contra M. Lepidus quartam accusatoribus secundum necessitudinem legis, cætera liberis concessit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, gravem et sapientem virum fuisse comperio. Nam

pleraque, ab sævis adulationibus aliorum, in melius flexit: neque tamen temperamenti egebat, cum æquali auctoritate et gratia apud Tiberium viguerit. Unde dubitare cogor, fato et sorte nascendi, ut cætera, ita Principum inclinatio in hos, offensio in illos: an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam, et deforme obsequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Messalinus Cotta haud minus claris majoribus, sed animo diversus, censuit cavendum Senatusconsulto, ut quamquam insontes magistratus, et culpæ alienæ nescii, provincialibus uxorum criminibus, perinde quam suis, plecterentur.

XXI. Actum dehinc de Calpurnio Pisone, nobili ac feroci viro. Is namque, ut rettuli, cessurum se urbe ob factiones accusatorum in Senatu clamitaverat: et spreta potentia Augustæ trahere in jus Urgulianiam domoque Principis excire ausus erat. Quæ in præsens Tiberius civiliter habuit: sed in animo revolvente iras, etiam si impetus offensionis languerat, memoria valebat. Pisonem Q. Granius secreti sermonis incusavit adversum majestatem habiti: adjecitque in domo ejus venenum esse, eumque gladio accinctum introire curiam; quod ut atrocius vero tramissum. Cæterorum, quæ multa cumulabantur, receptus est reus; neque peractus ob mortem opportunam. Relatum et de Cassio Severo exsule, qui fordidiæ originis, maleficæ vitæ, sed orandi validus, per immodicas inimicitias, ut judicio jurati Senatus Cretam amoveretur, effecerat: atque illic, eadem astitendo, recentia veteraque odia advertit; bonisque exutus, interdicto igni atque aqua, saxo Seriphio consenuit.

XXII. Per idem tempus Plautius Silvanus Prætor, incertis causis, Aproniam conjugem in præceps jecit: tractusque ad Cæsarem ab L. Apronio socero, turbata mente respondit, tamquam ipse somno gravis, atque eo ignarus, et uxor sponte mortem sumpisset. Non cunctanter Tiberius pergit in domum, visit cubiculum; in

quo reluctantis et impulsæ vestigia cernebantur. Refert ad Senatum, datisque iudicibus Urgulania Silvani avia pugionem nepoti misit. Quod perinde creditum quasi Principis monitu, ob amicitiam Augustæ cum Urgulania. Reus, frustra tentato ferro, venas præbuit exsolvendas. Mox Numantina prior uxor ejus, accusata iniecisse carminibus et veneficiis vecordiam marito, insons judicatur.

XXIII. Is demum annus populum Romanum longo adversum Numidam Tacfarinatem bello absolvit. Nam priores duces, ubi impetrando triumphalium insigni sufficere res suas crediderant, hostem omittebant, jamque tres laureatæ in Urbe statuæ, et adhuc raptabat Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxilliis; qui Ptolemæo Jubæ filio juvena incurioso, libertos regios, et servilia imperia bello mutaverant. Erat illi prædarum receptor, ac focus populandi, rex Garamantum; non ut cum exercitu incederet, sed missis levibus copiis, quæ ex longinquo in majus audiebantur. Ipsaque e provincia, ut quis fortunæ inops, moribus turbidus, promptius ruebant, quia Cæsar post res a Blæso gestas, quasi nullis jam in Africa hostibus, reportari Nonam legionem jusserat: nec Proconsul ejus anni P. Dolabella retinere ausus erat, jussu Principis magis quam incerta bellimetuens.

XXIV. Igitur Tacfarinas, disperso rumore, rem Romanam aliis quoque ab rationibus lacerari, coque paulatim Africa decedere, ac posse reliquos circumveniri, si cuncti, quibus libertas servitio potior, incubuissent, auget vires; positisque castris Thubuscum oppidum circumfidet. At Dolabella, contracto quod erat militum, terrore nominis Romani, et quia Numidæ peditum aciem ferre nequeunt, primo sui incessu solvit obsidium, locorumque opportuna permunivit: simul principes Musulamorum defectionem cœptantes securi percutit. Dein quia pluribus adversum Tacfarinatem expeditionibus

cognitum, non gravi nec uno incurſu conſecrandum hoſtem vagum, excito cum popularibus rege Ptolemæo, quatuor agmina parat, quæ legatis ac tribunis data: et prædatorias manus delecti Maurorum duxere: ipſe conſultor aderat omnibus.

XXV. Nec multo poſt adfertur, Numidas apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam incenſum, cui nomen Auzea, poſitis mapalibus conſediſſe; ſiſos loco, quia vaſtis circum ſaltibus claudebatur. Tum expedite cohortes alæque, quam in partem ducerentur ignaræ, cito agmine rapiuntur. Simulque cœptus dies: et concentu tubarum, ac truci clamore aderant ſemiſomnos in barbaros: præpeditis Numidarum equis, aut diverſos paſtus pererrantibus. Ab Romanis conſertus pedes, diſpoſitæ turmæ, cuncta prælio proviſa: hoſtibus contra omnium neſciis, non arma, non ordo, non conſilium: ſed pecorum modo, trahi, occidi, cap'. Inſenſus miles memoria laborum, et adverſum eludentes optatæ totius pugnæ, ſi quiſque ultione et ſanguine explebant. Diſfertur per manipulos, Tacfarinatem omnes notum tot præliis conſecidentur: non, niſi duce interſectò, requiem belli fore. At ille, deſectis circum ſtipatoribus, vinctoque jam filio, et effuſis undique Romanis, ruendo in tela, captivitatem haud inulta morte effugit. Iſque ſiſis armis impoſitus.

XXVI. Dolabellæ petenti abnuſit triumphalia Tiberius, Sejano tribuens, ne Blæſi avunculi ejus laus obſceſceret. Sed neque Blæſus ideo inluſtrior, et huic negatus honor gloriam intendit. Quippe, minore exercitu, inſignis captivos, eadẽ ducis, bellicque conſecti ſammam deportarat. Sequebantur et Garamantum legati raro in urbe viſi, quos, Tacfarinate caſo, percuſſa gens, nec culpæ neſcia, ad ſatiſfaciendum populo Romano miſerat. Cognitis dehinc Ptolemæi per id bellum ſtudiis, repetitus ex vetuſto mos, miſſusque e Senatoribus qui ſcipionem eburnum, togam piſſam, antiqua Patrum

muncera, daret, regemque et socium atque amicum appellaret.

XXVII. Eadem æstate mota per Italiam servilis belli semina fors oppressit. Auctor tumultus T. Curtius quondam Prætoris cohortis miles, primo cœtibus clandestinis, apud Brundisium et circumjecta oppida; mox, positis propalam libellis, ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus et ferocia servitia: cum, velut munere deum, tres biremes adpulere ad usus commeantium illo mari. Et erat iisdem regionibus Curtius Lupus Quæstor, cui provincia vetere ex more calles evenerat. Is, disposita classiariorum copia, cœptantem tum maxime conjurationem disjecit. Missusque a Cæsare prope Stajus tribunus cum valida manu, ducem ipsum et proximos audaciæ in urbem traxit, jam trepidam, ob multitudinem familiarum, quæ gliscebant immensum, minore in dies plebe ingenua.

XXVIII. Iisdem Consulibus, miseriarum ac sævitæ exemplum atrox, reus pater, accusator filius, nomen utrique Vibius Serenus, in Senatum inducti sunt: ab exilio retractus, inluvieque ac squalore oblitus, et tum catena vinculus, perorante filio. Præparatur adolescens multis munditiis, alacri vultu: structas Principi insidias, missos in Galliam concitores belli, index idem et testis dicebat; adnectebatque Cæcilium Cornutum prætorium ministravisse pecuniam: qui tædio curarum, et quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se festinavit. At contra reus nihil inflecto animo, obversus in filium, quater vincula, vocare ultores deos, ut sibi quidem redderent exilium, ubi procul tali more ageret; filium autem quandoque supplicia sequerentur. Adseverabatque innocentem Cornutum, et falsa exterritum, idque facile intellectu, si proderentur alii: non enim se eadem Principis et res novas uno socio cogitasse.

XXIX. Tum accusator Cn. Lentulum et Sejum Tiberonem nominat; magno pudore Cæsaris, cum primo-

res civitatis, intimi ipsius amici, Lentulus senectutis extremæ, Tubero defecto corpore, tumultus hostilis, et turbandæ Reipub. arcefferentur. Sed hi quidem statim exempti. In patrem ex servis quæsitum: et quæstio adversa accusatori fuit: qui scelere vecors, simul vulgi rumore territus, robur et saxum, aut parricidarum poenas minitantium, cessit Urbe. Ac, retractus Ravenna, exsequi accusationem adigitur; non occultante Tiberio vetus odium, adversus exulem Serenum. Nam, post damnatum Libonem, missis ad Cæsarem literis exprobraverat, suum tantum studium sine fructu fuisse, addideratque quædam contumacius, quam tutum apud aures superbas et offensionis proniores. Ea Cæsar octo post annos retulit, medium tempus varie arguens; etiam si tormenta, pervicacia servorum, contra evenissent.

XXX. Dictis dein sententiis, ut Serenus more majorem puniretur, quo molliret invidiam, intercessit. Gallus Aſinius, Gyro aut Donusa claudendum, censeret; id quoque adspersus est, egenam aquæ utramque insulam referens, dandosque vitæ usus cui vita concederetur: ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus sua manu ceciderat, actum de præmiis accusatorum abolendis, si quis majestatis postulatus ante perfectum judicium se ipse vita privavisset. Ibaturque in eam sententiam, ni durius contraque morem suum palam pro accusatoribus Cæsar, inritas leges, Rempub. in præcipiti conquestus esset: subverterent potius jura, quam custodes eorum amoverent. Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, et poenis quidem nunquam satis coercitum, per præmia eliciebantur.

XXXI. His tam assiduis tamque mœstis modica lætitia interjicitur, quod C. Cominium equitem Romanum probro in se carminis convictum, Cæsar precibus fratris qui Senator erat, concessit. Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum, et quæ sanæ clementiam sequeretur, tristiora malle. Neque enim socordia peccabat; nec occultum est quando ex veritate, quando ad-

umbrata lætitia, facta Imperatorum celebrentur. Quia ipse compositus alias, et velut eluciantium verborum, solutius promptiusque eloquebatur, quoties subveniret. At P. Suilium Quæstorem quondam Germanici, cum Italia arceretur, convictus pecuniam ob rem judicatum cepisse, amovendum in insulam censuit; tanta contentione animi, ut et jurando obstringeret, e Repub. id esse. Quod asperè acceptum ad præsens, mox in laudem vertit, regressus Suilio: quem vidit sequens ætas præpotentem, venalem, et Claudii Principis amicitia diu prospere, nunquam bene, usum. Eadem pœna in Catum Firmium Senatorem statuitur, tamquam falsis majestatis criminibus sororem petivisset. Catus, ut retulsi, Libonem inllexerat insidiis, deinde indicio perculerat. Ejus operæ memor Tiberius; sed, alia prætendens, exsilium deprecatus est: quo minus Senatu pelleretur, non obstitit.

XXXII. Pleraque eorum quæ retuli, quæque referam, parva forsitan et levia memoratu videri non nescius sum. Sed nemo Annales nostros cum scriptura eorum contenderit, qui veteres populi Romani res composuere. Ingentia illi bella, expugnationes urbium, fusos captosque reges; aut, si quando ad interna præverterent, discordias Consulum adversum Tribunos, agrarias frumentariasque leges, plebis et optimatum certamina, libero egressu memorabant. Nobis in arto, et inglorius labor. Immotæ quippe aut modice laceßita pax, moræ Urbis res, et Princeps proferendi Imperii incuriosus erat. Non tamen sine usu fuerit, introspicere illa primo adspectu levia, ex quibus magnarum sæpe rerum motus oriuntur.

XXXIII. Nam cunctas nationes et urbes populus, aut primores, aut singuli regunt. Delecta ex his et constituta Reipub. forma, laudari facilius quam evenire, vel si evenit, haud diuturna esse potest. Igitur ut olim plebe valida, vel cum Patres pollerent, noscenda vulgi natura, et quibus modis temperanter haberetur; Senatusque et

optimatum ingenia qui maxime perdidicerant, callidi temporum et sapientes credebantur: sic converso statu, neque alio rerum quam si unus imperiet, hæc conquiri tradique in rem fuerit: quia pauci prudentia, honesta ab deterioribus, utilia ab noxiis discernunt; plures aliorum eventis docentur. Cæterum ut profutura, ita minimum oblectationis adferunt. Nam situs gentium, varietates præcliorum, clari ducum exitus, retinent ac redintegrant legentium animum. Nos sæva iussa, continuas accusationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, et eandem exitu causas jungimus; obvia rerum similitudine, et satietate. Tum quod antiquis scriptoribus rarus obtrectator, neque refert cujusquam, Punicas Romanasve acies lætius extuleris: at multorum, qui Tiberio regente pœnam vel infamiam subiere, posterī manent. Utque familiæ ipsæ jam extinctæ sint; reperies qui, ob similitudinem morum, aliena malefacta sibi objectari putent. Etiam gloria ac virtus insensos habet, ut nimis ex propinquo diversa arguens. Sed ad incepta redeo.

XXXIV. Cornelio Cossō, Asinio Agrippa Coss., Cremutius Cordus postulatur, novo ac tunc primum audito crimine, quod editis annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Cassium Romanorum ultimum dixisset. Accusabant Satrius Secundus, et Pinarius Natta, Sejani clientes: id perniciosum reo, et Cæsar truci vultu defensionem accipiens: quam Cremutius, relinquendæ vitæ certus, in hunc modum exorsus est: ‘ Verba mea, ‘ Patres conscripti, arguuntur: adeo factorum innocens sum. Sed neque hæc in Principem, aut Principis parentem, quos lex majestatis amplectitur. Brutum et Cassium laudavisse dicor; quorum res gestas cum plurimi composuerint, nemo sine honore memoravit. ‘ Titus Livius, eloquentiæ ac fidei præclarus in primis, ‘ Cn. Pompejum tantis laudibus tulit, ut Pompejanum cum Augustus appellaret: neque id amicitiae eorum

* offecit. Scipionem, Afranium, hunc ipsum Cassium,
 * hunc Brutum, nusquam latrones et parricidas, quæ
 * nunc vocabula imponuntur, sæpe ut insignes viros
 * nominat. Asinii Pollionis scripta egregiam eorundem
 * memoriam tradunt. Messala Corvinus imperatorem
 * suum Cassium prædicabat: et uterque opibusque atque
 * honoribus perviguere. Marci Ciceronis libro, quo
 * Catonem cælo æquavit, quid aliud Dictator Cæ-
 * sar, quam rescripta oratione, velut apud judi es,
 * respondit? Antonii epistolæ, Bruti conciones,
 * falsa quidem in Augustum probra, sed multa cum
 * acerbitate habent. Carmina Bibaculi et Catulli, re-
 * ferta Contumeliis Cæsarum, leguntur. Sed ipse divus
 * Julius, ipse divus Augustus, et tulere ista, et reli-
 * quere; haud facile dixerim, moderatione magis an
 * sapientia. Namque spreta exolescunt: si irascere,
 * adgnita videntur.

XXXV. * Non attingo Græcos, quorum non modo
 * libertas, etiam libido impunita: aut si quis advertit,
 * dictis dicta ultus est. Sed maxime solum, et sine
 * obrectatore fuit, prodere de iis quos mors odio aut
 * gratiæ exemisset. Num cum armatis Cassio et Bruto,
 * ac Philippenses campos obtinentibus, belli civilis
 * causa populum per conciones incendo? an illi qui-
 * dem, septuagesimum ante annum perempti, quo modo
 * imaginibus suis noscuntur, quas nec victor quidem
 * abolevit, sic partem memoriæ apud scriptores retinent?
 * suum cuique decus posteritas rependit. Nec deerunt,
 * si damnatio ingruit, qui non modo Cassii et Bruti,
 * sed etiam mei meminerint. Egressus dein Senatu,
 * vitam abstinentia finivit. Libros per Ædiles cremandos
 * censuere Patres; sed manserunt occultati, et editi.
 * Quo magis socordiam eorum inridere libet, qui præsentis
 * potentia credunt extinguï posse etiam sequentis ævi
 * memoriam. Nam, contra, punitis ingeniis gliscit aucto-
 * ritas. Neque aliud externi reges, aut qui eadem

sævitia usi sunt, nisi dedecus sibi, atque illis gloriam peperere.

XXXVI. Cæterum postulandis reis tam continuus annus fuit, ut, feriarum Latinarum diebus, Præfectum Urbis Drusum, auspicandi gratia tribunal ingressum, adierit Calpurnius Salvianus in Sex. Marium: quod a Cæsare palam increpitum causa exilii Salviano fuit. Objecta publice Cyzicenis incuria cerimoniarum divi Augusti, additis violentiæ criminibus adversum cives Romanos: et amittere libertatem, quam bello Mithridatis meruerant circumfessi, nec minus sua constantia quam præsidio Luculli pulso rege. At Fontejus Capito, qui Proconsul Asiam curaverat, absolvitur, comperto fissa in eum crimina, per Vibium Serenum. Neque tamen id Sereno noxæ fuit, quem odium publicum tutiorem faciebat. Nam, ut quis districtior accusator, velut sacrosanctus erat: leves, ignobiles, poenis adficiabantur.

XXXVII. Per idem tempus Hispania ulterior. missis ad Senatum legatis, oravit, ut exemplo Asiæ delubrum Tiberio matrique ejus exstrueret. Qua occasione Cæsar, validus alioqui spernendis honoribus, et respondendum ratus iis, quorum rumore arguebatur in ambitionem flexisse, hujuscemodi orationem cœpit. ‘ Scio, Patres
‘ conscripti, constantiam meam a plerisque desideratam,
‘ quod Asiæ civitatibus, nuper idem istud petentibus,
‘ non sum adversatus. Ergo et prioris silentii defensio-
‘ nem, et quid in futurum statuerim, simul aperiam.
‘ Cum divus Augustus sibi atque urbi Romæ templum
‘ apud Pergamum sibi non prohibuisset; qui omnia
‘ facta dictaque ejus vice legis observem, placitum jam
‘ exemplum promptius secutus sum, quia cultui meo
‘ veneratio Senatus adjungebatur. Cæterum ut semel
‘ recepisse veniam habuerit; ita per omnes provincias
‘ effigie numinum sacrari, ambitiosum, superbum: et

vanescet Augusti honor, si promiscuis adulationibus vulgatur.

XXXVIII. 'Ego me, Patres conscripti, mortalem esse, et hominum officia fungi, satique habere si locum principem impleam, et vos testor, et meminisse poteros volo: qui satis superque memoriae meae tribuent, ut maioribus meis dignum; rerum vestrarum providum; constantem in periculis; offensionum pro utilitate publica non pavidum credant. Hæc mihi in animis vestris templa, hæ pulcherrimæ effigies, et mansuræ. Nam quæ saxo struuntur, si iudicium potestorum in odium vertit, pro sepulchris spernuntur. Proinde socios, cives, et deos ipsos precor: hos, ut mihi ad finem usque vitæ, quietam et intelligentem humani divinique juris mentem dunt; illos, ut quantumque concessero, cum laude et bonis recordationibus facta atque famam nominis mei prosequantur.' Perstititque posthac secretis etiam sermonibus adspernari talem sui cultum. Quod alii modestiam, multi quia diffideret, quidam ut degeneris animi interpretabantur. Optumos quippe mortalium altissima cupere. Sic Herculem, et Liberum apud Græcos; Quirinum apud nos, deum numero additos. Melius Augustum, qui speraverit. Cætera Principibus statim adeste: unum insatiabiliter parandum, prosperam sui memoriam. Nam, contemptu famæ, contemni virtutes.

XXXIX. At Sejanus nimia fortuna focors, et muliebri insuper cupidine incensus, promissum matrimonium flagitante Livia, componit ad Cæsarem codicillos: moris quippe tum erat, quamquam præsentem, scripto adire. Ejus talis forma fuit: Benevolentia patris Augusti, et mox plurimis Tiberii judiciis ita insuevisse, ut spes votaque sua non prius ad deos, quam ad Principum aures conferret. Neque fulgorem honorum unquam precatum: excubias ac labores, ut unum e militibus, pro incolumitate Imperatoris, malle. Attamen quod pulcherrimum,

adeptum, ut conjunctione Cæsaris dignus crederetur : hinc initium spei. Et quoniam audiverit, Augustum, in collocanda filia, nonnihil etiam de equitibus Romanis consultavisse : ita, si maritus Liviae quæreretur, haberet in animo amicum, sola necessitudinis gloria usurum, Non enim exuere imposita munia : satis æstimare firmari domum adversum iniquas Agrippinæ offensiones ; idque liberorum causa. Nam sibi multum superque vitæ fore, quod tali cum Principe explevisset.

XL. Ad ea Tiberius, laudata pietate Sejani, suisque in eum beneficiis modice percursis, cum tempus tamquam ad integram consultationem petivisset, adjunxit : Cæteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere putent : Principum diversam esse sortem, quibus præcipua rerum ad famam dirigenda. Ideo se non illuc decurrere, quod promptum rescriptu ; posse ipsam Liviam statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus iisdem tolerandum haberet : esse illi matrem et aviam, propiora consilia. Simplicius acturum. De inimiciis primum Agrippinæ : quas longe acrius arsuras, si matrimonium Liviae, velut in partes, domum Cæsarium distraxisset. Sic quoque erumpere æmulationem feminarum, eaque discordia nepotes suos convelli : quid si intendatur certamen tali conjugio ? Falleris enim, Sejane, si te mansurum in eodem ordine putas, et Liviam quæ C. Cæsari, mox Druso nupta fuerit, ea mente acturam, ut cum equite Romano senescat. Ego ut sinam, credisne passuros, qui fratrem ejus, qui patrem, majoresque nostros, in summis imperiis videre ? Vis tu quidem istum intra locum sistere : sed illi magistratus et primores, qui te invito percurrunt, omnibusque de rebus consulunt, excessisse jam pridem equestre fastigium, longeque antisse patris mei amicitias non occultiferunt, perque invidiam tui me quoque inculant. At enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est. Mirum hercule, si cum in omnis curas di-

straheretur, immensumque attolli provideret, quem conjunctione tali super alios extulisset, C. Proculum et quosdam in sermonibus habuit, insigni tranquillitate vitæ, nullis Reipub. negotiis permixtos. Sed si dubitatione Augusti movemur; quanto validius est, quod M. Agrippæ, mox mihi conlocavit: Atque ego hæc pro amicitia, non occultavi: cæterum neque tuis, neque Livie destinatis adversabor. Ipse quid intra animum voluaverim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem, omitam ad præsens referre: id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum, quod non virtutes istæ, tuusque in me animus mereantur; datoque tempore, vel in Senatu, vel in concione non reticebo.

XLII. Rursum Sejanus, non jam de matrimonio, sed altius metuens, tacita suspicionum, vulgi rumorem, ingruentem invidiam deprecatur. Ac ne, adfidos in domum cœtus arcendo, infringeret potentiam; aut receptando, facultatem criminantibus præberet; huc flexit, ut Tiberium ad vitam procul Roma, amœnis locis degendam impelleret. Multa quippe providebat: sua in manu aditus; literarumque magna ex parte se arbitrum fore, cum per milites commearent: mox Cæsarem, vergente jam senecta secretoque loci molitum, munia Imperii facilius transmissurum; et minui sibi invidiam, adempta salutantum turba; sublatisque inanis vera potentiae augere. Igitur paullatim negotia urbis, populi adcurfus, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus quietem et solitudinem: quis abesse tardia et offensiones, ac præcipua rerum maxime agitari.

XLIII. Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano celebris ingenii viro cognitio, cunctantem jam Tiberium perpulit, ut vitandos crederet Patrum cœtus, vocesque, quæ plerumque veræ et graves coram ingerebantur. Nam postulato Votieno ob contumelias in Cæsarem dictas, testis Æmilius e militaribus viis, dum studio probandi cuncta refert, et quamquam inter ob-

strepentes magna adseveratione nititur, audit Tiberius probra, quis per occultum lacerabatur: adeoque perculsus est, ut se vel statim vel in cognitione purgaturum clamitaret; precibusque proximorum, adulatione omnium, ægre componeret animum. Et Votienus quidem majestatis pœnis adfectus est. Cæsar objectam sibi adversus reos inclementiam eo pervicacius amplexus, Aquilliam adulterii delatam, cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Getulicus Consul designatus lege Julia damnasset, exilio punivit: Apidiumque Merulam, quod in acta divi Augusti non juraverat, albo senatorio erasit.

XLIII. Auditæ dehinc Lacedæmoniorum et Messeniorum legationes, de jure templi Dianæ Limenetididis, quod suis a majoribus, suaque in terra dicatum, Lacedæmonii firmabant annalium memoria, vatumque carminibus: sed Macedonis Philippi, cum quo bellassent, armis ademptum, ac post C. Cæsaris et M. Antonii sententia redditum. Contra Messenii veterem inter Herculis posteros divisionem Peloponnesi protulere, suoque regi Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, cessisse: monumentaque ejus rei sculpta saxis, et ære prisco manere: quod si vatum, annalium ad testimonia vocentur, plures sibi ac locupletiores esse: neque Philippum potentia, sed ex vero statuisse: idem regis Antigonæ, idem imperatoris Mummii judicium. Sic Milesios, permissio publice arbitrio, postremo Atidium Geminum Prætorum Achaïæ decrevisse. Ita secundum Messenios datum. Et Segestani ædem Veneris, montem apud Erycum vetustate delapsam, restaurari postulavere; nota memorantes de origine ejus, et læta Tiberio: suscepit curam libens, ut consanguineus. Tunc tractatæ Massiliensium preces, probatumque P. Rutilii exemplum: namque eum, legibus pulsam, civem sibi Smyrnæi addiderant. Quo jure Vulcatius Moschus, exsul in Massilienses receptus, bona sua Reipub. eorum, ut patriæ reliquerat.

XLIV. Obiere eo anno viri nobiles Cn. Lentulus, et L. Domitius. Lentulo, super Consulatum et triumphalia de Getulis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter paratæ, et modeste habitæ. Domitium decoravit pater civili bello maris potens, donec Antonii partibus, mox Cæsaris misceretur. Avus, Pharsālica acie, pro optimatibus ceciderat. Ipse delectus cui minor Antonia Octavia genita in matrimonium daretur. Post, exercitu flumen Albim transcendit, longius penetrata Germania, quam quisquam priorum, easque ob res insignia triumphii adeptus est. Obiit et L. Antonius multa claritudine generis, sed improspere. Nam patre ejus Julo Antonio ob adulterium Juliæ morte punito, hunc admodum adolescentulum sororis nepotem seposuit Augustus in civitatem Massiliensem, ubi specie studiorum nomen exsilio tegeretur. Habitus tamen supremis honor; ossaque tumulo Octavio inlata, per decretum Senatus.

XLV. Iisdem Consulibus facinus atrox in citeriore Hispania admissum a quodam agreste, nationis Termetisæ. Is Prætorem provinciæ L. Pisonem pace incuriosum ex improvise in itinere adortus, uno vulnere in mortem adfecit: ac pernecitate equi profugus, postquam saltuosos locos attigerat, dimisso equo, per disrupta et avia sequentis frustratus est: neque diu sefellit. Nam prehenso ductoque per proximos pagos equo, cujus foret cognitum. Et repertus, cum tormentis edere conscios adigeretur, voce magna, sermone patrio, frustra se interrogari clamitavit: adisterent socii ac spectarent, nullam vim tantam doloris fore, ut veritatem eliceret. Idemque cum postero ad quæstionem retraheretur, eo nisu proripuit se custodibus, saxoque caput adflixit, ut statim exanimaretur. Sed Piso Termetinorum dolo casus habetur: qui pecunias, e publico interceptas, acrius quam ut tolerarent barbari cegebat.

XLVI. Lentulo Getulico C. Calvisio Coss. decreta triumphî insignia Poppæo Sabino, confusis Thracum gentibus, qui montium editis, inculti, atque eo ferocius agitabant. Causa motus, super hominum ingenium, quod pati delectus, et validissimum quemque militiæ nostræ dare adspernabantur; ne regibus quidem parere nisi ex libidine soliti; aut, si mitterent auxilia, suos ductores præficere, nec nisi adversum accolas belligere. Ac tum rumor incefferat fore, ut disjecti aliisque nationibus permixti, diversas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, misere legatos, amicitiam, obsequiumque memoraturos; et mansura hæc, si nullo novo onere tentarentur: sin ut victis servitium indiceretur, esse sibi ferrum et juventutem, et promptum libertati, aut ad mortem animi. Simul castella rupibus indita, conlatosque illic parentes et conjuges ostentabant, bellumque impeditum, arduum, cruentum, minitabantur.

XLVII. At Sabinus, donec exercitus in unum conduceret, datis miribus responsis, dum Pomponius Laëbe e Mœsia cum legione, rex Rhæmetalces cum auxiliis popularium, qui fidem non mutaverant, veniret; addita præsentis copia, ad hostem pergit, compositum jam per angustias saltuum. Quidam audentius apertis in collibus visebantur: quos dux Romanus, acie suggestus, haud ægre pepulit, sanguine barbarorum modico, ob propinqua suffugia. Mox castris in loco communis, valida manu montem occupat, angustum, et æquali dorso continuum usque ad proximum castellum, quod magna vis armata aut incondita tuebatur. Simul in ferocissimos, qui ante vallum more gentis cum carminibus et tripudiis persultabant, mittit delectos sagittariorum. Ii, dum eminus grassabantur, crebra et multa vulnera fecere; propius incedentes, eruptione subita turbati sunt, receptique subsidio Sugambræ cohortis, quam Romanus

promptam ad pericula, nec minus cantuum et armorum tumultu truce[m], haud procul instruxerat.

XLVIII. Translata dehinc castra hostem propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuisse memoravi: iisque permissum vastare, urere, trahere prædas, dum populatio lucem intra sisteretur, noctemque in castris tutam et vigilem capefferent. Id primo servatum: mox versi in luxum, et raptis opulenti, omittere stationes; lascivia epularum, aut somno et vino procumbere. Igitur hostes, incuria eorum comperta, duo agmina parant; quorum altero populatores invaderentur, alii castra Romana adpugnarent, non spe capiendi, sed ut clamore, telis, suo quisque periculo intentus, sonorem alterius prælii non acciperet: tenebræ insuper delectæ, augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, facile pelluntur. Thracum auxilia repentino incurfu territa, cum pars munitionibus adjacerent, plures extra palarentur, tanto insensius cæsi, quanto perfugæ et proditores ferre arma ad suum patriæque servitium inculabantur.

XLIX. Postera die Sabinus exercitum æquo loco ostendit, si barbari, successu noctis alacres, prælium audent. Et postquam castello, aut conjunctis tumulis non degrediebantur, obsidium cœpit per præsidia, quæ opportune jam muniebat: dein fossam loricamque contexens, quattuor millia passuum ambitu amplexus est: tum paullatim, ut aquam pabulumque eriperet, contrahere claustra, artaque circumdare: et struebatur agger, unde saxa, hastæ, ignes propinquum jam in hostem jacerentur. Sed nihil æque quam sitis fatigabat, cum ingens multitudo bellatorum, imbellium, uno reliquo fonte uterentur. Simul equi, armenta (ut mos barbaris) juxta clausa, egestate pabuli exanimari: adjacere corpora hominum, quos vulnere, quos sitis peremerat. pollui cuncta sanie, odore, contactu. Rebusque turbatis, malum extremum discordia accessit: his deditio-

nem, aliis mortem, et mutuos inter se ictus parantibus : et erant qui non inultum exitium, sed eruptionem suaderent, neque ignobiles, quamvis diversi sententiis.

L. Verum e ducibus, Dinis provectus senectia, et longo usu vim atque clementiam Romanam edoctus, ponenda arma, unum adficiis id remedium, differebat. Primusque se cum conjuge et liberis victori permisit : secuti ætate aut sexu imbecilli, et quibus major vitæ quam gloriæ cupido. At juvenas Tarsam inter et Turesim distrahebatur. Utrique destinatum cum libertate occidere : sed Tarsa properum finem, abrumpendas pariter spes ac metus clamitans, dedit exemplum, demisso in pectus ferro : nec desuere qui eodem modo oppeterent. Turesis sua cum manu noctem opperitur, haud nescio duce nostro. Igitur firmatæ stationes densioribus globis : et ingruerat nox nimbo atrox, hostisque clamore turbido, modo per vastum silentium, incertos obsessores effecerat : cum Sabinus circumire, hortari, ne ad ambigua sonitus, aut simulationem quietis, casum insidiantibus aperirent, sed sua quisque munia servarent immoti, telisque non in falsum jactis.

LI. Interea barbari catervis decurrentes, nunc in vallum manualia saxa, præuitas fudes, decisa robora jacere : nunc virgultis, et cratibus, et corporibus exanimis, complere fossas : quidam pontes et scalas ante fabricati inferre propugnaculis, eaque prensare, detrahare et adversus resistentis cominus niti : miles contra deturbare telis, pellere umbonibus ; muralia pila, congestas lapidum moles provolvere. His partæ victoriæ spes, et, si cedant, insignitius flagitium ; illis extrema jam salus, et adstantes plerisque matres et conjuges, earumque lamenta addunt animos. Nox aliis in audaciam, aliis ad formidinem opportuna ; incerti ictus, vulnera improvvisa, suorum atque hostium ignoratio ; et montis anfractu repercussæ velut a tergo voces, adeo cuncta miscuerant, ut quædam munimenta Romani quasi per-

rupta omiserint. Neque tamen pervasere hostes nisi admodum pauci : ceteros, deleto promptissimo quoque aut saucio, adpetente jam luce trufere ad summa castrelli : ubi tandem coacta deditio, et proxima sponte incolarum recepta. Reliquis, quo minus vi aut obsidio subigerentur, præmatura montis Hami et sæva hiems subvenit.

LII. At Romæ commota Principis domo, ut series futuri in Agrippinam exitii inciperet, Claudia Pulchra sobrina ejus postulatur, accusante Domitio Afro. Is recens Prætura, modicus dignationis, et quoque facinore properus clarescere, crimen impuditiæ, adulterum Furnium, veneficia in Principem et devotiones objectabat. Agrippina semper atrox, tum et periculo propinquæ accensa, pergit ad Tiberium, ac forte sacrificantem patri repperit : quo initio invidiæ, Non ejusdem, ait, mactare divo Augusto victimas, et posteros ejus infectari : non in effigies mutas divinum spiritum transfusum ; sed imaginem veram cœlesti sanguine ortam intelligere discrimen, suscipere sordes : frustra Pulchram præscribi, cui sola exitii causâ sit, quod Agrippinam stulte prorsus ad cultum delegerit, oblita Sossæ ob eadem afflictæ. Audita hæc raram occulti pectoris vocem elicuerè, correptamque Græco versu admonuit : ideo lædi, quia non regnaret. Pulchra, et Furnius damnantur. Afer primoribus oratorum additus, divulgato ingenio, et secuta adseveratione Cæsaris, qua suo jure disertum eum appellavit. Mox capeffendis accusationibus, aut reos tutando, prosperiore eloquentiæ quam morum fama fuit : nisi quod ætas extrema multum etiam eloquentiæ dempsit, dum fessa mente retinet silentii impatientiam.

LIII. At Agrippina pervicax iræ, et morbo corporis implicata, cum videret eam Cæsar, profusis diu ac per silentium lacrymis, mox invidiam et preces orditur : subvenisset solitudinē, daret maritum ; habilem adhuc

juventam sibi, neque aliud probis quam ex matrimonio solatium: esse in civitate . . . Germanici conjugem ac liberos ejus recipere dignarentur. Sed Cæsar non ignarus quantum ex Repub. peteretur; ne tamen offensionis aut metus manifestus foret; sine responso, quamquam instantem, reliquit. Id ego, a scriptoribus annalium non traditum, repperi in commentariis Agrippinæ filiae: quæ, Neronis Principis mater, vitam suam et casus suorum posteris memoravit.

LIV. Cæterum Sejanus mœrentem et improvidam altius perculit, immixtis qui per speciem amicitiae mœnerent, paratum ei venenum, vitandas soceri epulas. Atque illa, simulationum nescia, cum propter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos attingere cibos; donec advertit Tiberius, forte, an quia audiverat: idque quo acrius experiretur, poma ut erant adposita laudans, nurui sua manu tradidit. Ausa ex eo suspicio Agrippinæ, et, intacta ore, servis tramisit. Nec tamen Tiberii vox coram secuta, sed obversus ad matrem, 'non mirum, ait, si quid severius in eam statuisset, a qua veneficii insimularetur.' Inde rumor, parari exitium; neque id Imperatorem palam audere, secretum ad perpetrandum quæri.

LV. Sed Cæsar, quo famam averteret, adesse frequens Senatui, legatosque Asiæ ambigentes quam in civitate templum statueretur, pluris per dies audivit. Undecim urbes certabant pari ambitione, viribus diversæ. Neque multum inter se distantia memorabant, de vetustate generis, studio in populum Romanum, per bella Persi et Aristonici aliorumque regum. Verum Hypæpeni Tral-
lianique Laodicens et Magnetibus simul tramissi, ut parum validi. Ne Hieneses quidem, cum parentem urbis Romæ Trojam referrent, nisi antiquitatis gloria pollebant. Paullum addubitatum, quod Halicarnassii mille et ducentos per annos nullo motu terræ nutavisse sedes suas, vivoque in saxo fundamenta templi adseveraverant.

Pergamēnos (eo ipso nitebantur) æde Augusto ibi sita, fatis adeptos creditum. Ephesii, Milesiique, hi Apollinis, illi Dianæ cerimoniam occupavisse civitates visi. Ita Sardonios inter, Smyrnæosque, deliberatum. Sardonii decretum Etruriæ recitavere, ut consanguinei. Nam Tyrrhenum Lydumque Atys rege genitos, ob multitudinem divisisse gentem: Lydum patrii in terris redivisse; Tyrrheno datum novas ut conderet sedes. Et ducum e nominibus indita vocabula, illis per Asiam, his in Italia: auctanque adhuc Lydorum opulentiam, missis in Græciam populis, cui mox a Pelope nomen. Simul literas imperatorum, et ista nobiscum fœdera bello Macedonum, ubertatemque fluminum suorum, temperiem cœli, ac dices circum terras memorabant.

LVI. At Smyrnæi repetita vetustate, seu Tantalos Jove ortus illos, sive Theseus divina et ipse stirpe, sive una Amazonum condidisset; transcendere ad ea, quæ maxime fidebant in populum Romanum officiis, missa navalj copia non modo externa ad bella, sed quæ in Italia tolerabantur: seque primos templum urbis Romæ statuisse, M. Porcio Consule, magnis quidem jam populi Romani rebus, nondum tamen ad summum elatis, stante adhuc Punica urbe, et validis per Asiam regibus. Simul L. Sullam testem adferebant, gravissimo in discrimine exercitus, ob asperitatem hiemis, et penuriam vestis, cum id Smyrnæ in concionem nunciatum foret, omnes qui adstant detraxisse corpori tegmina, nostrisque legionibus misisse. Ita rogati sententiam Patres, Smyrnæos prætulerunt. Censuitque Vibius Marfus, ut M. Lepido, cui ea provincia obvenerat, super numerum legaretur qui templi curam susciperet. Et, quia Lepidus ipse deligere per modestiam abnuebat, Valerius Naso e prætoris sorte missus est.

LVII. Inter quæ diu meditato, prolatoque sæpius consilio, tandem Cæsar in Campaniam, specie dedicandi templum apud Capuam Jovi, apud Nolam Augusto;

sed certus procul Urbe degere. Causam abscessus, quamquam secutus plurimos auctorum ad Sejani artes rettuli; quia tamen cæde ejus patrata, sex postea annos pari secreto conjunxit, plerumque permoveor, num ad ipsum referri verius sit, sævitiam ac libidinem cum factis promeret, locis occultantem. Erant qui crederent, in senectute quoque corporis habitum pudori fuisse. Quippe illi prægracilis, et incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcerosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta: et Rhodi secreto, vitare cœtus, recondere voluptates insuerat. Traditur etiam matris impotentia extrusum, quam dominationis sociam adspernabatur, neque depellere poterat, cum dominationem ipsam donum ejus accepisset. Nam dubitaverat Augustus Germanicum sororis nepotem, et cunctis laudatum, rei Romanæ imponere: sed precibus uxoris evictus, Tiberio Germanicum, sibi Tiberium adscivit. Idque Augusta exprobrabat, reposcebat.

LVIII. Profectio arto comitatu fuit: unus Senator Consulatu functus, Coccejus Nerva, cui legum peritia; eques Romanus, præter Sejanum, ex inlustribus Curtius Atticus; cæteri liberalibus studiis præditi, ferme Græci, quorum sermonibus levaretur. Ferebant periti cœlestium, iis motibus siderum excessisse Roma Tiberium, ut reditus illi negaretur. Unde exitii causa multis fuit, properum finem vitæ conjectantibus, vulgantibusque. Neque enim tam incredibilem causam providebant, ut undecim per annos libens patria careret. Mox patuit breve confinium artis, et falsi; veraque quam obscuris tegerentur. Nam in Urbem non regressurum, haud forte dictum: cæterorum nescii egere, cum propinquo rure, aut litore, et sæpe mœnia Urbis adfidens, extremam senectam compleverit.

LIX. Ac forte illis diebus oblatum Cæsari anceps periculum, auxit vana rumoris; præbuitque ipsi materiem, cur amicitiae constantique Sejani magis fideret. Ve-

ſcebantur in villa cui vocabulum Speluncæ, mare Amſclanum inter Fundanoſque montes, nativo in ſpecu. Ejuſ os, lapſis repente ſaxis, obruit quosdam miniſtros: hinc metus in omnes, et fuga eorum qui convivium celebrabant. Sejanus genu, vultuque et manibus, ſuper Cæſarem ſuſpenſus, oppoſuit ſeſe incidentibus: atque habitu tali repertus eſt a militibus qui ſubſidio venerant. Major ex eo; et, quamquam exitioſa ſuaderet, ut non fui anxius, cum fide audiebatur. Adſimulabatque judicis partes adverſus Germanici ſtirpem, ſubditis qui accuſatorum nomina ſuſtinerent, maximeque infectarentur Neronem proximum ſucceſſioni, et quamquam modeſta juventa, plerumque tamen quid in præſentiarum conduceret oblitum; dum a libertis et clientibus apificendæ potentiæ properis exſtimulatur, ut erectum et ſidentem animi oſtenderet: velle id populum Romanum: cupere exercitus: neque auſurum contra Sejanum, qui nunc patientiam ſenis, et ſegnitiâ juvenis juxta inſulter.

LX. Hæc atque talia audienti, nihil quidem prævæ cogitationis, ſed interdum voces procedebant contumaces, et inconſultæ; quas adpoſiti cuſtodes exceptas auſtaſque cum deferrent, neque Neroni defendere daretur, diverſæ inſuper ſollicitudinum formæ oriebantur. Nam alius occurſum ejus vitare: quidam ſalutatione reddita ſtatim averti: plerique inceptum ſermonem abrumpere; inſiſtentibus contra inridentibusque, qui Sejano fautores aderant. Enimvero Tiberius torvus, aut falſum renidens vultu; ſeu loqueretur, ſeu taceret juvenis; crimen ex ſilenzio, ex voce. Ne nox quidem ſecura, cum uxor vigiliis, ſomnos, ſuſpiria matri Livię, atque illa Sejano patefaceret: qui fratrem quoque Neronis Druſum traxit in partes, ſpe objecta principis loci, ſi priorem ætate et jam labefactum demoviſſet. Atrox Druſi ingenium, ſuper cupidinem potentiæ, et ſolita fratribus odia, accendebatur invidia, quod mater Agrippina promptior Neroni erat. Neque tamen Sejanus ita Druſum fovebat,

ut non in eum quoque semina futuri exitii meditaretur ; gnarus præferocem, et infidiis magis opportunum.

LXI. Fine anni excessere insignes viri, Asinius Agrippa, claris majoribus quam vetustis, vitæque non degener ; et Q. Haterius familia senatoria, eloquentiæ quoad vixit celebratæ : monumenta ingenii ejus haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quam cura vigeat. Utque aliorum meditatio et labor in posterum valeat ; sic Haterii canorum illud et profluens, cum ipse simul extinctum est.

LXII. M. Licinio L. Calpurnio Coss. ingentium bellorum cladem æquavit malum improvisum : ejus initium simul et finis exstitit. Nam cœpto apud Fidenam amphitheatro, Atilius quidam libertini generis, quo spectaculum gladiatorum celebraret : neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit : ut qui non abundantia pecuniæ, nec municipali ambitione, sed in sordida mercede id negotium quævisset. Adfluxere avidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virile ac muliebre sexus, onnis ætas, ob propinquitatem loci effusus. Unde gravior pestis fuit, conferta mole, dein convulsa, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur ; immensamque vim mortalium spectaculo intentos, aut qui circum adstabant, præceps trahit, atque operit. Et illi quidem quos principium stragis in mortem affligerat, ut tali sorte, cruciatum effugere. Miserandi magis, quos, abrupta parte corporis, nondum vita deseruerat ; qui per diem visu, per noctem ululatus et gemitu, conjuges aut liberos nesciebant. Jam cæteri fama exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes lamentari. Etiam quorum diversa de causâ amici aut necessarii aberant, pavere tamen : neque dum comperto quos illa vis perculisset, latior ex incerto metus.

LXIII. Ut cœpere dimoveri obruta; concursus ad exanimos, complectentium, osculantium; et sæpe certamen, si confusior facies, et par forma aut ætas, errorem agnoscantibus facerat. Quinquaginta hominum millia eo casu debilitata vel obruta sunt. Cautumque in posterum Senatusconsulto, ne quis gladiatorum munus ederet, cui minor quadringentorum millium res; neve amphitheatrum imponeretur, nisi solo firmitatis spectatæ. Atilius in exilium actus est. Cæterum sub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta, et medici passim præbiti: fuitque Urbs per illos dies, quamquam mœsta facie, veterum institutis similis, qui magna post prælia faucios largitione, et cura sustentabant.

LXIV. Nondum ea clades exoleverat, cum ignis violentia Urbem ultra solitum adfecit, deusto monte Cælio: feralemque annum ferebant, et omnibus adversis susceptum Principi consilium absentia, qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes; ni Cæsar obviam esset, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæque ei grates apud Senatum; ab illustribus; fama apud populum, quia sine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam et ultro accitos munificentia juverat. Adhuc sententia, ut mons Cælius in posterum Augustus appellaretur: quando, cunctis circum flagrantibus, sola Tiberii effigies, sita in domo Junii Senatoris, inviolata mansisset. Evenisse id olim Claudiæ Quintæ, ejusque statuam vim ignium bis elapsam, majores apud ædem Matris deum consecravisse: sanctos acceptosque numinibus Claudios: et augendam cerimoniam loco, in quo tantum in Principem honorem dii ostenderint.

LXV. Haud fuerit absurdum tradere, montem eum antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis silvæ frequens, secundusque erat: mox Cælium appellatum a Cæle Vibenna, qui dux gentis Etruscæ cum auxilium appellatum duc tavisset, sedem eam acceperat a

Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit: nam scriptores in eo dissentiunt. Cætera non ambigua sunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitasse, unde Tusculum vicum e vocabulo advenarum dictum.

LXVI. Sed ut studia procerum, et largitio Principis adversum casum solatium tulerant; ita accusatorum major in dies et infestior vis sine levamento grassabatur: corripueratque Varum Quinctilium, divitem et Cæsari propinquum, Domitius Afer, Claudiae Pulchræ matris ejus condemnator; nullo mirante quod diu egens, et parto nuper præmio male usus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam socium delationis existisse, miraculo erat, quia claris majoribus, et Varo connexus, suam ipse nobilitatem, suum sanguinem perditum ibat. Restitit tamen Senatus, et opperendum Imperatorem censuit: quod unum urgentium malorum suffugium in tempus erat.

LXVII. At Cæsar, dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuisset, ne quis quietem ejus inrumperet, concursusque oppidanorum disposito milite prohiberentur; perosus tamen municipia, et colonias, omniaque in continenti sita, Capreas se in insulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjungentem. Solitudinem ejus placuisse maxime crediderim, quoniam importuosum circa mare, et vix modicis navigiis pauca subsidia; neque adpulerit quisquam, nisi gnaro custode. Cæli temperies hieme mitis, objectu montis quo sæva ventorum arcentur: æstas in Favonium obversa, et aperto circum pelago peramcena; prospectabatque pulcherrimum sinum, antequam Vesuvius mons ardescens faciem loci verteret. Græcos ea tenuisse, Capreasque Telebois habitatas, fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus, et molibus infederat; quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus, et ma-

lum otium resolutus. Manebat quippe suspicionum et credendi temeritas, quam Sejanus, augere etiam in Urbe fuerat, acrius turbabat, non jam occultis adversum Agrippinam et Neronem insidiis: quis additus miles, nuntios, introitus, aperta, secreta, velut in annales refererebat. Ultroque struebantur, qui monerent perfugere ad Germaniæ exercitus, vel celeberrimo fori effigiem divi Augusti amplecti, populumque ac senatum auxilio vocare. Eaque sprete ab illis, velut pararent, objiciebantur.

LXVIII. Junio Silano et Silio Nerva Coss. scdum anni principium incessit, tracto in carcerem inlustri equite Romano Titio Sabino, ob amicitiam Germanici. Neque enim omiserat conjugem liberosque ejus percolare, sectator domi, comes in publico, post tot clientes unus; eoque apud bonos laudatus, et gravis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petilius Rufus, M. Opſius Prætura functi adgrediuntur, cupidine Consulatus; ad quem non nisi per Sejanum aditus; neque Sejani voluntas, nisi scelere, quærebatur. Compositum inter ipsos, ut Latiaris, qui modico usu Sabinum contingebat, strueret dolom, cæteri testes adefſent: deinde accusationem inciperent. Igitur Latiaris jacere fortuitos prium sermones: mox laudare constantiam, quod non, ut cæteri, florentis domus amicus, adſiſciam deſeruiffet: simul honora de Germanico, Agrippinam miserans, diſſerebat. Et postquam Sabinus, ut sunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrymas, junxit questus; audentius jam onerat Sejanum, sævitiam, superbiam, spes ejus: ne in Tiberium quidem convicio abſtinet. Iſque sermones, tamquam vetita miſcuiffent, ſpeciem artæ amicitia facere. Ac jam ultro Sabinus quærere Latiaſem, ventitare domum, dolores ſuos quaſi ad fidiffimum deſerre.

LXIX. Conſultant quos memoravi, quonam modo ea plurium auditu acciperentur. Nam loco, in quem

reobatur, servanda solitudinis facies; et, si pone fores adfuerent, metus visus, sonitus, aut forte ortæ suspicionis erat. Tectum inter et laquearia, tres Senatores, haud minus turpi latebra quam detestanda fraude, sese abstrudunt, foraminibus et rimis aurem admovent. Interea Latianis repertum in publico Sabinum, velut recens cognita narraturus, domum et in cubiculum trahit; præteritaque et instantia, quorum adfatim copia, ac novos terrores cumulat. Eadem ille, et diutius, quanto mœsta, ubi semel prorupere, difficilior reticentur. Properata inde accusatio, missique ad Cæsarem literis, ordinem fraudis, suumque ipsi dedecus narravere. Non alias magis anxia et pavens civitas, egens adversum proximos, congressus, colloquia, notæ ignotæque aures vitari: etiam muta atque inanimata, tectum et parietes circumspiciabantur.

LXX. Sed Cæsar solennia incipientis anni, Kalendas Januarias, epistola precatus; vertit in Sabinum, corruptos quosdam libertorum, et petitum se arguens, ultionemque haud obscure poscebat: nec mora, quin decerneretur. Et trahebatur damnatus, quantum obduella veste et adstrictis faucibus niti poterat, clamitans, Sic inchoari annum, has Sejano victimas cadere. Quo intendisset oculos, quo verba acciderent, fuga, vastitas: deserti itinera, fora: et quidam regrediebantur, ostentabantque se rursus, id ipsum paventes, quod timuissent. Quem enim diem vacuum poena, ubi inter sacra et vota, quo tempore verbis etiam profanis abstineri mos esset, vincla et laqueus inducantur? non imprudentem Tiberium tantam invidiam adhiisse: quæsitum meditatumque, ne quid impedire credatur, quo minus novi magistratus, quo modo delubra et altaria, sic carcerem, recludant. Secutæ insuper literæ, grates agentis, quod hominem infensum Reipub. punivissent: adiecto, trepidam sibi vitam, suspectas inimicorum insidias, nullo

nominatim compellato : neque tamen dubitabatur in Neronem et Agrippinam intendi.

LXXI. Ni mihi destinatum foret, suum quæque in annum referre, aveau animus anteire, statimque memorare exitus; quos Latinius atque Opius cæterique flagitii ejus repertores habuere, non modo postquam C. Cæsar rerum potitus est, sed incolumi Tiberio : qui scelerum ministros, ut perverti ab aliis nolebat, ita plerumque satiatus, et oblati in eandem operam recentibus, veteres et prægraves adfixit. Verum has, atque alias fontium pœnas, in tempore trademus. Tum censuit Asinius Gallus, cujus liberorum Agrippina matertera erat, petendum a Principe, ut metus suos Senatui fateretur, amoverique sineret. Nullam æque Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus suis quam dissimulationem diligebat : eo ægrius accepit recludi quæ premeret. Sed mitigavit Sejanus, non Galli amore, verum, ut cunctationes Principis operirentur : gnarus lentum in meditando, ubi prorupisset, tristibus dictis atrociam facta conjungere. Per idem tempus Julia mortem obiit, quam neptem Augustus convictam adulterii damnaverat, projeceratque in insulam Trimetum, haud procul Apulis litoribus. Illic viginti annis exilium toleravit, Augustæ ope sustentata : quæ, florentes privignos cum per occultum subvertisset, misericordiam erga adfectos palam ostentabat.

LXXII. Eodem anno Frisii transrhenanus populus pacem exuere, nostra magis avaritia, quam obsequii impatientes. Tributum iis Drusus jusserat modicum, pro angustia rerum, ut, in usus militares, coria bouum penderent : non intenta cujusquam cura, quæ firmitudo, quæ mensura ; donec Olennius e prinipilaribus, regendis Frisiis impositus, terga urorum delegit, quorum ad formam acciperentur. Id, aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces saltus, modica domi armenta

funt. Ac primo boves ipsos, mox agros, postremo corpora conjugum aut liberorum, servitio tradebant. Hinc ira et questus, et, postquam non subveniebatur, remedium ex bello; rapti qui tributo aderant milites, et patibulo adfixi. Olennius inferfos fuga prævenit, receptus castello cui nomen Flevum: et haud spernenda illic civium sociorumque manus litora Oceani præfidebat.

LXXIII. Quod ubi L. Apronio inferioris Germaniæ Proprætori cognitum, vexilla legionum e superiore provincia, peditumque et equitum auxilium delectos accivit: ac simul utrumque exercitum, Rheno deVectum, Frisiis intulit; soluto jam castelli obsidio, et ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima æstuaria aggeribus et pontibus, traducendo graviori agmini firmat: atque interim, repertis vadis, alam Caninefatem, et quod peditum Germanorum inter nostros merebat, circumgredi terga hostium jubet: qui jam acie compositi pellunt turmas sociales, equitesque legionum subsidio missos. Tum tres leves cohortes; ac rursus dux; dein, tempore interjecto, alarius eques immissus: satis validi, si simul incubuissent; per intervallum adventantes, neque constantiam addiderant turbatis, et pavore fugientium auferebantur. Cethego Labeoni Legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit; atque ille, dubia suorum re, in anceps tractus, missis nuntiis vim legionum implorabat. Prorumpunt quintani ante alios, et, acri pugna hoste pulso, recipiunt cohortes alasque fessas vulneribus. Neque dux Romanus ultum iit, aut corpora humavit; quamquam multi tribunorum præfectorumque et insignes centuriones cecidissent. Mox compertum a transfugis, nongentos Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugna in posterum extracta, confectos: et aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis quondam stipendiarii villa, postquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse.

LXXIV. Clarum inde inter Germanos Frisium nomen: dissimulante Tiberio damna, ne cui bellum permetteret. Neque Senatus in eo cura, an Imperii extrema dehonestarentur: pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quærebatur. Ita, quamquam diversis super rebus consulerentur, aram Clementiæ, aram Amicitiae, effigiesque circum Cæsaris ac Sejani censuere: crebrisque precibus efflagitabant, visendi sui copiam facerent. Non illi tamen in Urbem, aut propinqua Urbi digressi sunt: satis visum, omittere Insulam, et in proximo Campaniæ adspici. Eo venire Patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Sejanum; cuius durior congressus, atque eo per ambitum, et societate consiliorum parabatur. Satis constabat auctam ei adrogantiam, secundum illud in propatulo servitium spectanti. Quippe Romæ, sueti discursus; et magnitudine urbis incertum, quod quisque ad negotium pergat: ibi campo aut litore jacentes, nullo discrimine, noctem ac diem, juxta gratiam aut fastus janitorum perpetiebantur, donec idque vetitum. Et revenere in Urbem trepidi, quos non sermone, non visu dignatus erat: quidam male alacres, quibus infaustæ amicitiae gravis exitus imminabat.

LXXV. Cæterum Tiberius neptem Agrippinam Germanico ortam, cum coram Cn. Domitio tradidisset, in Urbe celebrare nuptias iussit. In Domitio super vetustatem generis propinquum Cæsaribus sanguinem delegerat. Nam is aviam Octaviam, et per eam Augustum avunculum præferebat.

BREVIARIUM LIBRI V.

Julia Augusta mors et elogium. (cap. 1.) Tiberius etiam mortuae parum æquus. (2.) Urgens dominatio. Agrippina et Nero accusati. (3.) In eos populi favor, (4.) irato Tiberio. (5.) Defuncti triennii fere acta. (6.) Sejani ob res novas everſi ruina trahit amicos ejus. (7. 8.) puniti et liberi (9.) Pſeudo-Drusus in Græcia ſe oſtentat. Eum perſequitur Sabinus. (10.) Diſcordia Conſulum. (11.) Hæc geſta annis circiter tribus,

C. Rubellio Geminus, C. Fuſius Geminus

M. Vinucius Quartinus, L. Caſſius Longinus

Ti. Julio Cæſare Auguſto V. L. Ælio Sejano

} Coſſ.

C. CORNELII
TACITI
ANNALIU

LIBER V.

I. **R**ubellio et Fusio Coss. quorum utrique Geminus cognomen erat, Julia Augusta mortem obiit, ætate extrema, nobilitatis per Claudiam familiam, et adoptione Liviorum Juliorumque clarissimæ. Primum ei matrimonium et liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Perusino profugus, pace inter Sex. Pompejum ac Triumviros pacta, in Urbem rediit. Exin Cæsar cupidine formæ aufert marito, incertum an invitam, adeo properus, ut, ne spatio quidem ad enitendum dato, penatibus suis gravidam induxerit. Nullam posthac subolem edidit: sed, sanguini Augusti per conjunctionem Agrippinæ et Germanici adnexa, communes pronepotes habuit. Sanctitate domus priscum ad morem, comis ultra quam antiquis feminis probatum, mater impotens, uxor facilis, et, cum artibus mariti, simulatione filii bene composita. Funus ejus medicum, testamentum diu irritum fuit. Laudata est pro rostris a C. Cæsare pronepote, qui mox rerum potitus est.

II. At Tiberius quod supremis in matrem officiis defuisset, nihil mutata amœnitate vitæ, magnitudinem negotiorum per literas excusavit: honoresque memoriæ ejus, ab Senatu large decretos, quasi per modestiam imminuit, paucis admodum receptis, et addito ne celestis religio decerneretur; sic ipsam maluisse. Quin et parte ejusdem epistolæ increpuit amicitias muliebres,

Fusum Consulem oblique perstringens. Is gratia Augusta floruerat, aptius adliciendis seminarum animis: dicax idem, et Tiberium acerbis facetiis inridere solitus, quarum apud præpotentes in longum memoria est.

III. Cæterum ex eo prærupta jam et urgens dominatio. Nam, incolumi Augusta, erat adhuc perfugium, quia Tiberio inveteratum erga matrem obsequium; neque Sejanus audebat auctoritati parentis antequam. Tunc velut frenis exsolati proruperunt: missæque in Agrippinam ac Neronem literæ, quas pridem adlatas et cohibitæ ab Augusta credidit vulgus. Haud enim multum post mortem ejus recitatæ sunt. Verba inerant quæsitæ asperitate: sed non arma, non rerum novarum studium; amores juvenum, et impudicitiam nepoti objectabat. In nurum ne id quidem confingere ausus, adrogantiam oris et contumacem animum incusavit, magno Senatus pavore ac silentio: donec pauci, quis nulla ex honesto spes, (et publica mala singulis in occasionem gratiæ trahuntur) ut referretur postulavere, promptissimo Cotta Messallino cum atroci sententia: sed aliis a primoribus, maximeque a magistratibus trepidabatur: quippe Tiberius, etsi infensè inVectus, cætera ambigua reliquerat.

IV. Fuit in Senatu Junius Rusticus, componendis Patrum actis delectus a Cæsare, eoque meditationes ejus introspicere creditus. Is fatali quodam motu (neque enim ante specimen constantiæ dederat) seu prava solertia, dum imminèntium oblitus incerta pavet, inserere se dubitantibus, ac monere Consules ne relationem inciperent: differebatque, brevibus momentis summa verti posse, dandumque interstitium pœnitentiæ senis.

Simul populus, effigies Agrippinæ ac Neronis gerens, circumfistit curiam, festisque in Cæsarem ominibus, falsas literas, et Principe invito exitium domui ejus intendi clamat: ita nihil triste illo die patratum. Ferebantur

etiam sub nominibus consularium fictæ in Sejanum sententiæ, exercentibus plerisque per occultum, atque eo procacius, libidinem ingeniorum. Unde illi ira violentior, et materies criminandi, spretum dolorem Principis ab Senatu: descivisse populum, audiri jam et legi novas conciones, nova Patrum consulta; quid reliquum, nisi ut caperent ferrum? et quorum imagines pro vexillis secuti forent, duces imperatoresque deligerent?

V. Igitur Cæsar repetitis adversum nepotem et nurrum probis, increpitaque per edictum plebe, questus apud Patres, quod fraude unius Senatoris imperatoria majestas elusa publice foret; integra tamen sibi cuncta postulavit. Nec ultra deliberatum, quo minus non quidem extrema decernerent, id enim vetitum, sed paratos ad ultionem vi Principis impediri testarentur.

VI. Quatuor et quadraginta orationes super ea re habitæ, ex quis ob metum paucae, plures adsuétude, ⁶ mihi pudorem aut Sejano invidiam allaturum censui.

⁶ versa est fortuna, et ille quidem, qui collegam et ⁶ generum adsciverat, sibi ignoscit. Cæteri, quem per ⁶ dedecora fovere, cum scelere insectantur.

⁶ miserius sit ob amicitiam accusari an amicum accusare, haud discreverim. Non crudelitatem, non Clementiam cujusquam experiar, sed liber, et mihi ipsi ⁶ probatus, anteibo periculum. Vos obtestor, ne memoriam nostri per mærorem quam læti retineatis, ad ⁶ jiciendo me quoque iis, qui sine egregio publica mala ⁶ effugerunt.

VII. Tunc singulos, ut cuique adfistere, adloqui animus erat, retinens aut dimittens, partem diei absumpsit, multoque adhuc coetu, et cunctis intrepidum vultum ejus spectantibus, cum superesse tempus novissimis crederent, gladio quem sinu abdiderat incubuit. Neque Cæsar ullis criminibus aut probis defunctum insectatus est, cum in Blæsum multa sædæque incusavisset.

VIII. Relatum inde de P. Vitellio et Pomponio Secundo. Illum indices arguebant, claustra ærarii cui præfectus erat, et militarem pecuniam rebus novis obtulisse: huic a Confidio Prætura functo objectabatur Ælii Galli amicitia, qui, punito Sejano, in hortos Pomponii quasi fidissimum ad subsidium perfugisset. Neque aliud periclitantibus auxilii, quam in fratrum constantia fuit, qui vades exstiteret. Mox crebris prolationibus spem ac metum juxta gravatus Vitellius, petito per speciem studiorum scalpro, levem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finivit. At Pomponius multa morum elegantia, et ingenio inlustri, dum adversam fortunam æquus tolerat, Tiberio superstes fuit.

IX. Placitum posthac ut in reliquos Sejani liberos adverteretur; vanescente quamquam plebis ira, ac plerisque per priora supplicia lenitis. Igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens; puella adeo nescia, ut crebro interrogaret, quod ob delictum, et quo traheretur? neque facturam ultra; et posse se puerili verbere moneri. Tradunt temporis ejus auctores, quia triumvirali supplicio affici virginem inauditum habebatur, a carnifice laqueum juxta compressam: exin, obliis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abjecta.

X. Per idem tempus Asia atque Achaia exterritæ sunt, acri magis quam diuturno rumore, Drusum Germanici filium apud Cycladas insulas, mox in continentem visum. Et erat juvenis haud dispari ætate, quibusdam Cæsaris libertis, velut agnitus, per dolumque comitantibus. Adliciebantur ignari, fama nominis, et promptis Græcorum animis ad nova et mira: quippe lapsum custodia pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Suriam invasurum, fingebant simul, credebantque. Jam juventutis concursu, jam publicis studiis frequentabatur, lætus præsentibus, et inanum spe, cum auditum id Popæo Sabino. Is Macedoniæ tum intentus, Achaiam quoque curabat. Igitur quo vera seu falsa anteiret, Toro-

næum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam Ægæi maris insulam, et Piræeum Atticæ oræ, dein Corinthienſe litus, angustiasque Isthmi evadit: marique alio Nicopolim Romanam coloniam ingressus, ibi demum cognoscit, sollertius interrogatum, quisnam foret, dixisse, M. Silano genitum: et multis ſectatorum dilapsis adſcendiſſe navem, tamquam Italiam peteret. Scripſitque hæc Tiberio: neque nos originem ſinemve ejus rei ultra comperimus.

XI. Exitu anni diu aucta diſcordia Conſulum erupit. Nam Trio facilis capeſſendis inimiciis, et foro exercitus, ut ſegnem, Regulum ad opprimendos Sejani miniſtros oblique perſtrinxerat. Ille, niſi laceſſeretur moderate retinens, non modo reſudit collegam; ſed ut noxium conjurationis ad diſquiſitionem trahebat. Multiſque Patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, manſere inſenſi ac minitantes, donec magiſtratu abirent.

BREVIARIUM LIBRI VI.

Tiberii fœdæ libidines. (Cap. 1.) Decreta in Sejanum et Liviam. Togonii Galli adulationem Tiberius irridet; (2.) Gallions increpat et punit. Paconianus. (3.) Latianis. Diffidium Consulium sedat Maximus. (4.) Cotta Messallinus accusatus. (5.) Tiberii confessio. Tyrannorum occulta supplicia. (6.) Cæcilianus, Servæus, Thermus, damnati. Delationes crebræ. (7.) M. Terentius ob Sejani amicitiam accusatus, ex omnium voto libere se defendit. (8.) Idem absolvitur. Vestilius se interimit. Plures gregatim accusati. (9.) L. Pisenis mors et laus. (10.) Præfecturæ Urbis origo et progressus. (11.) Libri Sibyllini. (12.) Seditio pæne ob annonam artam, S. C. et edicto coercita. (13.) Damnati. (14.) Germanici filia nuptum data. (15.) Fœneratores accusati, represse usuræ. (16.) Tiberii liberalitate fides restituta. (17.) Iterum accusationes majestatis, (18.) et promiscuæ cædes. (19.) Caligula Claudiam ducit, de Gaiba Tiberii præfagium. (20.) Ars Chaldæa. Thrasullus. (21.) Fate an sorte res mortalium volvantur, dubitatum. (22.) Mors Asinii Galli, et Drusi. (23.) In hunc varia Tiberii atrocitas. Diræ in Tiberium. (24.) Agrippina inedia perit. (25.) Nerva sponte vita abit. (26.) Aliquet aliorum illustrium mortes. (27.) Phœnix in Ægypto visa. De phœnice narrationes ac judicia. (28.) Labeo sponte moritur, invidiam amoliente Tiberio. Scaurus accusatus de se statuit. (29.) Exilia Getulicus postulatus mira fiducia evadit. (30.) Partibi, Artabanum ametur, Phrahatem Roma regem petunt, (31.) quo mortuus, Tiberius Tiridatem submittit. Orienti præfuit Vitellium. (32.) Partibus invaditur. (33.) is Orodem opponit. Hiberi et Arabi unde orti. (34.) Pugna inter Armenios et Parthos, in qua succubuit Orodes. (35.) Artabanus regno exutus, cui Tiridates suffi-

*citur. (36.) Vitellii consilio et armis. Juvant Ornospadæ,
 Sinnaces, Abdageses. (37.) Tiberii tenax favitia. (38.)
 Plurium mortes. Poppæi Sabini exitus. (39.) Mors A-
 grippæ, Tigranis, &c. (40.) Cappadoces rebelles: A Tre-
 bellio repressi. (41.) Tiridati Seleucenses, &c. se jungunt.
 Coronatur. (42.) Lente agit: itaque dissidio procerum pel-
 litur. (43.) Artabanus in regnum iterum accitur. (44.)
 Incendium Romæ, cui solamen a Tiberio. Macro Caligula
 captat. (45.) Tiberii deliberatio de successore: præ-
 sagium de Caligula. Morbum dissimulat. (46.) Accusa-
 siones illustrium. (47.) Arruntius vita abijt tædio tem-
 porum. Albucilla, &c. (48.) Papinius se præcipitat.
 (49.) Tiberius defectionem suam tegit, astu medici com-
 pertam. (50.) Finit oppressus. Tiberii casus varii, et
 mores. (51.) Gesta hæc annis circiter sex,*

Cn. Domitio, M. Furio Camillo
 Ser. Sulpicio Galba, L. Cornelio Sulla
 Paullo Fabio Persico, L. Vitellio
 C. Cestio Gallo, M. Servilio Rufo
 Q. Plautio, Sex. Papinio
 Cn. Acerronio, C. Pontio

} COS.

C. CORNELII
TACITI
ANNALIUM

LIBER VI.

I. **C**N. Domitius et Camillus Scribonianus Consulatum inierant, cum Cæsar transiſſo quod Capreas et Surrentum interluit freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an urbem intraret; ſeu quia contra deſtinaverat, ſpeciem venturi ſimulans, et ſæpe in propinqua digreſſus, aditis juxta Tiberim hortis, ſaxa ruſum et ſolitudinem maris repetit, pudore ſœclerum et libidinum: quibus adeo indomitis exarſerat, ut more regio pubem ingenuam ſupris pollueret. Nec formam tantum et decora corpora; ſed in his modeſtam pueritiam, in aliis imagines majorum, incitamentum cupidinis habebat. Tuncque primum ignota ante vocabula reperta ſunt, fellariorum et ſpintriarum, ex ſœditate loci ac multiplici patientia. Præpoſitique ſervi qui quærent, pertraherent, dona in promptos, minas adverſum abnuentes; et, ſi retinerent propinquus aut parens, viam, raptus, ſuaque ipſi libita velut in captos exercebant.

II. At Romæ principio anni, quaſi recens cognitis Liviae ſlagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiæ dicebantur in effigies quoque ac memoriam ejus: et bona Sejani ablata ærario, ut in fiſcum cogerentur, tamquam referret. Scipiones hæc, et Silani, et Caſſi, iſſdem ferme aut paullum immutatis verbis adſervatione multa cenſebant; cum repente Togonius Gallus, dum ignobilitatem ſuam magnis nominibus inſerit,

per deridiculum auditur. Nam Principem orabat deligere Senatores, ex quis viginti sorte ducti et ferro accincti, quoties curiam inisset, salutem ejus defenderent. Crediderat nimirum epistolæ, subsidio sibi alterum ex Consulibus poscentis, ut tutus a Capreis Urbem peteret. Tiberius tamen, ludibria seriis permiscere solitus, egit gratias benevolentiae Patrum: sed quos omitti posse? quos deligi? semperne eosdem? an subinde alios? et honoribus perfunctos, an juvenes? privatos, an e magistratibus? quam deinde speciem fore, fumentium in limine curiæ gladios? neque sibi vitam tanti, si armis tegenda foret. Hæc adversus Togonium, verbis moderans: neque ultra abolitionem sententiæ suadere.

III. At Junium Gallionem, qui censuerat, ut prætoriani, actis stipendiis, jus apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi, violenter increpuit: velut coram rogitant, quid illi cum militibus? quos neque dicta nisi Imperatoris, neque præmia nisi ab Imperatore accipere par esset: repperisse prorsus quod divus Augustus non providerit: an potius discordiam et seditionem a satellite Sejani quæsitam? qua rudes animos, nomine honoris, ad corrupendum militiæ morem propelleret. Hoc pretium Gallio meditatæ adulationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus: et quia incusabatur facile toleraturus exilium, delecta Lesbo, insula nobili et amœna, retrahitur in Urbem, custoditurque domibus magistratuum. Iisdem literis Cæsar Sextium Paconianum prætorium perculit, magno Patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, delectumque a Sejano, cujus ope dolus C. Cæsari pararetur. Quod postquam patefactum, prorupere concepta pridem odia, et summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret.

IV. Ut vero Latinium Latiarem ingressus est, accusator ac reus juxta invisi, gratissimum spectaculum præbebatur. Latiaris, ut retuli, præcipuus olim circumvenienti Titii Sabini, et tunc luenda poena prius fuit. In-

ter quæ Haterius Agrippa Consules anni prioris invaserat, cur, mutua accusatione intenta, nunc filerent? metum prorsus et noxam conscientiae pro fœdere haberi; at non Patribus reticenda quæ audivissent. Regulus manere tempus ultionis, seque coram Principe exsecuturum: Trio æmulationem inter collegas, et, si qua discordes jecissent, melius obliterari, respondit. Urgente Agrippa, Sanquinius Maximus e consularibus oravit Senatum, ne curas Imperatoris conquestis insuper acerbitatibus augerent: sufficere ipsum statuendis remediis. Sic Regulo salus, et Trioni dilatio exitii quæsitæ. Haterius invidiosus fuit, quia somno aut libidinosis vigiliis marcidus, et ob segnitiam, quamvis crudelem Principem non metuens, illustribus viris perniciem inter ganeam ac stupra meditabatur.

V. Exin Cotta Messallinus sævissimæ cujusque sententiæ auctor, eoque inveterata invidia, ubi primum facultas data arguitur pleraque; C. Cæsarem quasi incestæ virilitatis, et cum die natali Augustæ inter sacerdotes epularetur, novemdialem eam cœnam dixisse: querensque de potentia M. Lepidi, ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, ‘illos quidem Senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus.’ Eaque cuncta a primoribus civitatis revincebatur: iisque instantibus ad Imperatorem provocavit. Nec multo post literæ adferuntur, quibus in modum defensionis, repetito inter se atque Cottam amicitiae principio, crebrisque ejus officiis commemoratis, ne verba prave detorta, neu convivalium fabularum simplicitas in crimen duceretur, postulavit.

VI. Insigne visum est earum Cæsaris literarum initium. Nam his verbis exorsus est: ‘Quid scribam vobis, Patres conscripti, aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, dii me deæque pejus perdant quam perire quotidie sentio, si scio.’ Adeo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium

verterant. Neque frustra præstantissimus sapientiæ firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse adspici laniatus et ictus; quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur.

VII. Tum facta Patribus potestate statuendi de Cæciliano Senatore, qui plurima adversum Cottam promiserat, placitum eandem pœnam inrogari, quam in Arusejum et Sanquinium accusatores L. Arruntii. Quo non aliud honorificentius Cottæ evenit, qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arruntii artibus dignitate ultionis æquabatur. Quintus Servæus posthac, et Minutius Thermus inducitur: Servæus Prætura functus, et quondam Germanici comes: Minutius equestri loco, modeste habita Sejani amicitia: unde illis major miseratio. Contra Tiberius, præcipuos ad scelera increpans, admonuit C. Cestium patrem dicere Senatui quæ sibi scripssisset; suscepitque Cestius accusationem. Quod maxime exitiabile tulere illa tempora, cum primores Senatus infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque discerneres alienos a conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens aut vetustate obscurum: perinde in foro, in convivio, quaqua de re locuti incusabantur, ut quis prævenire et reum destinare properat; pars ad subsidium sui, plures infecti quasi valetudine et contactu. Sed Minutius et Servæus, damnati, indicibus accessere. Tractique sunt in casum eundem Julius Africanus et Santonis Gallica civitate; Sejus Quadratus: originem non reperi. Neque sum ignarus, a plerisque scriptoribus ommissa multorum pericula et pœnas, dum copia fatiscunt; aut quæ ipsis nimia et mœsta fuerant, ne pari tædio lecturos adficerent, verentur. Nobis pleraque digna cognitu obvenere, quamquam ab aliis incelebrata.

VIII. Nam ea tempestate, qua Sejanī amicitiam cæteri falso exuerant, ausus est eques Romanus M. Terentius ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud Senatum ordiendo : ‘ Fortunæ quidem meæ fortasse minus expediat agnoscere crimen, quam abnuere. ‘ Sed, utcumque casura res est, fatebor et fuisse me Sejanō amicum, et ut essem expetiisse ; et, postquam adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris regendis prætoriiis cohortibus ; mox Urbis et militiæ munia simul obeuntem. Illius propinqui et adfines honoribus augebantur ; ut quisque Sejanō intimus, ita ad Cæsaris amicitiam validus : contra quibus insensus esset, metu ac sordibus consistabantur. Nec quemquam exemplo adiūmo : cunctos, qui novissimi consilii expertes fuimus, meo unius discrimine defendam. ‘ Non enim Sejanum Vulturniensem, sed Claudie et Julie domus partem, quas adfinitate occupaverat, tuum Cæsar generum, tui Consulatus socium, tua officia in Repub. capeſſentem colebamus. Non est nostrum æſſimare, quem supra cæteros, et quibus de causis extollas. Tibi summum rerum iudicium dii dedere : nobis obsequii gloria relicta est. Spectamus porro quæ coram habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima juvandi nocendive potentia : quæ Sejanō fuisse, nemo negaverit. Abditos Principis sensus, et, si quid occultius parat, exquirere illicitum, anceps ; nec ideo adsequare. Ne, Patres conscripti, ultimum Sejanī diem, sed sexdecim annos cogitaveritis. Etiam Satrium atque Pomponium venerabamur : libertis quoque ac janitoribus ejus notescere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo ? indistincta hæc defensio et promiscua dabitur ? immo justis terminis dividatur. ‘ Insidiæ in Rempub. consilia cædis adversum Imperatorem, puniantur : de amicitia et officiis idem finis et te Cæsar et nos absolverit.

IX. Constantia orationis, et quia repertus erat qui efferret quæ omnes animo agitabant, eo usque potuere, ut accusatores ejus, additis quæ ante deliquerant, exsilio aut morte multarentur. Secutæ dehinc Tiberii literæ in Sex. Vestilium prætorium, quem Druso fratri percarum in cohortem suam transfulerat. Causa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quædam in C. Cæsarem ut impudicum, sive ficto habita fides. Atque ob id convictu Principis prohibitus, cum senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas: precatusque per codicillos, immiti rescripto, venas resolvit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamercus simul ac Sabino Calvisio, majestatis postulatur, et Vinicianus Pollioni patri adjiciebatur, clari genus, et quidam summis honoribus. Contremuerantque Patres. Nam quotus quisque adfinitatis, aut amicitiae tot inlustrium viro- rum, expers erat? ni Celsus urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium et Calvisium discrimini exemisset. Cæsar Pollionis, ac Viniciani Scaurique causam ut ipse cum Senatu nosceret, distulit; datis quibusdam in Scaurum tristibus notis.

X. Ne feminæ quidem exsortes periculi. Qua occu- pandæ Reipub. argui non poterant, ob lacrymas incusa- bantur: necataque est anus Vitia Fusii Gemini mater, quod filii necem flevisset. Hæc apud Senatum. Nec secus apud Principem Vescularius Atticus, ac Julius Marinus ad mortem aguntur, e vetustissimis familiarium Rhodum secuti, et apud Capreas individui. Vescula- rius insidiarum in Libonem internuntius: Marino parti- cipe, Sejanus Curtium Atticum opprefferat. Quo læ- tius acceptum, sua exempla in consultores recidisse. Per idem tempus L. Piso Pontifex, rarum in tanta cla- ritudine, fato obiit; nullius servilis sententiæ sponte auctor, et, quoties necessitas ingrueret, sapienter mo- derans. Patrem ei censorium fuisse memoravi: ætas ad octogesium annum processit: decus triumphale in

Thracia meruerat. Sed præcipua ex eo gloria, quod, præfectus Urbi recens, continuam potestatem, et insolentia parendi gravio rem, mire temperavit.

XI. Namque antea profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne Urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui jus redderet, ac subitis mederetur. Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium, et ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos. Dein consules mandabant; duratque simulacrum quoties ob ferias Latinas præficitur qui consulare munus usurpet. Cæterum Augustus bellis civilibus Cilnium Mæcenatem, equestris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit e consularibus qui coerceret servitia, et quod civium audacia turbidum nisi vim metuat. Primusque Messalla Corvinus eam potestatem, et paucos intra dies finem accepit, quasi nescius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam provecta ætate, egregie toleravit. Dein Piso, viginti per annos pariter probatus, publico funere ex decreto Senatus celebratus est.

XII. Relatum inde ad Patres a Quintiliano Tribuno plebei de libro Sibullæ, quem Caninius Gallus Quindecimvir recipi inter cæteros ejusdem vatis, et ea de re Senatusconsultum postulaverat: quo per discessionem facta, misit literas Cæsar modice Tribunum increpans, ignarum antiqui moris ob juventam; Gallo exprobrabat, quod scientiæ ceremoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegii, non, ut assolet, lecto per magistratos æstimatoque carmine, apud infrequentem Senatum egisset. Simul commonefecit; quia multa vana sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse Augustum, quem intra diem ad Prætorem urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret. Quod a majoribus quoque decretum erat, post exustum sociali bello Capitolium,

quæsitis Samo, Illo, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam et Italicas colonias carminibus Sibullæ, una seu plures fuere; datoque sacerdotibus negotio, quantum humana ope potuissent, vera discernere. Igitur tunc quoque notioni Quindecimvirum is liber subjicitur.

XIII. Iisdem Consulibus gravitate annonæ juxta seditionem ventum. Multaque et plures per dies, in theatro licentius efflagitata, quam solitum adversum Imperatorem. Quis commotus, incusavit magistratus Patresque, quod non publica auctoritate populum coercuissent: addiditque quibus et provinciis, et quanto majorem quam Augustus rei frumentariæ copiam adveheret. Ita castigandæ plebi compositum Senatusconsultum, prisca severitate: neque segnius Consules edixere: silentium ipse non civile, ut crediderat, sed in superbiam accipiebatur.

XIV. Fine anni Geminus, Celsus, Pompejus equites Romani cecidere conjurationis crimine. Ex quis Geminus prodigientia opum, ac mollitia vitæ amicus Sejano, nihil ad serium. Et Julius Celsus Tribunus, in vinculis laxatam catenam, et circumdatam in diversum tendens, suam ipse cervicem perfregit. At Rubrio Fabato, tamquam desperatis rebus Romanis, Parthorum ad misericordiam fugeret, custodes additi. Sane is repertus apud fretum Siciliæ, retractusque per centurionem, nullas probabiles causas longinquæ peregrinationis adferebat. Mansit tamen incolumis, oblivione magis quam clementia. Servio Galba L. Sulla Coss. diu quæsito quos neptibus suis maritos destinaret Cæsar, postquam instabat virginum ætas, L. Cassium, M. Vinicium legit.

XV. Vinicio oppidanum genus, Calibus ortus, patre atque avo Consularibus, cætera equestri familia erat; mitis ingenio, et comptæ facundiæ. Cassius plebei Romæ generis, verum antiqui honoratique, et severa patris disciplina eductus, facilitate sæpius quam industria commendabatur. Huic Druillam, Vinicio Juliam, Germa-

nico genitas conjungit: superque ea re Senatui scripsit, levi cum honore juvenum. Dein, redditis absentiae causis admodum vagis, flexit ad graviora, et offensiones ob Rempub. coeptas: utque Macro praefectus, tribunorumque et centurionum pauci, secum introirent, quoties curiam ingrederetur, petivit. Factoque large, et sine praescriptione generis, aut numeri, Senatusconsulto, ne testis quidem Urbis, adeo publicum consilium numquam adiit, deviis plerumque itineribus ambigans patriam et declinans.

XVI. Interea magna vis accusatorum in eos inrupit, qui pecunias scenore auclitabant, adversum legem Dictatoris Caesaris, qua de modo credendi, possidendique intra Italiam cavetur; omissam olim, quia privato usui bonum publicum postponitur. Sane vetus Urbi scenebre malum, et seditionum discordiarumque creberrima causa: eoque cohibebatur antiquis quoque et minus corruptis moribus. Nam primo duodecim tabulis sanctum, ne quis unciario scenore amplius exerceret, cum antea ex libidine locupletium agitaretur: dein, rogatione tribunitia, ad semuncias redacta: postremo vetita versura. Multisque plebis scitis obviam itum fraudibus, quae, toties repressae, miras per artes rursus oriebantur. Sed tum Gracchus Praetor, cui ea quaestio evenerat, multitudine periclitantium subactus, retulit ad Senatum: trepidique Patres (neque enim quisquam tali culpa vacuus) veniam a Principe petivere: et concedente, annus in posterum sexque menses dati, quis secundum iussa legis rationes familiares quisque componerent.

XVII. Hinc inopia rei nummariae, commoto simul omnium aere alieno; et quia tot damnatis, bonisque eorum divenditis, signatum argentum fisco vel aulario attinebatur. Ad hoc Senatus praescripserat, duas quisque scenoris partes in agris per Italiam conlocaret. Sed creditores in solidam appellabant: nec decorum ap-

pellatis, minuire fidem. Ita primo concursatio, et preces; dein strepere Prætoris tribunal: eaque quæ remedio quæsitæ, venditio, et emptio, in contrarium mutari; quia sceneratores omnem pecuniam mercandis agris condiderant. Copiam vendendi secuta vilitate, quanto quis obæriator, ægrius distrahebant; multique fortunis provolvebantur. Eversio rei familiaris dignitatem ac famam præceps dabat. Donec tulit opem Cæsar, disposito per mensas millies sestertio, factaque mutuandi copia sine usuris per triennium, si debitor populo in duplum prædiis caviisset. Sic refecta fides, et paullatim privati quoque creditores reperti. Neque emptio agrorum exercita ad formam Senatusconsulti, acribus, ut ferme talia, initiis, incurioso sine.

XVIII. Dein redeunt priores metus, postulado majestatis Confidio Proculo: qui, nullo pavore diem natalem celebrans, raptus in curiam pariterque damnatus interfestusque. Et forori ejus Sanciæ aqua atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus iniquis, hæc et hujuscemodi a se factitari prætendebat, ut, parva apud Principem gratia, periculis Pomponii Secundi fratris mederetur. Etiam in Pompejam Macrinam exilium statuitur, cujus maritum Argolicum focerum Laconem, e primoribus Achæorum Cæsar adflixerat. Pater quoque illustris eques Romanus, ac frater prætorius, cum damnatio instaret, se ipsi interfecere. Datum erat crimini quod Theophanem Mitylenæum, proavum eorum, Cn. Magnus inter intimos habuisset: quodque defuncto Theophani cælestes honores Græca adulatio tribuerat.

XX. Post quos Sex. Marius Hispaniarum diffimus desertur incestasse filiam, et saxo Tarpejo dejicitur. Ac, ne dubium haberetur, magnitudinem pecuniæ malo vertisse, aurariasque ejus, quamquam publicarentur, sibimet Tiberius seposuit: inritatusque suppliciiis, cunctos qui carcere attinebantur accusati societatis cum

Sejano, necari jubet. Jacuit immensa strages: omnis sexus, omnis ætas: inlustres, ignobiles, dispersi, aut aggerati. Neque propinquis, aut amicis adstiterè, inlacrymare, ne visere quidem diutius dabatur; sed circumjecti custodes, et in mœrorem cujusque intenti, corpora putrefacta adsectabantur, dum in Tiberim traherentur: ubi fluitantia, aut ripis adpulsæ, non cremare quisquam, non contingere. Interciderat sortis humanæ commercium vi metus: quantumque sævitia glisteret, miseratio arcebatur.

XX. Sub idem tempus C. Cæsar, discedenti Capreas avo comes, Claudiam M. Silani filiam confugio accepit; immanem animum subdola modestia regens, non damnatione matris, non exilio fratrum rupta voce, qualem dñem Tiberius induisset, pari habitu, haud multum distantibus verbis. Unde mox scitum Passieni oratoris dictum percrebuit; Neque meliorem unquam servum, neque deteriorem dominum fuisse. Non omiserim præsagium Tiberii, de Ser. Galba tum Consule; quem accitum, et diversis sermonibus pertentatum, postremo Græcis verbis in hanc sententiam adlocutus; ‘Et tu Galba quandoque degustabis Imperium,’ seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldæorum artis, cujus apiscendæ, otium apud Rhodum, magistrum Thrasillum habuit, peritiam ejus hoc modo expertus.

XXI. Quoties super negotio consultaret, edita domus parte, ac liberti unius conscientia utebatur. Is literarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam saxis domus imminet) præibat eum cujus artem experiri Tiberius statuisset; et regredientem, si vanitatis aut fraudem suspicio inceserat, in subiectum mare præcipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Thrasillus iisdem rupibus inductus, postquam percunctantem commoverat, Imperium ipsi, et futura sollerter patefaciens; interrogatur, an suam quoque genitalem horam comperisset; quem tam annum, qualem diem haberet? Ille positus siderum,

ac spatia dimensus, hærere primo, dein pavescere; et, quantum introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis et metus; postremo exclamat, ambiguum sibi ac prope ultimum discrimen instare. Tum complexus eum Tiberius, præscium periculorum, et incolumem fore gratatur; quæque dixerat, oraculi vice accipiens, inter intimos amicorum tenet.

XXII. Sed mihi, hæc ac talia audienti, in incerto iudicium est, fatone res mortalium et necessitate immutabili, an forte volvantur. Quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum æmulantur, diversos reperies; ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique homines diis curæ. Ideo creberrima et tristitia in bonos, læta apud deteriores esse. Contra alii, fatum quidem congruere rebus putant, sed non e vagis stellis, verum apud principia, et nexus naturalium causarum: ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt; quam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. Neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari adversus videantur, beatos; ac plerosque, quamquam magnas per opes, miserrimos: si illi gravem fortunam constanter tolerant, hi prospera inconsulte utantur. Cæterum plurimis mortalium non eximitur, quin primo cujusque ortu ventura destinentur: sed quædam secus quam dicta sint cadere, fallaciis ignara dicentium. Ita corrumpi fidem artium, cujus clara documenta, et antiqua ætas et nostra tulerit. Quippe a filio ejusdem Thrasulli prædictum Neronis Imperium in tempore memorabitur, ne nunc incepto longius abierim.

XXIII. Iisdem Consulibus Asinii Galli mors vulgatur, quem egestate cibi peremptum haud dubium; sponte, vel necessitate, incertum habebatur. Consultusque Cæsar an sepeliri sineret, non erubuit permittere, ultroque incusare casus, qui reum abstulissent antequam coram convinceretur. Scilicet medio triennio defuerat tempus subeundi iudicium consulari seni, tot consularium paren-

tl. Drusus deinde exstinguitur, cum se miserandis alimentis, mandando e cubili tomento, nonum ad diem detinisset. Tradidere quidam, descriptum fuisse Ma-
croni, si arma ab Sejano tentarentur, extractum custo-
dia juvenem, (nam in palatio attinebatur) ducem populo
imponere. Mox quia rumor incedebat, fore ut nurui ac
nepoti conciliaretur Cæsar, sævitiam, quam pœniten-
tiam maluit.

XXIV. Quin et inuestus in defunctum, probra corpo-
ris, exitiabilem in suos, insensum Reipub. animum
objecit: recitarique factorum dictorumque ejus descripta
per dies jussit. Quo non aliud atrocius visum: adstitisse
tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam
murmur exciperent; et potuisse avum audire, legere,
in publicum promere, vix fides; nisi quod Aclii centu-
rionis, et Didymi liberti epistolæ servorum nomina
præferebant, ut quis egredientem cubiculo Drusum
pallaverat, exterruerat. Etiam sua verba centurio sævi-
tæ plena, tamquam egregium, vocesque deficientis ad-
jecerat, quis primo alienationem mentis simulans, quasi
per dementiam, funesta Tiberio; mox ubi exspes vitæ
fuit, meditata, compositasque diras imprecabatur: ut
quemadmodum nurum, filiumque fratris, et nepotes,
domumque omnem cædibus complevisset; ita pœnas
nomini generique majorum, et posteris exsolveret. Ob-
turbabant quidem Patres, specie detestandi: sed pene-
trabat pavor, et admiratio, callidum olim et tegendis
sceleribus obscurum, huc confidentiæ venisse, ut tam-
quam dimotis parietibus ostenderet nepotem sub verbere
centurionis, inter servorum ictus, extrema vitæ alimen-
ta frustra orantem.

XXV. Nondum is dolor exoleverat, cum de Agrip-
pina auditum, quam intersecto Sejano spe sustentatam
provixisse reor; et, postquam nihil de sævitia remitteba-
tur, voluntate exstinctam: nisi si negatis alimentis, ad-

stimulatus est finis, qui videretur sponte sumptus. Enimvero Tiberius foedissimis criminationibus exarsit, impudicitiam arguens, et Asinium Gallum adulterum, ejusque morte ad tædium vitæ compulsam. Sed Agrippina æqui impatiens, dominandi avida, virilibus curis seminarum vitia experat. Eodem die defunctam quo biennio ante Sejanus pœnas lussiet, memoriæque id prodendum addidit Cæsar: jactavitque quod non laqueo strangulata, neque in Gemonias projecta foret. Adlæ ob id grates, decretumque ut quintodecimo Kalendas Novembris utriusque necis die, per omnis annos, donum Jovi sacretur.

XXVI. Haud multo post Coccejus Nerva continuus Principis, omnis divini humanique juris sciens, integro statu, corpore inlæso, moriendi consilium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, adfudere, causas requirero, addere proces, fateri postremo grave conscientiæ, grave famæ suæ, si proximus amicorum nullis moriendi rationibus vitam fugeret. Aversatus serinonem Nerva, abstinentiam cibi conjunxit. Ferebant gnari cogitationem ejus, quanto propius mala Reipub. viferet, ira, et metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem voluisse. Cæterum Agrippinæ perniciēs, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni; et palam læta morte Germanici, cum Piso caderet, precibus Augustæ, nec minus inimicitiis Agrippinæ defensa erat. Ut odium, et gratia desiere, jus valuit: petitaque criminibus haud ignotis, tua manu, fera magis quam immerita supplicia persolvit.

XXVII. Tot luctibus funesta civitate, pars mororis fuit, quod Julia Drusi filia, quondam Neronis uxor, denupit in domum Rubellii Blandi, cujus avum Tiburtem æquicem Romanum plerique meminerant. Extremo anni mors Ælii Lamiae funere censorio celebrata, qui, administrandæ Surinæ imagine tandem exsolutus, Urbi præfuerat. Genus illi decorum; vivida senectus; et non permissa provincia dignationem addiderat. Exim,

Flacco Pomponio Surinæ Proprætore defuncto, recitantur Cæsaris literæ, quis inculpabat egregium quemque, et regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus; seque ea necessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui capeffere provincias adigerentur: oblitus Arruntium, ne in Hispaniam pergeret, decimum jam annum attineri. Obiit eodem anno et M. Lepidus, de cujus moderatione, atque sapientia, in prioribus libris satis conlocavi. Neque nobilitas diutius demonstranda est: quippe Æmilium genus secundum bonorum civium, et qui eadem familia corruptis moribus, inlustri tamen fortuna egere.

XXVIII. Paulo Fabio L. Vitellio Coss. post longum seculorum ambitum, avis phœnix in Ægyptum venit; præbuitque materiem doctissimis indigenarum, et Græcorum, multa super eo miraculo differendi: de quibus congruunt, et plura ambigua, sed cognita non absurda, promere libet. Sacrum Soli id animal, et ore ac distinctu pinnarum a cæteris avibus diversum, consentiunt qui formam ejus definire. De numero annorum varia traduntur: maxime vulgatum, quingentorum spatium. Sunt qui adseverent, mille quadringentos sexaginta unum interjici; prioresque alites Sesostride primum, post Amaside dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui Heliopolis nomen, advolavisse, multo cæterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obscura: inter Ptolemæum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt. Unde nonnulli falsum hunc phœnicem, neque Arabum e terris credidere, nihilque usurpavisse ex his quæ vetus memoria firmavit. Confesso quippe annorum numero, ubi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere, ex qua factum oriri; et primam adulto curam sepeliendi patris, neque id temere, sed sublato murrinæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par

meatui sit, subire patrum corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere. Hæc incerta et fabulosis aucta. Cæterum adspici aliquando in Ægypto eam volucrem; non ambigitur.

XXIX. At Romæ cæde continua Pomponius Labeo, quem præfuisse Mœsiæ retuli, per abruptas venas sanguinem effudit: æmulataque est conjunx Paxea. Nam promptas ejusmodi mortes metus carnificis faciebat: et quia damnati, publicatis bonis, sepultura prohibebantur: eorum, qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Sed Cæsar, missis ad Senatum literis, differuit, morem fuisse majoribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiæ ponere: id se repetivisse in Labæone. Atque illum, quia male administratæ provinciæ, aliorumque criminum urgebatur, culpam invidia velavisse; frustra conterrita uxore, quam etsi nocentem, periculi tamen expertam fuisse. Mamercus dein Scaurus rursus postulatur, insignis nobilitate et orandis causis, vita probrosum. Nihil hunc amicitia Sejani, sed labefecit haud minus validum ad exitia Macronis odium, qui easdem artes occultius exercebat: detuleratque argumentum tragediæ a Scauro scriptæ, additis versibus qui in Tiberium flecterentur. Verum ab Servilio et Cornelio accusatoribus, adulterium Liviæ, magorum sacra objectabantur. Scaurus, ut dignum veteribus Æmiliis, damnationem anteit, hortante Sexitia uxore, quæ incitamentum mortis, et particeps fuit.

XXX. Ac tamen accusatores, si facultas incideret, poenis adiciebantur: ut Servilius Corneliusque perditio Scauro famosi, quia pecuniam a Vario Ligure omittendæ delationis ceperant, in insulas, interdicto igni atque aqua, demoti sunt. Et Abudius Rufus functus Ædilitate, dum Lentulo Getulico, sub quo legioni præfuerat, periculum faceffit, quod is Sejani filium gegerum destinasset, ultro damnatur, atque Urbe exigitur. Getulicus ea tempestate superiæ Germaniæ legiones curabat, mirum-

que amorem adsecutus erat, effusæ clementiæ, modicus severitate, et proximo quoque exercitui per L. Apronium socerum non ingratus. Unde fama constans, ausum mittere ad Cæsarem literas, adfinitatem sibi cum Sejano haud sponte, sed consilio Tiberii cœptam: perinde se quam Tiberium falli potuisse. Neque errorem eundem illi sine fraude, aliis exitio habendum. Sibi fidem integram, et, si nullis insidiis peteretur, mansuram: successorem non aliter quam indicium mortis accepturum: firmarent velut fœdus, quo Princeps cæterarum rerum potiretur, ipse provinciam retineret. Hæc, mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quod unus omnium Sejani adfinium incolumis, multaue gratia mansit: reputante Tiberio publicum sibi odium, extremam ætatem, magisque fama, quam vi, stare res suas.

XXXI. C. Cærio M. Servilio Coss. Nobiles Parthi in Urbem venire, ignaro rege Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis, æquabilis in suos, mox superbiæ in nos, sævitiam in populares sumit; fretus bellis, quæ secunda adversum circumjectas nationes exercuerat, et senectutem Tiberii ut inermem despiciens; avidusque Armeniæ, cui, defuncto rege Artaxia, Arsaceum liberorum suorum veterrimum imposuit, addita contumelia, et missis qui gazam a Vonone relictam in Suria Ciliciaque repolcerent, simul veteres Persarum ac Macedonum terminos: seque invasurum possessa Cyro, et post Alexandro, per vaniloquentiam ac minas jaciebat, Sed Parthis mittendi secretos nuntios validissimus auctor fuit Sinnaces, insigni familia ac perinde opibus, et proximus huic Abdus, adeptæ virilitatis. Non despectum id apud barbaros, ultroque potentiam habet. Ille adscitis et aliis primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum summæ rei imponere poterant, interfectis ab Artabano plerisque, aut nondum adultis, Phrahatem regis Phrahatis filium Roma poscebant. Nomine tantum et auctore opus, ut

sponte Cæsaris, ut genus Arsacis, ripam apud Euphratē cerneretur.

XXXII. Cupitum id Tiberio. Ornat Phrahatem, accingitque paternum ad fastigium: destinata retinens, consiliis et alia res externas moliri, arma procul habere. Interea, cognitis insidiis, Artabanus tardari metu, modo cupidine vindictæ inardescere: et barbaris cunctatio servilis: statim exsequi, regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum specie amicitiae vocatum ad epulas lento veneno inligaret; Sinnacem dissimulatione ac donis, simul per negotia, moraretur. Et Phrahatem apud Suriam, dum omisso cultu Romano, cui per tot annos insueverat, instituta Parthorum resumit, patriis moribus impar, morbo absumptus est. Sed non Tiberius omisit incepta. Tiridatem sanguinis ejusdem, æmulum Artabano, recipiendæque Armeniæ Hiberum Mithridatem deligit, conciliatque fratri Pharasmani, qui gentile imperium obtinebat: et cunctis, quæ apud Orientem parabantur, L. Vitellium præfecit. Eo de homine haud sum ignarus, sinistram in Urbe famam, pleraque sœda memorari: cæterum regendis provinciis pacis virtute egit. Unde regressus, et formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudii, turpe in servitium mutatus, exemplar apud posteros adulatorii dedecoris habetur: cesseruntque prima postremis et bona juventutis senectus flagitiosa obliteravit.

XXXIII. At ex regulis, prior Mithridates Pharasmanem perpulit, dolo et vi conatus fœdus juvare: reperiitque corruptores, ministros Arsacis nullo auro ad scelus cogunt: simul Hiberi magnis copiis Armenia in insurpunt, et urbe Artaxata potiuntur. Quæ postquam Artabano cognita, filium Orodem ultorem parat, datque Parthorum copias, mittit qui auxilia mercede facerent. Contra, Pharasmanes adjungere Albanos, accipere Sarmatas; quorum Sceptuchi, utrimque donis acceptis, more gentico diversa induere. Sed Hiberi, locorum

potentes, Caspia via Sarmatam in Armenios raptim effundunt. At qui Parthis adventabant, facile arcebantur : cum alios incessus hostis clausisset ; unum reliquum, mare inter et extremos Albanorum montes, æstas impediret : quia statibus Etesiarum implentur vada ; hibernus Auster revolvit fluctus, pulsoque introrsus freto, brevia litorum nudantur.

XXXIV. Interim Orodem, sociorum inopem, auctus auxilio Pharasmanes vocare ad pugnam, et detrectantem incessere, adequitare castris, insensare pabula ; ac sæpe in modum obsidii stationibus cingebat : donec Parthi, contumeliarum insolentes, circumstiterent regem, poscerent prælium : atque illis sola in equite vis : Phrasmanes et pedite valebat. Nam Hiberi Albanique, saltuosos locos incolentes, duritiæ patientiæque magis insuevere. Feruntque se Theffalis ortos, qua tempestate Jason post avestam Medeam, genitosque ex ea liberos, inanem mox regiam Æetæ, vacuosque Colchos repetivit. Multaque de nomine ejus, et oraculum Phryxi celebrant. Nec quisquam ariete sacrificaverit, credito vexisse Phryxam : sive id animal, seu navis insigne fuit. Cæterum, directæ utrimque acie, Parthus imperium Orientis, claritudinem Arsacidarum, contraque ignobilem Hiberum mercenario milite, differebat. Pharasmanes, integros semet a Parthico dominatu ; quanto majora peterent, plus decoris victores ; aut, si terga darent, flagitii atque periculi laturos : simul horridam suorum aciem, picta auro Medorum agmina : hinc viros, inde prædam ostendere.

XXXV. Enim vero apud Sarmatas non una vox ducis : se quisque stimulant, ne pugnam per sagittas inirent, impetu et cominus præveniendum. Variæ hinc bellantium species ; cum Parthus, sequi vel fugere pari arte fuetus, distraheret turmas, spatium ictibus quæreret : Sarmatæ omisso arcu, quo brevius valent, contis gladiisque ruerent : modo equestris prælii more, frontis et tergi vices ; aliquando, ut conserta acies, corporibus et

pulsu armorum pellerent, pellerentur. Jamque et Albani Hiberique prensare, detrudere, ancipitem pugnam hostibus facere. Quos super, eques, et propioribus vulneribus pedites adfligebant. Inter quæ Pharasmanes Orodesque dum strenuis adsunt, aut dubitantibus subveniunt, conspici, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt: instantius Pharasmanes; nam vulnus per galeam adegit, nec iterare valuit, prælatus equo, et fortissimis satellitum protegentibus saucium. Fama tamen occisi, falso credita, exterruit Parthos, victoriamque concessere.

XXXVI. Mox Artabanus, tota mole regni, ultum iit. Peritia locorum, ab Hieris melius pugnatum. Nec ideo abscedebat, ni, contractis legionibus Vitellius, et subdito rumore tamquam Mesopotamiam invasurus, metum Romani belli fecisset. Tum omissa Armenia, versæque Artabani res: inciciente Vitellio, desererent regem suum in pace, et adversis præliorum exitiosum. Igitur Sinnaces, quem ante insensum memoravi, patrem Abdagesem, aliosque occultos consilii, et tunc continuis cladibus promptiores ad defectionem trahit: adfluentibus paulatim, qui, metu magis quam benevolentia subiecti, repertis auctoribus sustulerant animum. Nec jam aliud Artabano reliquum, quam si qui externorum corpori custodes aderant; suis quisque sedibus extorres, quis neque boni intellectus, neque mali cura, sed mercede aluntur, ministri sceleribus. His adsumptis, in longinqua et contermina Scythiæ fugam maturavit, spe auxilii; (quia Hyrcanis Carmanisque per adfinitatem innexus erat) atque interim posse Parthos absentium æquos, præsentibus mobiles, ad pœnitentiam mutari.

XXXVII. At Vitellius profugo Artabano, et flexis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiridatem paratæ cessare, robur legionum sociorumque ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cum hic more Romano suorum auxilia daret, ille equum placando animi a-

dornasset; nuntiavere accolæ, Euphratem, nulla imbrum vi sponte et immensum attolli; simul albescentibus spumis in modum diadematis sinuare orbes: auspiciū prosperi transgressus. Quidam callidius interpretabantur, initia conatus secunda, neque diuturna: quia eorum, quæ terra cœlove portenderentur, certior fides; fluminum instabilis natura, simul ostenderet omīna, raperetque. Sed ponte navibus effecto, transmissoque exercitu, primus Ornospadēs multis equitum millibus in castra venit: exul quondam, et Tiberio, cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romana donatus. Mox repetita amicitia regis, multo apud eum honore, præfectus campis; qui Euphrate et Tigre inclutis amnibus circumflui, Mesopotamiæ nomen acceperunt. Neque multo post Sinnaces auget copias: et cœlum partium Abdageses gazam et paratus regios adjicit. Vitellius, ostentasse Romana arma satis ratus, monet Tiridatem primoresque; hunc Phrabatis avi et altoris Cæsaris, quæ utrobique pulchra, meminerit: illos, obsequium in regem, reverentiam in nos, decus quisque suum et fidem retinerent. Exin cum legionibus in Suriam remeavit.

XXXVIII. Quæ duabus æstatibus gesta conjunxi, quo requiesceret animus a domesticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio post eandem Sejani, quæ cæteros mollire solent, tempus, preces, satias, mitigabant, quin incerta vel abolita pro gravissimis et recentibus puniret. Eo metu Fulcinus Trio, ingruentis accusatores haud perpeffus, supremis tabulis multa et atrocia in Macronem ac præcipuos libertorum Cæsaris composuit; ipsi fluxam senio mentem et continuo abscessu, velut exilium objectando. Quæ ab hæredibus occultata, recitari Tiberius iussit: patientiam libertatis alienæ ostentans, et contemptor suæ infamiæ; an, scelera Sejani diu nescius, mox quoquo modo dicta vulgari maledbat, veritatisque, cui adulatio officit, per probra saltem

gnarus fieri. Iisdem diebus Granius Martianus Senator, a C. Graccho majestatis postulatus, vim vitæ suæ attulit. Tatiisque Gratianus, Prætura functus, lege eadem extremum ad supplicium damnatus.

XXXIX. Nec dispares Trebellieni Rufi, et Sexti Paconiani, exitus. Nam Trebellienus sua manu cecidit: Paconianus in carcere, ob carmina illic in Principem factitata, strangulatus est. Hæc Tiberius non mari, ut olim, divisus, neque per longinquos nuntios accipiebat, sed Urbem juxta; eodem ut die, vel noctis interjectu, literis Consulum rescriberet: quasi adspiciens undantem per domos sanguinem, aut manus carnificum. Fine anni Poppæus Sabinus concessit vita, modicus originis, Principum amicitia Consulatum ac triumphale decus adeptus: maximisque provinciis per quatuor et viginti annos impositus; nullam ob eximiam artem, sed quod par negotiis, neque supra erat.

XL. Q. Plautius Sex. Papinius Coss. sequuntur. Eo anno, neque quod L. Arusejus morte adfecti forent, adfuetudine malorum ut atrox advertebatur: sed exterruit, quod Vibulenus Agrippa eques Romanus, cum perorassent accusatores, in ipsa curia depromptum sinu venenum hausit; prolapsusque, ac moribundus, festinatis lictorum manibus in carcerem raptus est, faucesque jam exanimis laqueo vexatæ. Ne Tigranes quidem Armenia quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio supplicia civium effugit. At C. Galba consularis, et duo Blæsi voluntario exitu cecidere: Galba, tristibus Cælaris literis provinciam sortiri prohibitus; Blæsis sacerdotia integra eorum domo destinata, convulsa, distulerat: tunc ut vacua contulit in alios: quod signum mortis intellexere, et exsecuti sunt. Et Æmilia Lepida, quam juveni Druso nuptam retuli, crebris criminibus maritum infecuta, quamquam intestabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus; post a delatoribus

corripitur, ob servum adulterum: nec dubitabatur de flagitio. Ergo, omiſſa deſenſione, finem vitæ ſibi poſuit.

XLi. Per idem tempus Clitarum natio Cappadoci Archelao ſubjecta, quia noſtrum in modum deferre cenſus, pati tributa adigebatur, in juga Tauri montis abſceſſit: locorumque ingenio ſeſe contra imbelles regis copias tutabatur; donec M. Trebellius Legatus a Vitellio Præſide Suriæ cum quatuor millibus legionariorum et delectis auxiliis miſſus, duos collis, quos barbari infederant (minori Cadra, alteri Davara nomen eſt) operibus circumdedit: et erumpere auſos, ferro, cæteros, ſiti ad dedicationem cœgit. At Tiridates volentibus Parthis Nicephorum et Anthemusiada, cæterasque urbes, quæ, Macedonibus ſitæ, Græca vocabula uſurpant, Halumque et Artemitam Parthica oppida recepit, certantibus gaudio, qui, Artabanum Scythas inter eductum ob ſævitiã exſecrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes ſperabant.

XLII. Plurimum adulationis Seleucenſes induere, civitas potens, ſepta muris, neque in barbarum corrupta, ſed conditoris Seleuci retinens. Trecenti opibus, aut ſapientia delecti, ut ſenatus: ſua populo vis: et, quoties concordēs agunt, ſpernitur Parthus: ubi diſſenſere, dum ſibi quiſque contra æmulos ſubſidium vocant, accitus in partem, adverſum omnes valet. Id nuper acciderat Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex ſuo uſu. Nam populi imperium juxta libertatem; paucorum dominatio regiæ libidini propior eſt. Tu n adventantem Tiridatem extollunt veterum regum honoribus, et quos recens ætas largius invenit: ſimul probra in Artabanum fundebant, paterna origine Arſaciden, cætera degenerem. Tiridates rem Seleucenſem populo permittit. Mox conſultans quonam die ſolennia regni capeſſeret? literas Phrahatis et Hieronis, qui validiſſimas præfecturas obtinebant, accipit, brevem moram precantium. Placitumque opperiri viros præpollentis: atque

interim Ctesiphon sedes imperii petita: sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram et adprobantibus, Surena patrio more Tiridatem insigni regio evinxit.

XLIII. Ac si statim interiora, cæterasque nationes petivisset; oppressa cunctantium dubitatio, et omnes in unum cedebant: adfidendo castellum, in quod pecuniam et pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phrahates, et Hiero, et si qui alii delectum capiendi diademati diem haud concelebraverant, pars metu, quidam invidia in Abdagesem, qui tum aula, et novo rege potiebatur, ad Artabanum vertere. Isque in Hyrcanis repertus est, inlucie obitus, et alimenta arcu expediens. Ac primo, tanquam dolus pararetur, ter-ritus, ubi data fides reddendæ dominationi venisse, adlevatur animum, et, quæ repentina mutatio? exquirat. Tum Hiero pueritiam Tiridatis increpat; neque penes Arsacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem externa mollitia, vim in Abdagesis domo.

XLIV. Sensit vetus regnandi, falsos in amore odia non fingere. Nec ultra moratus quam dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, et præveniens inimicorum astus, amicorum pœnitentiam: neque exuerat pædorem, ut vulgum miseratione adverteret. Non fraus, non preces, nihil omissum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Jamque multa manu propinqua Seleuciæ adventabat; cum Tiridates, simul fama atque ipso Artabano percussus, distrahi consiliis, iret contra, an bellum cunctatione tractaret. Quibus prælium et festinati casus placebant, disiectos et longinquitate itineris fessos, ne animo quidem satis ad obsequium coaluisse differunt, proditores nuper hostesque ejus, quem rursus foveant. Verum Abdageses regrediendum in Mesopotamiam censebat, ut amne obiecto, Armeniis interim Elymæisque et cæteris a tergo excitis, aucti copiis socialibus, et quas dux Romanus misisset, fortunam tentaren

Ea sententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdagensem, et Tiridates ignavus ad pericula erat. Sed fugæ specie discessum; ac, principio a gente Arabum facto, cæteri domos abeunt, vel in castra Artabani: donec Tiridates, cum paucis in Suriam reiectus, pudore proditiōis omnes exsolvit.

XLV. Idem annus gravi igne Urbem adficit, deusta parte Circi, quæ Aventino contigua, ipsoque Aventino. Quod damnum Cæsar ad gloriam vertit, exsolutis domuum et insularum pretiis. Millies sestertium ea munificentia conlocatum; tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis ædificationibus. Ne publice quidem nisi duo opera struxit, templum Augusto, et scenam Pompejani theatri: eaque perfecta contemptu ambitionis, an per senectutem, haud dedicavit. Sed æstimando cuiusque detrimento quatuor progeneri Cæsaris, Cn. Domitius, Cassius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additusque nominatione Consul P. Petronius. Et pro ingenio cuiusque quæsitæ decretique in Principem honores: quos omiserit receperit in incerto fuit, ob propinquum vitæ finem. Neque enim multo post supremi Tiberio consules, Cn. Acerronius C. Pontius magistratum occepere, nimia jam potentia Macronis, qui gratiam C. Cæsaris, nunquam sibi neglectam, acrius in dies fovebat. Impuleratque post mortem Claudię, quam nuptam ei retuli, uxorem suam Enniam immittendo, amore juvenem inlucere, pactoque matrimonii vincire, nihil abnuentem dum dominationis apisceretur. Nam, etsi commotus ingenio, simulatio-num tamen falsa, in sinu avi, perdidicerat.

XLVI. Gnarum hoc Principi, eoque dubitavit de tradenda Repub. primum inter nepotes, quorum Druso genitus, sanguine et caritate propior, sed nondum pubertatem ingressus: Germanici filio robur juventæ, vulgi studia, eaque apud avum odii causa. Etiam de

Claudio agitati, quod is composita ætate bonarum artium cupiens erat, imminuta mens ejus obstitit. Sin extra domum successor quæreretur, ne memoria Augusti, ne nomen Cæsarum in ludibria et contumelias verterent, metuebat. Quippe illi non perinde curæ gratia præsentium, quam in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium, cui impar erat, fato permisit; jactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abdita ambage, Occidentem ab eo deferi, Orientem spectari exprobravit. Et C. Cæsari forte orto sermone L. Sullam inridenti, omnia Sullæ vitia, et nullam ejusdem virtutem habiturum prædixit. Simul crebris cum lacrymis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu; Occides hunc tu, inquit, et te alius. Sed, graveſcente valetudine, nihil e libidinibus omittebat, in patientia firmitudinem simulans; solitusque eludere medicorum artes, atque eos qui post tricesimum ætatis annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia, alieni consilii indigerent.

XLVII. Interim Romæ futuris etiam post Tiberium ædibus semina jaciebantur. Lælius Balbus Acutiam P. Vitellii quondam uxorem majestatis postulaverat; qua damnata, cum præmium accusatori decerneretur, Junius Otho Tribunus plebei intercessit: unde illis odia, mox Othoni exilium. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio Secundo, conjurationis indice, fuerat, defertur impietatis in Principem. Connectebantur, ut conscii et adulteri ejus, Cn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. De claritudine Domitii supra memoravi. Marſus quoque vetustis honoribus, et illustribus studiis erat. Sed testium interrogationi, tormentis servorum Macronem præsedisse, commentarii ad Senatum missi ferebant; nullæque in eos Imperatoris literæ suspensionem dabant, invalido ac for-

taffe ignaro, ficta pleraque ob inimicitias Macronis notas in Arruntium.

XLVIII. Igitur Domitius defensionem meditans, Mar-
sus tamquam inediam destinavisset, produxere vitam.
Arruntius cunctationem et moras suadentibus amicis,
Non eadem omnibus decora, respondit: sibi satis æta-
tis: neque aliud pœnitendum, quam quod inter ludi-
bria et pericula anxiam senectam toleravisset, diu Sejano,
nunc Macroni, semper alicui potentium invisus; non
culpa, sed ut flagitiorum impatiens. Sane paucos et su-
premos Principis dies posse vitari; quemadmodum eva-
surum imminenti juventam? An cum Tiberius, post
tantam rerum experientiam, vi dominationis convulsus
et mutatus sit; C. Cæsarem vix finita pueritia, ignarum
omnium, aut pessimis innutritum, meliora capeffiturum
Macrone duce? qui, ut deterior ad opprimendum Seja-
num delectus, plura per scelera Rempub. conflictavisset.
Prospicere jam se acrius servitium, eoque fugere simul
acta et instantia. Hæc vatis in modum discitans, venas
resolvit. Documento sequentia erunt, bene Arruntium
morte usum. Albucilla, inrito ictu a semet vulnerata,
jussu Senatus in carcerem fertur. Stuprorum ejus mini-
stri, Gracilius Sacerdos prætorius ut in insulam deporta-
retur; Pontius Fregellanus amitteret ordinem senatori-
um; et eandem pœnæ in Lælium Balbum decernuntur.
Id quidem a lætantibus, quia Balbus truci eloquentia ha-
bebatur, promptus adversum infantes.

XLIX. hisdem diebus Sex. Papinius, consulari fami-
lia, repentinum et informem exitum delegit, jacto in
præceps corpore. Causa ad matrem referebatur, quæ,
pridem repudiata, adfentationibus atque luxu perpulisset
juvenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inve-
niret. Igitur accusata in Senatu, quamquam genua Pa-
trum advolveretur, luctumque communem, et magis
imbecillum tali super casu seminarum animum, aliaque
in eundem dolorem mœsta et miseranda differret, Urbe-

tamen in decem annos prohibita est, donec minor filius lubricum juventæ exiret.

L. Jam Tiberium corpus, jam vires, nondum dissimulatio deserebat. Idem animi rigor, sermone ac vultu intentus, quæsitæ interdum comitate, quamvis manifestam defectionem tegebat. Mutatisque sæpius locis, tandem apud promontorium Miseni confedit, in villa, cui L. Lucullus quondam dominus. Illic eum adpropinquare supremis, tali modo compertum. Erat medicus arte insignis. nomine Charicles, non quidem regere valetudines Principis solitus, consilii tamen copiam præbere. Is velut propria ad negotia digrediens, et per speciem officii manum complexus, pulsus venarum attingit: neque fefellit. Nam Tiberius incertum an offensus, tantoque magis iram premens, instaurari epulas jubet, discumbitque ultra solitum; quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen labi spiritum, nec ultra biduum duraturum Macroni firmavit. Inde cuncta colloquiis inter præsentis, nuntiis apud Legatos et exercitus, festinabantur. Decimo septimo Kalendas Aprilis interclusa anima, creditus est mortalitatem explevisse. Et, multo gratantum concursu, ad capienda Imperii primordia C. Cæsar egrediebatur. Cum repente adfertur, redire Tiberio vocem ac visus, vocarique qui recreandæ defectioni cibum adferrent. Pavor hinc in omnes; et cæteri passim dispergi, se quisque mœstum aut nescium fingere: Cæsar, in silentium fixus, a summa spe, novissima exspectabat. Macro intrepidus, opprimi senem injectu multæ vestis jubet, disceditque ab limine. Sic Tiberius finivit, octavo et septuagesimo ætatis anno.

LI. Pater ei Nero, et utrimque origo gentis Claudiae, quamquam mater in Liviam, et mox Juliam familiam, adoptionibus transferit. Casus prima ab infantia anticipites. Nam proscriptum patrem exsul secutus, ubi domum Augusti privignus introiit, multis æmulis contestatus est, dum Marcellus, et Agrippa, mox Cæsar

Luciusque Cæsares viguere. Etiam frater ejus Drusus prosperiore civium amore erat. Sed maxime in lubrico egit accepta in matrimonium Julia, impudicitiam uxoris tolerans aut declinans. Dein, Rhodo regressus, vacuos Principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus ferme et viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diversa: egregium vita famaue quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: intestabilis sævitia, sed obtectis libidinibus, dum Sejanum dilexit, timuitve. Postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam, remoto pudore et metu, suo tantum ingenio utebatur.

Authorum Classicorum, a J.
BRINDLEY *hactenus Edi-*
torum, Catalogus, viz.

Horat.	Catull. Tibull. &
Virgil.	Propert.
Terent.	Lucan. Pharsal.
Juvenal.	Tom. 2.
Cæsar's Com-	Sallust.
ment. Tom. 2.	Q. Curt. Tom. 2.
Cornel. Nep.	Lucret.
Ovid. Tom. 5.	Phædri Fabul.

N. B. In Virorum gratiam docto-
rum, qui quatuor priorum hujus Ca-
talogi Authorum, Horatii nimirum,
Virgilii, Terentii, et Juvenalis Opera
emerint, eorum, qui in eo deinceps
recitantur, Volumina venalia pro-
stant separatim.

Prodibit etiam brevi Cornel. Taciti,
qui restat, Tomus.

